

Halálozások kor és hónapok szerint.

Décès en Hongrie, par âge et mois.

Résumé. L'influence qu'ont les conditions atmosphériques sur la mortalité ressort de la combinaison des mois avec l'âge des morts. A cet égard, la Hongrie avait avant 1936 des chiffres mensuels sur 3 catégories d'âge, comprenant les enfants morts à l'âge de moins d'un an, ceux qui sont morts à l'âge de 1 à 6 ans et les décès au-dessus de 7 ans. Cette spécification ne suffisant pas pour mettre en relief le rapport des conditions atmosphériques, c'est-à-dire des mois, avec la mortalité, la Statistique hongroise faisait, depuis 1936, des relevés indiquant les décès par mois et sexe pour 25 groupes d'âge (au-dessous d'un mois, à l'âge de 1, 2, 3, 4, 5 mois et de 6 à 11 mois, à 1, 2, 3, 4, 5, 6 ans, entre 7 et 9, 10 et 19, 20 et 29, 30 et 39, 40 et 49, 50 et 59, 60 et 69, 70 et 79, 80 et 89, 90 et 99 ans, au-dessus de 100 ans et à un âge inconnu). Nous donnons ci-après 2 tableaux, condensant légèrement les relevés originaux disponibles, relatifs à 3 ans: 1936, 1937 et 1938. Le premier tableau, offrant des moyennes pour cette période, indique les décès par mois, jour et âge; la répartition par mois des décès pour chacun des groupes d'âge (laissant de côté les différences constatées d'un mois à l'autre); le pourcentage, pour chaque mois et groupe d'âge, des morts à l'ensemble des décès. On voit, par ce tableau, qu'en Hongrie, comme ailleurs, la mortalité est la plus forte en hiver et au début du printemps. C'est en décembre qu'elle commence à monter pour atteindre son maximum en février, mars et avril; ensuite, elle décroît jusqu'au mois de juin, et grandit de nouveau en été, où cependant elle est au-dessous dudit maximum (mais cette augmentation ne ressort pas assez du tableau, l'été ayant été, dans chacune des années envisagées, très bon). — Cette dernière recrudescence de la mortalité tient aux grandes chaleurs et surtout à des troubles de la nutrition amenés par elles chez les nourrissons. Elle est particulièrement forte parmi les enfants de 3 à 11 mois et d'un an; pour les nourrissons morts à l'âge de moins de 2 mois, les moyennes mensuelles sont moins inégales, car la débilité congénitale, les vices de conformation, la naissance avant terme y ont, contre les troubles de la nutrition, un rôle plus grand. — En hiver et au début du printemps, où la mortalité, nous l'avons déjà dit, atteint son maximum, les décès sont particulièrement nombreux parmi les gens âgés; cela s'explique surtout par l'affaiblissement de leur capacité de résistance et par des affections de l'appareil

respiratoire (pneumonie, pleurésie, tuberculose pulmonaire pour une certaine part, etc.). — Quand il y a la grippe espagnole, la mortalité infantile monte, elle aussi, mais moins que dans les autres catégories d'âge. — Pendant la période considérée, la grippe fit des victimes seulement entre décembre 1936 et mars 1937 et en janvier et février 1938, et n'avait pas un caractère trop grave. — Le second tableau, donnant des nombres absolus par sexe, âge et mois, indique les particularités ne ressortant pas des moyennes de l'autre tableau.

*

A különböző évszakoknak, az egyes hónapoknak a halálozási mozgalomra gyakorolt befolyása¹⁾ régóta tárgya a statisztikai megfigyelésnek. A szezonhatásokban, mint ismeretes, elsősorban az időjárásnak, az éghajlatnak van közvetlenül része, valamint más — az időjárással részben közvetve szintén összefüggő — tényezőknek és okoknak is, minők például a születési szám időszaki hullámzása, a balesetgyakoriság időnyszerű eltérései stb. is. Különösen a halandóság életkor szerint való alakulásán és az egyes halálokok váltakozó mértékű jelentkezésén ismerhetjük fel az év egyes szakaszainak, a különböző hónapoknak — egyben az időjárásnak — ezt az alapvető jelentőségű és teljesen alig kiküszöbölhető hatását.²⁾ A magyar hivatalos statisztika e két szempontból, a kor és a halálokok számszögéből már a múltban is rendszeresen megfigyelte az időszaki befolyásokat: hónaponként kimutatta egyrészt a csecsemők és a 7 évnél fiatalabb gyermekek halálozásának s a 7 évet meghaladó korú népesség haláleseteinek számát, másrészt a súlyosabb fertőzőbetegségek áldozatait. A rendszeres megfigyelésnek ez a módja hosszú időn át kielégítőnek bizonyult; a népesedési kérdések jelentőségének egyre erősebb felismerésével azonban a halálozási statisztikának az említett szempontokból

¹⁾ Ez a befolyás a megbetegedésekre gyakorolt hatással nem egyezik meg teljesen.

²⁾ V. ö. Kenéz Béla dr.: Magyarország népességi statisztikája (Budapest, 1906.) 167. és köv. l.; Szél Tivadar dr.: Egészségügyi statisztika (Budapest, 1930.) 325. és köv. l.; Prinzing, Friedrich: Handbuch der medizinischen Statistik (Zweite Auflage, Jena, 1931.) 529. és köv. l.

1. A halálozások kor és hónapok szerint 1936—1938. átlagában.

Décès par âge et mois, en moyenne, en 1936—38.

Korcsoport Groupes d'âge	D é c è s													
	Az összes au total	A január janv.	A febr. févr.	A márc. mars	Az április avr.	A május mai	A június juin	A július juill.	Az aug. août	A szept. sept.	Az okt. oct.	A nov. nov.	A dec. déc.	
	h ó n a p b a n													
	e l h a l t a k													
a) A halálozások napi átlagos száma: — Nombre moyen des décès par jour														
A g é s d e	1 hónapnál fiatalabb moins d'un mois . . .	27.3	27.9	29.0	28.9	29.3	27.8	26.7	26.9	27.4	26.8	26.1	24.6	25.9
	1—2 hónapos — mois	13.8	12.5	12.7	14.4	11.7	15.3	13.9	15.9	15.8	14.4	14.5	12.1	12.8
	3—11	26.2	23.1	28.1	29.5	24.0	24.9	21.9	33.5	39.7	31.6	23.1	16.5	18.4
	1 éves — 1 an . . .	10.6	8.8	10.1	12.0	9.9	9.6	10.0	12.5	16.2	13.1	10.5	7.4	7.0
	2—3 " ans . . .	5.6	5.8	6.2	6.9	6.7	6.0	5.0	5.2	6.1	5.3	4.8	4.3	4.9
	4—6 " " . . .	4.0	4.0	4.1	4.7	5.1	4.3	4.0	3.6	4.6	3.6	4.0	3.0	3.5
	7—9 " " . . .	3.0	2.8	3.1	3.2	3.5	3.2	3.6	3.0	3.1	3.0	2.8	2.5	2.4
	10—19 " " . . .	12.0	11.2	12.0	12.5	13.5	14.4	13.6	13.4	12.1	10.9	10.8	10.4	9.5
	20—39 " " . . .	39.7	40.1	43.5	44.8	46.8	44.4	42.7	38.9	35.8	34.8	36.1	33.6	35.6
	40—49 " " . . .	22.3	23.6	24.2	25.0	23.9	23.9	22.3	21.1	20.6	19.6	21.3	20.7	22.0
	50—59 " " . . .	33.6	36.0	36.5	36.5	37.9	35.1	32.3	31.2	29.9	29.6	32.0	31.5	34.2
	60—69 " " . . .	51.4	56.4	58.2	56.9	58.2	52.3	47.6	46.0	45.1	44.3	50.1	49.5	52.6
	70 évnél idősebb plus de 70 ans . . .	103.5	120.2	121.6	120.0	116.5	106.0	93.2	86.5	86.8	85.3	97.5	95.0	113.9
Összesen — Ensemble . . .	353.0	372.4	389.3	395.3	387.0	367.2	336.8	337.7	343.2	322.3	333.6	311.1	342.7	
b) Az egyes hónapokban elhaltak %-ában: — Par rapport aux personnes mortes aux mois indiqués, %														
A g é s d e	1 hónapnál fiatalabb moins d'un mois . . .	7.7	7.5	7.4	7.3	7.6	7.6	7.9	8.0	8.0	8.3	7.9	7.9	7.6
	1—2 hónapos — mois	3.9	3.4	3.3	3.6	3.0	4.1	4.1	4.7	4.6	4.5	4.4	3.9	3.7
	3—11	7.4	6.2	7.2	7.5	6.2	6.8	6.5	9.9	11.6	9.8	6.9	5.3	5.4
	1 éves — 1 an . . .	3.0	2.3	2.6	3.0	2.6	2.6	3.0	3.7	4.7	4.0	3.2	2.4	2.0
	2—3 " ans . . .	1.6	1.6	1.6	1.7	1.7	1.6	1.5	1.5	1.8	1.6	1.4	1.4	1.4
	4—6 " " . . .	1.2	1.1	1.1	1.2	1.3	1.2	1.2	1.1	1.3	1.1	1.2	0.9	1.0
	7—9 " " . . .	0.9	0.7	0.8	0.8	0.9	0.9	1.1	0.9	0.9	0.9	0.8	0.8	0.7
	10—19 " " . . .	3.4	3.0	3.1	3.2	3.5	3.9	4.0	4.0	3.5	3.4	3.2	3.4	2.8
	20—39 " " . . .	11.2	10.8	11.2	11.4	12.1	12.1	12.7	11.5	10.5	10.8	10.8	10.8	10.4
	40—49 " " . . .	6.3	6.3	6.2	6.3	6.2	6.5	6.6	6.3	6.0	6.1	6.4	6.7	6.4
	50—59 " " . . .	9.5	9.7	9.4	9.2	9.8	9.6	9.6	9.2	8.7	9.2	9.6	10.1	10.0
	60—69 " " . . .	14.6	15.1	14.9	14.4	15.0	14.3	14.1	13.6	13.1	13.8	15.0	15.9	15.3
	70 évnél idősebb plus de 70 ans . . .	29.3	32.3	31.2	30.4	30.1	28.8	27.7	25.6	25.3	26.5	29.2	30.5	33.3
Összesen — Ensemble . . .	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	
c) Az egyes korcsoportokhoz tartozó halottak %-ában: Par rapport à tous les décès survenus dans le même groupe d'âge, %														
A g é s d e	1 hónapnál fiatalabb moins d'un mois . . .	100.0	8.7	8.2	9.0	8.8	8.7	8.0	8.4	8.5	8.1	8.1	7.4	8.1
	1—2 hónapos — mois	100.0	7.7	7.1	8.8	6.9	9.4	8.2	9.7	9.7	8.6	8.9	7.1	7.9
	3—11	100.0	7.5	8.3	9.5	7.5	8.1	6.8	10.8	12.9	9.9	7.5	5.2	6.0
	1 éves — 1 an . . .	100.0	7.0	7.4	9.6	7.7	7.7	7.8	10.0	12.9	10.2	8.4	5.7	5.6
	2—3 " ans . . .	100.0	8.8	8.6	10.5	9.8	9.2	7.3	7.8	9.2	7.7	7.3	6.3	7.5
	4—6 " " . . .	100.0	8.3	7.9	9.9	10.5	9.0	8.2	7.5	9.7	7.3	8.3	6.1	7.3
	7—9 " " . . .	100.0	7.9	8.1	8.9	9.5	8.9	9.9	8.5	8.7	8.2	7.9	6.8	6.7
	10—19 " " . . .	100.0	7.9	7.8	8.8	9.2	10.1	9.3	9.5	8.5	7.5	7.6	7.1	6.7
	20—39 " " . . .	100.0	8.6	8.5	9.6	9.7	9.5	8.8	8.3	7.6	7.2	7.7	6.9	7.6
	40—49 " " . . .	100.0	9.0	8.4	9.5	8.8	9.1	8.2	8.0	7.8	7.2	8.1	7.6	8.3
	50—59 " " . . .	100.0	9.1	8.4	9.2	9.3	8.9	7.9	7.9	7.6	7.2	8.1	7.7	8.7
	60—69 " " . . .	100.0	9.3	8.8	9.4	9.3	8.6	7.6	7.6	7.4	7.1	8.3	7.9	8.7
	70 évnél idősebb plus de 70 ans . . .	100.0	9.9	9.1	9.8	9.3	8.7	7.4	7.1	7.1	6.8	8.0	7.5	9.3
Összesen — Ensemble . . .	100.0	9.0	8.6	9.5	9.0	8.8	7.8	8.1	8.3	7.5	8.0	7.2	8.2	

való kiépítése is szükségesnek mutatkozott. A hónapok szerint haladó halálki adatközlések terén változás 1938 januárjában következett be, amikor is az — igaz, hogy csak előzetes, nyers — havonkinti feldolgozás mindazokra a nem fertőző betegségekre is kiterjesztetett, amelyekben a halál aratása különösen szembeötlő.¹⁾ Az elhaltak havonkinti adatainak életkorészletezése pedig az egész évi anyag végleges feldolgozása során 1936-ban három korosztályról 25 korcsoportra bővült; mégpedig oly módon, hogy az 1936. észtendő óta az egyes hónapokkal egybevetve külön dolgoztatott fel — természetesen mindig a két nem megkülönböztetésével — az 1 hónapnál fiatalabbak az 1, 2, 3, 4, 5 s 6—11 hónaposok, az 1, 2, 3, 4, 5 és 6 észtendősök, továbbá a 7—9, 10—19, 20—29, 30—39, 40—49, 50—59, 60—69, 70—79, 80—89, 90—99 éves és a száz évnél idősebb, valamint az ismeretlen korú halottak száma.²⁾ Ez az adatrészletezés természetesen sokkal mélyebben világít bele az időszakai tényezők játékába, mint az 1936 előtt túl kevés (mindössze három aránytalan) korcsoportot felölelő feldolgozás.

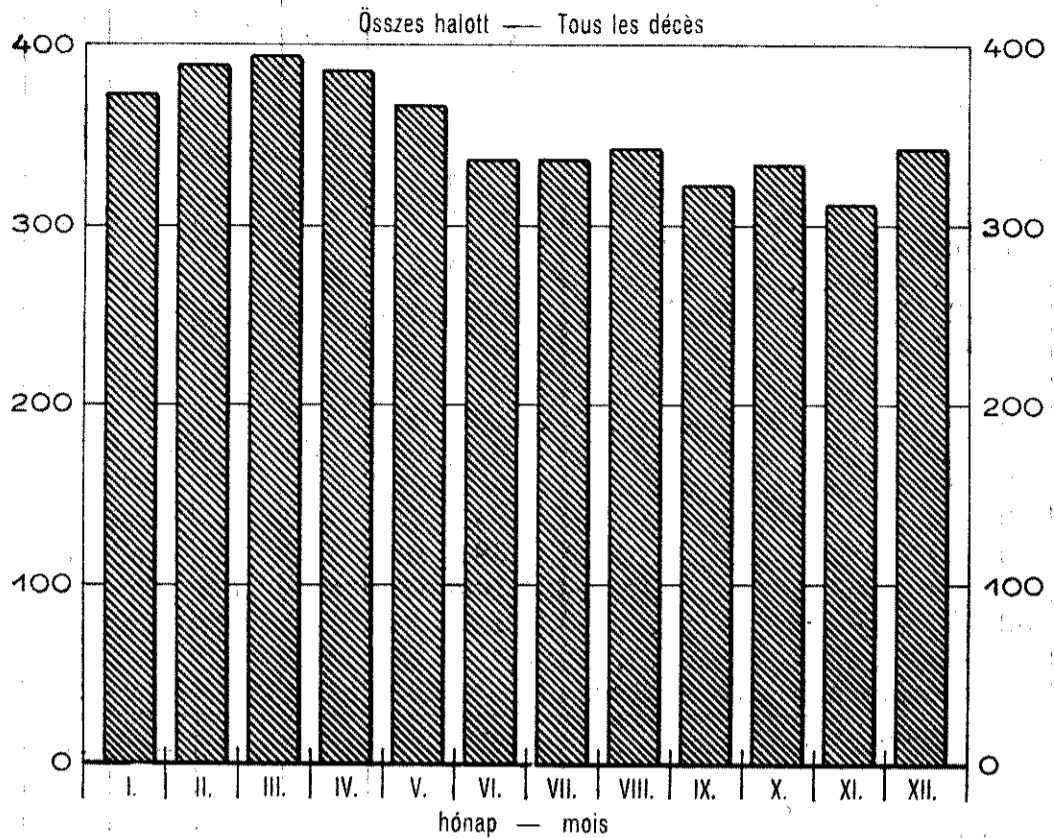
¹⁾ A halálozási mozgalom megvilágítása céljából így kibővített feldolgozás legfontosabb adatait a Stud. (Statisztikai Tudósító) egyes számaiban közölt havonkinti népmozgalmi beszámolóinkban az 1938 januári tájékoztatóval kezdődőleg (Stud. 1938. márc. 5-i száma) rendszeresen idéztük. Az amúgy is csak hozzávetőleges értékű adatokkal e helyütt nem kívánunk foglalkozni, tekintettel arra, hogy a rendelkezésre álló idősor még túlságosan rövid.

²⁾ Ez a csoportosítás csak az év végéig egybegyűjtött egész anyagnak a következő év folyamán esedékes végleges feldolgozásánál irányadó. A havonkint beérkező halálozási lapok azonnali (előzetes) feldolgozása során továbbra is csak az egy évnél fiatalabb, az 1—6 éves és a 7 évnél idősebb halottak száma nyer megállapítást.

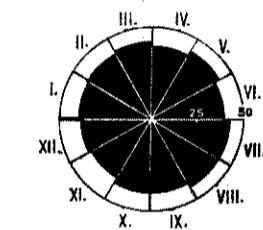
A HALÁLOZÁSOK NAPI ÁTLAGOS SZÁMA

NOMBRE MOYEN DES DÉCÈS PAR JOUR

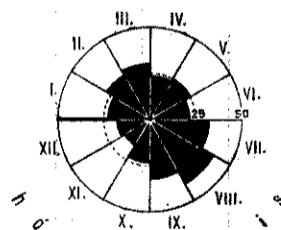
1936—1938.

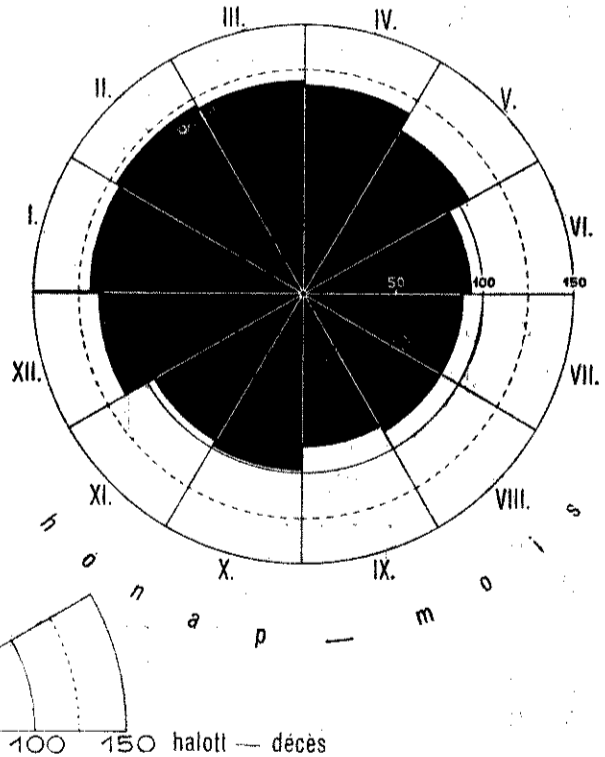
2 hónapnál fiatalabb csecsemőhalottak —
Nourrissons morts à l'âge de moins de 2 mois

3—11 hónapos csecsemőhalottak —
Nourrissons morts à l'âge de 3 à 11 mois

70 évnél idősebb halottak —
Décès au-dessus de 70 ans

M. St. Sz. 1939.

R. H. de St. 1939.

A fentieknek megfelelően kibővített keretekben ezidőszert három évnél — az 1936., 1937. és 1938. észtendőnek — a trianoni Magyarországra vonatkozó adatait ismerjük, három év pedig már elég nagy időszak ahhoz, hogy a hónapoknak halálozási mozgalmunkban vitt szerepét a Szemle hasábjain kisebb korcsoportok szerint — ezúttal első ízben — megvilágítsuk. Adatközlésünk terjedelmének korlátai miatt az alábbiakban csak a három év

2. A halálozások nem, kor és

Décès par sexe, âge

Év, korcsoport Années, groupes d'âge		Elhalt férfiak (fiúk) száma — Nombre des hommes (ou garçons) décédés												
		össze- sen au total	e n											
			január janv.	február fevr.	márc. mars	április avr.	május mai	június juin	július juill.	aug. août	szept. sept.	október oct.	nov. nov.	dec. déc.
h ó n a p b a n														
1936.														
Age de	1 hónapnál fiatalabb — moins d'un mois	5.793	461	448	530	478	495	486	519	486	494	489	448	459
	1—2 hónapos — mois . . .	2.927	165	165	226	200	257	286	364	263	252	252	241	256
	3—11 " "	5.538	388	449	535	421	413	425	726	678	451	346	286	420
	1 éves — 1 an	2.217	131	186	230	163	157	154	262	281	208	191	121	133
	2—3 " ans	1.161	112	119	130	119	105	81	85	100	77	76	76	84
	4—6 " "	849	80	85	61	89	92	76	56	80	55	71	45	59
	7—9 " "	612	48	50	61	43	59	48	48	64	53	56	44	38
	10—19 " "	1.967	156	176	175	186	191	185	191	159	139	156	120	133
	20—39 " "	7.521	592	630	720	702	703	651	611	589	571	588	584	580
	40—49 " "	4.100	340	346	398	359	382	312	312	311	291	347	338	364
	50—59 " "	6.186	542	512	569	560	509	510	488	475	411	498	527	585
	60—69 " "	9.410	830	823	860	818	824	713	690	672	649	854	793	884
70 évnél idősebb — plus de 70 ans	17.634	1.495	1.658	1.749	1.646	1.440	1.391	1.278	1.254	1.190	1.542	1.327	1.664	
Összesen — Ensemble . . .	65.915	5.310	5.647	6.244	5.784	5.627	5.318	5.630	5.412	4.841	5.466	4.947	5.659	
1937.														
Age de	1 hónapnál fiatalabb — moins d'un mois	5.554	500	446	506	484	468	426	437	496	441	437	451	462
	1—2 hónapos — mois . . .	2.852	250	219	216	199	269	207	240	286	266	271	204	225
	3—11 " "	5.253	418	444	461	362	432	341	558	651	601	408	282	295
	1 éves — 1 an	1.893	128	124	177	150	152	157	199	238	203	166	106	93
	2—3 " ans	1.002	84	80	102	91	82	85	74	97	81	87	84	55
	4—6 " "	717	56	53	71	76	65	56	41	67	51	66	48	67
	7—9 " "	559	48	33	44	51	55	70	45	35	52	42	41	43
	10—19 " "	2.158	150	150	185	205	230	195	203	194	164	156	171	155
	20—39 " "	7.622	665	637	738	724	753	667	611	575	568	572	503	609
	40—49 " "	4.327	397	372	402	377	403	363	348	336	290	368	318	353
	50—59 " "	6.634	619	585	615	623	579	546	523	460	454	547	512	571
	60—69 " "	9.825	918	856	984	909	823	757	791	738	666	766	789	828
70 évnél idősebb — plus de 70 ans	18.170	1.856	1.622	1.702	1.651	1.628	1.402	1.280	1.287	1.182	1.450	1.397	1.713	
Összesen — Ensemble . . .	66.566	6.089	5.621	6.203	5.902	5.939	5.272	5.350	5.460	5.019	5.336	4.906	5.469	
1938.														
Age de	1 hónapnál fiatalabb — moins d'un mois	5.601	515	502	478	514	522	425	457	434	440	457	394	463
	1—2 hónapos — mois . . .	2.815	254	212	318	212	259	257	234	244	224	227	202	172
	3—11 " "	5.099	373	434	562	435	417	327	421	715	468	410	270	267
	1 éves — 1 an	1.877	153	126	178	141	136	126	176	286	186	160	95	114
	2—3 " ans	999	77	81	97	93	84	59	84	104	82	98	63	77
	4—6 " "	721	41	53	86	71	58	66	53	83	62	62	32	54
	7—9 " "	557	47	36	49	62	50	60	57	59	39	38	36	24
	10—19 " "	2.244	186	146	202	199	203	229	237	199	170	165	158	150
	20—39 " "	7.136	650	547	695	738	686	619	576	566	459	570	505	525
	40—49 " "	4.449	428	350	448	419	398	382	372	332	306	334	305	375
	50—59 " "	6.720	666	565	594	641	694	545	524	509	457	470	468	587
	60—69 " "	10.197	997	850	967	1.025	905	787	734	745	723	804	789	871
70 évnél idősebb — plus de 70 ans	19.128	2.001	1.686	1.884	1.875	1.714	1.446	1.329	1.579	1.277	1.425	1.425	1.687	
Összesen — Ensemble . . .	67.543	6.388	5.588	6.558	6.425	6.126	5.328	5.254	5.655	4.893	5.220	4.742	5.366	

átlageredményeit kívánjuk röviden jellemezni, míg az egyes esztendőik nem szerint is tagolt anyagát magyarázó megjegyzések nélkül csupán egyellen nagyobb táblában mutatjuk be. A korcsoportosítás szinte túl

bő voltára való tekintettel ezúttal csak a legjellemzőbbnek látszó életkor-kategóriák összesített adatait sorakoztatjuk fel. Kéziratban természetesen a teljes részletanyag is a Központi Statisztikai Hivatal rendelkezésére

hónapok szerint 1936—1938-ban.

et mois, en 1936—38.

Év, korcsoport Années, groupes d'âge		Elhalt nők (leányok) száma — Nombre des femmes (ou filles) décédées												
		össze- sen au total	e n											
			január janv.	február févr.	márc. mars	április avr.	május mai	június juin	július juill.	aug. août	szept. sept.	október oct.	nov. nov.	dec. déc.
h ó n a p b a n														
1936.														
Age de	1 hónapnál fiatalabb — moins d'un mois	4.480	324	360	403	407	397	381	391	397	377	361	330	352
	1—2 hónapos — mois . . .	2.260	139	146	186	151	188	194	258	218	190	208	179	203
	3—11 " "	4.491	325	361	410	334	353	323	585	569	423	288	240	280
	1 éves — 1 an	2.156	158	181	214	159	171	195	199	280	177	160	129	133
	2—3 " ans	1.169	115	109	126	124	113	86	79	93	97	56	64	107
	4—6 " "	801	64	70	91	76	63	58	60	84	59	67	61	48
	7—9 " "	624	44	66	53	56	62	52	46	51	49	51	48	46
	10—19 " "	2.174	184	176	183	193	218	187	212	200	158	177	148	138
	20—39 " "	7.629	619	725	721	725	692	692	649	542	551	605	503	605
	40—49 " "	3.766	317	345	336	327	334	316	294	300	283	297	305	312
50—59 " "	5.543	462	462	562	508	478	409	427	394	427	479	442	493	
60—69 " "	8.765	745	787	794	750	718	692	624	670	676	808	716	785	
70 évnél idősebb — plus de 70 ans	18.560	1.588	1.712	1.769	1.582	1.565	1.329	1.338	1.383	1.330	1.695	1.433	1.836	
Összesen — Ensemble . . .		62.418	5.084	5.500	5.848	5.392	5.352	4.914	5.162	5.181	4.797	5.252	4.598	5.338
1937.														
Age de	1 hónapnál fiatalabb — moins d'un mois	4.238	422	349	364	344	352	361	354	354	344	344	318	332
	1—2 hónapos — mois . . .	2.183	173	151	177	143	231	155	206	221	199	215	136	176
	3—11 " "	4.267	329	361	338	307	370	303	448	494	505	368	211	233
	1 éves — 1 an	1.751	129	112	147	123	134	148	178	185	219	169	102	105
	2—3 " ans	967	84	73	97	86	96	85	84	84	73	78	57	70
	4—6 " "	670	64	40	62	69	50	51	63	51	53	57	54	56
	7—9 " "	460	30	42	41	48	25	45	40	42	50	35	27	35
	10—19 " "	2.304	174	172	197	219	255	208	209	174	179	176	187	154
	20—39 " "	7.082	613	610	690	651	647	625	618	532	522	548	493	533
	40—49 " "	3.858	312	296	353	333	351	316	303	321	288	337	301	347
50—59 " "	5.712	499	502	505	509	489	427	434	459	462	508	453	465	
60—69 " "	8.958	805	844	825	841	777	643	737	697	592	767	689	741	
70 évnél idősebb — plus de 70 ans	19.033	1.898	1.790	1.874	1.719	1.652	1.333	1.373	1.295	1.285	1.522	1.459	1.833	
Összesen — Ensemble . . .		61.483	5.532	5.342	5.670	5.392	5.429	4.700	5.047	4.909	4.771	5.124	4.487	5.080
1938.														
Age de	1 hónapnál fiatalabb — moins d'un mois	4.223	370	360	408	409	353	326	348	381	312	343	272	341
	1—2 hónapos — mois . . .	2.133	181	184	213	149	217	153	175	236	167	176	123	159
	3—11 " "	4.062	313	337	433	302	329	248	375	586	393	328	197	221
	1 éves — 1 an	1.713	116	132	170	152	143	119	151	233	189	128	110	70
	2—3 " ans	836	67	63	89	87	82	53	75	89	64	52	49	66
	4—6 " "	666	63	47	68	81	68	56	60	64	43	46	31	39
	7—9 " "	485	42	40	45	53	44	51	45	35	29	37	30	34
	10—19 " "	2.330	194	203	221	209	238	221	194	198	173	170	156	153
	20—39 " "	6.583	594	550	606	670	650	588	559	526	465	477	440	458
	40—49 " "	3.986	403	346	384	341	356	322	329	317	302	298	296	292
50—59 " "	5.984	565	478	549	569	517	474	506	485	451	476	432	482	
60—69 " "	9.203	947	786	863	900	822	690	704	676	685	664	684	782	
70 évnél idősebb — plus de 70 ans	20.881	2.340	1.874	2.182	2.014	1.855	1.484	1.443	1.474	1.417	1.437	1.504	1.857	
Összesen — Ensemble . . .		63.085	6.195	5.400	6.231	5.936	5.674	4.785	4.964	5.300	4.690	4.632	4.324	4.954

áll; alaposabb kiaknázása az összevont anyagból ki nem tetsző további sajátosságokra is rávilágíthat.

Könnyebb áttekintés céljából az 1. sz. tábla a két nem adatainak különválasztása

nélkül az egész népesség 1936—1938. évi átlagos halálzásainak hónaponkénti változásait ismerteti. A táblának talán a legjellemzőbb része a halálesetek egy napra jutó számát tárja fel a három esztendő átlagá-

ban. E szerint — mint erre grafikonunk oszlopsora is utal — a közismert téli-télvégi tetőpont: a decemberben kezdődő s február-április hónapokban legmagasabb szintjét (februárban naponta 389, márciusban 395, áprilisban 387 halott) elérő, majd júniusig gyors hanyatlással elsimuló hullámhegy az 1936—1938. évi adatoknak is legjellemzőbb tünete. A tél viszontagságai kivált az elcsigázott, kifáradt, rugalmasságát és ellenálló-képességét elvesztett öregebb szervezetre hatnak kedvezőtlenül; a halálesetek száma főleg a légzőszervek megbetegedései következtében nő ebben az évszakban magasra;¹⁾ influenzajárványos időkben nemcsak az idősebb korú népesség halálozási adatai szöknek különösen magasra, hanem rendszerint a kisgyermek és a csecsemők halandósága is emelkedettebb (a járványtól eléggé megkímélt az 1936—1938. évek átlagában ennek szerencsére nem igen látjuk nyomait). A három év átlagában a szeptemberi adat (napi 322 halott) a legkedvezőbb; de érdekes még az is, hogy ezúttal a nyári hónapok adatai (pl. augusztusban naponta 343 halott) is csak enyhe mértékben jelezték az egyes idényjellegű fertőző megbetegedések (a gyermekek körében erősebben fellépő vérhas stb.), kivált pedig a kifejezetten csecsemőkori betegségek (bélhurut, táplálkozási zavarok stb.) miatt sokszor jóval ki-magaslóbb nyári tetőpontot.

Az összes halálesetek napi számára vonatkozó adatoknak az *elhaltak kora szerint való felbontása* elég sajtószzerű további eltérésekre vet fényt. Az élet derekán túl lévő lakosoknál és kivált az *előrehaladott korúaknál* a tél és a koratavas hónapjaiban a nyári-őszeleji mélyponttal szemben közel másfélszeresre nő a halottak napi átlaga; az 1 éven aluli csecsemőhalottak száma viszont nyáron kb. másfélszer akkora, mint az ősz utolsó és a tél első hónapjaiban; míg azonban a születést követő 30 napon belül elhaltak száma az év minden időszakában meglepően, de a meglehetősen azonos erővel érvényesülő veleszületett gyengeség és szervi hibák, koraszülöttség stb. nagyobb jelentőségére való tekintettel szinte természetesen egyenlő, addig a csecsemőhalálozásoknak a meleg időjárás okozta nyári maximumát a legkifejezettebben (a táplálko-

¹⁾ Így a tüdőgümőkór, a tüdő- és mellhártyagyulladás stb., ezenkívül (és részben ezzel összefüggően) azonban a szervi szív- és agyvérzés is ekkor szedi legtöbb áldozatát; a részben takaródiagnózisnak számító aggkori végkimerülés is rendszerint ezidőtájt gyakrabban jelentkező halálok.

zással is összefüggő okokból) a 3—11 hónaposok korcsoportjában látjuk. Még az egyévesek körében is határozottan kidomborodik a nyári maximum, a többi korcsoport adatai azonban abszolút értékben már csak kisebb havonkénti kilengéseket mutat (ilyen pl. a 10—19 éveseknél a májusi maximum) s a halálesetek súlypontja a gyermekkor határán túl egyre inkább a tél és a koratavas hónapjaira tolódik át. Az egyes hónapok időjárás-különbségeinek és betegségi sajátosságainak, járványos vagy járványmentes voltának elütő befolyását grafikonunknak a 3—11 hónapos és a 70 évnél idősebb halottak naponkénti számát hónapok szerint ábrázoló körei is jellemezhetik; ugyanitt bemutattuk a legzsengőbb korúaknak: a két hónapnál fiatalabbaknak évszakok szerint igen egyenletes halandóságát. (Ez az egyenletesség a születések elütő száma miatt azonban részben csak látszólagos, vagy legalább is a kimutatottnál valamivel kisebb mérvű.)

Az 1. sz. tábla a különböző korúak napi haláleseteinek átlagszámán kívül *kétféle arányszámmal* szemlélteti még a hónapoknak és a kornak halálozási összefüggéseit. Az első arányszámcsoporthoz az egyes hónapokban elhunytakat részletezi életkor szerint. Figyelemre méltó, hogy az 1936, 1937 és 1938 augusztusában meghaltaknak 28·9% -a volt két évnél fiatalabb, az ötven évnél korosabb halottak aránya ugyanekkor 47·1% -ra rúgott; decemberben viszont a halál aratásából az utóbbi hányadost is meghaladó rész: 58·6% jutott az ötven éven felüliekre és mindössze 18·7% az első két életévben elhaltakra. (Ez a különbség decemberben nagyobb, mint az egyébként legkedvezőtlenebb január-április hónapokban, amikor főleg a többi korcsoport kissé magasabb arányszámai tompítják el némileg a szélsőségeket.) Táblázatunk második arányszámsora az egy-egy korcsoportbeli halottakat tagolja az esztendő egyes hónapjai szerint. (A számításnál itt a hónapok eltérő hossza nincs figyelembe véve.) Ennél a részletezésnél a különbségek szerényebb méretűek, mint az előbbi csoportosításban kiütöző eltérések, bár pl. a 3—11 hónapos és az egyéves gyermekek nyári veszélyeztetettségét s a télnek az öregebb szervezetre gyakorolt kedvezőtlen hatását a táblának ebből a szakaszából is jól kiolvashatjuk.

Az időjárás állandó jellemzői, a halandóság terén szinte a szabályszerűség erejé-

vel fellépő idényszerű tünetei mellett az egyes esztendők különböző hónapjaiban *elűtő mértékben és szeszélyesen jelentkező kedvező vagy kedvezőtlen különleges befolyások* is érvényesülhetnek.¹⁾ Ezek a hároméves átlagokban könnyen elmosódnak, az egyes hónapoknak *évek szerint való vizsgálatából* azonban határozottabban szembetűnnek. Ezért és a *folyamatos, rendszeres megfigyelés kedvéért* 2. sz. táblánk a *halálozási abszolút számokat a három esztendő mindegyik hónapjáról* — az 1. táblának megfelelő korcsoportosításban, de a két nem szerint is tagolva — közli. Az egyes éveken belül is jelentősen eltérő időjárási viszonyok miatt ez a tábla az 1. táblázat átlagainál jóval *változatosabb képet mutat*. Kirívó például a 3—11 hónapos csecsemőhalottak 1936 júliusi és 1938 augusztusi maximuma,²⁾ a 70 évnél idősebb korban elhaltak számának 1938 januári tetőpontja³⁾ stb.⁴⁾

¹⁾ Így pl. valamely év egyik-másik hónapjában az átlagosnál hosszabb időre nyúló nedves és egyzsersmind szeles, hideg időjárásnak, a tavasz esetleg abnormisan nagy hőmérséklet-ingadozásainak, a túl nagy hőségnek hatása tudvalevően rendszerint igen kedvezőtlen.

²⁾ A halálesetek napi száma ebben a korban az utóbbi hónap folyamán 42, míg pl. ugyanazon év novemberében és decemberében mindössze nem is egészen 16 volt.

³⁾ Amikor is az ily korú halottak napi átlagos száma 140-re ugrott, holott pl. ugyancsak az 1938. esztendő júliusában csupán napi 89, szeptemberében pedig napi 90 főt ért el.

⁴⁾ Ellenben a csecsemő-, helyesebben az újszülöttkori (1 hónapon aluli) halandóságnak az élve-

Az ilyen természetű ingadozásokra és a két nem adatsoraiban mutatkozó kisebb eltérésekre itt nem terjeszkedhetünk ki, egyrészt térszűke miatt, másrészt, mert az egyes hónapok halálozási viszonyainak *alapjellemtvonásairól* a Szemle összefoglaló helyzetjelentésében hónapról-hónapra már amúgy is számot adtunk. E helyt tehát csupán arra utalunk, hogy az *ismertetett három esztendő* időjárási szempontokból és részben ezzel összefüggően a fertőző betegségek ritkább jelentkezése s az elég általános járványmentesség következtében *kielégítő, sőt kedvező volt*.¹⁾ Emellett persze az egyre eredményesebb egészségvédelmi munka is jelentősen hozzájárulhatott a halálozási mozgalom időszakai hullámzásainak enyhítéséhez, kor és hónapok szerint mutatkozó szélsőségeinek elsimításához.

Thirring Lajos dr.

születések márciusi magasabb száma miatt Magyarországon régebben tapasztalt kiemelkedése 1936—1938-ban csak alig jelentkezett; igaz viszont, hogy a márciusi születési mozgalomban is egyre jobban a többi hónap natalitásának szintjére csökkent. Az ú. n. iskolabetegségek hatása sem volt szembeötlő.

¹⁾ Influenzajárvány tulajdonképpen csak 1936 december - 1937 március s 1938 január-február hónapokban lépett fel, de enyhének mondható mértékben; járványosabb kanyaró halálozásnak 1936 tavaszán, kiemelkedő vérhas- és bélhurut (csecsemő-) halandóságnak 1938 augusztusában voltunk tanui; utóbbi hónap zavaros, szélsőséges, részben igen melegre hajló időjárásán kívül az 1937/8-as tél elején korán kezdődő és tartós hideg is éreztette — pl. 1938 januárjában — kedvezőtlen hatását; a többnyire nem túlforró nyári hónapok kedvező befolyása hasonlóképpen jól megfigyelhető.

A gyermekhalandóság.

La mortalité infantile.

Résumé. Conformément à la division employée en statistique, nous entendrons ici par enfants ceux qui ayant dépassé le premier âge, ont 1 à 14 ans. On sait que la statistique distingue encore 2 grandes catégories d'âge: celle de l'âge productif (de 15 à 59 ans) et celle des personnes de plus de 60 ans, c'est-à-dire des vieilles gens.

Afin d'indiquer, pour chacune des années envisagées, la mortalité infantile, nous rapportons le nombre des enfants morts à l'âge de 1 à 14 ans à 1.000 enfants vivants de même âge; la proportion ainsi établie montre la fréquence des décès parmi les enfants. Pour le nombre des enfants vivants, nous prenons comme base quant aux années où la population a été dénombrée, le recensement, et pour les autres années, des données calculées d'après les chiffres du recensement et le mouvement de la population, détaillé par années d'âge.

Ces dernières années, la Hongrie de Trianon, comptant annuellement plus de 2 millions d'enfants de 1 à 14 ans (à la fin de 1938, 2,296.257), avait par an en moyenne une mortalité infantile représentant 4.2 pour 1.000 et accusant une forte régression sur celle de la Hongrie du début du siècle (17.7‰) où elle dépassait de plus de 4 fois le chiffre de nos jours. Cette amélioration a été due surtout au progrès de la Protection de l'Enfance, et en particulier à l'Institut de Santé Publique (inoculations préventives, autres mesures de prophylaxie), ainsi qu'à ce que faisaient pour les enfants de plus de 1 an, l'Institut pour la Protection des Mères et des Nourrissons et les inspectrices chargées d'avoir soin des enfants.

Selon la Statistique, depuis le commencement du siècle, la mortalité des enfants de moins de 10 ans baissait en Hongrie plus que celle des enfants

vel fellépő idényszerű tünetei mellett az egyes esztendők különböző hónapjaiban *elűtő mértékben és szeszélyesen jelentkező kedvező vagy kedvezőtlen különleges befolyások* is érvényesülhetnek.¹⁾ Ezek a hároméves átlagokban könnyen elmosódnak, az egyes hónapoknak *évek szerint való vizsgálatából* azonban határozottabban szembetűnnek. Ezért és a *folyamatos, rendszeres megfigyelés kedvéért* 2. sz. táblánk a *halálozási abszolút számokat a három esztendő mindegyik hónapjáról* — az 1. táblának megfelelő korcsoportosításban, de a két nem szerint is tagolva — közli. Az egyes éveken belül is jelentősen eltérő időjárási viszonyok miatt ez a tábla az 1. táblázat átlagainál jóval *változatosabb képet mutat*. Kirívó például a 3—11 hónapos csecsemőhalottak 1936 júliusi és 1938 augusztusi maximuma,²⁾ a 70 évnél idősebb korban elhaltak számának 1938 januári tetőpontja³⁾ stb.⁴⁾

¹⁾ Így pl. valamely év egyik-másik hónapjában az átlagosnál hosszabb időre nyúló nedves és egyzsersmind szeles, hideg időjárásnak, a tavasz esetleg abnormisan nagy hőmérséklet-ingadozásainak, a túl nagy hőségnek hatása tudvalevően rendszerint igen kedvezőtlen.

²⁾ A halálesetek napi száma ebben a korban az utóbbi hónap folyamán 42, míg pl. ugyanazon év novemberében és decemberében mindössze nem is egészen 16 volt.

³⁾ Amikor is az ily korú halottak napi átlagos száma 140-re ugrott, holott pl. ugyancsak az 1938. esztendő júliusában csupán napi 89, szeptemberében pedig napi 90 főt ért el.

⁴⁾ Ellenben a csecsemő-, helyesebben az újszülöttkori (1 hónapon aluli) halandóságnak az élve-

Az ilyen természetű ingadozásokra és a két nem adatsoraiban mutatkozó kisebb eltérésekre itt nem terjeszkedhetünk ki, egyrészt térszűke miatt, másrészt, mert az egyes hónapok halálozási viszonyainak *alapjellemtvonásairól* a Szemle összefoglaló helyzetjelentésében hónapról-hónapra már amúgy is számot adtunk. E helyt tehát csupán arra utalunk, hogy az *ismertetett három esztendő* időjárási szempontokból és részben ezzel összefüggően a fertőző betegségek ritkább jelentkezése s az elég általános járványmentesség következtében *kielégítő, sőt kedvező volt*.¹⁾ Emellett persze az egyre eredményesebb egészségvédelmi munka is jelentősen hozzájárulhatott a halálozási mozgalom időszakai hullámzásainak enyhítéséhez, kor és hónapok szerint mutatkozó szélsőségeinek elsimításához.

Thirring Lajos dr.

születések márciusi magasabb száma miatt Magyarországon régebben tapasztalt kiemelkedése 1936—1938-ban csak alig jelentkezett; igaz viszont, hogy a márciusi születési mozgalomban is egyre jobban a többi hónap natalitásának szintjére csökkent. Az ú. n. iskolabetegségek hatása sem volt szembeötlő.

¹⁾ Influenzajárvány tulajdonképpen csak 1936 december - 1937 március s 1938 január-február hónapokban lépett fel, de enyhének mondható mértékben; járványosabb kanyaró halálozásnak 1936 tavaszán, kiemelkedő vérhas- és bélhurut (csecsemő-) halandóságnak 1938 augusztusában voltunk tanui; utóbbi hónap zavaros, szélsőséges, részben igen melegre hajló időjárásán kívül az 1937/8-as tél elején korán kezdődő és tartós hideg is éreztette — pl. 1938 januárjában — kedvezőtlen hatását; a többnyire nem túlforró nyári hónapok kedvező befolyása hasonlóképpen jól megfigyelhető.

A gyermekhalandóság.

La mortalité infantile.

Résumé. Conformément à la division employée en statistique, nous entendrons ici par enfants ceux qui ayant dépassé le premier âge, ont 1 à 14 ans. On sait que la statistique distingue encore 2 grandes catégories d'âge: celle de l'âge productif (de 15 à 59 ans) et celle des personnes de plus de 60 ans, c'est-à-dire des vieilles gens.

Afin d'indiquer, pour chacune des années envisagées, la mortalité infantile, nous rapportons le nombre des enfants morts à l'âge de 1 à 14 ans à 1.000 enfants vivants de même âge; la proportion ainsi établie montre la fréquence des décès parmi les enfants. Pour le nombre des enfants vivants, nous prenons comme base quant aux années où la population a été dénombrée, le recensement, et pour les autres années, des données calculées d'après les chiffres du recensement et le mouvement de la population, détaillé par années d'âge.

Ces dernières années, la Hongrie de Trianon, comptant annuellement plus de 2 millions d'enfants de 1 à 14 ans (à la fin de 1938, 2,296.257), avait par an en moyenne une mortalité infantile représentant 4.2 pour 1.000 et accusant une forte régression sur celle de la Hongrie du début du siècle (17.7‰) où elle dépassait de plus de 4 fois le chiffre de nos jours. Cette amélioration a été due surtout au progrès de la Protection de l'Enfance, et en particulier à l'Institut de Santé Publique (inoculations préventives, autres mesures de prophylaxie), ainsi qu'à ce que faisaient pour les enfants de plus de 1 an, l'Institut pour la Protection des Mères et des Nourrissons et les inspectrices chargées d'avoir soin des enfants.

Selon la Statistique, depuis le commencement du siècle, la mortalité des enfants de moins de 10 ans baissait en Hongrie plus que celle des enfants

ayant dépassé 10 ans, et parmi les filles, la mortalité diminuait plus que parmi les garçons.

En indiquant, depuis le début du XXe siècle, la mortalité de Hongrie pour les 14 années de l'enfance, on voit pour chaque année d'âge une diminution constante. L'espérance de vie ultérieure — qu'on calcule d'après l'ordre d'extinction ressortant des tables de mortalité — est plus favorable pour les enfants que pour les nourrissons. Pour les garçons de 2 ans, on constate un maximum dépassant de près de 10 ans l'espérance moyenne de vie établie pour les nouveau-nés du sexe masculin. L'espérance probable de vie montre également pour chaque année de l'enfance une différence de celle calculée pour les enfants qui viennent de naître.

Par suite du vif progrès de la Protection de l'enfance en Hongrie, la mortalité infantile accusait chez nous ces derniers temps une régression de plus en plus favorable par rapport à plusieurs pays étrangers. Elle diminuait non seulement par rapport à celle, aujourd'hui encore trop grande, de certains Etats du Snd européen (Yougoslavie, Portugal, Bulgarie, autres pays balkaniques, etc.), mais aussi par rapport à celle de la Tchéco-Slovaquie, de l'Estonie, de la Finlande, de la Lettonie, de l'Italie et de l'Ecosse.

Parmi les pays européens, c'est en Suède que la mortalité infantile est la plus basse (en 1935, 1.88 pour 1.000). Viennent ensuite, sous ce rapport, la Norvège et le Danemark, avec des chiffres dépassant légèrement ceux de la Suède.

Dans la plupart des pays, la mortalité infantile est plus forte parmi les garçons que parmi les filles. Et si on la considère par années d'âge, on voit qu'en Hongrie elle est la plus basse entre 5 et 9 ans.

Il va sans dire que dans chaque pays, elle diffère fort suivant les pauvres et les riches, les classes arriérées et les autres. Sous ce rapport, on a, pour ces derniers temps, des chiffres intéressants sur les quartiers de Budapest. (En ce qui concerne sa répartition suivant les catégories professionnelles, elle ressort quant à la Hongrie d'une récente publication statistique hongroise relative au mouvement de la population en 1926—32.)

En Hongrie, la mortalité infantile est la plus forte en août, à cause des grandes chaleurs. En été, l'entérite, la dysenterie et certaines maladies infectieuses — la pertussis, etc. — font parmi les enfants bien des victimes. Au mois d'août aussi, c'est la mortalité des enfants à peine sortis du premier âge qui est la plus forte.

On voit, par toutes les statistiques hongroises d'autrefois, que parmi les maladies attaquant les enfants, la diphtérie, la scarlatine, la mobilli et la pertussis causaient le plus de décès. D'après un illustre statisticien, Ladislav Buday,

les décès dus à ces 4 maladies infectieuses représentaient à la fin du XIXe siècle plus de 15% parmi les enfants morts en Hongrie à l'âge de moins de 7 ans. Aujourd'hui, quarante ans après, elles ne représentent dans ce groupe d'âge que 3%, et 6% seulement parmi les enfants de 1 à 6 ans. Cette régression, également très forte par rapport à l'étranger, a été due à la généralisation des inoculations préventives. Parmi les décès par maladies infectieuses, ceux dus aux affections de l'appareil respiratoire accusaient chez nous ces derniers temps — environ depuis 1931 — parmi les enfants de 1 à 6 ans une régression croissante. A présent, à cet âge c'est la fluxion de poitrine qui fait le plus de victimes, y représentant pour chacune des dernières années environ $\frac{1}{3}$ de tous les décès, soit en moyenne près de 3 pour 1.000 âmes. La congestion pulmonaire est vers la fin de l'hiver plus fréquente parmi les garçons que parmi les filles, et c'est entre les enfants les plus jeunes qu'elle fait le plus de victimes. Viennent ensuite, parmi les causes de décès constatées le plus souvent pour l'enfance, les maladies de l'appareil digestif (20%) et du système nerveux (9%); parmi les premières la plus fréquente est — surtout en été — l'inflammation intestinale; parmi les secondes, la méningite. Parmi les morts violentes d'enfants, les accidents représentaient ces derniers temps plus de 6% par an, et la plupart en étaient des accidents de la circulation. Ces derniers, plus fréquents chez les garçons que chez les filles, étaient les plus nombreux à l'âge de 3 ans, où l'enfant peut déjà sortir dans la rue si on n'y fait pas attention, mais n'a pas encore conscience de tous les dangers qui l'y menacent.

*

Az egy éven aluli gyermekek, az ú. n. „csecsemők“ halandóságáról Szemlénkben már több ízben volt szó — legutóbb az 1939. év szeptemberi számában¹⁾ —, de nem az egy éven felüliekéről. A máshol megjelent erre vonatkozó statisztikai dolgozatok, így Buday László²⁾ akadémiai tanulmánya, Szekeres Jánosnak a szöveg nélkül megjelent 1901—15. évi gyermekhalandósági kötethez³⁾ írt értekezése,⁴⁾ amelyet

¹⁾ L. Szél T.: „A csecsemőhalandóság újabb alakulása“. A Magyar Statisztikai Szemle 1939. évf. 1027. l. U. itt az 1028. lapon lévő 5. jegyzet az e kérdéstről e folyóiratban megjelent összes többi közleményeket is felsorolja.

²⁾ L. Buday L.: „Népünk halandósági viszonyai“ (Budapest, 1917. Értekezések a filozófiai és társadalmi tudományok köréből).

³⁾ L. „Gyermekehalandóság és gyermekfertőző betegségek az 1901—15. években“ (Bp. 1921). Magyar Statisztikai Közlemények, Új sorozat. 68. kötet.

⁴⁾ L. Szekeres J.: „A jövő nemzedék pusztulása“ (Budapest, 1920).

Laky Dezső¹⁾ is méltatott, már meghaladott időpontokra vonatkoznak; részben pedig már több, mint két évtizeddel ezelőtt jelentek meg. Kerek tíz esztendeje van immár annak is, hogy a Magyar Orvosi Könyvkiadó Társulat által kiadott egészségügyi statisztika egyik fejezetében²⁾ a gyermekhalandóságra vonatkozó, akkor rendelkezésünkre állott adatokat ismertettük. Éppen ezért nem látszik érdektelennek az e kérdésre vonatkozó legújabb statisztikai anyag vizsgálata, amely a gyermekek halandóságának alakulására, kor, nem, hónapok és más demográfiai szempontok szerint való részletezéseire, az elhalálozások halálokaira, a magyar országos, továbbá a székesfővárosi vagy a legkülönbözőbb külföldi statisztikákból, rendelkezésünkre áll.

A statisztika „gyermekkor” alatt az 1—14 évesek életkorszakát érti. E korszakhoz tehát az egy éven aluli kort, a csecsemőkort túlélő egyének egészen serdülésükig tartoznak; addig, amíg a nemi érettség bekövetkezik. Igaz, hogy a törvényes oltalom a tizennegyedik életév betöltésekor nemi téren már megszűnik. E szerint tehát a statisztika egy korévvel többet sorol a gyermekkorhoz, mint az ország törvényei. A statisztika ugyanis csak a 15. életévtől számítja a produktív kort, a következő főéletkorszakot. Ez aztán az 59. életévig tart. Öregeknek a 60 éven felül lévőket nevezzük. Ezek a statisztikai főéletkorszakok.

A gyermekkort magát a magyar statisztika két részre szokta osztani, ezek: a 7 éven alul, s az azon felül lévők. Az első a fiatalabb vagy korai gyermekkor, a másik csoportot a serdülők, s a serdülést közvetlen megelőző években lévő gyermekek alkotják. A magyar hivatalos statisztika a halálozási statisztikai feldolgozások nagy részénél (halálokok, foglalkozás stb. szerint való részletezésekben) a 7 éven alul elhaltakat külön ki szokta mutatni. Ezek nem csupán a gyermekek, s nem is az összes gyermekek. Ily összefoglalásban a 7 éven alul lévő gyermekréteg és a csecsemők együtt szerepeltek. A halálokoknál 1931 óta és újabban már feldolgozásoknál is az 1 éven alul lévők esetei már le vannak vonva, s az 1—6 éves gyermekek halálozása már külön részleteztetnek. Külföldi statisztikákban rendszerint az 1—4 és az 5—9 évesek

határoltatnak el, mint gyermekek. A következő öt éves korcsoport a 10—14 éveseké, ily összefoglalásnál serdülőnek nevezhető. Ezen elhatárolás a Nemzetközi Statisztikai Intézet határozatán alapszik, s a nemzetközi haláloki nomenklatúrához a IV. revízió alkalmával csatolt határozatnak is megfelelő: mindkettő a halottaknak legalább öt éves korcsoportok szerint való kimutatását kívánja, az első életév, a csecsemőkorúak külön kiemelésével.

Amíg a csecsemőhalandóság statisztikai arányát az u. a. évi élveszületésekhez viszonyítva állapítjuk meg, addig a csecsemőkort meghaladott gyermekek mortalitásának megállapítására a helyes módszer másképpen, a megfelelő korú élő gyermekek népszámlálásbeli számához való viszonyítás útján nyeri a jelenség mértékét adó arányokat. Szabatosabb a népszámlálás adataihoz viszonyítani az azt környező évek gyermekhalottainak évi átlagát, semmint attól távolabb eső naptári évek kiszámított élő gyermekeihez végezni e távolabb eső évek gyermekhalottainak viszonyítását. Igaz ugyan, hogy ezen extrapoláció nemcsak aránylagosan, de a születések és halálozások számának évről-évre elkészülő korévenként való részletezése révén a valósághoz e tekintetben inkább alkalmazkodó módon is készülni lehet; mégis e megállapításoknak is hiánya, hogy a vándormozgalom alakulását nem lehet tekintetbe venni. Így az extrapoláció különösen több évre, hosszabb időre szóló számítás esetén, fokozódva nagyobb és nagyobb eltérést adhat a valóságtól. Éppen ezért a gyermekhalandóság történeti alakulásának, nemzetközi összehasonlításának, s egyéb részleteinek vizsgálatánál is főképp a népszámlálásokat környező évek adataira szoritkozunk, s csak tekintettel az 1930. évi legutolsó népszámlálás óta már eltelt évtizedre, végzünk a legújabb évek vonatkozó jelenségeire nézve is némely számítást.

A legutolsó magyarországi népszámlálás idején, 1930-ban, az 1—14 éves korban élő gyermekek száma 2,201.307, a két környező naptári évben, 1930—31-ben elhalt 1—14 évesek átlaga pedig: 13.827; úgyhogy a gyermekhalandóság aránya ekkor 6·3‰. Ez az arány kedvezőbb, mint az ezt 10 esztendővel megelőző 1920—21. évi átlag (11·5‰), amelyet már régebben közöltünk.¹⁾ Még ennél, az 1930—31. évi, gyermekhalandóság-

¹⁾ L. Laky D.: „Magyar gyermekhalandósági statisztika”. Közgazdasági Szemle. 1922. 1—3. sz. 75. l.

²⁾ L. Szél T.: „Egészségügyi Statisztika”. 38. §. A gyermekhalandóság. 307. l.

¹⁾ L. Szél T.: „Egészségügyi statisztika” (Budapest, 1930). 308. lap.

1. Gyermekhalandóság Magyarországon 1900—1938.

Tableau rétrospectif de la mortalité infantile en Hongrie de 1900 à 1938.

Év, átlag ¹⁾ Années et périodes ¹⁾	15 éven aluli		
	halottak Décès	élők ²⁾ Enfants en vie ²⁾	halott ezer előre Décès parmi les enfants de moins de 15 ans, pour 1000 vivants ap- part. égalem. à
	száma — dans		
la catégorie d'âge de moins de 15 ans			
1900—01 ¹⁾	96.379	5,448.540	17·7
1910—11 ¹⁾	92.007	5,909.129	15·6
1920—21	25.687	2,234.758	11·5
1926	15.481	2,216.364	6·6
1927	17.686	2,213.018	7·4
1928	16.563	2,209.672	6·9
1929	16.336	2,206.326	7·4
1930	13.386	2,202.980	6·1
1930—31	13.827	2,201.307	6·3
1931	14.268	2,244.157	6·4
1932	19.096	2,320.084	8·2
1933	12.082	2,385.857	5·1
1934	11.727	2,417.993	4·9
1935	12.544	2,402.510	5·2
1936	11.385	2,357.044	4·8
1937	9.760	2,323.936	4·2
1938	9.528	2,308.814	4·1
1937—38	9.644	2,321.372	4·2

¹⁾ A terület 1920-ig a történeti, azóta a trianoni Magyarorszáé. — *Avant 1920, territoire d'avant-guerre; depuis 1920, territoire selon le traité de Trianon.*

²⁾ Az egyes naptári évekre vonatkozó adatok évközepi, két éves átlagoknál az előző évvégi népességnek számai. — *Pour chaque année civile indiquée, chiffres relatifs au milieu de l'année; pour chaque période de deux années, chiffres relatifs à la fin de l'année ayant immédiatement précédé la période.*

nál is alacsonyabb azonban az 1937—38. évekre vonatkozólag kiszámítható legújabb arány. Az 1937—38. évi gyermekhalandóság ugyanis: 4·2‰. Ennél az 1—14 éves élők száma az egyes években történt születéseknek és halálásoknak a vonatkozó 1930. évi népszámlálás megfelelő adatához való hozzáadása, illetve levonása útján, de a vándormozgalom tekintetbevétele nélkül állapított meg. Azt, hogy a gyermekhalandóság történeti fejlődéséről hazánkban rendelkezésre álló összes adatok minő képet mutatnak, az 1. táblázat tárja elénk. Ugyanezt szemlélteti az I. grafikon is.

A XX. század elején, az 1900—01. évi adatok szerint, az akkori gyermekhalandóság a történeti területen (17·7‰) a mainak (4·1—4·2‰) még négyszeresét is felülmuta. Azóta pedig hatalmas arányú, nagyvonalú javulást mutat, egészségügyi kultúránk

négyszázéves haladásának gyümölcsképen. A magyarországi gyermekvédelmi intézmények lelkiismeretes működésének szerepe nyilvánvaló, — az anya- és csecsemővédelem védőintézetei kiépítésének s az Országos Közegészségügyi Intézet szerveinek, — amelyeknek eredményeiről legújabbban *Johan Béla*¹⁾ nagyvonalú beszámolója adott képet. Bizonyos azonban, hogy a tényleges javuláson kívül más körülményeknek — így a népesség összetételváltozásainak — is van oly irányú hatásuk, mely a gyermekhalandósági arány történeti idősorának regresszióját elősegíti. Ilyen pl. — a XX. századbeli egész gyermekhalandósági számsort tekintve — a trianoni területváltozás. A mai területen ugyanis a művelt városi népesség aránya magasabb, mint a történetin; már pedig e haladottabb kulturális fokon álló néprétegek gyermekhalandósága kedvezőbb lévén, e rétegek erősödése, — a gyermekhalandóság e néprétegenként részletezett arányának megváltozása nélkül is, — előidézi az országos gyermekmortalitás viszonyosságának csökkenését. Az ország 1918. évi területváltozásának a gyermekhalandóságot alacsonyabb színvonalon megszabó hatását a világháborút közvetlen követő években némiképp ellensúlyozták az ekkor leromlott közegészségügyi és közgazdasági viszonyok, az orvos- és gyógyszerhiány, járványok stb. Innen van az, hogy az 1920—21. évi gyermekhalandóság színvonala még csak kevéssel csökkent a történeti területre vonatkozó régebbi arányok színvonalához képest. *Schneller*²⁾ e jelenlegben a gyermekkorúak ekkori, háború utáni kormegoszlásának megváltozását tartja jelentősnek, amit a születések gyarapodása idézett akkor elő. Kétségtelen azonban, hogy csak évszázadunk huszas éveinek második felében, s még inkább a harmincas években bontakozik ki a területváltozás okozta népösszetétel-változás révén is kedvezőbb alapokon nyugvó, egyre javuló gyermekegészségügy s e révén a gyermekhalandóság intenzívebb csökkenése. A gyermekfertőző betegségek (különösen a vörheny és a roncsoló toroklob) ellen széles körben végzett védőoltások,

¹⁾ L. *Johan Béla*: „Gyógyul a magyar falu“. A M. kir. Országos Közegészségügyi Intézet közlönyei. Budapest, 1939. 9. sz. — L. ismertetését a M. St. Szemle 1939. évf. 1217. lapján.

²⁾ L. *Schneller K.*: „Halandóságunk nemzetközi viszonylatban“. A M. St. Szemle 1929. évf. 841. és köv. lapján, különösen a 865. lapon.

2. A gyermekhalandóság korcsoportok és nem szerint is részletezve Magyarországon, 1900—1938.
Mortalité infantile par sexe et groupes d'âge en Hongrie, de 1900 à 1938.

Év Années átlag moyennes	P a r m i l e s											
	1—4 éves			5—9 éves			10—14 éves			1—14 éves		
	fiú garçons de	leány filles de	együtt enfants de	fiú garçons de	leány filles de	együtt enfants de	fiú garçons de	leány filles de	együtt enfants de	fiú garçons de	leány filles de	együtt enfants de
	1 à 4			5 à 9			10 à 14			1 à 14		
a u s												
a) Elhaltak száma — nombre des décès												
1900—01 ¹⁾	33.249	32.703	65.952	10.221	10.444	20.665	4.282	5.480	9.762	47.752	48.627	96.379
1910—11 ¹⁾	31.815	31.117	62.932	9.548	9.710	19.258	4.386	5.431	9.817	45.749	46.258	92.007
1920—21	7.783	7.247	15.030	3.243	3.213	6.456	1.953	2.246	4.199	12.979	12.706	25.685
1930—31	4.693	4.443	9.136	1.556	1.606	3.162	739	790	1.529	6.988	6.839	13.827
1931	4.811	4.569	9.380	1.582	1.652	3.234	782	872	1.654	7.175	7.093	14.268
1932	6.866	6.603	13.469	1.778	1.652	3.430	1.074	1.118	2.192	9.718	9.373	19.091
1933	3.911	3.750	7.661	1.396	1.219	2.615	815	991	1.806	6.122	5.960	12.082
1934	3.830	3.413	7.243	1.261	1.217	2.478	925	1.081	2.006	6.016	5.711	11.727
1935	4.230	4.063	8.293	1.219	1.157	2.376	881	994	1.875	6.330	6.214	12.544
1936	3.678	3.634	7.312	1.161	1.116	2.277	869	927	1.796	5.708	5.677	11.385
1937	3.174	2.946	6.120	997	902	1.899	865	876	1.741	5.036	4.724	9.760
1938	3.165	2.816	5.981	989	884	1.873	827	847	1.674	4.981	4.547	9.528
1937—38	3.169	2.881	6.050	993	893	1.886	846	862	1.708	5.008	4.636	9.644
b) Esett elhalálozás ezer megfelelő korú és nemű előre — mortalité pour 1000 enfants de même âge et sexe												
1900—01 ¹⁾	38.7	38.1	38.4	10.5	10.7	10.6	4.8	6.2	5.5	17.6	17.8	17.7
1910—11 ¹⁾	34.6	34.2	34.4	9.1	9.4	9.3	4.4	5.5	4.9	15.4	15.7	15.6
1920—21	34.2	31.8	33.4	7.5	7.4	7.5	4.3	4.9	4.6	11.6	11.4	11.5
1930—31	13.5	13.0	13.2	3.4	3.6	3.5	2.4	2.6	2.5	6.3	6.3	6.3
1931	13.8	13.3	13.5	3.5	3.7	3.6	2.3	2.7	2.5	6.3	6.4	6.4
1932	19.8	19.3	19.5	4.0	3.8	3.9	2.8	3.0	2.9	8.2	8.2	8.2
1933	11.4	11.2	11.3	3.2	2.8	3.0	1.9	2.4	2.2	5.1	5.1	5.1
1934	11.3	10.3	10.8	2.9	2.9	2.9	2.1	2.5	2.3	4.9	4.8	4.9
1935	12.7	12.5	12.6	2.8	2.7	2.8	2.0	2.3	2.1	5.2	5.2	5.2
1936	11.3	12.0	11.7	2.7	2.7	2.7	1.9	2.1	2.0	4.8	4.9	4.8
1937	9.9	9.9	9.9	2.4	2.2	2.3	2.0	2.0	2.0	4.3	4.1	4.2
1938	10.0	9.2	9.6	2.4	2.2	2.3	1.9	2.0	1.9	4.3	4.0	4.1
1937—38	9.9	9.3	9.6	2.4	2.2	2.3	1.9	2.0	2.0	4.3	4.0	4.2

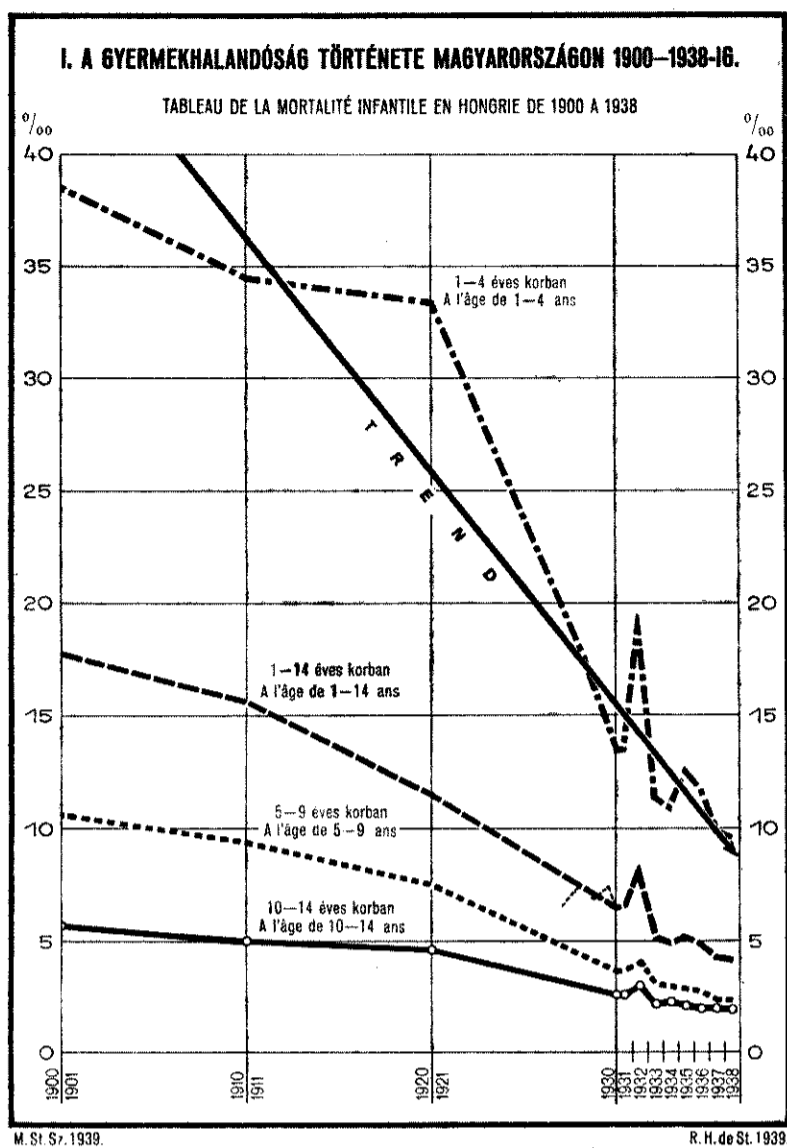
¹⁾ A történeli Magyarországon, míg 1920-tól a többi adatok a trianoni területre vonatkoznak. — Avant 1920, territoire d'avant-guerre; depuis 1920, territoire selon le traité de Trianon.

az iskola- és a leventeegészségügy javulása s hazánk legújabb kulturális fejlődése, természetesen mind erkölcsi, mind anyagi téren az élet számos megnyilvánulásában számszerűleg is nyomon követhető többféle jelentős hatással járultak hozzá a magyar gyermekhalandóság történeli idősorának nemzetközi viszonylatban is rendkívüli méretű legújabb csökkenéséhez.

Ha a gyermekkor tizennégy életévét korcsoportokra bontjuk s nem szerint is különválasztva vizsgáljuk az egyes korcsoportbeli fiúk és leányok XX. századbeli gyermekhalandóságának alakulását, azt látjuk, hogy ezen időszakban a tíz éven aluli gyermekek halandósága inkább javult, mint az azon felülieké, nemkülönben, hogy a lányok halandósága ugyanekkor nagyobb mérvben

csökkent, mint a fiúké. Azt, hogy az 1—14 éves gyermekek három korcsoportjának (az 1—4, 5—9 és 10—14 éveseknek) nem szerint is részletezett halandósága Magyarországon 1900-tól 1938-ig miképpen fejlődött, a 2. táblázat szemlélteti. E három korcsoport halandóságának visszafejlődését grafikusán is szemléltettük a már említett I. grafikonon, de itt a nem szerint való további részletezés mellőzésével.

Látható, hogy a vizsgált négy évtized alatt a 10—14 éves gyermekek halandósága (az 1900—01. évi 5.5%-ról az 1937—1938. évi 2.0%-ig) egykori színvonalának csak 36.4%-ára esett vissza. Ezzel szemben az 1—4 éveseké ugyanezen idő alatt megelőző értékének 25.0%-ára, az 5—9 éveseké pedig 21.7%-ára csökkent. A lá-

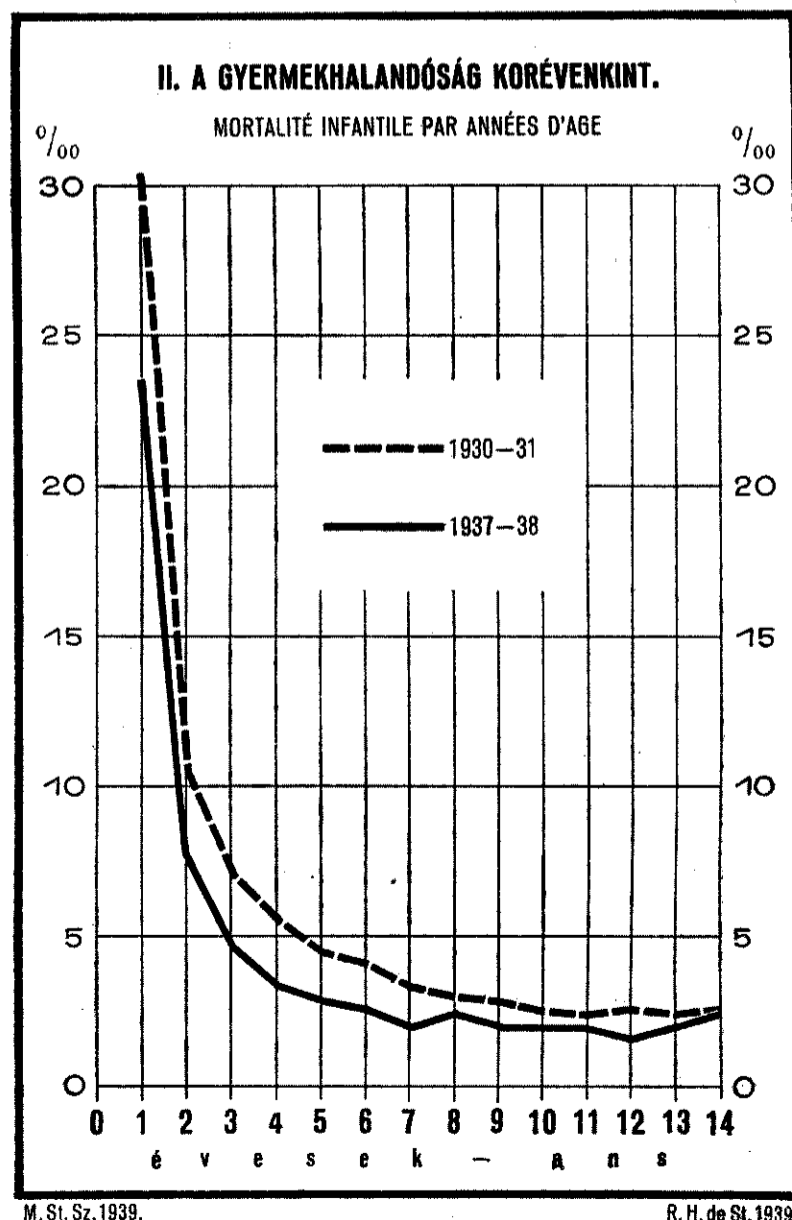
nyok halandósága ugyanekkor különösen a 10–14 éves korúak körében csökkent intenzívebben, mint a fiúké; t. i. a régebbi adat (6·2‰) 32·3%-ára (2·0‰-re) szorult vissza, míg ugyanekkor a fiúknál a visszaesés (4·8‰-ről 1·9‰-re), vagyis a régebbi színvonalnak csak 39·6%-ára történt. Látható azonban a többi gyermekkorcsoportoknál is, hogy a XX. század ezen első négy évtizedében nagyobb mértékben javult a leányok, mint a fiúk halandósága, úgyhogy a gyermekkor teljes tizennégy esztendejére számított átlagban is, bár kevéssel, de intenzívebb marad a leánygyermek mortalitására vonatkozó halandóság visszafejlődése (ugyanakkor 17·8‰-ről 4·0‰-re), semmint a fiúkra vonatkozó arányé (17·6‰-ről 4·3‰-re).

A 3. táblázaton és a II. grafikonon *korévről-korévre látható az a csökkenés, amelyet a gyermekhalandóság a gyermekkor előrehaladásával mutat. Tudvalevőleg még az első életévnél is magasabb az egy éven aluliak halandósága s hogy a csecsemőhalandóság is lényegesen csökkenő irányzatú az 1 éven beüül is.*¹⁾ A II. grafikon szerint

¹⁾ L. erről legutóbb Szél T.: „A csecsemőhalandóság újabb alakulása“. A M. St. Szemle 1939. évf. 1027. lapján.

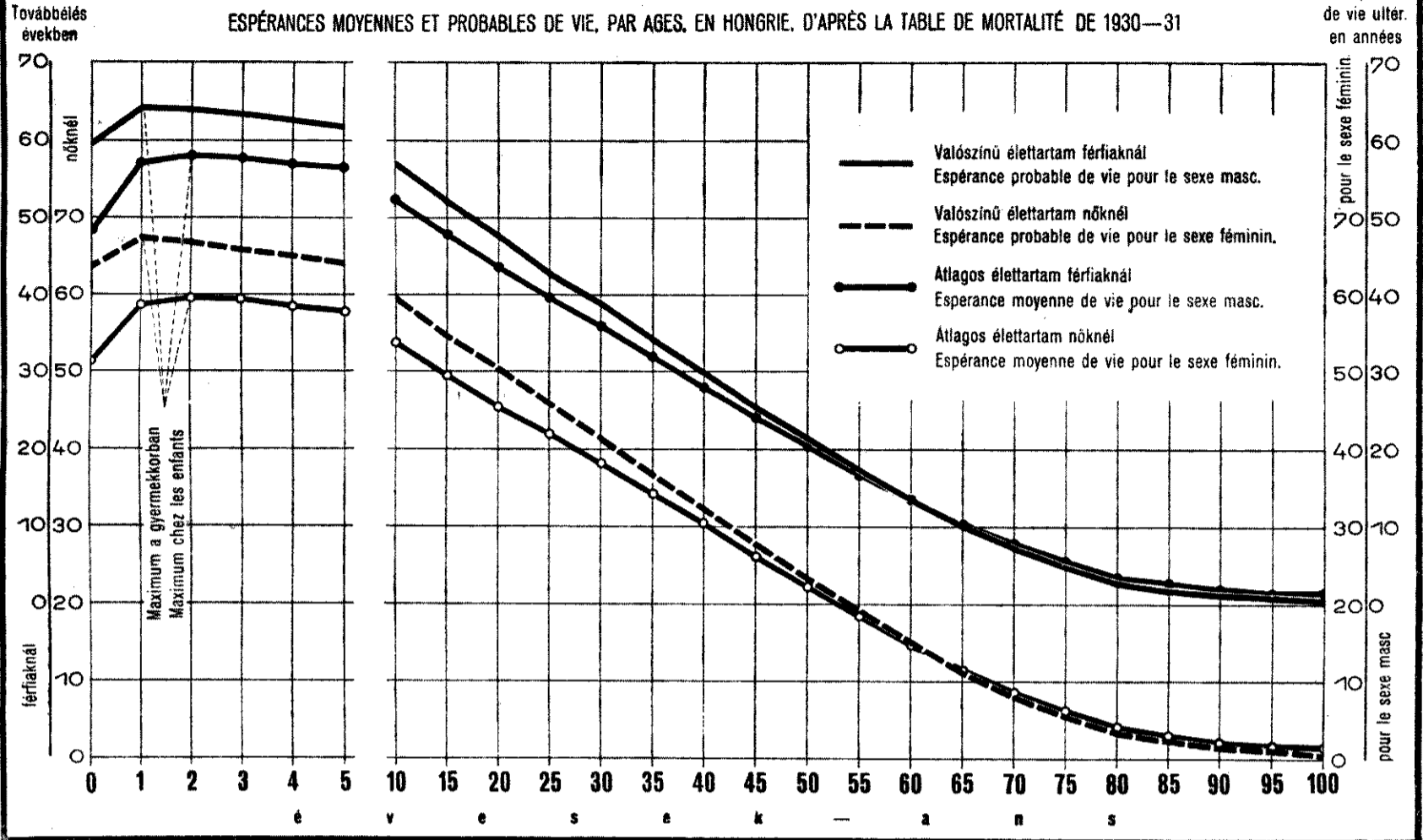
azonban minden egyes életév — mégpedig inkább a fiatalabb gyermekévek, semmint az idősebbek — legújabb (1937–38. évi) halandósági aránya is kedvezőbb, mint a legutolsó népszámlálást környező (1930–31.) évekre kiszámított megfelelő arány. Bár az egész gyermekhalandósági görbe alakja nem változik, illetve csak kevéssé, de ordinátái *csökkennek*: minden pontja közelebb kerül a koréveket mutató „x“ tengelyhez.

A továbbélés reménysége a gyermekkorban kedvezőbb, mint bármely más életkorszakban. Kedvezőbb, mint akár megelőzőleg a csecsemőkorban, akár később a produktív korban vagy bármely későbbi életévben. A gyermekkor életereje a legerősebb, a halandósága a legalacsonyabb s az a serdülésig egyre csökken: minimum a 12–14 életévéké. A továbbélés reménysége tehát ezen kedvező halandóságú időszak legelején, az első vagy a második életévben a legkedvezőbb, akkor, amikor az élet legelejének a veszélyei az első betegségek átélése után elmúltak, amikor a veleszületett gyengeség és fejlődési hibák miatt is nagyhalandóságú csecsemőkor már meghaladott

**III. AZ ÁTLAGOS ÉS A VALÓSZÍNŰ ÉLETTARTAM MAGYARORSZÁGON
AZ 1930—31. ÉVI HALANDÓSÁGI TÁBLA ALAPJÁN ÉLETKOR SZERINT RÉSZLETEZVE.**

ESPÉRANCES MOYENNES ET PROBABLES DE VIE, PAR AGES, EN HONGRIE, D'APRÈS LA TABLE DE MORTALITÉ DE 1930—31

M. St. Sz. 1939.

R. H. de St. 1939.

életkorszakot jelent. Azt, hogy a gyermekkorban várható kimagasló élettartamközépértékek — úgy a tovább várható átlagos, mint a valószínű élettartamok — hazánk 1930—31. évi legújabb halandósági táblája szerint miképpen alakulnak s

3. A gyermekhalandóság Magyarországon korévenként. — Mortalité infantile par années d'âge.

Korév — Années d'âge	Halott <i>Décès dans les</i>		Élő <i>Enfants vivants appartenant aux</i>		Ezer megfelelő korú előre esett halálozás <i>Décès pour 1000 vivants dans les</i>	
	gyermek szám szerint					
	<i>catégories d'âge indiquées</i>					
	évente átlag <i>en moyenne par an</i>		a népszámlálás, ill. a kiszámítás időpontjában <i>aux époques ci-dessous</i>		évente átlag <i>en moyenne par an</i>	
1930—31	1937—38	1930 dec. 31. <i>au dernier recensement (31 déc. 1930)</i>	1937 év végén <i>à la fin de 1937 (chiffres calculés)</i>	1930—31	1937—38	
1 éves — an	5.076·5	3.617·0	166.505	154.236	30·5	23·5
2 " — ans	1.850·0	1.176·5	172.995	155.059	10·7	7·6
3 " — "	1.224·5	725·5	172.940	158·444	7·1	4·6
4 " — "	985·0	531·5	177.364	160.413	5·6	3·3
5 " — "	830·0	452·0	184.727	160.234	4·5	2·8
6 " — "	691·5	403·5	167.893	160.819	4·1	2·5
7 " — "	578·0	345·0	176.672	180.814	3·3	1·9
8 " — "	549·0	367·0	185·920	160.262	3·0	2·3
9 " — "	513·5	318·5	182.681	168.351	2·8	1·9
10 " — "	466·5	322·5	184.613	168.826	2·5	1·9
11 " — "	375·0	337·0	157.737	173.662	2·4	1·9
12 " — "	232·5	293·0	90.814	181.564	2·6	1·6
13 " — "	212·0	336·5	88.450	164.999	2·4	2·0
14 " — "	243·0	418·5	91.996	173.689	2·6	2·4
1—14 éves összesen — De 1 à 14 ans	18.827·0	9.644·0	2,201.307	2,321.372	6·3	4·2

hogy az összes többi életkorszakok megfelelő várakozásainál mennyivel kedvezőbbek, a 4. táblázat és a III. grafikon mutatja.

Látható, hogy nálunk az átlagos élettartamnak a 2 éves fiúknál mutató maximuma közel tíz esztendővel magasabb, mint a születéskor várható átlagos élettartam; a leányok oldalán pedig 9 esztendő a megfelelő különbség. Kisebb különbség a gyermekkor többi évében is mutatkozik a születés időpontjára számítható élettartam középértékéhez képest. Hasonló irányú tartós eltérést mutatnak a gyermekevekre számítható valószínű élettartamok is a születés évében számítható megfelelő középértékhez képest. Ezen valószínű adatok, a mediánok — mint látható a 4. táblázaton — nem a két-éveseknél, hanem az egyéveseknél vezetnek maximumra s ez 4 usque 5 évvel magasabb a születés időpontján számíthatónál. A gyermekkor későbbi éveiben a valószínű élettartamvárakozások mindkét nemnél hamarabb esnek a 0 életév, vagyis a születés időpontjában mutató megfelelő középérték szintje alá. Látható továbbá — akár a 4. táblázaton, akár a III. grafikonon —, hogy a gyermekkor követő későbbi életkorszakokban azután lendületes görbével kifejeződő törvényszerűséget mutatva, egyre csökken bármelyik számítási módszerrel meghatározott élettartamközépérték, ahhoz az értékhez képest, amelyet mint maximumot a gyermekkorban mutató fel.

Azzal már foglalkoztunk¹⁾ jelen folyóiratban, hogy a gyermekkorban várható élettartamközépértékek nemzetközi összehasonlítása hazánkra nézve sokkal kedvezőbb eredménnyel zárul, mint a születés időpontjára számítható megfelelő valószínűségek országokint mutató eredményeinek egybevetése. Láttuk ott, hogy a gyermekkor elejére Magyarországon számítható átlagos élettartamok közelebb kerülnek az e tekintetben is Ausztráliában mutató maximumhoz, mint a születéskor várható megfelelő valószínűségek összehasonlításakor. Míg a születéskor várható átlagos élettartam tekintetében 16—17 év volt a különbség, addig a csecsemőkor meghaladása után a legelső gyermekevekben csak 8 év differencia mutatkozik. Az

¹⁾ L. Szél T.: „Az átlagos és a valószínű élettartam nemzetközi összehasonlítása“. 1939. évf. 1153. l. L. itt a 2. táblázatot az 1162. lapon.

4. Várható átlagos és valószínű élettartam az 1930—31. évi magyarországi halandósági táblázat szerint.

Espérances moyennes et probables de vie d'après la table de mortalité de Hongrie relative à 1930—31.

É l e t k o r Ages	Átlagos Espérances moyennes		Valószínű Espérances probables		
	élettartam — de vie				
	sexe masc. fi	sexe fém. nő	sexe masc. fi	sexe fém. nő	
A csecsemőkorban, születéskor, 0 év — A la naissance (0 an)	48·27	51·34	59·77	63·74	
A gyermekkorban Chez les enfants de	1 éves korban - 1 an	57·11	58·78	64·35	67·12
	2 " " - ans	57·93	59·57	64·07	66·74
	3 " " "	57·56	59·20	63·31	65·94
	4 " " "	56·96	58·62	62·46	65·09
	5 " " "	56·26	57·93	61·59	64·20
	10 " " "	52·23	53·96	56·97	59·57
A produktív korban A l'âge productif, à	15 éves korban - ans	47·81	49·64	51·94	54·83
	20 " " "	43·75	45·77	47·63	50·31
	25 " " "	39·97	42·10	43·19	45·75
	30 " " "	36·01	38·30	38·70	41·46
	35 " " "	31·98	34·33	34·20	36·94
	40 " " "	28·06	30·35	29·79	32·38
	45 " " "	24·19	26·32	25·50	27·85
	50 " " "	20·43	22·35	21·31	23·39
Az öregkorban — Dans la vieillesse, à l'âge de	55 " " "	16·82	18·55	17·22	19·10
	60 éves korban - ans	13·50	14·95	13·49	15·10
	65 " " "	10·46	11·59	10·16	11·34
	70 " " "	7·76	8·72	7·28	8·22
	75 " " "	5·47	6·25	4·94	5·74
	80 " " "	3·58	4·33	2·85	3·61
	85 " " "	2·67	3·11	1·90	2·51
	90 " " "	2·00	2·18	1·14	1·67
95 " " "	1·42	1·86	1·21	1·39	
100 " " "	1·69	1·71	0·50	0·50	

ilyképpen — a csecsemőkor elhagyásával — a gyermekevekre a legújabb magyar halandósági táblából megállapítható kihalási rend alapján számított magyar élettartamközépértékek nemcsak a Balkán-államok statisztikájának vonatkozó eredményeinél, de az újabb orosz, lengyel és finnországi megfelelő adatoknál is jobbak. A kétéves fiúknál hazánkban várható átlagos élettartam pedig a megfelelő lettországi eredménnyel egyezik. E jelenségben persze nemcsak a magyar gyermekhalandóság újabb javulásának, de annak a körülménynek is jelentős szerepe van, hogy a gyermekhalandóság számbavétele és kiszámítása tekintetében az egyes országok között nincsenek olyan módszertani különbségek, mint aminők — az ú. n.

bejelentési határidők révén — a csecsemőhalandóságnál mutatkoznak.

A gyermekhalandóság nemzetközi összehasonlításának céljára számított legújabb országos eredményeket az egyes államok legutolsó népszámlálása s azt környező évek 1—14 éves halottainak egy-egy évre eső átlaga alapján állapítottuk meg. Ezeket az így nyert arányokat az 5. táblázatba foglaltuk össze s azokat nagyságrendbe állítva, a IV. grafikonon is szemléltettük. (L. az 5. táblázatot s a IV. grafikont.)

Ezen újabb nemzetközi összehasonlítások szerint *Svédország gyermekhalandósága a legkedvezőbb* (1935-ben 1·88‰). Eltekintve az ausztráliai kedvező eredményektől, a svéd arány után a másik skandináv állam, Norvégia vonatkozó adata (1·98), azután Dániáé (1·99) sorakozik. Az északi tengerparti klíma az északnyugateurópai kis államok magas átlagos népműveltsége mellett a gyermekegészségügyre nincs kedvezőtlen hatással. Úgy látszik azonban, hogy a déleurópai túlmeleg éghajlat már inkább tartható a gyermekhalandóságot rontó tényezőnek. Az európai államok közül — lásd az 5. táblázatban — a déli fekvésű Jugoszláviáé a gyermekhalandóság maximuma: 12·71‰,¹⁾ utána sorakozik a szintén délvidéki fekvésű Portugália és Bulgária vonatkozó aránya is. *Hazánk gyermekegészségügye — különösen, ha az 1937—38. évi, már 4·16‰-re süllyedt gyermekhalandóságra vagyunk tekintettel — legújabb nemzetközi viszonylatban is lényegesen javulónak minősíthető.* A trianoni terület gyermekhalandósága ezen adat szerint már nemcsak az említett maximumoknál (Jugoszlávia, Portugália, Bulgária) és a többi Balkán-államok megfelelő viszonyszámánál, hanem már az egykori Cseh-Szlovákia legutolsó adatánál és azután még Észt-, Finn-, Lett-, Olasz- és Skótország vonatkozó legújabb arányszámainál is alacsonyabb. Nem is szólva az Európán kívüli államok gyermekhalandósági adatairól. Emlékezve azonban azokra az immár másfél évtizeddel ezelőtt volt gyermekhalandósági arányokra, amelyeket az 1—14 évesek ezer lélekre eső arányára vonatkozólag egészségügyi statisztikánkban²⁾ tíz esztendővel ezelőtt ismertettünk

¹⁾ Nem szólva a részben csak becslések segítségével kiszámítható román adatról, mely 1931—32-ben átlag 14·3‰-nek adódik.

²⁾ L. Szél T.: „Egészségügyi statisztika“. A Magyar Orvosi Könyvkiadó Társulat kiadása (Buda-

kétségtelen örvendetes haladásról számolhatunk be. Akkor az 1920. évre s az azt környező évekre vonatkozó nemzetközi összehasonlításnál hazánk akkori gyermekhalandósági arányainál, az akkor rendelkezésünkre állott adatok közül ugyanis csak Bulgáriáé és Spanyolországé volt magasabb.

Még exotikus viszony között is figyelemreméltó végül — az 5. táblázatban —, hogy mily magas Mexikó (23·23) és Brit-India (15·37) gyermekhalandósága, mely az alacsony kulturális fok mellett a nagy hőség további kedvezőtlen gyermekegészségügyi hatásaira is rámutat.

A gyermekhalandóság nem szerint való részletezése tudvalevőleg rendszerint a leányok kedvezőbb helyzetére mutat. Ezt mutatja fentebb a 2. táblázatban az egész gyermekkorra (az 1—14 évekre átlag) vonatkozó adatok nagyobb része, különösen élesen mutatkozik aztán a különbség a fiatalabb gyermekkorban s a fiúk bonyolultabb fejlődése révén a csecsemőkorban is.¹⁾ A fiúgyermek életmódja tudvalevőleg szabadabb, veszélyeknek, baleseteknek, meghülésnek inkább kitett, mint a leányoké; ez utóbbiak ugyanis inkább maradnak otthon kézimunkázva s a háztartásban segítkezve. A fiúknál Magyarországon különösen a közlekedésbeli és sportbalesetek, a tüdőgyulladás, az influenza és a mellhártyalob miatt való halandóság szokott magasabb lenni, mint leányoknál.

A nem szerint részletezett gyermekhalandóság nemzetközi összehasonlítása is azzal a tanulsággal jár, hogy az országok túlnyomó többségében a fiúk vonatkozó arányszáma a magasabb. A két nem gyermekhalandóságát országonként a rendelkezésünkre állott legújabb statisztikák alapján számítottuk ki s az eredményeket az 5. táblázatban foglalva mutatjuk be. Ugyanezt a nemzetközi összehasonlítást grafikusán a két nem egybefoglalásával is bemutató, fentebb már említett, IV. grafikonon is szemléltettük. (L. az 5. tábl. s a IV. grafikont.)

Mindkét nemnél ugyanazok a szélsőségek mutatkoznak most is, mint a két nemet egybefoglaló számításnál. A maximumok ugyanazok mindkét nemnél, akár csak Európát tekintjük (Jugoszlávia, Portugália, Bulgária és más déli államok), akár

pest, 1930). 38. §. A gyermekhalandóság. 307. l., 137. táblázat 309. l.

¹⁾ L. erről legutóbb a M. St. Szemle 1939. évf. 9. számát.

5. A gyermekhalandóság nemzetközi összehasonlítása.
Comparaison internationale concernant la mortalité infantile.

O r s z á g P a y s	Date du recense- ment	Années où ont eu lieu les décès in- diqués par les chiffres	Esett évi átlagban ezer megfelelő korú élőre halott Proportion annuelle moyenne, pour 1000 vivants, des enfants morts à l'âge											
	A halálzási gyakori- ságok kiszámításánál alapul vett pris pour base pour calculer la fréquence des décès		1—4 éves de 1 à 4 ans			5—9 éves de 5 à 9 ans			10—14 éves de 10 à 14 ans			1—14 éves de 1 à 14 ans		
	népszámlá- lások idő- pontja	halálzási adatok éve	fiú	leány	együtt	fiú	leány	együtt	fiú	leány	együtt	fiú	leány	együtt
			garçons	filles	ensemble	garçons	filles	ensemble	garçons	filles	ensemble	garçons	filles	ensemble
Európa — Europe														
Anglia — Angleterre	1931 IV. 26	1930—32	6·97	7·77	6·87	2·23	2·02	2·16	1·50	1·44	1·47	3·34	3·08	3·21
Ausztria — Autriche	1934 III. 22	1933—35	6·17	5·68	5·93	2·75	2·44	2·60	1·64	1·47	1·56	3·17	2·88	3·03
Belgium — Belgique	1930 XII. 31	1930—31	7·79	7·00	7·40	2·41	2·09	2·25	1·62	1·45	1·54	3·82	3·41	3·62
Bulgária — Bulgarie	1934 XII. 31	1934—35	18·88	18·03	18·46	3·63	3·75	3·69	2·33	2·84	2·58	7·40	7·40	7·40
Cseh-Szlovákia — Tchéco-Slovaquie . .	1930 XII. 1	1930—31	9·31	9·00	9·16	2·91	2·89	2·92	1·88	1·99	1·94	4·65	4·56	4·61
Dánia — Danemark .	1935 XI. 5	1935—36	4·73	3·78	4·26	1·49	1·21	1·35	1·15	0·76	0·96	2·24	1·73	1·99
Esztország — Estonie	1934 III. 1	1933—35	9·42	8·33	8·88	3·10	3·48	3·29	2·84	2·80	2·82	4·79	4·61	4·70
Finno. — Finlande .	1930 XII. 31	1930—31	8·59	8·19	8·39	3·35	2·79	3·08	2·83	3·08	2·96	4·70	4·45	4·58
Franciao. — France	1931 III. 8	1930—32	6·97	6·42	6·70	2·27	2·17	2·22	1·90	1·99	1·94	3·71	3·52	3·62
Jugoszlávia — Yougosl.	1931 III. 31	1930—32	24·01	23·69	23·85	6·11	6·18	6·15	6·89	9·22	8·25	12·49	12·93	12·71
Lengyel. — Pologne	1931 XII. 9	1931—32	14·99	14·17	14·59	3·53	3·59	3·52	2·48	2·77	2·63	6·93	6·73	6·83
Lettország — Lettonie	1935 II. 12	1934—35	9·90	8·87	9·40	2·92	2·93	2·92	2·37	2·28	2·33	4·70	4·37	4·53
Magyar. — Hongrie	1930 XII. 31	1930—31	13·50	13·09	13·30	3·42	3·61	3·52	2·37	2·60	2·49	6·28	6·29	6·28
"	1937 XII. 31	1937—38	9·94	9·33	9·64	2·38	2·17	2·28	1·94	2·03	1·99	4·28	4·04	4·16
Németalf. — Pays-Bas	1930 XII. 31	1930—31	5·52	4·69	5·12	1·69	1·38	1·54	1·14	1·08	1·11	2·63	2·25	2·44
Németo. — Allemagne	1933 VI. 16	1932—34	4·99	4·35	4·67	1·95	1·72	1·84	1·20	1·03	1·12	2·45	2·14	2·30
Norvégia — Norvège	1930 XII. 1	1930—31	3·65	3·18	3·42	1·76	1·36	1·56	1·57	1·28	1·43	2·17	1·79	1·98
Olaszország — Italie	1936 IV. 21	1935—37	16·42	14·50	15·47	2·37	2·28	2·33	1·75	1·67	1·71	6·08	5·46	5·77
Portugália — Portugal	1930 XII. 1	1930—31	19·57	19·11	19·34	5·82	5·58	5·70	2·30	2·38	2·34	8·92	8·75	8·84
Skócia — Ecosse . .	1931 IV. 26	1930—32	10·41	9·57	10·00	2·65	2·32	2·49	1·70	1·60	1·65	4·44	4·08	4·27
Svájc — Suisse . .	1930 XII. 1	1930—31	4·72	4·11	4·42	1·80	1·64	1·72	1·42	1·22	1·32	2·49	2·19	2·34
Svédország — Suède	1935 XII. 31	1935	3·52	2·94	3·24	1·56	1·35	1·45	1·49	1·28	1·38	2·03	1·72	1·88
Afrika — Afrique														
Délafrikai Unió — Union sud-africaine	1931 V. 5	1930—32	7·67	7·55	8·61	1·74	1·63	1·69	1·70	1·32	1·51	3·49	3·27	3·38
Amerika — Amérique														
Chile — Chili	1930 XI. 27	1930—31	32·08	31·79	31·93	4·18	3·98	5·20	3·25	3·69	3·46	12·44	12·52	12·48
Egy. Áll. — Etats-Unis	1930 IV. 1	1929—31	5·84	5·13	5·49	2·02	1·66	1·84	1·66	1·32	1·40	2·94	2·48	2·71
Kanada — Canada .	1931 VI. 1	1930—32	6·56	5·79	6·18	2·21	1·74	1·98	1·58	1·52	1·55	3·22	2·81	3·02
Mexikó — Mexique .	1930 V. 15	1929—31	56·74	57·79	57·26	7·35	7·37	7·36	4·52	4·44	4·48	22·81	23·67	23·23
Ázsia — Asie														
Brit-India — Inde anglaise	1931 II. 26	1930—32	28·96	27·06	28·01	8·32	9·36	8·78	5·66	7·79	6·49	14·54	16·39	15·37
Japán — Japon . . .	1930 X. 1	1929—31	22·51	22·36	22·44	4·29	4·57	4·43	2·74	3·80	3·26	9·74	10·14	9·94
Oceánia — Océanie														
Ausztrália — Australie	1933 VI. 30	1932—34	4·14	3·55	3·85	1·53	1·19	1·36	1·23	0·90	1·07	2·13	1·72	1·93
Új-Zéland — Nouv.- Zélande	1936 III. 24	1935—36	—	—	—	—	—	—	0·30	0·22	0·26	—	—	—

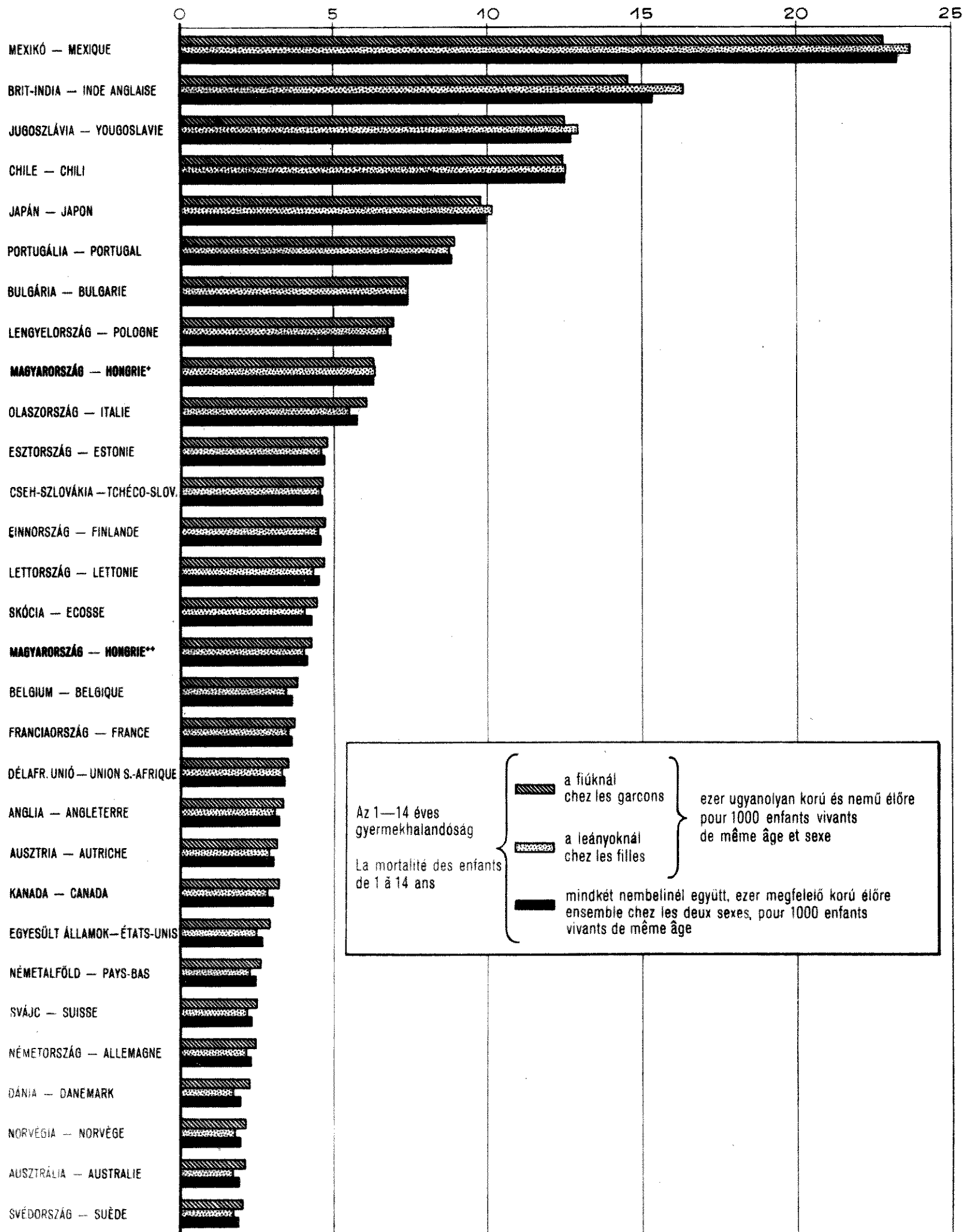
az egész világot (Mexikó, Brit-India). A legkisebb arányokat hasonlóképpen mindkét nemnél ugyanazok az államok (Svédország, Norvégia és Dánia) képviselik. A két nem közötti, a fiúk hátrányára mutató különbség Európában s itt is főleg a haladot-

tabb gyermekegészségüggyel és alacsony gyermekhalandósággal bíró országokban (a Skandináv-államokban, nyugat- és közép-európai országokban) mutatkozik, elsősorban talán annak a hatására, hogy a gyermekgondozás alól a fiúk inkább vonják ki

IV. A GYERMEKHALANDÓSÁG NEMZETKÖZI ÖSSZEHASONLÍTÁSA.

COMPARAISON INTERNATIONALE POUR LA MORTALITÉ INFANTILE.

Ezer élőre — Pour 1000 vivants

Az 1—14 éves gyermekhalandóság
 La mortalité des enfants de 1 à 14 ans

a fiúknál chez les garçons
 a leányoknál chez les filles
 mindkét nembelinél együtt, ezer megfelelő korú élőre ensemble chez les deux sexes, pour 1000 enfants vivants de même âge

ezer ugyanolyan korú és nemű élőre pour 1000 enfants vivants de même âge et sexe

magukat, mint a leányok. E differencia éppen ezért nem látható — avagy éppen a leánygyermek halandósága magasabb — azokban az országokban, ahol a gyermekek gondozása fejletlen s így a gyermekhalandóság magas. Így Jugoszláviában, ahol — mint említettük — az európai államok gyermekhalandóságának maximuma jelentkezik, a leányok aránya magasabb a fiúkénál; Bulgáriában a két nem vonatkozó adata egyenlő. Hasonlóképpen exotikus államokban is éppen a legkedvezőtlenebb gyermekhalandóságúaknál (l. az 5. táblázaton Mexikó, Brit-India és Chile arányait) a leányok arányszáma a magasabb.

A nem szerint részletezett gyermekhalandóságot, az egyes országokban, további három korcsoport (az 1—4, az 5—9 és a 10—14 évesek) szerint is megosztva s e három korcsoport gyermekhalandóságának nemzetközi összehasonlítását egyidejűleg a két nem egybefoglalásával is kiszámítva, az 5. táblázat tárja elénk.

Látható, hogy a nemzetközi összehasonlítás a korcsoportok szerint való részletezésben hazánkra nézve az 5—9 éveseknél vezet a legkedvezőbb eredményre. Az 5—9 éves gyermekek magyarországi, legújabb (1937—38. évi átlagos) halandósági arányát (2·28‰) ugyanis Európában, a rendelkezésünkre álló adatok szerint, 11 ország haladja meg. Az európai maximum e tekintetben Portugáliáé (7·70), de közvetlen utána sorakozik Jugoszlávia (6·15), ahol a teljes gyermekhalandóság (1—14 évesek összesen) a legmagasabb volt. A minimum e tekintetben Dániáé (1·35‰-kel), de egészen hasonló színvonalon áll Svédország vonatkozó arányszáma (1·45‰) is.

Akár az 1—4 évesek, akár a 10—14 évesek korcsoportjának országonként kimutatott halandóságára vonatkozó legújabb adatokat vesszük szemügyre, már nem találjuk Magyarországot helyzetét oly kedvezőnek, mint az 5—9 évesek csoportjában. Az 1—4 éveseknél — l. az 5. táblázaton — csak a 6, a 10—14 éveseknél pedig 7 állam vonatkozó gyermekhalandósági aránya kedvezőtlenebb a magyarországinál; nem tizenegyé, mint az 5—9 éveseknél. E tekintetben is lényeges javulást látunk azonban a vonatkozó régebbi nemzetközi összehasonlítások eredményeivel szemben.¹⁾ Az 1920. év körüli évekre támasz-

kodó régebbi eredményeknél e korcsoportokban is csak két állam gyermekhalandósága volt akkor rosszabb a magyarországinál, Bulgáriáé és Jugoszláviáé.

Az egyes országokon belül is lényeges eltérést mutatnak természetesen a gyermekhalandóság tekintetében is a különböző társadalmi osztályok, a különböző vagyonságú és műveltségű, nemkülönben az eltérő foglalkozású néprétegek. Budapest, főleg annak előkelő kerületei, — mint más államokban is a nagyvárosi népesség, a gazdag, művelt társadalmi osztályok, az előkelő, képzett foglalkozási csoportok, — a többi néprétegnél kedvezőbb, alacsonyabb gyermekhalandósággal tűnnek ki. Nálunk ezek vonatkozó aránya még a skandináviai minimumnál is alacsonyabb.

Azt, hogy a gyermekhalandóság vagyonság szerint való részletezéskor a gazdagabbak kedvezőbb helyzetét tünteti elő, újabb angol adatok alapján *Stevenson* ismertette. Angliában (1922—23) az általa megkülönböztetett öt különböző vagyonságú társadalmi osztályban a gyermekhalandóság (ha mind az öt csoportra vonatkozó átlagos gyermekhalandóság 100-zal egyenlő) úgy a gazdagabbaktól a szegényebbek felé haladva rendre 48, 70, 97, 113 és 123-as — vagyis egyre magasabb — indexű. *Verrijn-Stuart* már a múlt század kilencvenes éveiben egészen hasonló jelenséget közölt Amszterdamra nézve. Szerinte az 1891—94. évi statisztika átlaga szerint ezer lakos után az 1—4 éves gyermekek közül elhalt:

a legszegényebb városrészekben 3·4,
a leggazdagabb városrészekben 1·6.

Székesfővárosunk 1936—37. évi gyermekhalandósági statisztikájából,¹⁾ az 1935. évi népszámlálás megfelelő adataihoz viszonyítva,²⁾ az egyes kerületek ezer lélekre eső gyermekhalandósága a következőnek számítható:

¹⁾ Az 1—14 éves korban elhaltak egyéves átlagát állapítottuk meg a felsorolásunkban megadott 12 kerületre.

²⁾ L. a székesfőváros Stat. Hivatalának évkönyveiben. A 0—14 évesekre megadott, kerületek szerint részletezett adatokból az 1915-ben budapesti lakosoktól születtek számát a csecsemőhalandóságra s a költözködésekre való tekintet nélkül levonva nyertük megközelítőleg az 1—14 évesekét; a XIV. kerület hiányzó születéssziszti adátát a VI., VII. és X. kerületből hiányzó, a XIV.-et alkotó, népesség arányában állapítottuk meg.

¹⁾ L. Szél T.: Egészségügyi statisztika, 309. l.

Közigazg. kerület, városrész	Az elhaltak száma	Az élők száma	A gyermek- halandóság (‰)
I. kerület	20·0	9.242	2·2
II. "	19·0	6.712	2·8
III. "	34·0	11.179	3·1
XI. "	23·0	7.729	3·0
Buda	96·0	34 862	2·8
IV. kerület	6·5	2.339	2·8
V. "	30·5	9.602	3·2
VI. "	73·0	23.654	3·1
VII. "	36·0	14.489	2·5
VIII. "	61·0	17.686	3·5
IX. "	63·0	15.401	4·1
X. "	60·5	13.181	4·6
XIV. "	40·5	12.788	3·2
Pest	371·0	109.140	3·4
Budapest	467·0	144.002	3·2

Látható, hogy székesfővárosunk közigazgatási kerületei közül a szegénységéről ismert X. kerület, Kőbánya, az alacsony átlagos népműveltségű munkásnegyed gyermekhalandósága a legkedvezőtlenebb: 4·6‰. Utána sorakozik a vele szomszédos IX. kerület, a Ferencváros vonatkozó arányszáma. A budai kerületek közül, a budai átlagot leginkább meghaladva, a hasonlóképp szegény munkásnépesség által lakott Óbuda tűnik elő, a Duna jobbpartján itt a maximum. A régi patricius budai családok által lakott s a gazdag, művelt, vagyos társadalmi osztályok erős képviselőjét mutató I. kerület viszont nemcsak a budai, hanem az összes budapesti kerületek minimuma: itt csak 2·2‰ az általunk most kiszámított legújabb gyermekhalandósági arány. Alacsony azonban több más előkelő, vagyos kerület aránya, így a VII.-é, a IV.-é és a II.-é is.

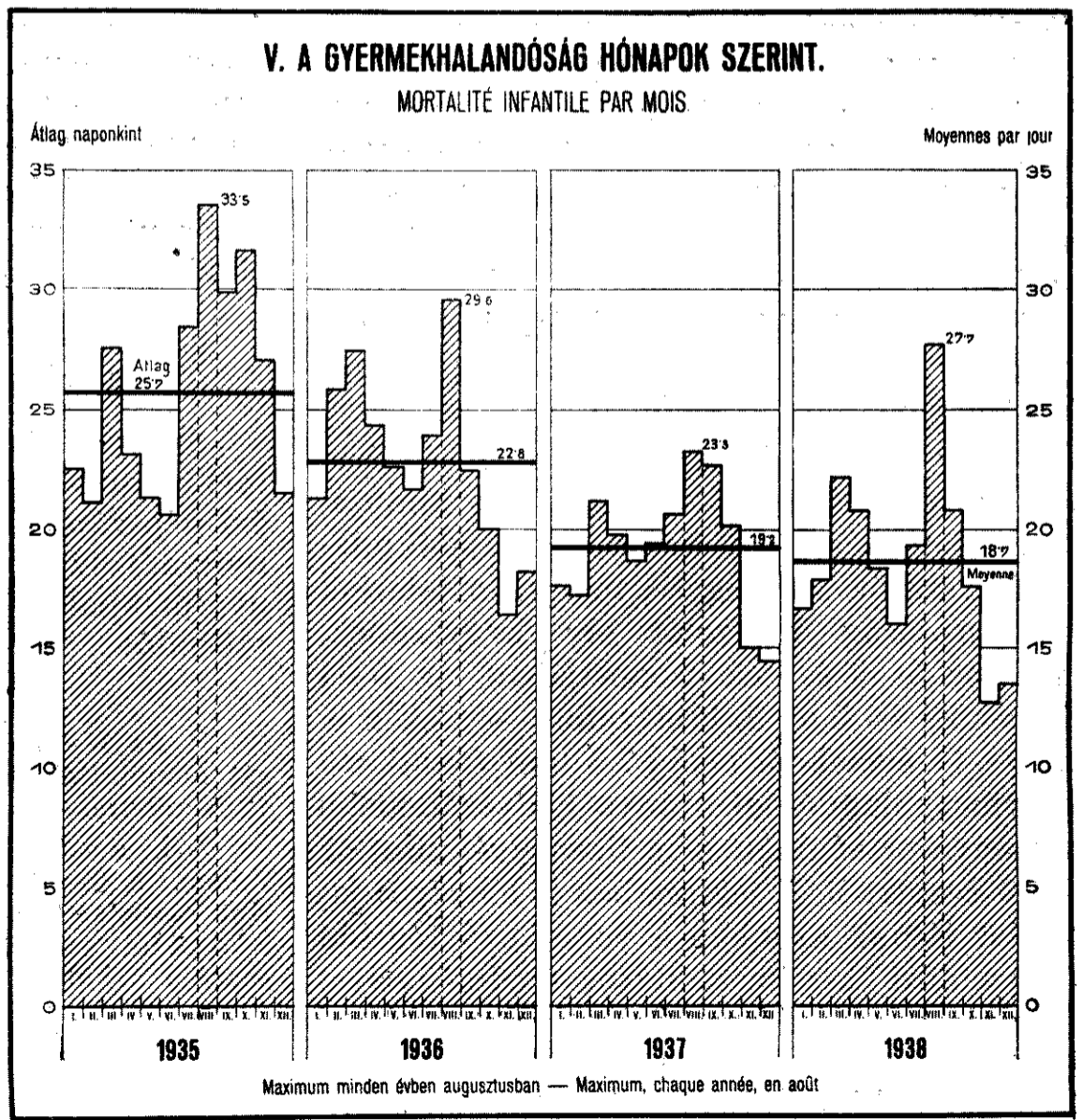
A gyermekhalandóságnak a szülők foglalkozása szerint való részletezésére jelenleg, a legutolsó országos népszámlálástól közel egy évtized távolságban nincs újabb adatunk. Az országos statisztika a halandóságnak foglalkozás szerint való részletezését ugyanis csak tízévenként

egyszer, a népszámlálást környező évekre szokta megadni, mert a gyakori foglalkozáscserék (a városiasodás és az iparosodás előrehaladása stb.) miatt minél inkább távolodunk a népszámlálás időpontjától, annál nagyobbak lesznek a megelőzőleg számbavett népszámlásbeli adatoktól való eltérései; annál megbízhatatlanabb az ilyirányú esetleges újabb népmozgalmi részletezéseknek ezekhez való viszonyítása. Az 1930. évi népszámlálást környező évekre a foglalkozás szerint részletezett gyermekhalandóság adatait a 7 éven alul elhaltak külön kiemelésével Szabó Béla¹⁾ a legutolsó hivatalos népmozgalmi közlemény részletes kimutatásában már közzétette. A gyermekkorbeli halandóság vonatkozó jelenségeit korábban Kovács Alajos²⁾ és Buday László³⁾ elemezte. Az országos népmozgalmi statisztika a gyermekhalandóságot a szülők foglalkozása szerint nálunk legközelebb az 1940. évi népszámlálást környező évekre fogja részletezni, hogy azok

¹⁾ L. Magyar Statisztikai Közlemények, Új sorozat, 97. kötet (Budapest, 1937). II. Részletes kimutatások. 31. táblázat 121. l.

²⁾ L. Magyar Statisztikai Közlemények, Új sorozat, 50. kötet (Budapest, 1916) 38. l.

³⁾ L. Buday László i. m. 17. és köv. l.

6. A gyermekhalálozás hónapok szerint 1935—1938.

Décès parmi les enfants, par mois, 1935—1938.

Elhalálozás hónapja <i>Mois</i>	1—6 éves gyermekhalott <i>Enfants de 1 à 6 ans décédés pendant les mois indiqués</i>											
	szám szerint <i>nombres abs.</i>				százalékokban <i>%</i>				átlag naponként <i>en moyenne, par jour</i>			
	1935	1936	1937	1938	1935	1936	1937	1938	1935	1936	1937	1938
Január — <i>Janv.</i>	691	660	545	517	7.4	7.9	7.8	7.6	22.3	21.3	17.6	16.7
Február — <i>Févr.</i>	590	750	482	502	6.3	9.0	6.9	7.4	21.1	25.9	17.2	17.9
Március — <i>Mars</i>	857	852	656	688	9.1	10.2	9.4	10.1	27.6	27.5	21.2	22.2
Április — <i>Avr.</i>	693	730	595	625	7.4	8.7	8.5	9.2	23.1	24.3	19.8	20.8
Május — <i>Mai</i>	660	701	579	571	7.0	8.4	8.3	8.4	21.3	22.6	18.7	18.4
Június — <i>Juin</i>	619	650	582	479	6.6	7.8	8.3	7.0	20.6	21.7	19.4	16.0
Július — <i>Juill.</i>	881	741	639	599	9.4	8.9	9.1	8.8	28.4	23.9	20.6	19.3
Augusztus — <i>Août</i>	1038	918	722	859	11.0	11.0	10.3	12.6	33.5	29.6	23.3	27.7
Szeptember — <i>Sept.</i>	898	673	680	626	9.6	8.0	9.7	9.2	29.9	22.4	22.7	20.9
Október — <i>Oct.</i>	984	621	623	546	10.5	7.4	8.9	8.0	31.7	20.0	20.1	17.6
November — <i>Nov.</i>	812	493	451	380	8.6	5.9	6.4	5.6	27.1	16.4	15.0	12.7
December — <i>Déc.</i>	665	564	446	420	7.1	6.8	6.4	6.1	21.5	18.2	14.4	13.5
Összesen — <i>Au total.</i>	9.388	8.353	7.000	6.812	100.0	100.0	100.0	100.0	25.7	22.8	19.2	18.7

majd 1940 december 31-én esedékes új népszámlálás hasonlóképpen részletezett adataival egybevetethők legyenek. Ugyanekkor nyerünk majd újabb adatokat a gyermekhalandóság vallás és nemzetiség szerint való részleteire is.

A gyermekhalandóság országos eredményeinek havonként való részletezésében, újabban évről-évre mindig az augusztusi arányszám a legmagasabb. Ezt tárja elénk az 1935—38. évek magyarországi gyermekhalandósági statisztikájából a 6. táblázat s ezt szemlélteti az V. grafikon is.

Látható, hogy a gyermekhalandóság augusztusi maximumának kidomborodása újabban erőteljes, s hogy nemcsak a hónapok eltérő hosszától függetlenítő szabatos számításmódnál, mely a hónapok egy-egy napjára eső gyermekhalottszámátlagot adja meg, jelentkezik, hanem a pusztán abszolút számoknál és az egyszerű százalékos megoszlásban is. E nyári maximumban ismét a nagy hőségnek a gyermekegészségügyre kedvezőtlen, a gyermekhalandóságot emelni képes hatását láthatjuk, amelyre már a nemzetközi összehasonlításnál is ismételtlen hivatkoztunk, így pl. a déleuropai államok magas gyermekhalandóságaival kapcsolatban. Nyáron főleg a bélhurut és a vérhas, azután némely gyermekfertőző betegség, mint a szamárhurut szedi áldozatait, főleg pedig a csecsemőkort alig meghaladott kis gyermekek soraiban.

A gyermekhalandóság rendszerint magas tél végén is, ekkor a légzőszervek bántalmái, a tüdőgyulladás, más gyermekfertőző betegségek: különösen a vörheny szedik áldozataikat.

A minimum viszont, — mint az a 6. táblázaton s az V. grafikonon látható — vagy a tavaszi, vagy őszi hónapokban alakul ki, amelyek gyermekhalandósága a kedvező időjárás révén rendszerint alacsony.

A gyermekhalandóság okaira vonatkozó régebbi statisztikáknak egybehangzó ismert tanulsága, hogy itt, az elhalálozást okozó betegségek között, első helyen a fertőző betegségek állanak. Már Buday is hangoztatta — fentebb már említett — akadémiai felolvasásában, hogy a gyermekhalandóságban a négy fő gyermekfertőző betegség: a roncsoló toroklob, a vörheny, a kanyaró és a szamárköhögés szerepe jelentős. A gyermekkorban is sok áldozatot követelő gümőkór mellett ezek a gyermekhalandóságnak ma is fontos okai, de szerepük ma már nem oly kimagasló. Felemlíthető azonban az is, hogy ezek a súlyos, járványos betegségek specifikus gyermekkori kórok; az általuk okozott morbiditásnak, mortalitásnak és lethálisnak is egyaránt a gyermekkor a praedilekciós életkora. Régebben a fertőző betegségek csoportja után következett az összes szervi betegségek csoportjainak gyermekmortalitása. Az egykor is jelentős gyermekhalandóságot okozó légzőszervi, emésztő- és idegrendszerbeli betegségek gyermekáldozatai azonban — a régebbi magyar statisztika szerint — nem érték el a fertőző betegségek ezen életkorszakbeli pusztításának arányait.

Amikor Szabó Béla¹⁾ az 1926—32. évi

¹⁾ L. „Az 1926—32. évi népmozgalom“. A Magyar Statisztikai Közlemények. Új sorozat. 97. kötet. (Budapest, 1937) 22*. I.

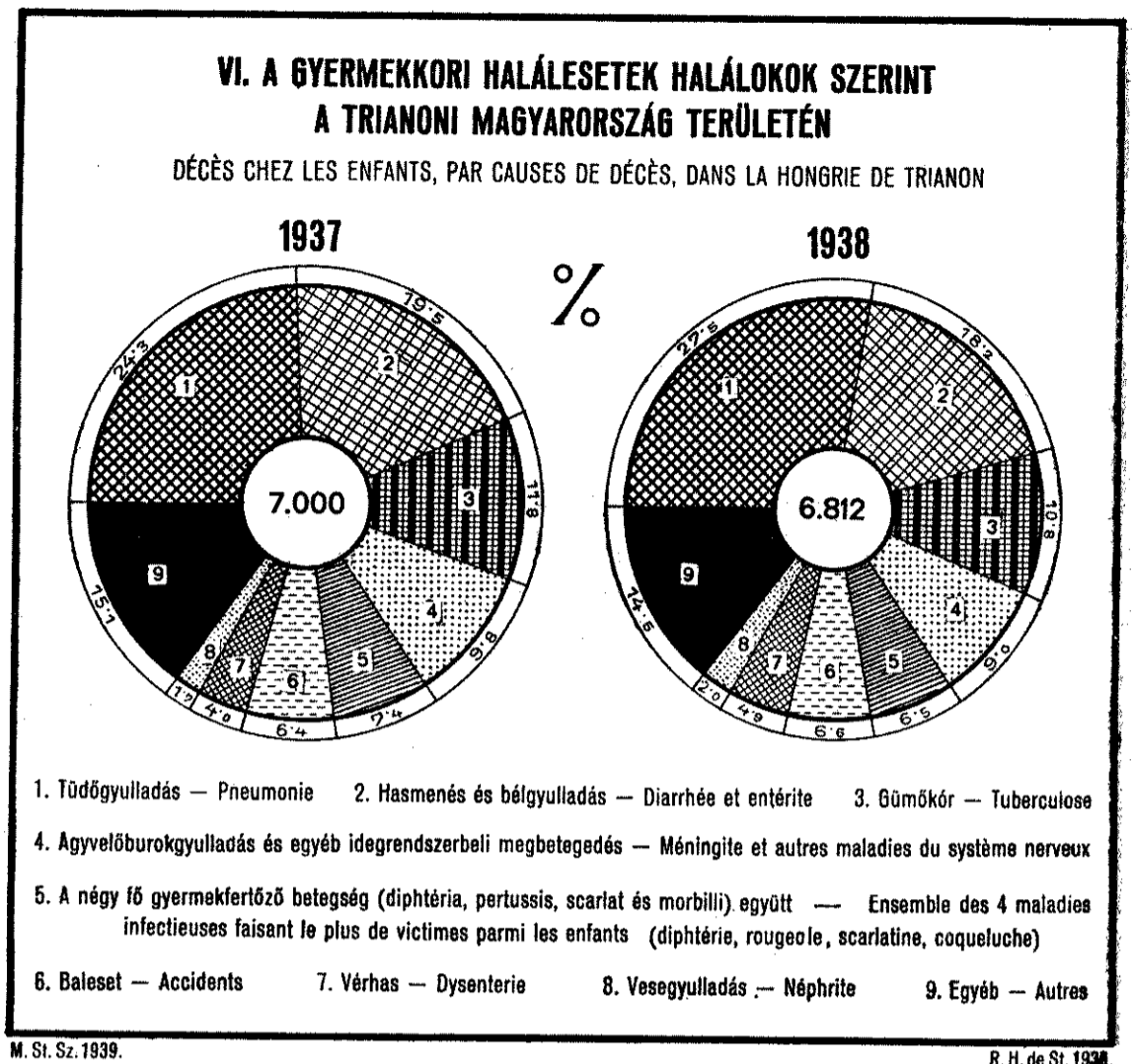
népmozgalmat ismertette, az 1—6 éves gyermekek halandóságának akkori okai között is első helyen még a fertőző és élősdiek által okozott betegségek csoportját említi; az e csoportbeli gyermekhalottak számát a légzőszervi csoportbelieké azonban már ekkor is eléri, sőt 1931-ben kevéssel meg is haladta. E csoportban pedig főleg a *tüdőgyulladás* az elhalálozások oka s legújabbban ez a *gyermekek között a gyermekfertőző betegségek-nél már több áldozatot szed.* Ez tárul elénk az 1—6 éves korban Magyarországon elhalt gyermekek 1931—38. évi halálói statisztikájából is, amelynek a IV. revízió áttesett nemzetközi halálói nomenklátúra szer-

int rendezett adatait a 7. táblázaton mutatjuk be. A legfontosabb gyermekkori halál-okok szerepére vonatkozó VI. grafikon körei is ezt szemléltetik. (L. a 7. táblázatot és a VI. grafikonot.)

Látható, hogy 1931-ben, 1933-ban, azután pedig 1934—38-ig évről-évre — mégpedig egyre fokozódó fölénnyel — a légzőszervek betegségei követelnek legtöbb gyermekáldozatot. Az 1936. évi maximum 32·8%, ami ezer ilyenkorú gyermekre számítva 2·78%-os gyermekhalandóság. A légzőszervi betegségek közül pedig a *tüdőgyulladás* az ily csoportbeli gyermekhalandóságoknak évről-évre 90%-át teszi. 1936-ban és 1938-ban a *tüdőgyulladás* miatt elhalt gyermekek száma oly magas, hogy egymaga meghaladja az összes fertőző betegségek által okozott együttes gyermekmortalitást is. Minden évben jelentősebb persze, mint egyes külön kiemelt gyermekfertőző betegségeké. Így kerül a gyermekkori *tüdőgyulladás* a gyermekmortalitás legfontosabb okait szemléltető VI. grafikonon minden évben az első helyre.

A gyermekkori *tüdőgyulladás* fellépésének további statisztikai sajátságait illetőleg ismeretes, hogy az év szakai közül télen s télvégén, a két nem közül nagyobb arányban a fiúknál, kor szerint való részletezésben pedig a legfiatalabb gyermekekben a leggyakoribb.

Az egyéb légzőszervi betegségek közül

a mellhártyalob említhető, de a gyermekhalottak körében aránya (0·9—1·7%) a *tüdőgyulladásé* mellett (22·4—29·5%) már eltörpül. A *haiottkémlés* újabban még ennél is gyérebben (1939-ben 0·9%) szerepelteti a pusztá „*hörghurutot*“ gyermekkori halálókként, régebben (pl. 1931-ben 1·9%) a *hörghurut* (bronchitis) a mellhártyalobnál (pleuritisé) (1931-ben csak 0·1%) gyermekhalálók között sűrűbben fordult elő.

A fertőző betegségek csoportjába tartozó gyermekkori kórformák ellen egyre eredményesebb megelőzés és gyógyítás tehát újabban az ilyenmű gyermekhalálozásokat, a légzőszervi betegségek miatt történők mögött, már a második helyre szorította vissza. A fertőző betegségek közül a gyermekkorban, hazánkban legújabbban (l. ugyancsak a 9. táblázatot) legtöbb halálesetet még a nem légzőszervi *gümőkór* (1908-ban 7·3%), azután pedig a légzőszervbeli (3·5%) követel. Ezer gyermekre ez az újabb években 0·7—0·9-es *tuberkulózismortalitást* jelent. A *gümőkór* után a *vérhas* sorakozik (1938-ban 4·9%); napjainkban csak ezek után következik az ú. n. „*négy fő gyermekfertőző betegség*“: a *roncsoló toroklob* (2·9%), a *kanyaró* (1·5%), a *szamárhurut* (1·1%) és a *vörheny* (1·0%). A négy fő gyermekfertőző betegség által okozott gyermekhalálozások ezen háttérbe szorulásában kétségtelen az

7. Gyermekhalálozás Magyarországon halálokok szerint 1931—1938.

Mortalité infantile en Hongrie, par causes de décès, de 1931 à 1938.

Halálokok Causes de décès	1—6 éves gyermekhalottak — Décès parmi les enfants de 1 à 6 ans															
	szám szerint — nombres abs.								ezer megfelelő korú előre pour 1000 vivants							
	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938
I. Fertőző és élősdiek okozta betegségek — Maladies infectieuses et parasitaires																
Hasi hagymáz és paratífusz — <i>Fièvre typhoïde et paratyphoïde</i> (1 és — et 2)	42	125	27	33	50	27	41	17	0.04	0.12	0.03	0.03	0.05	0.03	0.04	0.02
Kiütéses hagymáz — <i>Fièvre typh. exanth.</i> (3)	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	0.00	—	—	—	—	—
Kanyaró — <i>Rougeole</i> (7)	186	202	184	73	204	179	51	104	0.18	0.19	0.18	0.07	0.21	0.18	0.05	0.11
Vörheny (skarlát) — <i>Scarlatine</i> (8)	102	161	134	136	130	90	74	71	0.10	0.16	0.13	0.14	0.13	0.09	0.08	0.07
Szamárhurut — <i>Coqueluche</i> (9)	196	246	144	100	143	212	145	76	0.19	0.24	0.14	0.10	0.14	0.22	0.15	0.08
Roncsoló toroklob — <i>Diphthérie</i> (10)	1009	1115	823	557	401	275	245	197	0.96	1.07	0.81	0.55	0.40	0.28	0.25	0.21
Influenza — <i>Influenza</i> (11)	104	165	121	82	122	76	65	81	0.10	0.16	0.12	0.08	0.12	0.08	0.07	0.09
Vérhas — <i>Dysenterie</i> (13)	132	405	81	295	478	260	277	332	0.12	0.39	0.08	0.29	0.48	0.26	0.29	0.35
A légzőszervek gümőkórja — <i>Tuberculose de l'app. resp.</i> (23)	476	597	404	300	332	306	286	236	0.45	0.57	0.40	0.30	0.33	0.31	0.29	0.25
Összes egyéb gümőkór — <i>Autres tuberculoses</i> (24—32)	774	710	663	611	624	575	536	494	0.75	0.68	0.65	0.61	0.63	0.58	0.56	0.52
Bujakor — <i>Syphilis</i> (34)	14	19	14	19	15	10	8	9	0.01	0.02	0.01	0.02	0.02	0.01	0.01	0.01
Genyes fertőzés és nem gyermekágyi vérmérgezés <i>Infection purulente et septicémie non puerp.</i> (36)	54	56	25	25	31	31	23	16	0.05	0.05	0.02	0.03	0.03	0.03	0.02	0.02
Malária (mocsárláz) — <i>Malaria</i> (38)	—	1	—	—	1	2	—	—	—	0.00	—	—	0.00	0.00	—	—
Élősködő véglények és férgek által okozott betegségek — <i>Maladies dues à des protozoaires parasites ou à des vers</i> (39—42)	5	—	2	2	1	1	—	2	0.01	—	0.00	0.00	0.00	0.00	—	0.00
Egyéb fertőző betegségek — <i>Autres maladies infectieuses</i> (4, 5, 12, 15—22, 33, 35, 37, 43, 44)	166	116	66	73	80	92	73	59	0.16	0.11	0.06	0.07	0.08	0.10	0.08	0.06
Összesen — <i>Totaux</i>	3.260	3.918	2.639	2.306	2.612	2.136	1.824	1.694	3.11	3.76	2.63	2.29	2.62	2.17	1.89	1.79
II. Rák és egyéb daganatok — Cancers et autres tumeurs																
Rák és egyéb rosszindulatú daganatok — <i>Cancers et autres tumeurs malignes</i> (45—53)	15	10	11	16	11	9	19	7	0.01	0.01	0.01	0.02	0.01	0.01	0.02	0.01
Jóindulatú és a jó- vagy rosszindulatúság megjelölését nélkülöző daganatok — <i>Tumeurs non malignes ou s. a. i.</i> (54 és — et 55)	29	27	17	21	21	25	24	23	0.03	0.02	0.02	0.02	0.02	0.02	0.03	0.02
Összesen — <i>Totaux</i>	44	37	28	37	32	34	43	30	0.04	0.03	0.03	0.04	0.03	0.03	0.05	0.03
III. Reumás (csúzos) betegségek, a táplálkozás és a belső elválasztásos mirigyek bántalmái és egyéb általános betegségek — Maladies rhumatismales; maladies de la nutrition, des glandes endocrines et autres maladies générales																
Heveny lázas sokizületi csúz — <i>Rhumatisme artic. aigu avec fièvre</i> (56)	3	3	5	7	4	3	—	2	0.00	0.00	0.01	0.01	0.00	0.00	—	0.00
Idült csúz és köszvény — <i>Rhumatisme chron. et goutte</i> (57 és — et 58)	1	2	—	1	—	—	1	2	0.00	0.00	—	0.00	—	—	0.00	0.00
Cukorbetegség — <i>Diabète</i> (59)	2	6	3	3	4	1	7	6	0.00	0.01	0.00	0.00	0.00	0.00	0.01	0.01
Avitaminózisok — <i>Avitaminoses</i> (60—64)	143	220	121	137	125	115	86	65	0.14	0.21	0.12	0.14	0.13	0.12	0.09	0.07
A pajzsmirigy és a mellékpajzsmirigyek betegségei <i>Maladies de la glande thyroïde et des glandes parathyroïdes</i> (66)	10	25	18	16	9	10	18	12	0.01	0.02	0.01	0.02	0.01	0.01	0.02	0.02
Egyéb általános betegségek — <i>Autres maladies générales</i> (65, 67—69)	1	5	5	3	6	5	4	3	0.00	0.01	0.01	0.00	0.01	0.01	0.00	0.00
Összesen — <i>Totaux</i>	160	261	152	167	148	134	116	90	0.15	0.25	0.15	0.17	0.15	0.14	0.12	0.10
IV. A vér és vérképzőszervek betegségei — Maladies du sang et des organes hématopoïétiques																
Vészes és egyéb vérszegénység — <i>Anémie pernic. et autres anémies</i> (71)	9	11	7	15	9	26	8	12	0.01	0.01	0.01	0.01	0.01	0.03	0.01	0.01
Fehérvérűség, alféhvérűség és a vér s a vérképzőszervek egyéb betegségei — <i>Leucémie, fausse leucémie, et autres maladies du sang et des organes hématop.</i> (70, 72—74)	23	11	18	27	17	20	18	19	0.02	0.01	0.01	0.03	0.02	0.02	0.02	0.02
Összesen — <i>Totaux</i>	32	22	25	42	26	46	26	31	0.03	0.02	0.02	0.04	0.03	0.05	0.03	0.03
V. Idült mérgezések — Empoisonnements chroniques																
Idült vagy heveny szeszmérgezés — <i>Ethylisme chronique ou aigu</i> (75)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Egyéb idült mérgezés — <i>Autres empoisonnements chroniques</i> (76 és — et 77)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Összesen — <i>Totaux</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VI. Az idegrendszer és az érzékszervek betegségei — Maladies du système nerveux et des organes des sens																
Agyvelőburokgyulladás — <i>Méningite</i> (79)	538	495	423	415	378	387	362	331	0.51	0.48	0.41	0.41	0.38	0.39	0.38	0.35
Hátgerincsovadás — <i>Tabes dorsal</i> (80)	4	2	2	1	—	2	1	—	0.00	0.00	0.00	0.00	—	0.00	0.00	—
Agyvérzés, érelődugulás és vérrögösdés az agyban <i>Hémorragie cérébr., embolie c.</i> (82)	6	8	3	4	6	6	9	2	0.01	0.01	0.00	0.00	0.01	0.01	0.01	0.00
Bénulásos elmezavar — <i>Aliénation ment. avec paralysie</i> (83)	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	0.00	—	—	—
Serdüléses elmezavar és egyéb elmebetegségek — <i>Autres aliénations ment.</i> (84)	2	3	1	1	2	—	2	1	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	—	0.00	0.00

H a á l o k o k Causes de décès	1—6 éves gyermekhalottak — Décès parmi les enfants de 1 à 6 ans															
	szám szerint — nombres abs.								ezer megfelelő korú élóre pour 1000 vivants							
	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938
Epilepsia — Epilepsie (85)	28	25	26	17	21	19	20	19	0.03	0.02	0.03	0.02	0.02	0.02	0.02	0.02
Az idegrendszer egyéb betegségei — Autres maladies du système nerveux (78, 81, 86, 87)	413	446	296	271	267	299	249	228	0.39	0.43	0.29	0.27	0.27	0.30	0.26	0.25
A szem, a fül és függelékek betegségei — Maladies de l'oeil, de l'oreille et de leurs annexes (88 és — et 89)	26	29	37	22	21	28	40	29	0.03	0.03	0.04	0.02	0.02	0.03	0.04	0.03
Összesen — Totaux	1.017	1.008	788	731	696	741	683	610	0.97	0.97	0.77	0.72	0.70	0.75	0.71	0.65
VII. A vérkeringési szervek betegségei — Maladies de l'appareil circulatoire																
Szívurokgyulladás — Péricardite (90)	4	7	11	9	3	3	9	6	0.00	0.01	0.01	0.01	0.00	0.00	0.01	0.01
Heveny szívbelhártyagyulladás — Endocardite aiguë (91)	3	—	1	1	1	2	1	1	0.00	—	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Idült belső szívbelhártyagyulladás és a szívbillentyűbántalmak — Endocardite chronique et affections valvulaires (92)	95	121	103	101	95	105	91	79	0.10	0.12	0.10	0.10	0.10	0.11	0.09	0.08
A szívizom betegségei — Maladies du myocarde (93)	25	24	31	22	21	23	17	20	0.02	0.02	0.03	0.02	0.02	0.02	0.02	0.02
A szív koszorúereinek betegségei — Maladies des artères coronaires (94)	—	—	2	1	—	—	—	—	—	—	0.00	0.00	—	—	—	—
A szív egyéb betegségei — Autres maladies du coeur (95)	27	36	28	12	31	24	27	23	0.03	0.03	0.03	0.01	0.03	0.03	0.03	0.02
Verdértágulás, kivéve a szívaneurysmát — Dilatation des artères, non compr. le neurysme card. (96)	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	0.00	—	—
Érelmeszesedés és üszök — Artériosclérose et gangrène (96 és — et 98)	6	6	10	3	10	11	2	1	0.01	0.01	0.01	0.00	0.01	0.01	0.00	0.00
A vérkeringési szervek egyéb betegségei — Autres maladies de l'appareil circulatoire (99—103)	2	10	11	5	4	4	7	5	0.00	0.01	0.01	0.01	0.01	0.01	0.01	0.01
Összesen — Totaux	162	204	197	154	165	173	154	135	0.16	0.20	0.19	0.15	0.17	0.18	0.16	0.14
VIII. A légzőszervek betegségei — Maladies de l'appareil respiratoire																
Hörgyhurut — Bronchite (106)	209	184	165	114	137	113	76	63	0.20	0.17	0.16	0.11	0.14	0.12	0.08	0.07
Tüdőgyulladás — Pneumonie (107—109)	2.905	3.396	2.384	2.026	2.377	2.461	1.698	1.872	2.77	3.26	2.33	2.01	3.39	2.50	1.76	1.99
Mellhártyagyulladás — Pleurésie (110)	116	131	129	100	106	139	105	117	0.11	0.13	0.13	0.10	0.10	0.14	0.11	0.12
A légzőszervek egyéb betegségei, kivéve a gümőkört — Autres maladies de l'appareil resp., sauf la tuberculose (104, 105, 111—114)	43	44	32	31	27	25	20	21	0.04	0.04	0.03	0.03	0.03	0.02	0.02	0.02
Összesen — Totaux	3.273	3.755	2.710	2.271	2.647	2.738	1.899	2.073	3.12	3.60	2.65	2.25	2.66	2.78	1.97	2.20
IX. Az emésztőszervek betegségei — Maladies de l'appareil digestif																
A gyomor vagy az epésbél fekélye — Ulcère de l'estomac ou du duodénum (117)	1	1	2	1	—	1	—	—	0.00	0.00	0.00	0.00	—	0.00	—	—
Hasmenés és bélgulladás (2 éven alul) — Diarrhée et entérite (au-dessous de 2 ans) (119)	1.476	3.434	915	1.207	1.523	1.122	1.117	964	1.40	3.30	0.90	1.19	1.53	1.14	1.16	1.02
Hasmenés, bélgulladás és bélfekély (2 éves és annál idősebb korban) — Diarrhée et entérite et ulcère intest. (à partir de l'âge de 2 ans) (120)	338	962	244	379	495	262	254	274	0.32	0.92	0.24	0.38	0.50	0.27	0.26	0.29
Féregnyulványgyulladás — Appendicite (121)	39	36	22	33	29	33	27	40	0.04	0.04	0.02	0.03	0.03	0.03	0.03	0.04
Sérv, bélelzáródás — Hernie, obstruction intest. (122)	20	22	26	16	19	22	20	24	0.02	0.02	0.02	0.02	0.02	0.02	0.02	0.02
Kötőszövetes májgyulladás — Cirrhose du foie (124)	—	1	4	5	2	4	—	1	—	0.00	0.00	0.01	0.00	0.00	—	0.00
A máj és az epeutak egyéb betegségei, az epekövet is beleértve — Autres maladies du foie et des voies biliaires (y compr. pierres biliaires) (125—127)	6	12	10	4	7	12	4	8	0.01	0.01	0.01	0.00	0.01	0.01	0.00	0.01
Az emésztőszervek egyéb betegségei — Autres maladies de l'appareil digestif (115, 116, 118, 128, 129)	127	167	119	133	92	103	84	76	0.12	0.16	0.12	0.13	0.09	0.11	0.09	0.08
Összesen — Totaux	2.007	4.635	1.342	1.778	2.167	1.559	1.506	1.387	1.91	4.45	1.31	1.76	2.18	1.58	1.56	1.47
X. A húgy-ivarszervek betegségei — Maladies de l'appareil urinaire et de l'appareil génital																
Vesegyulladás — Néphrite (130—132)	237	339	253	238	239	199	123	134	0.23	0.33	0.25	0.24	0.24	0.20	0.13	0.14
A vese, a vesemedence és a húgyvezeték egyéb betegségei — Autres maladies des reins, du bassin rénal et des voies urinaires (133)	4	11	10	13	19	8	4	4	0.00	0.01	0.01	0.01	0.02	0.01	0.00	0.01
A húgyutak kövei — Pierres des voies urinaires (134)	1	—	1	1	—	—	1	1	0.00	—	0.00	0.00	—	—	0.00	0.00
A húgyhólyag betegségei, a daganatokat kivéve — Maladies de la vessie, non compr. les tumeurs (135)	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	0.00	—	—	—	—	—
A dűlmirigy betegségei — Mal. d. l. prost. (137)	—	3	1	—	—	—	—	2	—	0.00	0.00	—	—	—	—	0.00
A nemi szervek ama betegségei, amelyek nem jeleltettek venereásoknak — Autres maladies non vénériennes de l'app. génit. (138 és — et 139)	—	1	—	—	—	1	—	1	—	0.00	—	—	—	0.00	—	0.00
Összesen — Totaux	242	354	266	252	258	208	128	142	0.23	0.34	0.26	0.25	0.26	0.21	0.13	0.15
XI. A terhesség, szülés és gyermekágy betegségei — Maladies de la grossesse, accouchem., etc.																
XII. A bőr és a bőralatti kötőszövet betegségei — Maladies de la peau et du tissu cellulaire																
A bőr és a bőralatti kötőszövet betegségei — Maladies de la peau et du tissu cellulaire (151—153)	35	40	37	25	43	37	34	31	0.03	0.04	0.04	0.03	0.04	0.04	0.03	0.03
XIII. A csontok és a mozgatószervek betegségei — Maladies des os et des organes de la locomotion																
A csontok és a mozgatószervek betegségei, a gümőkórosokat és a csúzosokat kivéve — Maladies des os et des organes de la locomotion, non compr. les cas tubercul. et rhumatism. (154—156)	26	26	34	31	26	34	42	35	0.02	0.02	0.03	0.03	0.03	0.03	0.04	0.04

Halálokok Causes de décès	1—6 éves gyermekhalottak — Décès parmi les enfants de 1 à 6 ans															
	szám szerint — nombres abs.								ezer megfelelő korú élbre pour 1000 vivants							
	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938
XIV. Velezületett fejlődési hibák — Vices de conform. congénit.																
Velezületett fejlődési hibák (a halvaszülettek nélkül) — Vices de conform. congénit. (non compr. les mort-nés) (157)	18	37	16	37	37	27	47	40	0.02	0.03	0.02	0.04	0.04	0.03	0.05	0.04
XV. Az újszülöttek betegségei — Maladies du premier âge																
Velezületett gyengeség — Débilité congénit. (158)	73	157	—	—	—	—	—	—	0.07	0.16	—	—	—	—	—	—
Koraszülöttség, a halvaszülettek nélkül — Naissance prématurée (non compr. les mort-nés) (159)	1	3	—	—	—	—	—	—	0.00	0.00	—	—	—	—	—	—
Az újszülöttek különleges betegségei — Maladies spéciales au premier âge (161)	1	3	—	—	—	—	—	—	0.00	0.00	—	—	—	—	—	—
Összesen — Totaux	75	163	—	—	—	—	—	—	0.07	0.16	—	—	—	—	—	—
XVI. Az aggság bajai — Sénilité																
XVII. Erőszakos halálesetek és balesetek — Morts violentes ou accidentelles																
Öngyilkosság — Suicide (163—171)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gyilkosság — Homicide (172—175)	5	5	7	7	9	3	9	9	0.01	0.01	0.01	0.01	0.00	0.00	0.01	0.01
Baleset — Accidents (176—194)	463	427	444	415	392	408	443	444	0.44	0.40	0.43	0.41	0.40	0.42	0.46	0.47
Erőszakos haláleset, amelynek természete (hogy öngyilkosság, gyilkosság vagy baleset-e) ismeretlen — Autres morts violentes dont la nature (suicide? homicide? accident?) est inconnue (195)	3	5	6	—	1	—	—	2	0.00	0.01	0.01	—	0.00	—	—	0.00
Összesen — Totaux	471	437	457	422	402	411	452	455	0.45	0.42	0.45	0.42	0.40	0.42	0.47	0.48
XVIII. Ismeretlen halálokok — Causes de décès indéterminées																
külön meg nem nevezett vagy rosszul meghatározott okból beállott haláleset — Causes de décès non (ou mal) indiqu. (199 és — et 200)	133	240	160	140	129	75	46	59	0.13	0.23	0.16	0.14	0.13	0.08	0.05	0.06
Mindössze — Total général	10.95⁵	15.137	8.901	8.393	9.388	8.353	7.000	6.812	10.44	14.52	8.71	8.33	9.44	8.49	7.26	7.21

Országos Közegészségügyi Intézet által irányított megelőzésnek, főleg pedig a védőoltásoknak jótékony hatása. A vörheny és a roncsoló toroklob ellen kivált iskolákban széles körben végzett ezen oltásokról Faragó,¹⁾ az OKI serológiai osztályának vezetője, számolt be ismételten a Népegészségügy hasábjain. A mobilli ellen a reconvolens szérum, a pertussis ellen a gyógyító oltások elterjedése segített. Azt, hogy e négy gyermekfertőző betegség ellen való legújabb küzdelmünk minő eredményes, igazolja az ily okú halandóság újabb alakulásának nemzetközi összehasonlítása is. Ezt mutatja a 8. táblázat.

Látható, hogy hazánk helyzete nemzetközi viszonylatban újabban a specifikus gyermekfertőző betegségek által okozott halandóság tekintetében is nagyot javult. Újabb adataink szerint — lásd a 8. táblázaton — a vonatkozó magyar adatok már számos európai államénál kedvezőbbek. Messze meghaladva azt a mult századvégi

állapotot, amikor — mint Buday¹⁾ írja — a gyermekhalottak 15%-a esett hazánkban e négy fő gyermekfertőző betegségre. Azonban a XX. század elejének azon szomorú helyzete is régen megszűnt már, amikor Szekeres²⁾ számítása szerint a magyar gyermekhalandóság magas színvonalát egyedül csak Oroszorszáé múlta felül. A magyar gyermekek diphteria-mortalitásának mai színvonalára (az 1937—38. évi 1.5‰) már tizenhat európai állam ugyanerre vonatkozó arányszámainál alacsonyabb (l. a 8. táblázat ezrelékeit ezer 1—14 éves gyermekre számítva). A szamárhurut tekintetében az ugyanazon időbeli magyar országos arány tizenöt, a kanyaró szempontjából tizenhárom, végül pedig még a vörhenyt illetően is tíz állam u. a. okú gyermekmortalitásánál kedvezőbb.

A fertőző betegségek halálteki főcsoportja után — a hazai gyermekhalandóság okainak csoportjai közül, még a 9. táblázaton közölt, legújabb számítások szerint —, harmadiknak minden esztendőben az emésztőszervek betegségei soraköznak. Ez a IV. revízió átesett nemzetközi halálteki nomenklátúra IX. főcsoportja. Ezek s a vérhas szerepe lényeges a gyermekhalalozások ha-

¹⁾ L. Faragó F.: 1. „Magyarország különböző vidékein végzett Schick-oltások eredménye“. Népegészségügy 1935. évf. 155. l. — 2. „Diphtheria védőoltások helyzete Magyarországon a kötelező rendelet megjelenésekor“. U. a. 1938. évf. 697. l. — L. számos egyéb vonatkozó más cikkét is u. e. folyóiratban.

¹⁾ L. Buday L.: i. m. 16. l.

²⁾ L. Szekeres J.: i. m. 5. l.

vonkint való részletezéseinél fentebb ismeretett augusztusi maximumában, 1932-ben ezek gyarapodása emeli az egész gyermekhalandóságot. Az 1938. évről rendelkezésünkre álló legutolsó statisztika szerint erre esett az ez évben 1—6 éves korban elhalt gyermekek egyötöde, pontosan 20·4% -a. Más években ugyanennek haláloki jelentősége 15·1 és 30·6% között váltakozott. Amíg az

eddig ismertett két haláloki főcsoport — a légzőszervek betegségei (1938-ban 30·4%) és a fertőző és rendszerint élősdiak okozta betegségeké (akkor 24·9%) — együtt a gyermekkori haláleseteknek több mint felét adja (55·3%), addig a harmadik csoporttal, az emésztőszervek betegségeivel együtt, e három haláloki főcsoport gyermekhalottai az összes gyermekhalottaknak már $\frac{3}{4}$

8. A négy fő gyermekfertőző betegség miatt elhaltak száma és aránya országonként.

Nombre et proportion des décès causés par les 4 maladies infectieuses qui font le plus de victimes parmi les enfants.

O r s z á g — P a y s	Nombre, en un an, des décès par								
	Kanyaró <i>rougeole</i>	Vörheny <i>scarlatine</i>	Szamárhurut <i>coqueluche</i>	Roncsoló toroklob <i>diphthérie</i>	Kanyaró <i>rougeole</i>	Vörheny <i>scarlatine</i>	Szamárhurut <i>coqueluche</i>	Roncsoló toroklob <i>diphthérie</i>	
	1—14 éves halottak évi átlagban ¹⁾ — <i>de 1 à 14 ans¹⁾</i>				tízezer megfelelő korú élőre (‰) ¹⁾ — <i>pour 10.000 vivants¹⁾</i>				
	szám szerint ¹⁾ — <i>en moyenne¹⁾</i>								
Európa. — Europe.									
Anglia — <i>Angleterre</i>	3.629·0	603·3	2.501·7	2.836·3	4·0	0·7	2·8	3·1	
Ausztria — <i>Autriche</i>	96·0	100·0	162·7	992·7	0·6	0·7	1·1	6·6	
Belgium — <i>Belgique</i>	521·5	110·5	735·5	480·0	3·0	0·6	4·3	2·8	
Bulgária — <i>Bulgarie</i>	1·5	25·5	20·0	146·5	0·0	0·1	0·2	0·7	
Cseh-Szlovákia — <i>Tchéco-Slovaquie</i>	880·5	667·5	1.207·5	2.262·5	2·4	1·9	3·4	6·3	
Dánia — <i>Danemark</i>	155·5	83·0	281·5	138·0	1·8	0·9	3·2	1·6	
Esztország — <i>Estonie</i>	47·0	103·3	76·0	59·0	1·9	4·2	3·1	2·0	
Finnország — <i>Finlande</i>	7·5	64·5	384·0	179·0	0·1	0·7	4·0	1·9	
Franciaország — <i>France</i>	1.562·3	326·0	1.430·7	2.403·0	1·8	0·4	1·6	2·7	
Jugoszlávia — <i>Yougoslavie</i>	3.173·7	4.237·0	6.992·3	4.925·7	7·3	9·7	16·1	11·3	
Lengyelország — <i>Pologne</i>	4.169·5	4.069·0	8.559·5	5.576·0	4·2	4·1	8·6	5·6	
Magyarország — <i>Hongrie</i> (1930—31)	379·5	153·5	360·5	1.564·5	1·7	0·7	1·6	7·1	
	(1937—38)	130·5	114·0	294·5	356·0	0·6	0·5	1·3	1·5
Németalföld — <i>Pays-Bas</i>	455·0	69·5	506·0	375·5	2·0	0·4	2·2	1·7	
Németország — <i>Allemagne</i>	1.508·0	857·7	2.466·0	5.067·0	1·0	0·6	1·6	3·4	
Norvégia — <i>Norvège</i>	33·0	47·5	504·0	49·5	0·4	0·6	6·7	0·6	
Olaszország — <i>Italie</i>	2.037·3	665·0	2.248·7	2.413·0	1·7	0·5	1·8	2·0	
Portugália — <i>Portugal</i>	1.175·5	48·0	1.010·5	1.007·0	5·8	0·2	5·0	4·9	
Skócia — <i>Ecosse</i>	775·0	179·3	684·3	394·7	6·3	1·5	5·6	3·2	
Svájc — <i>Suisse</i>	59·5	33·0	109·5	175·5	0·6	0·3	1·2	1·9	
Svédország — <i>Suède</i>	83	66	74	24	0·6	0·5	0·6	0·2	
Afrika. — Afrique.									
Délafrikai Unió — <i>Union Sud-Afric.</i>	94·0	9·7	205·0	121·0	1·7	0·2	3·7	2·2	
Amerika. — Amérique.									
Amerikai Egyesült Államok — <i>Etats-Unis</i>	3.439·7	2.465·7	5.878·7	6.415·0	1·0	0·7	1·7	1·9	
Chile — <i>Chili</i>	1.240·0	202·0	1.560·5	215·5	8·5	1·4	10·7	1·5	
Kanada — <i>Canada</i>	339·3	282·3	755·7	593·7	1·1	0·9	2·4	1·9	
Ázsia. — Asie.									
Japán — <i>Japon</i>	11.908·7	296·7	8.506·3	4.459·0	5·5	0·1	3·9	2·1	
Oceánia. — Océanie.									
Ausztrália — <i>Australie</i>	72·3	77·0	240	416·0	0·4	0·5	1·4	2·4	
Új Zéland — <i>Nouv.-Zélande</i>	2	8	44·5	26·5	—	—	—	—	

¹⁾ Az 5. táblázaton megnevezett években. — *Pour les années envisagées, voyez le tableau 5.*

részét (1938-ban 75·7%-át) is meghaladják.

A gyermekkorban az emésztőszervek egyes betegségei közül évről-évre a hasmenés és bélgyulladás szerepe a legjelentősebb. A IV. revízió átesett nemzetközi haláloki nomenklátúra az ilyenmű bélbetegségeket két pontban mutatja ki, nem szólva a járványos bélfertőzésekről (vérhas, hasi hagymáz, paratifusz stb.-ről). Nevezett nomenklátúrában ugyanis külön pontban szerepelnek a 2 éven aluli s az azon felüli korban ily okból, vagyis hasmenés és bélgyulladás miatt elhalt egyének. Az előbbi e nomenklátúra 119., az utóbbi a 120. pontja, mely utóbbiba a bél kifekélyesedésének esetei (enteritis ulcerosa, ulcus duodeni, stb.) is belefoglaltatnak. (L. a 7. táblázatot.)

A legutolsó magyarországi haláloki statisztika szerint, amely az 1938-ban elhaltakról készült, az 1—6 éves gyermekhalottak 18·2%-a esett a belek lobosodásából álló halálokokra. 1932-ben ugyanezek 29·1%-ra szöktek fel, ami ezer élöre ez évben 4·2-et jelent. A gyermekkorban az emésztőszervek egyéb betegségei, mint a máj, az epeutak betegségei, a sérv, a bélelzáródás és egyéb betegségek, az ilyenkorúak haláleseteinek okaiként már csak gyéren szerepelnek. Említhető a féregnyúlványlob miatt való halálo-

zások állandó gyarapodása — a vizsgált legutolsó évtizedben 0·2%-ról 0·6%-ra —, ami a gyakoribb felismerésnek, a jobb diagnosztikának s az orvosi halottkémlés terjedésének következménye lehet, de nem valószínű az ilyenmű betegségek tényleges terjedése.

A gyermekkori elhalálozások okai körében az említetteken kívül a haláloki főcsoportok közül jelentős még az idegrendszeri betegségek csoportja s körükben is főleg az agyvelőburokgyulladás (meningitis) szerepe (1938-ban 9·0%). Nagyságrendben ezután az erőszakos halálesetek (6·7%) s a gyermekkorban közülük is elsősorban a balesetek (6·6%) sorakoznak. Ezek főleg a fiúknál s a hároméves korban előforduló közlekedési balesetek, amikor a gyermek járni kezd s már nincs oly felügyelet alatt, mint a csecsemőkorban, de a veszélyek megítélésére még nem érett meg. A húgyivarszervek (2·1%), nemkülönben a vérkeringési szervek betegségei (2·0%) éppúgy, mint a rheumás és egyéb általános betegségek (1·3%) a gyermekkori halálokok között már csekély jelentőségűek. A gyermekkori halálesetek körében a haláloki nomenklátúra eddig nem említett többi tíz főcsoportjának egyike sem éri el az elhalt gyermekeknek már 1%-át sem.

Szél Tivadar dr.

SZOCIÁLIS VISZONYOK

A mezőgazdasági és ipari üzemi baleseti statisztikák tanulságai az 1938. évi adatok alapján.

Les enseignements des statistiques concernant les accidents qui ont eu lieu en 1938 dans les exploitations agricoles et industrielles en Hongrie.

Résumé. En 1938, il y eut 16.753 accidents dans les exploitations agricoles et 43.033 dans les exploitations industrielles.

Plus de 97% des accidents ont été légers. Les accidents mortels représentaient 0·9% pour ceux des exploitations agricoles et 0·5% pour ceux qui ont eu lieu dans les exploitations industrielles.

Dans l'agriculture, la majeure partie des accidents (10.380) eurent lieu au cours des travaux des champs et surtout pendant le travail des produits. Les plus nombreuses y furent les „contusions — fractions de membres“ (8.145).

Dans les exploitations industrielles, les accidents se répartissaient ainsi: exploitations industrielles proprement dites, 23.694; mines et hauts fourneaux, 10.333; transports, 6.772; établissements commerciaux, 1.581; dans la catégorie des employés de ménage, 653. — Là, l'énorme majorité des blessés (90·6%) étaient des hommes. — Pour 1.000 unités ouvrières, il y eut 203·0 accidents dans les mines et aux hauts fourneaux; 88·4, dans les transports; 85·4, dans les établissements travaillant les métaux; 76·7, dans les industries de la pierre et de la terre; 59·8, dans le bâtiment; 2·3, en des bureaux;

részét (1938-ban 75·7%-át) is meghaladják.

A gyermekkorban az emésztőszervek egyes betegségei közül évről-évre a hasmenés és bélgyulladás szerepe a legjelentősebb. A IV. revízió átesett nemzetközi haláloki nomenklátúra az ilyenmű bélbetegségeket két pontban mutatja ki, nem szólva a járványos bélfertőzésekről (vérhas, hasi hagymáz, paratifusz stb.-ről). Nevezett nomenklátúrában ugyanis külön pontban szerepelnek a 2 éven aluli s az azon felüli korban ily okból, vagyis hasmenés és bélgyulladás miatt elhalt egyének. Az előbbi e nomenklátúra 119., az utóbbi a 120. pontja, mely utóbbiba a bél kifekélyesedésének esetei (enteritis ulcerosa, ulcus duodeni, stb.) is belefoglaltatnak. (L. a 7. táblázatot.)

A legutolsó magyarországi haláloki statisztika szerint, amely az 1938-ban elhaltakról készült, az 1—6 éves gyermekhalottak 18·2%-a esett a belek lobosodásából álló halálokokra. 1932-ben ugyanezek 29·1%-ra szöktek fel, ami ezer élöre ez évben 4·2-et jelent. A gyermekkorban az emésztőszervek egyéb betegségei, mint a máj, az epeutak betegségei, a sérv, a bélelzáródás és egyéb betegségek, az ilyenkorúak haláleseteinek okaiként már csak gyéren szerepelnek. Említhető a féregnyúlványlob miatt való halálo-

zások állandó gyarapodása — a vizsgált legutolsó évtizedben 0·2%-ról 0·6%-ra —, ami a gyakoribb felismerésnek, a jobb diagnosztikának s az orvosi halottkémlés terjedésének következménye lehet, de nem valószínű az ilyenmű betegségek tényleges terjedése.

A gyermekkori elhalálozások okai körében az említetteken kívül a haláloki főcsoportok közül jelentős még az idegrendszeri betegségek csoportja s körükben is főleg az agyvelőburokgyulladás (meningitis) szerepe (1938-ban 9·0%). Nagyságrendben ezután az erőszakos halálesetek (6·7%) s a gyermekkorban közülük is elsősorban a balesetek (6·6%) sorakoznak. Ezek főleg a fiúknál s a hároméves korban előforduló közlekedési balesetek, amikor a gyermek járni kezd s már nincs oly felügyelet alatt, mint a csecsemőkorban, de a veszélyek megítélésére még nem érett meg. A húgyivarszervek (2·1%), nemkülönben a vérkeringési szervek betegségei (2·0%) éppúgy, mint a rheumás és egyéb általános betegségek (1·3%) a gyermekkori halálokok között már csekély jelentőségűek. A gyermekkori halálesetek körében a haláloki nomenklátúra eddig nem említett többi tíz főcsoportjának egyike sem éri el az elhalt gyermekeknek már 1%-át sem.

Szél Tivadar dr.

SZOCIÁLIS VISZONYOK

A mezőgazdasági és ipari üzemi baleseti statisztikák tanulságai az 1938. évi adatok alapján.

Les enseignements des statistiques concernant les accidents qui ont eu lieu en 1938 dans les exploitations agricoles et industrielles en Hongrie.

Résumé. En 1938, il y eut 16.753 accidents dans les exploitations agricoles et 43.033 dans les exploitations industrielles.

Plus de 97% des accidents ont été légers. Les accidents mortels représentaient 0·9% pour ceux des exploitations agricoles et 0·5% pour ceux qui ont eu lieu dans les exploitations industrielles.

Dans l'agriculture, la majeure partie des accidents (10.380) eurent lieu au cours des travaux des champs et surtout pendant le travail des produits. Les plus nombreuses y furent les „contusions — fractions de membres“ (8.145).

Dans les exploitations industrielles, les accidents se répartissaient ainsi: exploitations industrielles proprement dites, 23.694; mines et hauts fourneaux, 10.333; transports, 6.772; établissements commerciaux, 1.581; dans la catégorie des employés de ménage, 653. — Là, l'énorme majorité des blessés (90·6%) étaient des hommes. — Pour 1.000 unités ouvrières, il y eut 203·0 accidents dans les mines et aux hauts fourneaux; 88·4, dans les transports; 85·4, dans les établissements travaillant les métaux; 76·7, dans les industries de la pierre et de la terre; 59·8, dans le bâtiment; 2·3, en des bureaux;

4-5, parmi les employés de ménage. — Là, comme dans l'agriculture, la plupart des accidents (54.1%) ont causé des contusions ou des fractures de membres.

*

A balesetek a maguk összességében statisztikailag hozzáférhetetlenek. A statisztika csak azokat a baleseteket tudja megfigyelési körébe vonni, amelyeket valamely törvényes rendelkezés következtében a hatóságoknak vagy erre kirendelt intézményeknek be kell jelenteni. Ilyenek elsősorban a mezőgazdasági üzemi, az ipari, bánya- és kohóüzemi, a vasúti üzemi balesetek, továbbá a közúti forgalmi balesetek és végül az összes halálos kimenetelű balesetek. A Szemle a közúti forgalmi balesetek és a halálos kimenetelű balesetek adatairól évről-évre beszámol, legutóbb az 1939. évf. 1181—1186. és 813—815. oldalán), most a mezőgazdasági és ipari üzemi balesetekkel fogunk foglalkozni, melyeknek részletes számszerű adatai a statisztikai évkönyvekben és negyedévi közleményekben foglaltatnak minden kommentálás nélkül, pedig számuk messze felülmúlja a közúti forgalmi és a halálos kimenetelű balesetekét.

1938-ban az Országos Mezőgazdasági Biztosító Intézet 16.753 bejelentett balesetről ad számot, az ipari, bánya- és kohóüzemi, valamint vasúti üzemi bejelentett balesetek együttes száma pedig ugyanezen esztendőben 43.033, vagyis együtt közel 60.000 baleset körülményei kerülnek így statisztikai megfigyelés alá. Bejelentett balesetet mondunk, mégpedig azért, mert az 1927. évi XXI. t.-c. 154. §-a a munkaadónak, illetőleg az első segélyt nyújtó orvosnak kötelességévé teszi, hogy minden tudomására jutott balesetet 24 órán belül az arra megjelölt hatóságoknak és intézményeknek jelentsen be. A balesetek száma tehát még valamivel többre tehető, mint a bejelentett balesetek száma, mert az üzemi alkalmazottak a jelentéktelen sérüléssel járó, vagy sérülést egyáltalán nem okozó balesetek egy részét nem is hozzák a munkaadó tudomására, illetőleg ilyenkor nem vesznek orvosi elsősegélynyújtást igénybe.

Am — szerencsére — a bejelentett baleseteknek is a legnagyobb tömege könnyű,

aránylag gyorsan gyógyuló sérüléssel jár. Ha csupán azokat a baleseteket vizsgáljuk, melyeknél a sérülés foka nem ismeretlen, a mezőgazdasági üzemi balesetek 97.1%-a, az ipari üzemi balesetek 97.2%-a könnyű sérüléssel járó; állandó teljes vagy részleges munkaképtelenséggel járt a mezőgazdasági üzemi balesetek 2%-a és az ipari stb. üzemekéinek 2.3%-a, végül halállal végződött a mezőgazdasági üzemi balesetek 0.9%-a és az ipari stb. üzemekéinek 0.5%-a. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy míg az ipari üzemi baleseteknél halállal végződő baleseteknek csupán azok vannak feltüntetve, melyek azonnali halállal jártak, a mezőgazdasági üzemi baleseteknél az adatgyűjtés és feldolgozás némileg eltérő technikája miatt a baleset által okozott sérülés következtében későbbi időpontban beállott halálesetek is figyelembe vannak már véve, ezért van a két arányszám között oly jelentékeny különbség. Még azt is meg kell említenünk, hogy azok a balesetek, melyeknél a sérülés foka ismeretlennek van jelezve, majdnem teljes egészükben mindkét intézmény biztosítottjainál könnyű lefolyású sérülések voltak és csupán azért kerültek az „ismeretlen“ rovat alá, mert túlnyomó tömegükben nem orvos állapította meg a sérülést és így nem is lehetett alkalma nyilatkozni a sérülés gyógyulásának előrelátható időtartamáról. Ha mármost ezeket is a könnyű sérültekhez számítjuk, akkor mindkét intézménynél a könnyű sérüléssel járó balesetek az összes bejelentett baleseteknek 97.6%-át teszik.

A mezőgazdasági üzemekben előfordult bejelentett balesetekről meglehetősen szűkös adatok állanak csak rendelkezésre, de ezek alapján legalább is annyi megállapítható, hogy a balesetek (16.753) túlnyomó része (10.380) a tulajdonképeni mezőgazdasági munkálatok közben és főleg (4.151) a termények kifejtése és feldolgozása során következett be. Azt vélné az ember, hogy a terményfejtésnél a gépek okozták a balesetek tömegét, holott a gépek csak másodsorban (1.024) jönnek számításba, mint baleset-
okozók, mert a legtöbb balesetet (1.480) tárgyak omlása, dülése, esése okozta. A gépek között kivált a cséplőgépek, továbbá erőgépek és erőátviteliek kívántak meg sok baleseti áldozatot.

A következő gazdasági ág, melyben elég jelentékeny számú baleset (3.470) fordult elő, az állattenyésztés. Itt főleg az állatok: ló, szarvasmarha okozták a sérüléseket (1.963), továbbá megint csak a tárgyak omlása, dülése (449). A gépek közül itt kivált a szecskavágó s répvágó volt veszedelmes. Az erdészetenél előfordult (1.099) balesetek között szintén a tárgyak omlása, dülése okozta a legtöbb (610) balesetet, hiszen itt főleg fadóntás közben történik a legtöbb baleset, de a kézi szerszámok is sok (270) balesetnek voltak előidézői. Általában, az összes baleseteket tekintve, a mezőgazdasági üzemágazatokban a tárgyak omlása, dülése okozza a legtöbb balesetet (4.723) és mindjárt utána a kézi szerszámok bizonyulnak igen veszedelmeseknek. A gépek kevesebb balesetet okoztak (2.007), mint az állatok (2.684).

A sérülések nemét tekintve, legtöbb volt a zúzódás, horzsolás, roncsolás, törés (8.145), de nem sokkal kevesebb a szúrás, vágás, szakítás, hasítás (6.907).

Adataink — sajnos — arra már nem nyújtanak felvilágosítást, hogy ezek a balesetokozók milyen közelebbi körülmények következtében válnak veszedelmet hozókká, de eme szűkös adatokból is leszűrhetjük azt a tanulságot, hogy a mezőgazdasági üzemekben a balesetelhárítás érdekében különös figyelmet kell fordítani a tárgyak omlásának, dülésének megakadályozására, a kézi szerszámok jókarban tartására és az állatokkal való bánásmód körüli felvilágosító munkálkodásra.

Az ipari üzemi balesetekről már jóval részletesebb adatok állnak rendelkezésre, bár — mint látni fogjuk — még itt is tehető jó néhány lépés a tökéletesítés irányában.

Ipari üzemi balesetekről beszélünk a rövidség okából, holott az ezen cím alatt 1938-ban kimutatott 43.033 baleset közül tulajdonképpen csak 23.694 róható az ipari foglalkozások terhére, mert 10.333 a bányászati és kohóvállalatok s kapcsolatos üzemekében, 6.772 a közlekedésnél, 1.581 a kereskedelmi foglalkozások körében és 653 háztartási alkalmazottak között fordult elő. Mégis együttes összegükben vesszük mindezeket vizsgálódás alá, mert hosszadalmas volna, ha minden foglalkozási ágazatban külön-

külön vennők itt figyelembe a balesetek különféle megnyilatkozásait, kihatásait és körülményeit. Igyekezni fogunk azonban finomabb mérlegelést alkalmazni olyan területeken, ahol élesebb megkülönböztetés kívánatos.

A 43.033 sérült közül 38.986 férfi volt, a nők tehát még 10 százalékot sem képviselnek a sérültek között. Az átlagos aránybeli megoszlástól egyes foglalkozásokban számottevő eltérések is vannak, a szerint, hogy hol nagyobb tömegű a női alkalmazottak száma; így a háztartási alkalmazottaknál a sérültek 95%-a, a kórházaknál és gyógyintézeteknél 53%-a, a bér- és magánházak, szállodák, vendéglők és kávéházak üzemi alkalmazottainál 46%-a, a textiliparban 34%-a volt nő. A női sérülteknek jóval több, mint a fele a textilipari (18%), a háztartási (15%), fémfeldolgozó üzemekbeli (14%) és élelmezési ipari (9%) munkásnőkből kerül ki. A férfi sérülteknek a fele is csupán három foglalkozási ágazatra, a bányászati és kohóüzemi (26%), közlekedési és szállítási (17%) és a fémfeldolgozó üzemi (8%) munkásokra esik, kisebbik fele pedig számos iparág munkásai között oszlik meg. A baleseteknek ez az arányalakulása mind a férfiaknál, mind a nőknél nem attól függő, hogy az illető üzemsoportban mekkora tömegű a munkáslétszám. Ennek az arányalakulásnak, vagyis balesetgyakoriságnak megmérésére használjuk az ú. n. munkásegységek számítási módszerét. Munkásegység alatt értendő az ú. n. teljes munkások száma, vagyis a teljesített munkanapok száma 300-zal osztva. Ez minden egyes üzemsoportra vonatkozólag külön-külön állapíttatik meg. Ha már most az egyes üzemsoportokban az előfordult balesetek számát 1000 ilyen munkásegységhez viszonyítjuk, igen jelentékeny eltéréseket látunk az egyes üzemsoportok között balesetgyakoriság tekintetében. Amíg ugyanis 1000 munkásegységre a bányászati és kohóvállalatok és kapcsolatos üzemeknél 203·0, a közlekedés-szállításnál 88·4, a fémfeldolgozó üzemeknél 85·4, a kő- és földiparban 76·7, az építkezési vállalatoknál 71·3, a vegyszeti iparban 64·8, a fűtő- és világítóanyagok gyártásánál 59·8 és végül a fa- és csontiparban, meg a gép-, szerszám- és műszeripar-

ban valamivel több, mint 50 bejelentett baleset esik, addig az üzemcsoportok egész sorában igen alacsony az 1000 munkásegységre jutó baleseti hányados, sőt az irodai munkálatoknál (2·3), a háztartási alkalmazottaknál (4·5), továbbá a ruházati iparban és a tisztítóvállalatoknál (4·6) a 10-et sem éri el. Az 1000 munkásegységre eső baleseti hányados tehát, mely az egyes üzemcsoportokban a balesetgyakoriságra mutat rá, egyben az egyes üzemcsoportok között baleseti veszélyesség szempontjából fokozatokat is megállapít.

A balesetokozó üzemi berendezések és körülmények közül ki kell emelni a vasúti üzemeket, melyek az összes baleseteknek 19·7%-át okozták, de a vasúti üzemek által okozott összes balesetek számából (8.467) erősen túlnyomó rész (88·7%) két üzemcsoportra: a közlekedésre és szállításra, valamint a bánya- és kohóvállalatokra korlátozódik. A további jelentékeny hányadban balesetokozók a munkagépek (13·1%), különösen a fémfeldolgozó, a gép- és szerszámgyártó üzemekben, a textiliparban s a fa- és csontiparban; a tárgyak omlása és dülése (11·2%) főleg a bánya- és kohóvállalatoknál, építkezési vállalatoknál s a kő- és földiparban; a személyek esése (9·3%) a legtöbb üzemcsoportban, de kivált az építkezéseknél; rakodás, hordás (8·3%) főleg a bánya- és kohóüzemekben és még az ételmezési, a kő- és földiparban, továbbá a kereskedelemnél; végül a kézi szerszámok (7·1%) több üzemcsoportban, de szintén inkább a bánya- és kohóüzemekben és az ételmezési iparban.

A bánya- és kohóüzemekben a baleseteknek majdnem pontosan a fele szállítás (csillék továbbítása) közben és tárgyak (kihányászott kőszendarabok stb.) omlása következtében áll elő; a közlekedésnél majdnem háromnegyedrészben a vasúti üzemek a balesetokozók. A többi üzemcsoportokban a balesetek már arányosabban oszlanak meg a balesetre alkalmat adó üzemi berendezések és körülmények között, de a fémfeldolgozó, a gép-szerszámgyártó üzemekben, a textiliparban, a papír-, bőr-, rugyantaiparban, a fa-, csontiparban, a szőr-, sörte- és tolliparban, végül a sokszorosító iparban inkább a munkagépek a baleset-

okozók, míg a vegyészeti iparban a tűzveszélyes, forró, égő és maró anyagok, a kő- és földiparban és az építkezési vállalatoknál a tárgyak omlása, dülése, az őstermelésnél és a vele összefüggő iparágaknál, az ételmezési iparnál és ruházati iparnál a kézi szerszámok okoznak aránylag legtöbb balesetet.

A balesetek közelebbi okaira vonatkozóan szegényes adatok állanak csak rendelkezésre, mert a balesetet szenvedettek lapjain 45·9%-nál „vigyázatlanság“, további 39·3%-nál „véletlen“ megjelölés áll a baleset közelebbi oka gyanánt. A baleseti áldozatok 85·2%-ánál tehát semmi támpont nincs arra vonatkozóan, hogy milyen közelebbi ok, vagy okcsoportok közrejátszása eredményezte a balesetet, holott éppen ezeknek a minuciózus ismerete elkerülhetetlenül szükséges a balesetelhárítás érdekében folytatandó küzdelem sikeréhez.

Éppen úgy, mint a mezőgazdasági baleseteknél, itt is túlnyomó a sérülések nemét tekintve a zúzódás, törés (54·1%).

Bizonyos óvatossággal szabad csak felhasználni azokat az adatainkat, melyek azt jelzik, hogy a hét napjai közül aránylag melyiken történik a legtöbb baleset. Adataink szerint abszolút számban is, aránylagosan is a szerdai nap emelkedik ki a legtöbb balesettel (6.754—15·7%), de valóban pontos jelzőszámot csak akkor kaphatnánk, ha itt is a munkásegységszámítás módszerét alkalmazhatnók. Ahhoz ugyanis, hogy a hét napjai között megállapíthassuk a baleseti szempontból legveszedelmesebbnek mutatkozót, ismernünk kellene minden egyes napra külön-külön azt, hogy hány munkás, hány munkaórán keresztül dolgozott és ezekhez kellene viszonyítanunk az illető napon előfordult balesetek számát. Ez azonban terjedelmes számításokat igényelne és így megelégszünk a nyers tájékoztató adatokkal.

Rendkívül érdekesek és tanulságosak ezzel szemben azok az adataink, melyek a baleseteket a sérült testrészek szerint osztályozzák. A baleseti sérülés veszélyének legjobban vannak kitéve a felső végtagok (kéz, kar), a baleseteknek több mint a felében, 54·1%-ában ezeket érte sérülés, sorrendben utánuk az alsó végtagok következnek, de már csak félannyi (26·8%-os) baleseti sérü-

léssel; a fejsérülések aránya, beleértve a szemsérüléseket is, 14·8%, míg a törzsre és belső részekre csupán 4·3%-os hányad jut a baleseti sérülések számából. De nem csupán ez egyetlen esztendőben alakulnak ilyen módon az arányszámok, hanem állandóan visszatérő törvényszerűség ez, mert például az előző két esztendőben a felső és alsó végtagok sérülési aránya (1937-ben 54·4%—26·7%, 1936-ban 55·8%—26·8%) is csaknem pontosan ugyanolyan, mint 1938-ban. Ha tehát olyan ideális baleset-elhárítási gondoskodást képzelünk el, mely a törzset megvédi minden balesettől, akkor ennél háromszor hatásosabbra van szükség a fejsérülések, ötször hatásosabbra az alsó végtagsérülések és tizenötször hatásosabbra a felső végtagsérülések elhárítására.

A baleseti veszedelmeknek legjobban kitett, vagyis felső végtagok sérüléseit még abból a szempontból is alkalmunk van megvizsgálni, hogy aránylag melyik oldalt fenyegeti inkább a sérülések veszélye. A felső végtagsérülések 51·6%-a a jobb felső végtagot, 48·4%-a a bal felső végtagot érte (a mindkét felső végtagot ért sérülések száma

aránylag igen csekély), csakhogy amíg a kézsérülések 58·6%-a a jobbkezet érte, addig a karsérülések majdnem háromnegyedrésze, 73·4% a balkaron történt, tehát a két kéz közül a jobb, a két kar közül a bal van a baleseti veszedelmeknek inkább kitéve. Mindezt szem előtt kell tartania annak, aki a balesetelhárításért eredményesen akarja felvenni a harcot. De ez egymagában még nem is elegendő, minden üzemsorozatban, sőt minden munkanemnél külön-külön meg kellene figyelni az eshetőségeket, mert amíg például a bánya- és kohóüzemekben történt balesetek leszámításával az összes többi üzemsorozatban előfordult balesetek közül csupán 10·0% volt a fej- (és szem-) sérülés, addig a bánya- és kohóüzemekben előfordult balesetek közül majdnem még egyszer akkora (19·7%) volt a fej- (és szem-) sérülések aránya.

Már e kiragadott példákban is kiviláglik, hogy a lehető legaprólékosabb statisztika jó fegyver a balesetelhárítási küzdelemben.

Mozolovszky Sándor dr.

MEZŐGAZDASÁG

Mezőgazdasági iparostájak Közép-Európában.¹⁾

Les régions d'industrie agricole en Europe Centrale.

Kétségtelen, hogy mint minden gazdasági jelenségnek, úgy az ipar térbeli elhelyezkedésének is megvannak a maga földrajzi tényezői. E tényezők közül csak a legdurvábbakat említve, számon kell tartanunk a *nyersanyagtermő területek* elhelyezkedését, annak minden különleges

földrajzi tényezőjével (talaj, éghajlat, stb.), a *hajtóerőt* (energia-forrásokat), az iparosodásra hajlamos és kellő sűrűségű *lakosságot* és végül a közlekedésnek a *piacok* földrajzi helyzetével kapcsolatos jelenségeit. Ezek azonban csak egészen általánosságban tartott ipar-földrajzi tényezők, mert igen gyakran maga a klíma közvetlenül is kapcsolatos az ipari település lehetőségeivel, esetleg az iparban felhasznált víz minősége vonz bizonyos iparokat bizonyos tájakra, vagy tart távol egyes tájaktól. Ezekben az általános kapcsolatokon kívül a mezőgazdasági iparok még számosabb és finomabb szállal kapcsolódhatnak egyes tájakhoz, hiszen nyersanyaguk pl. köz-

¹⁾ Az 1939. évi Budapesti VI. Mezőgazdasági Ipari Kongresszus felkérésre készített közlemény. Megjelent: „Vorteilhafte Landschaften zur Errichtung von landwirtschaftlichen Industriebetrieben in Mitteleuropa. — Contrées favorables pour l'établissement d'industries agricoles en Europe Centrale“ címen. (Comptes Rendus. VIe Congrès International Technique et Chimique des Industries Agricoles. Budapest. 1939.) (Tome I. 628—643.)

léssel; a fejsérülések aránya, beleértve a szemsérüléseket is, 14·8%, míg a törzsre és belső részekre csupán 4·3%-os hányad jut a baleseti sérülések számából. De nem csupán ez egyetlen esztendőben alakulnak ilyen módon az arányszámok, hanem állandóan visszatérő törvényszerűség ez, mert például az előző két esztendőben a felső és alsó végtagok sérülési aránya (1937-ben 54·4%—26·7%, 1936-ban 55·8%—26·8%) is csaknem pontosan ugyanolyan, mint 1938-ban. Ha tehát olyan ideális baleset-elhárítási gondoskodást képzelünk el, mely a törzset megvédi minden balesettől, akkor ennél háromszor hatásosabbra van szükség a fejsérülések, ötször hatásosabbra az alsó végtagsérülések és tizenötször hatásosabbra a felső végtagsérülések elhárítására.

A baleseti veszedelmeknek legjobban kitett, vagyis felső végtagok sérüléseit még abból a szempontból is alkalmunk van megvizsgálni, hogy aránylag melyik oldalt fenyegeti inkább a sérülések veszélye. A felső végtagsérülések 51·6%-a a jobb felső végtagot, 48·4%-a a bal felső végtagot érte (a mindkét felső végtagot ért sérülések száma

aránylag igen csekély), csakhogy amíg a kézsérülések 58·6%-a a jobbkezet érte, addig a karsérülések majdnem háromnegyedrésze, 73·4% a balkaron történt, tehát a két kéz közül a jobb, a két kar közül a bal van a baleseti veszedelmeknek inkább kitéve. Mindezt szem előtt kell tartania annak, aki a balesetelhárításért eredményesen akarja felvenni a harcot. De ez egymagában még nem is elegendő, minden üzemszoportban, sőt minden munkanemnél külön-külön meg kellene figyelni az eshetőségeket, mert amíg például a bánya- és kohóüzemekben történt balesetek leszámításával az összes többi üzemszoportokban előfordult balesetek közül csupán 10·0% volt a fej- (és szem-) sérülés, addig a bánya- és kohóüzemekben előfordult balesetek közül majdnem még egyszer akkora (19·7%) volt a fej- (és szem-) sérülések aránya.

Már e kiragadott példákából is kiviláglik, hogy a lehető legaprólékosabb statisztika jó fegyver a balesetelhárítási küzdelemben.

Mozolovszky Sándor dr.

MEZŐGAZDASÁG

Mezőgazdasági iparostájak Közép-Európában.¹⁾

Les régions d'industrie agricole en Europe Centrale.

Kétségtelen, hogy mint minden gazdasági jelenségnek, úgy az ipar térbeli elhelyezkedésének is megvannak a maga földrajzi tényezői. E tényezők közül csak a legdurvábbakat említve, számon kell tartanunk a *nyersanyagtermő területek* elhelyezkedését, annak minden különleges

földrajzi tényezőjével (talaj, éghajlat, stb.), a *hajtóerőt* (energia-forrásokat), az iparosodásra hajlamos és kellő sűrűségű *lakosságot* és végül a közlekedésnek a *piacok* földrajzi helyzetével kapcsolatos jelenségeit. Ezek azonban csak egészen általánosságban tartott ipar-földrajzi tényezők, mert igen gyakran maga a klíma közvetlenül is kapcsolatos az ipari település lehetőségeivel, esetleg az iparban felhasznált víz minősége vonz bizonyos iparokat bizonyos tájakra, vagy tart távol egyes tájaktól. Ezekben az általános kapcsolatokon kívül a mezőgazdasági iparok még számosabb és finomabb szállal kapcsolódhatnak egyes tájakhoz, hiszen nyersanyaguk pl. köz-

¹⁾ Az 1939. évi Budapesti VI. Mezőgazdasági Ipari Kongresszus felkérésre készített közlemény. Megjelent: „Vorteilhafte Landschaften zur Errichtung von landwirtschaftlichen Industriebetrieben in Mitteleuropa. — Contrées favorables pour l'établissement d'industries agricoles en Europe Centrale” címen. (Comptes Rendus. VIe Congrès International Technique et Chimique des Industries Agricoles. Budapest. 1939.) (Tome I. 628—643.)

vetlenül a mezőgazdasági termelésnek a talajjal, éghajlattal, az illető táj eredeti növényi takarójával való szoros összefüggésben és eredményeként felfogható produktuma. Kétségtelennek látszik tehát már eleve is, hogy a mezőgazdasági iparok térbeli eloszlásában fel lehet ismernünk igen finom és bonyolult összefüggéseket földrajzi jelenségek, tényezők és ezen iparok elhelyezkedése között. Sőt az is valószínűnek látszik, már csak megközelítő meg gondolással is, hogy nem annyira egyes iparágaknak egy-egy földrajzi jelenséggel való szoros kapcsolataira vezet a probléma megoldása, hanem a mezőgazdasági iparok komplexuma és bizonyos tájakban szimbiotizáló földrajzi jelenségek, azaz maguk a földrajzi tájak mutatkoznak ezen iparokra nézve kimagaslóan előnyöseknek más tájakkal szemben.

Hogy ezen iparoknak a földrajzi viszonyokkal való kapcsolatát megvilágíthassuk, mindenekelőtt tisztáznunk kell a mezőgazdasági iparok fogalmát. Mezőgazdasági iparok fogalma alá általánosságban azokat az iparokat foglalják, amelyek mezőgazdasági nyersanyagokat dolgoznak fel, hogy a közvetlenül fogyasztásra nem alkalmas nyersanyagot fogyasztásra alkalmassá tegyék (cukoripar), vagy vegyileg átalakítsák (söripar, szeszipar), vagy esetleg víztartalmuk kivonásával és más eljárásokkal romlékonyságukat megszüntessék (konzerváló ipar). Amennyiben azonban gazdasági földrajzi szempontból vesszük vizsgálat alá ezeket az iparokat, azokat hagyhatjuk a mezőgazdasági iparok fogalma alatt, amelyek nem csupán csak nyersanyagot szereznek a mezőgazdaságból, mint pl. a bőripar, hanem az ipari eljárás közben származó melléktermények értékesítésével, vagy a nyersanyagok termeléséhez megkívánt intenzív mezőgazdasági termeléssel többszörösen kapcsolódnak a mezőgazdasághoz. Ezek a kapcsolatok többirányúak lehetnek. Vannak mezőgazdasági iparok, amelyek nyersanyagának termelését egyenesen a mezőgazdaság közvetlen érdeke kívánja meg, mert szükség van arra, hogy ezek a termények a vetésforgóban okvetlenül helyet foglaljanak. Vannak viszont más mezőgazdasági iparok, amelyeket azért telepít a mezőgazdaság, hogy a gyártás közben származó hulladékanyagokat, mellékterményeket magában a mezőgazdaságban értékesíthesse mint takarmányt, pl. olajpogácsát, melaszt, répaszele-

tet. Ezek között egyes melléktermények éppen azért fontosak, hogy magában a gazdaságban maradjanak, mert a talaj legfontosabb tápsói jutnak vissza vele az állati testen és trágyán át a termőföldre, pl. a szesziparban származó moslékkal minden nitrogén és só visszakerül a gazdasági talajba. Vannak végül olyan mezőgazdasági iparok, amelyek a foglalkoztatott munkáságon át kapcsolódnak a mezőgazdasági művelés belterjességével, mert télen át is foglalkoztatják a mezőgazdaságban csak a termelési évadban foglalkoztatható munkáskezeket.

Nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt sem, hogy ezek alapján bizonyos mezőgazdasági iparok nélkül már szinte elképzelhetetlen belterjes mezőgazdasági termelés, s viszont belterjes mezőgazdasági termelés automatikusan magával hoz bizonyos mezőgazdasági iparokat. Ezek alapján tehát *a földrajzi tájak természeti viszonyai, a mezőgazdasági termelés és a mezőgazdasági iparok a legszorosabb kapcsolatban, felbonthatatlan szimbiozisban állhatnak egymással.*

Ha ezeket a szempontokat figyelembe vesszük, úgy elsősorban a malomipar, a szeszipar, a söripar, a cukoripar és a növényi és állati eredetű anyagokat konzerváló iparok, amelyek közé kell számítanunk a tejipart is, jönnek számításba, meg az ezek termékeit tovább feldolgozó iparok (ecetipar, italok és élelmiszerek ipara). Nagyon problémát okoz azonban az ilyen értelemben vett mezőgazdasági iparok közé számítani a dohányipart, amely pl. bár éppen Magyarországon nemcsak abban a kapcsolatban áll a belterjes mezőgazdasággal, hogy nyersanyagát onnan kapja, hanem nikotingyáraiban a belterjes gyümölcs-termeléshez okvetlenül szükséges óvószert is termeli. Viszont a dohányipar térbeli elhelyezkedése a dohánymonopóliumos államokban csak az állami tetszéstől függ. Földrajzi szempontból tisztázva immár a mezőgazdasági iparok fogalmát, meg kell állapítanunk, hogy minő földrajzi, tájbeli körülmények hatnak kedvezően térbeli koncentrálódásukra, illetve hogy melyek Közép-Európában azok a tájak, amelyek kedvezőek mezőgazdasági iparok létesítésére.

Az ipari települések fent már általánosságban megállapított feltételeihez tehát a mezőgazdasági iparoknál okvetlenül hozzá kell számítanunk a *belterjes mező-*

gazdasági művelést. Egyik a másiknak is viszont elengedhetetlen feltétele. Igaz, hogy a belterjes mezőgazdasági termelést még el nem ért tájakon is keletkezhetik mezőgazdasági ipar, de csak igen ritkásan és csak a helyi szükségletek kielégítésére, pl. malomipar, sörfőző, de ezek mindig csak helyi értékűek. Bár eredetileg minden mezőgazdasági ipar kisüzemekben indult meg, ezek lassan koncentrálódnak és csak olyan nyersanyagtermő területeken fejlődhetnek nagyiparrá, amelyeken a mezőgazdasági nyersanyagok belterjes termelése biztosítja — szinte az időjárás változékonyságától is majdnem függetlenül — a nyersanyaggal való ellátás folytonosságát. Ne feledkezünk meg ugyanis arról sem, hogy a mezőgazdasági iparok majdnem mindegyike a maga közvetlen termelőtájáról kapja nyersanyagát, a távoli nyersanyagszállítás csak bizonyos irányított gazdasági politika következménye lehet, pl. a háború után erőre-

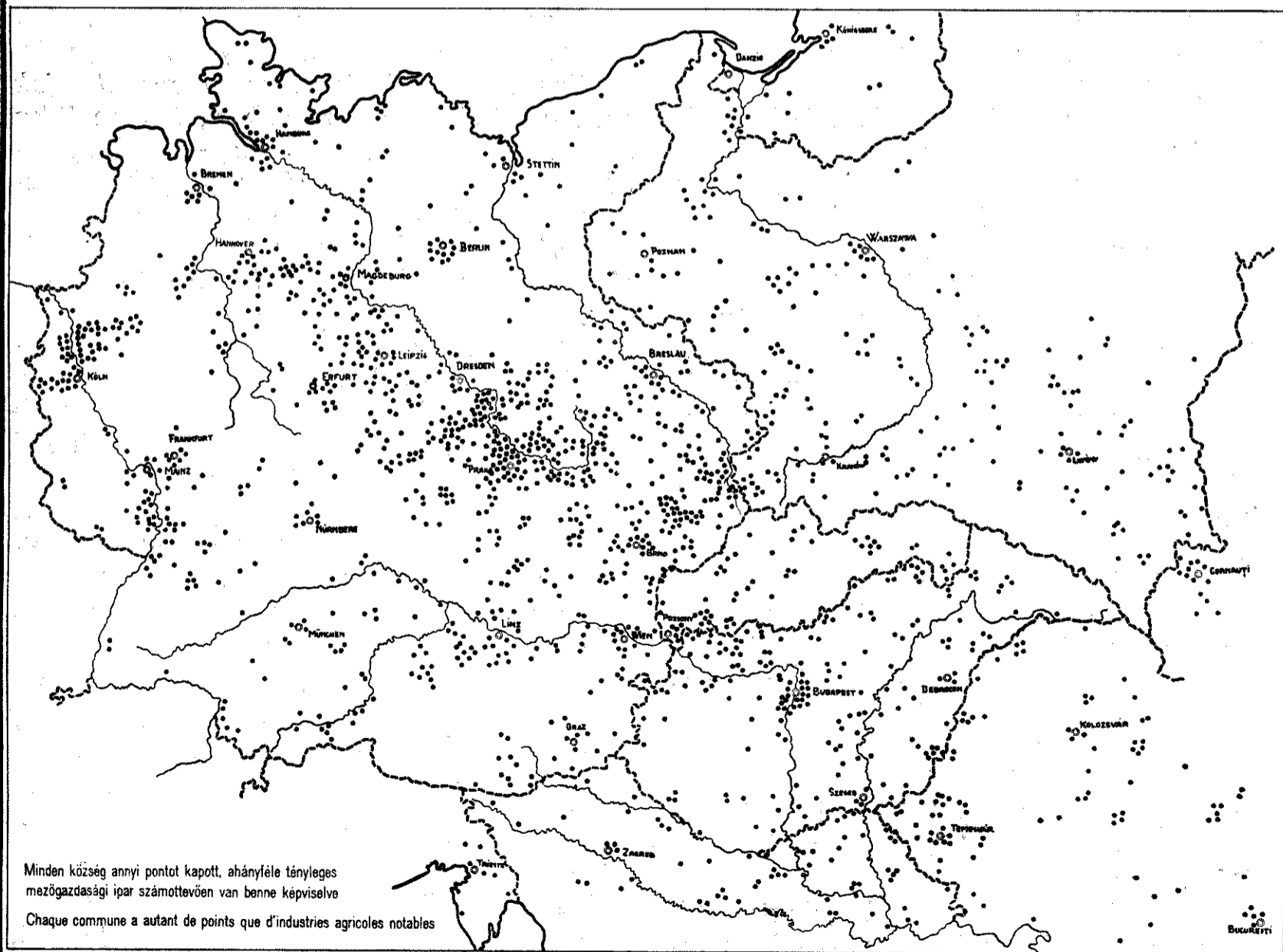
kapott önellátási törekvések következtében a malomipar így keres és kap magának nyersanyagot igen távoli termőterületekről.

A mezőgazdasági iparok elterjedésének talán legfontosabb földrajzi feltétele, a belterjes mezőgazdaság, megint földrajzi és emberi körülményeken alapszik: éghajlaton, talajviszonyokon, munkásmennyiségen, birtokmegoszláson és műveltségen.

Amit a fentiekben elméletileg megállapítottunk a mezőgazdasági iparok földrajzi tényezőit illetően, azt kétségtelenül igazolják ez iparok földrajzi elterjedésének és térbeli megoszlásának viszonyai. Ezek alapján azután pontosan megállapíthatjuk majd, hogy hol vannak még mezőgazdasági iparoknak megfelelő tájak Közép-Európában. Hogy azonban ezt a ténybeli igazolást megtalálhassuk, ahhoz az szükséges, hogy gondosan kiválasszuk a mezőgazdasági iparostájak közül azokat, amelyeken az iparok eloszlása elég

A MEZŐGAZDASÁGI IPAROK FÖLDRAJZI ELOSZLÁSA KÖZÉP-EURÓPÁBAN 1939 NYARÁN.

RÉPARTITION GÉOGRAPHIQUE DES INDUSTRIES AGRICOLES EN EUROPE CENTRALE EN ÉTÉ DE 1939.

sűrű, a terület elég nagy, hogy változatos térszínén és mezőgazdaságában a mezőgazdasági iparok valóban a nekik leginkább megfelelő tájakon koncentrálódnak, s ahol a mezőgazdasági iparok még a gazdasági politikai kényszereket megelőzőleg alakultak és fejlődtek ki. Nem alkalmasak a vizsgálatra azok az államok, amelyekben viszont a mezőgazdasági iparok telepedése már olyan sűrű, hogy már nem csak a rájuk nézve legelőnyösebb tájakat foglalják le, hanem majdnem egyenletesen töltik ki a teret. De éppen így nem alkalmasak a vizsgálatra olyan államok sem, amelyekben még alig indult meg a mezőgazdasági iparosodás, mert itt még a legkedvezőbb eshetőségű tájakon sem mutatkozik kellő koncentráció.

Mindezen megfontolások alapján Németország mezőgazdasági iparának térbeli vizsgálatával kívántuk gyakorlatilag igazolni az elméletileg már megállapított kedvező feltételű tájak tulajdonságait. Németország mezőgazdasági ipara még a szabad gazdasági életben helyezkedett el a térben és az azóta bekövetkezett eltolódások nem zavarják még lényegesen a képet. Csehország mezőgazdasági ipari települései viszont már olyan sűrűen töltik ki a teret, hogy nem differenciálják azt. Ezzel szemben Közép-Európa délkeleti részében még csak néhány ponton koncentrálódik annyira a mezőgazdasági ipar, hogy abból a táj kedvező földrajzi körülményeire lehetne következtetni.

Németország mezőgazdasági iparának eloszlása korántsem egyenletes. Általánosságban azt várhatnók, hogy elsősorban a mezőgazdasági síkságokon találkozunk sűrűen elhelyezkedő mezőgazdasági iparokkal, a tény azonban nem ez. A németországi mezőgazdasági iparok sűrű településének nagyjából az Elba a keleti határa, s az ettől keletre eső síkságokon már csak elszórva találunk mezőgazdasági ipari településeket, ezek azonban mindig csak egyes mezőgazdasági iparok, így pl. nagyobbára a cukoripar települései, de csoportos iparok már nem társulnak egymással sűrű mezőgazdasági ipari vidékekké. Csupán csak Szilézia esik az Oderától keletre a sűrű mezőgazdasági ipari tájak közül. Meglehetősen ritkás a mezőgazdasági ipari település az alsó német síkságokon is, inkább csak helyi jelentőségű, csupán csak néhány kikötőváros környékén, így Bréma, Hamburg környékén és

Rostock vidékén koncentrálódik valamelyest a mezőgazdasági ipar. Ezzel szemben a leghatározottabban fel kell ismerünk Németországban négy nagy mezőgazdasági ipari vidéket és pedig a következőket: 1. A *felső Rajna-árok* és keleti peremei Baden és Mainz között. 2. Az *alsó Rajnavidék* Köln központtal a westfáliai iparvidéket is bezárólag. 3. *Közép-Németország* az Erzgebirgéhez csatlakozóan Thüringia és Szászországgal, Drezda, Erfurt, Hannover és Magdeburg sarokpontokkal. 4. *Szilézia* mezőgazdasági iparvidéke Boroszló központtal. Ehhez a négy nagy mezőgazdasági ipari vidékhez csatlakozik még néhány kisebb, mint pl. az előbb említett kikötővárosok környéke, továbbá néhány nagy város fogyasztópiaca által létrehívott iparvidék, mint *München* környéke, *Nürnberg* környéke és maga *Berlin* környezete. Már eleve is világos, hogy ezek településének legfőbb tényezője a nagyváros fogyasztása volt, így ezeket nagyrészt figyelmen kívül hagyhatjuk, amikor a négy nagy mezőgazdasági ipari vidék településének kedvező gazdaság-földrajzi tényezőit megkíséreljük kifejteni.

Vizsgálataink arra a már előre is sejtett eredményekre vezettek, hogy *a mezőgazdaságilag leginkább iparosodott német tájak nem a síkságokon terülnek el, hanem főleg hegyláb-vidékeken, medenceperemeken, folyó völgyekben és középhegységeken.* Felzíni viszonyokban tehát mindenképpen átmeneti területek, magas hegységeknél és síkságoknak éghajlati szélsőségeitől mentesek. Éghajlatuk adatszerű vizsgálata is ezt erősíti meg. Évi közepes hőmérsékletük kizárólag a 9—10° C között van, ami a nyersterményeik termelésére is leginkább kedvezőnek látszik. Mint hegyláb, dombi tájaknak légnedvességük is mentes a szélsőségektől, átlagosan 75—80%, azaz közepes. Ugyanilyen közepes értéket mutat a befelhősödési viszonyuk is, átlagosan 7—7,5 fok. Az évi csapadékmennyiség sehol sincsen alatta az 500 mm-nek, de csak kivételesen emelkedik föléje a 900 mm-nek, azaz szintén közepes. Valamennyi terület a nyár első részében kapja a csapadék maximumát, ami mezőgazdasági termelésük szempontjából igen nagyfokú biztonságot nyújt. Igen lényeges jellemvonása klímájuknak a száraz és derült ősz, ami bizonyos nyersanyagjaik beérésére nagyon lényeges feltétel. A szeptember valamennyi német mezőgaz-

dasági ipari vidéken a legkisebb számú csapadékos napot hoz.

Mindezek a klimatikus jellemvonások típusosan a hegylábi, melegebb domb-sági tájakat jellemzik.

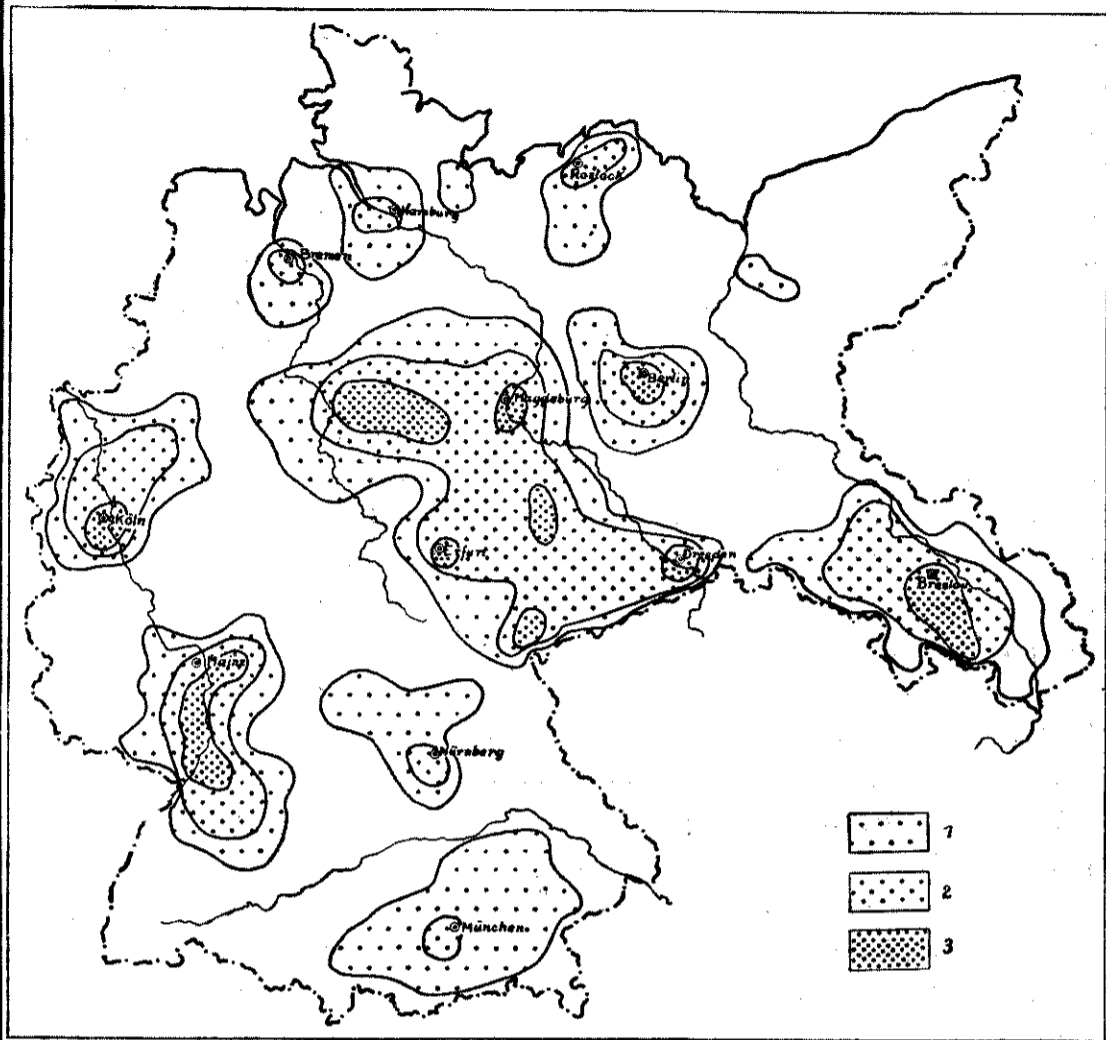
Nem lényegtelen tényezője a mezőgazdasági iparok nyersanyagtermelésének a birtoknagyság-kategóriák megoszlása sem, mert bizonyos nyersanyagokat inkább a nagyobb birtokokon lehet sikeresen és nagy tömegben termelni. Valóban az az eredménye vizsgálatunknak, hogy a négy német mezőgazdasági iparvidék közül a Felső-Rajna vidékének kivételével a német viszonyok között már nagybirtoknak számító 100 hektáron felüli birtokok és a középbirtoknak vehető 20—100 ha terjedelmű birtokok a túlnyomóak.

A mezőgazdasági iparok nyersanyagtermelése bizonyos állandóságot kívánván meg, a talaj termékenységési foka is kétségtelenül fontos tényezőjeként fog szerepelni. Valóban a négy mezőgazdasági ipari vidéken Németország legjobb termőtalajai terülnek el, közepes kötöttségű homokos agyag és agyagos homok és agyagtalajok, elsősorban olyan talajok, amelyek egykor erdőket hordoztak és nem voltak mezőségi talajok. Homokos vidékeken csupán csak Sziléziában találunk itt-ott sűrűbben települt mezőgazdasági iparokat.

Amennyiben a mezőgazdasági termelés eredményességét és a termésátlagok színvonalát vizsgáljuk, a leghatározottabban arra az eredményre jutunk, hogy éppen ez a négy mezőgazdasági ipari vidék Németország legkiválóbb mezőgazdasági tájai is. A gabonaneműek termésátlagait tekintve élesen kiemelkednek ezek a tájak környezetükből, szemben pl. a Sváb-bajor medence gyengén termő vidékeivel, amelyeknek valóban alig van jelentékenyebb mezőgazdasági iparuk, vagy a Középső-Elba és Odera közötti szintén gyengén termő tájakkal. A burgonya legmagasabb

NÉMETORSZÁG LEGFONTOSABB MEZŐGAZDASÁGI IPARVIDÉKEI 1937-BEN.

LES PRINCIPALES RÉGIONS D'INDUSTRIE AGRICOLE DE L'ALLEMAGNE EN 1937.

1. Szórányos településű mezőgazdasági Iparvidék — Regions d'établissement sporadique de l'industrie agricole
2. Sűrűbben települt mezőgazdasági iparvidék, az ipari településekben 2—3-féle mezőgazdasági iparral — Régions d'établissement plus dense de l'industrie agricole, 2—3 branches de l'industrie agricole se développent dans les centres industriels
3. A mezőgazdasági iparvidékek magterületei, ipari településeikben az összes mezőgazdasági iparokkal — Régions centrales avec plusieurs branches de l'industrie agricole

M. St. Sz. 1939.

R. H. de St. 1939.

termésátlagai és legnagyobbszabású termőterületei pl. szépen egybeesnek a Felső-Rajna vidék fejlett szesziparával, Magdeburg környéke és Szilézia szintén kitűnik burgonyatermelésével és szesziparával is. Az már természetes, hogy a cukorrépa legnagyobbszabású termőterületei szintén összeesnek e négy mezőgazdasági iparvidékkel, ami nemcsak mint nyersanyagtermelés jön számításba, hanem a cukorrépatermeléssel foglalkozó vidékeken lehetséges fejlett istállózó állattenyésztés is figyelembe veendő. A négy német mezőgazdasági ipari táj élesen elválik környezetétől kertgazdaságaival is, amit azért kell kiemelnünk, mert ez is egyik jellemző vonása a belterjes mezőgazdasági tájaknak. Részben belterjes mezőgazdaságára, de részben már klímájára is jellemző ennek a négy tájnak, hogy különlegesen nagyarányú rajtuk a búzatermelés, helyenkint a szántók 20—30%-át is a búza foglalja el. Lényeges összefüggés, mert azt jelenti, hogy a mezőgazdasági iparok Közép-Európában együttjárnak a búza-klímával.

E négy mezőgazdasági ipari táj gazdaságföldrajzi jellegét keresve, ki kell még emelnünk azt is, hogy mindegyiken igen nagyarányú a takarmánynövények, még pedig a melegebb éghajlatot kívánó takarmányok (lucerna, takarmányrépa) termelése, ellenben kicsi a legelők aránya, és kicsi a hűvösebb klímában termelni szokott takarmányok vetési aránya is (lóhere), ami mind egy melegebb, belterjes mezőgazdaságú és állattenyésztésű táj jellegzetes vonásaihoz tartozik.

Jóllehet a mezőgazdasági iparok a nehéziparokhoz képest aránylag kevés hajtóerőt és szénét fogyasztanak, mégis kétségtelen, hogy településüknek ez a faktora sem hagyható figyelmen kívül. A tény csakugyan az, hogy a négy német mezőgazdasági ipari vidék közül az Alsó-Rajna, Közép-Németország, valamint Szilézia mezőgazdasági ipari tájai egyúttal Németország legfontosabb szénvidékei, csupán csak Felső-Rajna ipari tájának nincsen saját szene. De ezzel szemben, hogy maga a szén nem elsőrendű mezőgazdasági ipartelepítő tényező, éppen aránylag kis mértékben való szükségessége miatt, mutatja az, hogy sem a bajor barnaszénvidék, sem a Közép-Elba keleti oldalán elterülő barnaszén terület nem termelt ki jelentékenyebb mezőgazdasági ipari vidéket.

Végül a megfelelő népsűrűség, közlekedési hálózat és fogyasztópiacok egész Németországban nagyjából egyaránt biztosítva lévén, ezeket a tényezőket ki lehet kapcsolnunk vizsgálatainkból.

Végeredményben tehát a német mezőgazdasági iparvidékek gazdaságföldrajzi vizsgálatának eredménye, hogy mind a négy mezőgazdasági ipari táj településére jellemző: 1. *a nagyon belterjes mezőgazdasági termelés*, 2. *ennek klimatikus és talajbeli adottságai*, 3. *a kedvező domborzati viszonyok*, az összefoglalóan *átmeneti domborzatú tájaknak* nevezhető hegyaljak, hegylábak, medencék és középhegységek.

Németország mezőgazdasági ipari tájainak térbeli vizsgálata tehát ugyancsak azokhoz a faktorokhoz vezetett, mint előbb elméleti megállapításaink. De ha tovább is a térbeli eljárás alapján vizsgáljuk még Közép-Európa mezőgazdasági iparokkal legjobban benépesített tájait, mindenütt ezekre a melegebb és átmeneti, kiegyenlített klímájú, jó talajú, belterjes mezőgazdaságú tájakhoz jutunk. Tudvalévő, hogy a Cseh- és Morva-medencében van Európa

legsűrűbben települt mezőgazdasági ipari tája, továbbá ezekhez csatlakozik a magyar Kis-Alföld peremvidékeinek mezőgazdasági ipara is, amely kelet felé Budapestig vonul összefüggő településeivel. Mindezek ugyan-ezeknek a feltételeknek felelnek meg.

A közép-németországi mezőgazdasági ipari vidék éghajlatának leglényegesebb vonásai folytatólagosan megtalálhatók a Cseh- és Morva-medencékben és tovább a Magyar-medencében is egészen Budapestig, ahol mindenütt megvan a belterjes mezőgazdasági termeléshez Közép-Európában általában szükséges legalább 600 mm csapadék, 9—10°-os évi közepes hőmérséklet, a nyáreleji csapadékmaximum, a száraz, derült őszi. *Hannovertól Budapestig ez a mezőgazdasági ipari tájsorozat megszakítatlan*, csupán csak néhány magasabb terület emelkedik ki benne szigetként. Budapesttől délkeletre azonban a magyar pusztai éghajlat már más klimatikus jellemvonásokkal jár, főleg a csapadék mennyisége nem elégíti ki a belterjes termelést, azért ez a sűrű mezőgazdasági ipari települési zóna is megszakad délkelet felé, ellenben a Magyar-medence peremén köröskörül ismétlődnek a hegylábi tájakon a szükséges klimatikus feltételek, s a mezőgazdasági ipar is újból feltűnik, csak itt már nem a német és cseh viszonyokhoz hasonló sűrűségű településben. Az Erdélyi medencében megint van néhány szigete a mezőgazdasági iparnak, főleg itt is a hegylábi peremeken és nem a medencefenéken.

Végső eredményként tehát újból és újból leszögezzük, hogy *a hegylábi, átmeneti tájak klimatikus szempontból kedvezményezett területein kifejlődött belterjes mezőgazdasági termelés a mezőgazdasági ipar kialakulásának leglényegesebb feltételeként állapítható meg egész Közép-Európában.*

Ez az általános megállapítás azonban természetesen csak akkor marad minden esetben érvényes, ha csak a ténylegesen mezőgazdasági iparok összeségét, együttes elterjedését és térbeli megoszlását vizsgáljuk. Az egyes mezőgazdasági iparágaknak azután persze vannak különleges földrajzi elterjedési tényezőik is, amelyekre azonban már csak röviden kívánunk rámutatni.

A malomipar földrajzi helyzete különlegesen a gabonatermelő területek és liszt-fogyasztó piacok és szénmedencék között attól függ és aszerint tolódik egyiktől a másik felé, hogy a három táj közötti közlekedési utak, szállítási viszonyok miképpen

alakultak ki. Jellemző erre pl. Budapest nagy malomiparának elhelyezkedése, amely a háborút megelőzőleg a legnagyobb volt egész Európában termelőképességét illetően és az egész világon csupán csak Minneapolis malmai versenyezhettek vele. Budapest bizonyos központos helyzetet foglal el az Alföld kiváló búzatermelő és Budapesttel a Duna olcsó viziútjaival összekötött tájai, a közelben lévő és kielégítő mennyiségű szénmedencék és a nyugati, lisztimportáló tájak között. Ezt a természetes és kiváló malomipari földrajzi helyzetet azután a háború után semmivétette a lisztet addig importáló középeurópai államok tarifális és vámpolitikája, Csehország, Ausztria ama törekvései, hogy a feltétlenül szükséges gabonaimportot örletlenül fedezzék, amivel saját széntermelésüket elősegítették, ipari munkásaikat foglalkoztatták és ami különösen fontos, a takarmányozásra szolgáló malomipari mellékterményeikkel állattartásukat fokozva, saját mezőgazdaságuk belterjesedését is érték. Így történt, hogy a 66 millió métermázsa őrlőképességű magyar malomipar átlag csak 20 millió q-át őröl, azaz csak $\frac{1}{3}$ részében használódik ki. *A malomipar tehát a gabonatermő és lisztfogyasztó tájak közti arányos és legkedvezőbb földrajzi helyzetéből gazdaságpolitikai intézkedések révén kimozdított és áthelyezett a lisztfogyasztó, sűrű lakosságú, mezőgazdaságilag nem önellátó tájakra.* Ennek bizonyos mértékig az ellenkezője történt Németországban, ahol a gabonabevitel csökkenésével a tengeri és rajnai kikötőkben lévő malmokról a súlypont áthelyeződött az ország bensejében lévő és hazai termésű gabonát őrölő malmokra, főleg a fentebb már körülírt középnémetországi és sziléziai nagy mezőgazdasági iparvidékekre. A malomipar természetes elhelyezkedését erősen befolyásolja az is, hogy újabban az olcsó vizienergia villamosításával modern formában kezd visszatérni oda, ahonnan elindult, a folyók mozgó erejéhez. Így pl. a cseh malomipar azért fejlődhetett a háború után egyenesen exportképessé, mert főleg vizienergiára épült.

Részben más földrajzi feltételek között alakult ki a *söripar*, amely a középkori kolostori sörfőzőkből kiindulva a harmincéves háború után mindenfelé elterjedt Közép-Európában és eleinte kisüzemek későbbi koncentrációjával nagyüzemekké fejlődött. Egyike azoknak a mezőgazda-

sági iparoknak, amelyek legtöbb vonatkozásban függenek a földrajzi körülményektől: 1. *csak alkalmas klimatikus tájokban termelhető kiváló minőségű sörárpa*, 2. *megfelelő minőségű, nem kemény víz*, 3. *kedvező földtani körülmények között telepíthető pincék* (pl. Magyarországon Kőbánya és Budafok nagyszerű mészkőpincéi), 4. *a bortermelésnek inkább már nem eléggé megfelelő éghajlat*, 5. *olyan táj, amelynek időjárásában a téli és nyári hőmérséklet nem túlságosan nagy kilengéseiben eléggé egyenletes a fogyasztás*, 6. *s legvégül inkább nagyvárosi, ipari táj, amelynek ipari népessége szívesebben fogyasztja a könnyebb sört, mint a drágább és nehezebb bort.* Mindezekhez a földrajzi feltételekhez még bizonyos faji adottságok is járulnak, amelyek inkább a sör-, mintsem a borfogyasztást teszik szokássá, pl. a germán népek a legnagyobb sörfogyasztók. A söripar talán még más mezőgazdasági iparoknál is szorosabb összefüggésben áll a belterjes mezőgazdasági termeléssel, mert igen sok mellékterméke, malátacsíra, árpahulladék, sörtörköly, igen értékes takarmány, viszont a jó minőségű sörárpa-termeléshez elengedhetetlenül fontos feltétel a talaj kiadós trágyázása. Mindezeknek a földrajzi feltételeknek elsősorban a Cseh- és Morva medencék és Németország felelnek meg, a kiváló cseh Hanna-árpa, Saaz, Auscha, Dauba komlótermelése, a középnémet árpatermelés és a bajor, rajnai és magdeburgi komlótermelés, a magyar kisalföldi kitűnő árpa valóban a rajnai, középnémet-cseh-morva, magyar kisalföldi vonulatot teszik a söripar legfontosabb területévé. Ez az ipar is Budapest környékén éri el nagyobb üzemeinek végpontját, amitől keletre már csak gyéren tűnik fel. Sőt már az osztrák söriparnak is a német nagy sörfogyasztása a legfőbb faktora (a német fejadag évente 1929-ben 86 lit., az osztrák 80, a cseh 78, míg a magyar már csak 7 lit.), hiszen már főleg import malátával, importált komlóval és importált szénnel kellett dolgoznia. A háború utáni magyar bor-krisis is nagyon sokat ártott a söriparunknak, az olcsó bor pl. Magyarországon a sörfogyasztást fejenként a háború előttinek kb. $\frac{1}{3}$ -ára nyomta vissza.

Lényegesen könnyebben írhatók körül *a cukoripar* kifejlődésének földrajzi feltételei, mivel a cukorrépa és a cukor súlya közötti nagy különbség majdnem kizáró-

lag a répatermelő területek központjába kényszeríti a cukoripart is. Tehát *a répa termeléséhez legalkalmasabb klíma és talaj a végső elosztói ennek az iparnak.* A cukorrépa kétségtelenül igen nagy talajigényekkel lép fel, jól gondozott, termőerőben tartott talajokon kívül nem is érdemes termelni. Viszont a klímával szemben való igénye kisebb, mert a mérsékelt éghajlati övnek inkább a középvonalában helyezkedik el, ahol már a nyár hűvösebb, az őszenem elég hosszú a kukoricatermeléshez, ott a cukorrépa még igen jól terem. Az Egyesült Államokban a nyári 20—21°-os izoterma fogja be a cukorrépatermő övezetet. Ez már régebben ismert gazdaságföldrajzi tény. Vizsgálat alá vettük azonban ezt a problémát Közép-Európa cukorrépatermelő területein is és egészen meglepően *szigorú összefüggéseket sikerült kimutatnunk nyári hőmérséklet, csapadékmennyiség, cukorrépatermelő területek és a cukoripar elhelyezkedése között.* Különösen a Cseh-medencében szigorúan körülhatárolják a klimatikus vonalak a cukortermelést. A cseh cukortermelés központja tudvalevőleg Prága környékén, a morvái főleg Brünntől keletre helyezkedik el. Mindkét terület határvonalai majdnem szigorú pontossággal megfelelnek a nyári 19—20°-os izotermának és az 500—700 mm évi csapadék területének. Az ehhez csatlakozó magyar cukortermelés a Kis-Alföld peremén, továbbá az Északkeleti-Felvidék síksági peremén pontosan ugyanilyen klimatikus feltételek között fekszik, a Dunántúl, a Magyar Alföld keleti peremén, sőt Erdélyben ugyanilyen csapadékmennyiségek és 20—21° nyári izoterma vonalával esnek egybe a cukorrépa területei. Németország cukortermelése Sziléziában ugyancsak pontosan ezeknek a feltételeknek felel meg, a rajnai és középnémetországi cukortermelés ugyanilyen csapadékmennyiségek, csak egy fokkal alacsonyabb (18—19°) júliusi középhőmérséklet alatt történik.

Bármilyen *szigorú összefüggés is mutatkozik azonban a cukortermelés és az éghajlat között, mégsem szabad egyoldalúan úgy ítélnünk, hogy ahol ezek a klimatikus adottságok megvannak, ott minden további nélkül megvannak a cukortermelés gazdaságföldrajzi feltételei is, mert elengedhetetlenül párosul a cukortermelés a belterjes mezőgazdasággal is.* Igen jó bizonyítéka ennek az, hogy ugyanilyen klimatikus feltételek között a Kárpátok romániai lejtő-

jén alig van valami csekély cukorrépatermelés, míg Bukovinában a régebbi osztrák gazdasági élet belterjesebb iránya folytán egészen számottevő a cukoripar.

Heterogénebb gazdaságföldrajzi viszonyokat bír el a szeszipar, amelynek nyersanyaga is sokféle, amiket különböző klímában és talajviszonyok között is termelhet a mezőgazdaság. *Másrészt a szesziparnak általában nem szigorú előfeltétele a belterjes mezőgazdaság sem, hanem ellenkezőleg, a szeszipar lényeges előfeltétele a belterjes mezőgazdasági fejlődésnek.* A mezőgazdaság szempontjából tehát feltétlenül előnyösebb, mint a cukoripar, mert egyrészt nem kíván meg fokozott talajgondozást, a talajt kevésbé éli ki, gyengébb talajokon és hűvösebb klímában is megteremnek nyersanyagai, főleg legfontosabb nyersanyaga, a burgonya, s mindezen kívül még egyenesen támogathatja a cukoripar létesülését is azzal, hogy a szeszfőzők melléktermékeiben foglalt értékes talajsókat az állattenyésztésen át a trágyával maradéktalanul visszajuttatja a talajnak, ami lehetővé teszi a répatermelés nagy talajigényének is a kielégítését. *Ez az a mezőgazdasági ipar, amely leginkább tapad a mezőgazdasághoz, mert kisüzemekben is rentabilis lévén, a gazdaságok belterjes fejlődését közvetlenül előmozdítja a maga területén.*

A szesziparnak ma a burgonya lévén legáltalánosabb nyersanyaga Közép-Európában, térbeli eloszlása is arról tanuskodik, hogy inkább a gyengébb minőségű nyirkosabb, hűvösebb talajokon és a burgonyatermelésre igen megfelelő homokos talajú tájakon van létjogosultsága. Innen van, hogy Németországban és Csehországban, de a Magyar-medencében is a magasabb területeken vannak a nagyipari szeszfőzők, kivéve azokat, amelyek a cukor- és söripar melléktermékeit használják nyersanyagnak.

A mezőgazdasági iparok között kimagasló helyet foglal el a malom-, sör-, cukor- és szeszipar, éppen ezért ezek elterjedésének gazdaságföldrajzi tényezőit részletesebben is kellett vizsgálat alá venni. A többi mezőgazdasági iparok közül *az élelmiszeriparok szintén szorosán csatlakoznak a mezőgazdasági termelés belterjességéhez, mert csak ez biztosítja nyersanyag-szükségletüket, de magával a mezőgazdasággal csak kivételesen vannak közvetlen kapcsolatban,* mint pl. a tejfeldolgozó iparok.

Éppen ezért ezek az élelmiszeriparok inkább a fogyasztópiacok közelségét keresik és az agrárállamokban is inkább a nagy ipari nép-agglomerációkban helyezkednek el. Így gazdaságföldrajzi vizsgálatuk már kevésbé zavartalan. Más ú. n. mezőgazdasági iparok pedig igazában már nem is azok, így pl. mint már említettük, alig lehet annak nevezni a bőripart, enyvipart, dohányipart, stb.

A négy legfontosabb mezőgazdasági ipar térbeli elterjedésének gazdaságföldrajzi tényezőit elméleti úton és a meglévő ipari telepek elhelyezkedésének vizsgálata alapján is azonos eredményekkel állapítván meg, most még az volna hátra, hogy a megismert gazdaságföldrajzi tényezők alapján rámutassunk azokra a földrajzi tájakra, amelyekben ezek a feltételek megvannak, s alkalmasak ilyen iparok telepítésére. Sajnos, ez ma csak elméleti értékű megállapításokhoz vezethet.

A ma középeurópaszerte kötött és számos közgazdasági eszközzel irányított gazdasági életben nem a természetes földrajzi tényezők osztják el az iparok fejlődését, hanem csak ezek a mesterséges beavatkozások teszik egyes tájakban rentabilissá mezőgazdasági iparok létesítését. Vizsgálomnak ez a része már csak olyan viszonyban volna a gazdasági földrajzzal, mint az újabban felburjánzott ú. n. geopolitika a valóban tudományos értékű politikai földrajzzal: sztatikus tények helyét dinamikus irányjelzések, a tudomány helyét meg politika foglalja el benne. Így lehetőleg csak arra szorítkozom, hogy csak szűkszavúan megállapítom, hol vannak ma Közép-Európában azok a tájak, amelyek még nem teltek meg kapacitásuk mértékéig mezőgazdasági iparokkal.

Kétségtelen, hogy Cseh- és Morvaország ma mezőgazdasági iparban legjobban fejlett tája Közép-Európának, egyszersmind centruma is, ahonnan északnyugatra a német síksáig, délkeletre a Magyar-medence közepéig húzódik egy nagy mezőgazdasági ipari vonulat. Csehország mezőgazdasági ipara majdnem maradék nélkül, sőt bizonyos iparokban már külföldi nyersanyagra szorulva dolgozza fel a belföldi mezőgazdasági terményeket. Csehországban *további fejlődésre alig vannak már kedvező földrajzi tájak. Csehország már megtelt mezőgazdasági iparokkal.* Nagyjából hasonló a helyzet Németország ama vidékein is, ahol a körülírt négy nagy mezőgazdasági ipari

vidék szintén feldolgozza a német nyers-terményeket, sőt nemcsak a saját tája, hanem más német tájak nyersanyagát is, és más külföldi nyersanyagot is. A mezőgazdaságilag nem iparosodott német tájak valóban nem is alkalmasak erre, mert egyrészt kevésbé belterjes a mezőgazdaságuk, másrészt nincsen szén-környezetük, végül mert a mezőgazdasági iparvidékek magukhoz vonják a nyersanyagot és ellátják a piacokat. Itt legföljebb az remélhető, hogy az *észak- és keletnémet síkság mezőgazdasági belterjesedésével széthúzódik a most erősebben koncentrált mezőgazdasági ipari vidék.*

A középeurópai nagy mezőgazdasági ipari vonulatnak a délkeleti és keleti peremén vannak még olyan kedvező földrajzi helyzetű tájak, amelyek ilyen irányú fejlődése várható, főleg, ha a jelenlegi kötött és irányított gazdasági élet megváltozna. E földrajzi tájak alkalmasságán kívül még egy szinte törvényszerűségnek felfogható másik körülmény is elősegítheti elsősorban Magyarország, azután Jugoszlávia, majd Lengyelország és Románia mezőgazdasági iparának fejlődését. Ez pedig ama megállapítás, hogy bizonyos gazdasági övezetek állandóan centrifugális eltolódásban, távolodó mozgásban vannak az európai leg-sűrűbben lakott gazdasági központoktól. Európában ez a tovahaladási irány általában délkeleti a La Manche-csatornához képest. A cseh mezőgazdasági iparhoz már közvetlenül csatlakozik a Magyar-medence nyugati felének szintén mindjobban fejlődő mezőgazdasági ipara, amely a Magyar Alföld peremén is körüljutott, de magának az Alföldnek közepén még csak szigetszerűen található meg egyes városok körül, belterjesebben művelt tájakon, nagybirtokokon. De a mezőgazdasági ipar délkeleti irányba való húzódása kétségtelenül megállapítható. Jugoszlávia északi peremeit már elérte, viszont a román dunai síkságra még alig jutott el. Ezeken a tájakon minden más földrajzi feltétel megvolna fejlődésükhöz, csak még a belterjes mezőgazdasági termelés nem elég magas fokú, hogy kikövetelje magának az iparosodást is. Természetesen a lakosság sűrűségének és vele a fogyasztópiacok felvevőképességének fokozódása szintén olyan tények, amelyek elengedhetetlenek, de viszont amelyek már benne vannak a mezőgazdasági termelés belterjesebb fejlődésében is.

A másik fejlődési, illetve vonulási irány

a mezőgazdasági iparoknak keleti. A német mezőgazdasági ipar folytatása lassan kétségtelenül átjut Lengyelországba is, ahol eddig főleg csak a cukoripar számottevő. A lengyel mezőgazdaság erőteljesebb fejlődése okvetlenül iparosítani fogja ezt a síkságot is, már amennyire a síkság iparosítható.

De lássuk most ezeken az országokon belül *a legkedvezőbb tájakat*. Ilyenek a fenti megállapítások alapján a hegylábak, középhegységek, kisebb medencefenékek, szélesebb folyóvölgyek. Ezt is figyelembevéve *Közép-Európa mezőgazdasági iparának további fejlődésére leghamarabb szám-bajvő tájnak kell kijelölnünk Magyarországon a Dunántúlt a maga egészében, amely leginkább és legközelebbi útjában is van az iparosodás vonulásának, azután az Alföld peremét köröskörül. Jugoszlávia mezőgazdasági iparosodására földrajzilag legkedvezőbb táj Horvátország, továbbá az egykori Szerbia északi lejtői. Románia mezőgazdasági ipara elsősorban Erdélyben fejlődhet ki, számos oknál fogva, s majd csak azután a Kárpátok romániai lejtőjén. Végül Lengyelország további mezőgazdasági ipari fejlődése tájául a Kárpátok galíciai lejtőjét és a hozzája csatlakozó síkságot kell felismernünk.*

A fenti felismerések tisztán tudományos vizsgálatok alapján fakadtak, nincsen tehát bennük semmiféle politikai tényező figyelembevée. *Ma azonban azt a korszakát éli az európai emberiség, amikor mindenütt, minden vonatkozásban elkeseredett harcban áll a természettel.* Így van politikai földrajzi téren, az államhatárok erőszakolásában, így van gazdasági téren, a gazdasági életnek a földrajzi adottságoktól való elszakításában, *a gazdasági élet geonom voltának megszüntetésére irányuló erőszakos törekvésekben.* Ma minden állam azt erőszakolja, s azt akarja önmagával elhitetni, hogy a szűkebb vagy tágabb államterülete maga az egész Föld, amelytől mindent meg akar kívánni, amit csak az egész emberiség az egész Földtől kívánhat meg jogosan. Ez tehát illuzoriussá teszi a gazdasági földrajz megállapításait. Az emberiségnek a természettel vívott belátástalan és oktalan harca azonban sem jó eredménnyel nem végződhetik, sem sokáig nem tarthat már. Ebben az esetben *Közép-Európa délkeleti peremén még kiválóan alkalmas és kedvező mezőgazdasági ipari tájakat hozhat létre a természetet megértő és ahhoz alkalmazkodó jövő gazdasági élet.*

Fodor Ferenc dr.

ÁRAK, PÉNZÜGY

Magyarország pénzügyei az 1938. évben.

Les établissements de crédit en Hongrie dans l'année 1938.

Résumé. *Les changements de politique intérieure et les événements extérieurs influençant fort en 1938 les affaires de nos établissements de crédit, les chiffres concernant ces établissements montrent peu de progrès par rapport à l'année précédente.*

Le total des capitaux y a monté à 5.703.3 millions de pengős, accusant au accroissement pas trop grand — 73.0 millions — sur le chiffre correspondant de l'année d'avant.

L'ensemble des capitaux-actions non payés a monté de 25 millions en nombre rond, de sorte que le total des capitaux-actions versés a légèrement diminué. Malgré l'agrandissement de notre territoire, les capitaux privés, intimidés par la tension européenne et par des causes d'autre sorte, ne tendaient guère à se placer en des actions d'établissement de crédit.

La loi XX de 1938 ayant obligé les établissements à contribuer aux investissements pour l'économie et la défense nationales, — ce qu'ils ont fait en prélevant l'argent nécessaire en premier lieu sur la „réserve de capital“, — l'ensemble des réserves de cet ordre a baissé, de 109.1 millions l'année précédente, à 59.8 millions (— 45.2%). Mais les réserves et fonds de retraites ont augmenté; sous ce rapport, la situation était meilleure que pour les capitaux „propres“.

Parmi les capitaux non „propres“, les dépôts d'épargne, qui augmentaient lentement depuis 1934, se mirent à décroître en mars 1938 à cause de la tension amenée par l'incorporation de l'Autriche au Reich allemand, et après avoir monté en juin, juillet et août, ils ont diminué de nouveau en septembre, mais ils grandissaient en octobre.

a mezőgazdasági iparoknak keleti. A német mezőgazdasági ipar folytatása lassan kétségtelenül átjut Lengyelországba is, ahol eddig főleg csak a cukoripar számottevő. A lengyel mezőgazdaság erőteljesebb fejlődése okvetlenül iparosítani fogja ezt a síkságot is, már amennyire a síkság iparosítható.

De lássuk most ezeken az országokon belül *a legkedvezőbb tájakat*. Ilyenek a fenti megállapítások alapján a hegylábak, középhegységek, kisebb medencefenékek, szélesebb folyóvölgyek. Ezt is figyelembevéve *Közép-Európa mezőgazdasági iparának további fejlődésére leghamarabb szám-bajvő tájnak kell kijelölnünk Magyarországon a Dunántúlt a maga egészében, amely leginkább és legközelebbi útjában is van az iparosodás vonulásának, azután az Alföld peremét köröskörül. Jugoszlávia mezőgazdasági iparosodására földrajzilag legkedvezőbb táj Horvátország, továbbá az egykori Szerbia északi lejtői. Románia mezőgazdasági ipara elsősorban Erdélyben fejlődhet ki, számos oknál fogva, s majd csak azután a Kárpátok romániai lejtőjén. Végül Lengyelország további mezőgazdasági ipari fejlődése tájául a Kárpátok galíciai lejtőjét és a hozzája csatlakozó síkságot kell felismernünk.*

A fenti felismerések tisztán tudományos vizsgálatok alapján fakadtak, nincsen tehát bennük semmiféle politikai tényező figyelembevételével. *Ma azonban azt a korszakát éli az európai emberiség, amikor mindenütt, minden vonatkozásban elkeseredett harcban áll a természettel.* Így van politikai földrajzi téren, az államhatárok erőszakolásában, így van gazdasági téren, a gazdasági életnek a földrajzi adottságoktól való elszakításában, *a gazdasági élet geonom voltának megszüntetésére irányuló erőszakos törekvésekben.* Ma minden állam azt erőszakolja, s azt akarja önmagával elhitetni, hogy a szűkebb vagy tágabb államterülete maga az egész Föld, amelytől mindent meg akar kívánni, amit csak az egész emberiség az egész Földtől kívánhat meg jogosan. Ez tehát illuzoriussá teszi a gazdasági földrajz megállapításait. Az emberiségnek a természettel vívott belátástalan és oktalan harca azonban sem jó eredménnyel nem végződhetik, sem sokáig nem tarthat már. Ebben az esetben *Közép-Európa délkeleti peremén még kiválóan alkalmas és kedvező mezőgazdasági ipari tájakat hozhat létre a természetet megértő és ahhoz alkalmazkodó jövő gazdasági élet.*

Fodor Ferenc dr.

ÁRAK, PÉNZÜGY

Magyarország pénzügyei az 1938. évben.

Les établissements de crédit en Hongrie dans l'année 1938.

Résumé. *Les changements de politique intérieure et les événements extérieurs influençant fort en 1938 les affaires de nos établissements de crédit, les chiffres concernant ces établissements montrent peu de progrès par rapport à l'année précédente.*

Le total des capitaux y a monté à 5.703.3 millions de pengős, accusant au accroissement pas trop grand — 73.0 millions — sur le chiffre correspondant de l'année d'avant.

L'ensemble des capitaux-actions non payés a monté de 25 millions en nombre rond, de sorte que le total des capitaux-actions versés a légèrement diminué. Malgré l'agrandissement de notre territoire, les capitaux privés, intimidés par la tension européenne et par des causes d'autre sorte, ne tendaient guère à se placer en des actions d'établissement de crédit.

La loi XX de 1938 ayant obligé les établissements à contribuer aux investissements pour l'économie et la défense nationales, — ce qu'ils ont fait en prélevant l'argent nécessaire en premier lieu sur la „réserve de capital“, — l'ensemble des réserves de cet ordre a baissé, de 109.1 millions l'année précédente, à 59.8 millions (— 45.2%). Mais les réserves et fonds de retraites ont augmenté; sous ce rapport, la situation était meilleure que pour les capitaux „propres“.

Parmi les capitaux non „propres“, les dépôts d'épargne, qui augmentaient lentement depuis 1934, se mirent à décroître en mars 1938 à cause de la tension amenée par l'incorporation de l'Autriche au Reich allemand, et après avoir monté en juin, juillet et août, ils ont diminué de nouveau en septembre, mais ils grandissaient en octobre.

Le montant des obligations foncières et des autres obligations, s'élevant bien peu, représentait 541·9 millions.

Pour les données des bilans, sur lesquels la Statistique a dressé un relevé d'ensemble, on ne voit pas de gros changements par rapport à l'année précédente. Les Portefeuille-titres ont augmenté de 26·7 millions, à cause surtout de souscriptions à l'Emprunt pour les Investissements Nationaux. Les valeurs ont, d'après les bilans, représenté 377·3 millions de pengős; parmi elles, les titres de la Dette publique figuraient pour la plus grande part: 115·4 millions. Quant aux Portefeuille-effets, qui représentaient 2.412·6 millions à la fin de 1938, on constate une régression de 62·1 millions; on voit une diminution moindre pour la proportion des effets ré-escomptés. L'ensemble des prêts hypothécaires est tombé à 538·9 millions de pengős.

La Contribution aux investissements, ordonnée par la loi XX de 1938, représentait 62·6 millions de pengős; pour en couvrir 21·3 millions, on n'a pas encore pris de décision.

Les recettes — 278·8 millions — ont dépassé de 6·8 millions celles de 1937; la plupart de cet accroissement (4·2 millions) revenait aux intérêts. Quant aux recettes provenant de commissions, qui ont monté à 23·6 millions, il y a eu une augmentation appréciable sur l'année précédente où elles furent de 20·3 millions. Mais on voit une régression pour les profits tirés de ventes et achats de monnaies étrangères et d'affaires d'émission ou consortiales.

Les dépenses, montant plus que les recettes (+ 7·6 millions), ont été de 255·9 millions, dont 53·2% revenaient à des frais d'intérêts. Parmi les dépenses faites, aucune ne différait trop de celles de l'année d'avant; çà et là, on y voit un peu d'accroissement.

Pour les établissements de crédit ayant eu des bénéfices, l'ensemble des sommes indiquées à ce titre était de 25·6 millions de pengős. En tenant compte des reports de l'année 1937, les bénéfices distribuables représentaient 34·3 millions. — De cette somme, on a payé comme dividende 10·8 millions (représentant 2·3% des capitaux d'actions et de parts d'affaires) et on a reporté 6·5 millions à l'année suivante. Le reste a été affecté à différents fonds ou réserves.

Au milieu des épreuves subies, nos établissements de crédit faisaient preuve d'une grande vitalité.

Parmi ces établissements, dont le nombre était à la fin de l'année dernière de 1.619, il y avait 520 Sociétés anonymes et 1.085 Coopératives. Pendant cette année-là, 19 établissements de crédit ont cessé d'exister, et on a créé 10 nouveaux établissements de cette sorte.

Ajoutons que nos établissements de crédit avaient à la fin de l'année considérée 11.382 employés, soit 89 de plus qu'à la même époque précédente.

*

Az 1938. évben több olyan kivételes horderejű esemény fordult elő, amelyek alkalmasaknak tekinthetők arra, hogy Magyarország hiteléleti viszonyaiban lényegesebb változásokat okozzanak. Ilyen eseménynek kell minősítenünk a túlnyomóan magyarul lakta felvidéki területeknek a cseh-szlovák államtól a magyar államhoz való visszatérését. Ez a változás a magyarországi pénzügyintézetek működési körének olyan tekintélyes megnagyobbodását jelenti, amely rendes körülmények között maga után szokta vonni úgy a tőkeállományt, mint a jövedelmeknek és költségeknek, nemkülönben az üzleti forgalomnak erőteljes gyarapodását. Felszínre kerültek azonban az 1938. év folyamán a pénzügyintézeti élet előbb említett tényezőire visszahatólag ható kivételes jelenségek és események is. Ilyenek voltak a világpolitikai helyzet nagy feszültségét okozó bizonyos események, ezek sorában Ausztria beolvasztása a Németbirodalomba, Cseh-Szlovákia felbomlása és az államhatalmak között az ellentéteknek egyre nagyobb mérvű kiéleződése. A magyarországi hitelélet menetét erősen, különféle irányokban befolyásoló eseménye volt még az 1938. évnek a magyar kormány által főként honvédelmi, részben pedig bizonyos szociális érdekekre való tekintettel kidolgozott nagy beruházási programnak fogantatba vétele.

A felsorolt nagyfontosságú jelenségeknek, illetőleg eseményeknek, az 1938. évi igen jó mezőgazdasági termésnek, továbbá a hiteléletet érintően megnyilvánult egyéb körülményeknek együttes hatása a magyarországi pénzügyintézeti viszonyokban megrevedésszerű állapotot váltott ki, minek folytán az 1938. évi magyar pénzügyintézeti statisztika adatai az 1937. év hasonló természetű statisztikai adataival egybevetve egészben aránylag szűk keretek között mozgó eltolódásokat mutatnak. Az egész tőkeálladék az 1938. év folyamán 73·0 millió P-vel emelkedett s így az említett év végén 5.703·3 millió P volt. Az összes tőkeállomány növekedésének ezzel a viszonylag szerény mértékével sem tartott lépést az alap-, illetve részvénytőkék hullámzása; e tőkék végösszegében kereken

20 millió P emelkedés mutatkozik. A tőkegyarapodásnak ez a mértéke jóval kisebb az ország területi és népességi növekedésének arányánál. Még kevésbé kedvező képet tár fel előttünk az alap-, illetőleg részvénytőkék alakulását mutató statisztika akkor, ha figyelembe vesszük, hogy a be nem fizetett részvénytőkék összege az 1937. év végétől 1938. végéig mintegy 25 millió pengővel szaporodott; a befizetett részvénytőkék összegében tehát az 1938. év folyamán némi csökkenés következett be. Azt a fékező hatást tehát, amelyet a magántőkének a pénzületi részvényekben való elhelyezkedés iránti hajlamára főként a feszült nemzetközi politikai helyzet és néhány más tényező gyakorolt, nem tudta kellőképpen ellensúlyozni az ország területi és népességi fejlődésének kétségtelesen erős ösztönzést jelentő befolyása.

A pénzületi saját tőkék további fontos alkatelemének, a tőketartaléknak végösszege 109·1 millió P-ről 59·8 millió P-re, vagyis 45·2%-kal olvadt le annak következtében, hogy az 1938. évi XX. tc. alapján kirótt beruházási hozzájárulás fizetésére a pénzületek főként tőketartalékaikból teremtették elő a fedezetet. A tőketartalékok teljesítőképessége a megmaradt 59·8 millió P állománnyal most már általában eléggé korlátozottnak látszik annak a mérlegrendelet szerinti feladatuknak betöltésénél, hogy a mutatkozó veszteségekre fedezetet szolgáltatassanak. Az egyéb tartalékok végösszegénél, amely 1938 december 31-én 139·9 millió P volt, 5·4 millió P csökkenés következett be, mert bizonyos esetekben együttesen nagyobb összeget kellett e tartalékokból veszteségek fedezésére felhasználni, mint amennyivel a szóbanlévő tartalékalapokat más esetekben növelték. Figyelemre méltó gyarapodás jelentkezik azonban a nyugdíj-tartaléknál és a nyugdíjalapoknál, amelyek végeredményében 6·8 millió P-ről 7·8 millió P-re, illetve 105·0 millió P-ről 114·2 millió P-re nőttek; eképpen a szociális rendeltetésű tőkeállományok alakulása a saját tőkék alakulásánál kedvezőbb képet mutat.

Az idegen tőkék változásait szemügyre véve, mindenekelőtt a takarékbetétek tételére lesz érdemes figyelmet fordítani. E fontos pénzületi tőkeállomány alakulását az 1938. évben erősen befolyásolták az egész gazdasági életet nyugtalanító külpolitikai események. Az egész takarékb-

törzs-, heti- és pénztárjegy-betétállomány a tárgyalt év alatt 104·5 millió P-vel csökkent, s így az év végén 865·7 millió P volt. Betétállományunk alakulását az 1938 előtti néhány évre való visszatekintésben sem mondhatjuk nagyon kedvezőnek, de annak iránya 1934 után 3 évig mégis fokozatos gyarapodást jelzett. A nemzetközi politika eseményei által teremtett feszültség és bizonytalanság azonban az 1938. év folyamán megtörte ezt az irányt. A világpolitikai eseményeknek a magyarországi betétállományra gyakorolt hatását alaposabban áttekinthetjük akkor, ha vizsgálat tárgyává tesszük azokat az adatokat, amelyek a Pénzületi Központ kötelékébe tartozó budapesti pénzületeknek, a Postatakarékpénztárnak és 30 nagyobb vidéki pénzületnek takarékb- és folyószámlabetéti állományáról havonként megállapítottak. Az említett pénzületeknél az 1938. év egyes hónapjaiban a takarékb- és folyószámlabetétálladék a következőképpen alakult:

Hónap	Takarék-	Folyó-	Összes
	számla		
betétállomány ezer P-ben			
Január	897.855	708.527	1,606.382
Február	902.503	717.009	1,619.512
Március	833.593	711.343	1,544.936
Április	819.957	698.461	1,518.418
Május	807.642	715.771	1,523.413
Június	837.146	723.474	1,560.620
Július	842.523	735.537	1,578.060
Augusztus	840.840	765.499	1,606.339
Szeptember	692.633	753.355	1,445.988
Október	711.329	785.104	1,496.433
November	743.953	791.015	1,534.968
December	774.932	776.213	1,551.145

A fenti számsorokból kitűnőleg a takarékbetétek lassú növekedésének vonala először márciusban tört meg, amikor az állomány az előző havi állományhoz képest 68·9 millió P-vel csökkent annak a nemzetközi politikai feszültségnek folytán, amely Ausztriának a Németbirodalomhoz történt csatolásával bekövetkezett. E feszültségnek takarékbetéteink állományát apasztó hatása április és május hónapokban is észlelhető, de júniusban már az említett állomány emelkedést mutat. A folyószámlabetéteknél márciusban és áprilisban jóval kisebb mértékű visszaesés, májustól pedig újból emelkedés tapasztalható. A márciusnál erősebb visszaesés következett be a takarékbetétek összegében szeptemberben, amikor az állomány vég-

1. A magyarországi hitelintézetek összesített vagyonmérlegeinek vagyonoldala.

Actifs des établissements de crédit de Hongrie, selon les bilans.

Mérlegtételek — Postes	Részvénytársasági pénzüzetek és községi takarékpénztárak <i>Sociétés anonymes et caisses d'épargne communales</i>		Különleges működési körű hitelintézetek <i>Etablissements de crédit d'une activité spéciale</i>		Hitelszövetkezetek <i>Coopératives de crédit</i>		Összes hitelintézetek <i>Ensemble</i>					
							1937		1933	1930		
							é		v		e	
	ezer P milliers de p.	%	ezer P milliers de p.	%	ezer P 1000 p.	%	ezer P milliers de p.	%	ezer P milliers de pengős			
Készpénz — <i>Espèces en caisse</i>	58.269	1.9	1.299	0.1	2.672	0.9	62.240	1.1	61.816	46.165	82.890	
Valuták és devizák — <i>Monnaies et devises</i>	2.869	0.1	95	0.0	—	—	2.964	0.1	2.971	4.971	5.115	
Szelvények — <i>Coupons</i>	81	0.0	—	—	—	—	81	0.0	88	260	135	
Követelés a Nemzeti Banknál, a Postatakarékpénztárnál és a Giró- és Pénztáregyletnél — <i>Créances sur la Banque Nationale, la Caisse d'épargne postale et le Comptoir pour virements</i>	39.038	1.1	9.984	0.5	623	0.2	49.645	0.9	42.261	31.897	34.036	
Más pénzint.-nél elh. tőkék — <i>Capitaux placés en d'autres établissem. de crédit</i>	105.881	3.0	230.552	12.5	6.426	2.2	342.859	6.0	343.050	235.133	299.204	
Értékpapírállomány — <i>Portefeuille-titres</i>	257.266	7.2	67.391	3.6	4.674	1.6	329.331	5.8	302.621	258.709	251.232	
Különféle alapok és alapítv. értékpapírai <i>Valeurs de différents fonds et fondations</i>	22.178	0.1	7.287	0.4	—	—	29.465	0.5	28.288	30.711	37.453	
Váltóállomány (a viziontesz. váltókkal együtt) — <i>Portefeuille commercial (y compr. les effets réescomptés)</i>	1,674.818	46.9	532.087	28.8	205.697	71.8	2,412.602	42.3	2,474.667	2,387.423	2,352.538	
Előlegek — <i>Avances sur</i>												
értékpapírokra — <i>titres</i>	6.629	0.2	170	0.0	37	0.0	6.836	0.1	12.795	6.077	14.325	
aranyra, ezüstre, ékszerekre és egyéb ing-ra — <i>or, argent, bijoux et autres objets</i>	1.245	0.0	—	—	17	0.0	1.262	0.0	776	403	539	
árúkra — <i>marchandises</i>	432	0.0	—	—	—	—	432	0.0	206	130	4.256	
Folyószámlás követelések (más pénzint.-en kívüli) — <i>Comptes courants débiteurs (en dehors d. établissem. de crédit)</i>												
fedezet mellett — <i>couverts</i>	389.959	10.9	71.040	3.8	6.424	2.2	467.423	8.2	433.994	601.974	809.638	
fedezet nélkül — <i>non couverts</i>	286.820	8.0	99.968	5.4	4.325	1.5	391.113	6.8	367.834	292.103	393.550	
Államkincstár által gazdatart.-ból átváll. adósság — <i>Dettes que, de celles des exploitants agric., l'Etat prit à sa charge</i>	8.673	0.2	152.826	8.3	2.416	0.8	163.915	2.9	143.749	—	—	
Jelzálogos kölcsönök — <i>Prêts hypothécaires</i>												
törlesztéses — <i>amortissables</i>	287.345	8.1	187.282	10.1	—	—	474.627	8.3	485.886	581.141	703.702	
egyéb — <i>autres</i>	9.751	0.3	53.464	2.9	1.083	0.4	64.298	1.1	60.334	62.203	71.544	
Törvényhatósági és községi kölcsön — <i>Emprunts contractés par des comitats, villes autonomes et communes</i>	78.943	2.2	2.885	0.2	—	—	81.828	1.4	83.730	72.813	68.006	
Kölcsönök kötelezvényekre — <i>Prêts sur obligations</i>	802	0.0	1.335	0.1	33.588	11.7	36.225	0.6	37.795	49.239	44.953	
Áruk — <i>Marchandises</i>	7.194	0.2	36	0.0	151	0.1	7.381	0.1	4.683	4.887	10.454	
Berendezés — <i>Mobilier</i>	2.160	0.1	525	0.0	140	0.1	2.825	0.1	2.563	2.324	2.878	
Ingatlanok — <i>Immeubles</i>	139.862	3.9	11.170	0.6	6.132	2.1	157.164	2.8	161.491	150.195	127.099	
Be nem fizetett részv.- és fizletrésztőke <i>Capital non appelé</i>	105	0.0	175.119	9.5	164	0.1	175.388	3.1	150.139	75.390	5.124	
Óvadékok és letétek — <i>Cautions et consignations</i>	8.302	0.2	423	0.0	5.870	2.1	14.595	0.3	13.198	19.538	*)	
Beruházási hozzájárulás — <i>Contribution à des investissements</i>	21.044	0.6	256	0.0	43	0.0	21.343	0.4	—	—	—	
Elismert vállalati nyugdíj. értékei — <i>Avoirs de la c. de retraite reconnue</i>												
ingatlanok — <i>immeubles</i>	44.96	1.2	14.437	0.8	—	—	58.633	1.0	56.875	42.278	22.363	
értékpapírok — <i>valeurs</i>	14.617	0.4	3.845	0.2	—	—	18.462	0.3	13.300	13.653	18.831	
folyószámlás követelés — <i>comptes courants débiteurs</i>	14.384	0.4	4.347	0.2	—	—	18.731	0.3	17.865	12.759	8.481	
egyéb — <i>autres</i>	3.921	0.1	1.492	0.1	—	—	5.413	0.1	5.459	—	—	
Különféle követelések — <i>Créances diverses</i>	42.677	1.2	213.813	11.6	4.280	1.5	260.770	4.6	277.632	421.284	363.285	
Előre fizetett kamatok — <i>Intérêts versés par anticipat.</i>	3.025	0.1	376	0.0	185	0.1	3.586	0.1	4.451	5.519	4.863	
Be nem folyt kamatok — <i>Intérêts non versés</i>	5.718	0.1	5.051	0.3	290	0.1	11.059	0.2	12.361	19.860	8.223	
Veszteség — <i>Pertes</i>												
áthozat az előző évről — <i>report de l'année précédente</i>	26.752	0.8	226	0.0	—	—	—	—	—	—	—	
folyó évi veszteség — <i>pertes pendant l'année en cours</i>	1.890	0.0	403	0.0	1.510	0.5	30.781	0.5	27.433	24.251	22.621	
Mindössze — Total général	3,566.846	100.0	1,849.684	100.0	286.747	100.0	5,703.277	100.0	5,630.311	5,453.290	5,767.393	
Kezességek — <i>Cautions</i>	197.702		411.175		926		609.803		573.566	1,024.440	936.100	

*) Lásd a kezességek között. — Voyez le poste „cautions“.

összege az előző havi végösszegnél 148·2 millió P-vel lett kisebb. Ez a változás ismét a nemzetközi politikai helyzet kiéleződése folytán állott elő. E helyzet fokozatos megnyugvásával azután az év következő hónapjai alatt újra a takarékbetétek visszazivárgása, gyarapodása észlelhető. A folyószámlabetéteknél a szeptemberi külpolitikai válság sem idézett elő nagyobb változást. A reakciónak itteni egészen kis foka azt tanúsítja, hogy a folyószámlabetéti állomány csaknem kizárólag olyan tőkéből áll, amelyek a gazdasági élet feladatainak rendes ellátásánál alig nélkülözhetők. A statisztikai eredményekből az is kitűnik, hogy mind a két előbb említett nemzetközi politikai válság, de különösen a márciusi, sokkal inkább gyakorolt hatást a budapesti pénzügyintézetek takarékbetéteinek alakulására, mint a vidékiekére.

A záloglevelek és egyéb kötvények állományában az 1938. év folyamán aránylag kis változás, és pedig 7·8 millió P csökkenés következett be, s így az egész állomány az év végén 541·9 millió P volt. Az általános kül- és belpolitikai és gazdasági helyzet által teremtett adottságok nem engedték meg a hosszúlejáratú hitelnek lehetőséget teremtő új záloglevelek és egyéb kötvények kibocsátását; így a községi kötvények állományában is némi csökkenés mutatkozik.

A pénzügyintézetek kezelése alá került idegen tőkék állományában, a takarékb- és folyószámlabetétekre vonatkozólag már említett változástól eltekintve, lényegesebb eltolódás csak annak következtében történt, hogy a pénzügyintézeti szervezet útján a kormányzat a gazdasági életnek a rendkívüli viszonyok által okozott zökkenők elkerülése céljából segítséget nyújtott. Ennek a kormányzati közreműködésnek az eredménye a magyarországi pénzügyintézeti statisztika összesített vagyonsmérlegében a pénzügyintézeteket terhelő folyószámlás hitelek emelkedésében figyelhető meg. A szóbanlévő tételnél mutatkozó emelkedés összege 87·7 millió P.

Ami a magyarországi pénzügyintézetek tőkeerejében a budapesti és a vidéki pénzügyintézetek részesedését illeti, ezen a téren nem mutatkozik eltolódás, amennyiben az összes tőkékből 1937-ben és 1938-ban egyaránt 80% jutott a főváros intézeteire. A nagy gazdasági válság előtti időszakig, 1930-ig visszatekintve, a részvénytársasági formájú pénzügyintézetek összes tőkeállomá-

nyánál elég jelentékeny visszaesés tapasztalható. Ezeknél az intézeteknél ugyanis a saját és idegen tőkék végösszege 1930-ban 4·1 milliárd, 1938-ban pedig már csak 3·5 milliárd P volt. A visszaesésben az idegen tőkék, különösen a folyószámlás tartozások, a takarékbetétek és a záloglevelek álladékának csökkenése játszott nagyobb szerepet; a saját tőkék állományában a hanyatlás 1930 és 1938 vége között 74·8 millió P volt. Az 1930. évi állapottal való összehasonlítás mellett nincs visszaesés azoknak a pénzügyintézeteknek tőkeállományában, amelyek nagyrészt az állammal, vagy más közhatósággal közelebbi kapcsolatban állva főként valamely különleges pénzügyintézeti feladatkört látnak el; a hitelszövetkezeteknek egészben kisebb jelentőségű tőkeereje ugyanebben az időbeli viszonyításban szintén némi emelkedést mutat.

A mérlegek statisztikailag összesített vagyontételeinek sorában a leginkább likvid természetű tételnél, a készpénznél nem mutatkozik 1938-ban a közvetlenül előző évi állapothoz képest érdemlegesebb változás, ahogy a valutáknál és devizáknál sem. A más pénzügyintézeteknél elhelyezett tőkék 1938 december végi állománya ugyancsak kisebb mértékben tolódott el az 1937. év végére nézve kimutatott állományhoz képest. Az értékpapírállománynál 26·7 millió P-s emelkedés következett be az év folyamán, ami főként a Nemzeti Beruházási Kölcsonre történt jegyzésekkel áll összefüggésben. A pénzügyintézetek tárcájában lévő értékpapírok mérlegszerinti 377·3 millió P értékösszegéből 115·4 millió P volt az államadóssági papírok, 12·6 millió P más közkölcsönök, 65·5 millió P a záloglevelek és egyéb kötvények, 78·7 millió P a hitelintézeti részvények, üzletrészek és részjegyek és 65·3 millió P az iparvállalati részvények értéke. A váltóállomány az év folyamán 62·1 millió P-vel csökkenve, az év végén 2·412·6 millió P-t tett. A csökkenés a részvénytársasági formájú intézeteknél az átlagosnál jóval nagyobb, nevezetesen 146·2 millió P volt, ezt a csökkenést azonban elég nagy részben ellensúlyozták azok a váltóhitelek, amelyek a gazdasági élet megsegítése céljából a kormányzat közreműködésével folyósítottak. A váltókból viszontleszámítolásba adott rész összegénél ugyancsak csökkenés mutatkozik, azonban kisebb mérvű, mint az egész váltóállománynál. A viszontleszámítolási

2. A magyarországi hitelintézetek összesített vagyonmérlegeinek teheroldala.

Passifs des établissements de crédit de Hongrie, selon les bilans.

Mérlegtételek — Postes	Részvénytársasági pénzüzetek és községi takarékpénztárak <i>Sociétés anonymes et caisses d'épargne communales</i>		Különleges működési körű hitelintézetek <i>Etablissements de crédit d'une activité spéciale</i>		Hitel-szövetkezetek <i>Coopératives de crédit</i>		Összes hitelintézetek <i>Ensemble</i>				
									1937	1933	1930
									é v e k b e n		
	ezer P milliers de p.	%	ezer P milliers de p.	%	ezer P milliers de p.	%	ezer P milliers de p.	%	ezer P milliers de pengős		
Saját tőke — Capitaux „propres“											
Részvény-, részjegy-, alap- és üzleti tőke <i>Capital-actions, capit. de parts d'affaires, capital social et capit. dit d'exploitation</i>	317.559	8·9	285.863	15·5	34.821	12·1	638.243	11·2	618.698	528.685	461.247
Tőketartalék — „Réserve de capital“	58.581	1·7	549	0·0	685	0·2	59.815	1·0	109.101	117.670	126.091
Rendes tartalékalap — <i>Fonds de réserve ordinaire</i>	77.409	2·2	9.731	0·5	4.155	1·5	91.295	1·6	101.446	86.019	74.532
Értékcsökk. és egy. tart.-alap — <i>Fonds pour amortissem. et autres fonds de réserve</i>	29.717	0·8	10.960	0·6	7.880	2·8	48.557	0·9	43.835	66.610	38.680
Nyugdíjtartalék — „Réserve“ de retraites	7.791	0·2	—	—	47	0·0	7.838	0·1	6.844	6.680	7.714
Összesen — <i>Totaux</i>	491.057	13·8	307.103	16·6	47.588	16·6	845.748	14·8	879.924	805.664	708.264
Idegen tőke — Capitaux non „propres“											
Elism. váll. nyugdíjpénztár — <i>Caisse de retraites rec.</i>	77.118	2·2	24.121	7·3	—	—	101.239	1·8	93.500	69.598	51.057
Nyugdíjalap — <i>Fonds de retraite</i>	11.108	0·3	825	0·0	1.030	0·4	12.963	0·2	11.535	10.347	11.790
Takarékbetétek — <i>Dépôts d'épargne</i>	813.164	22·8	7.176	0·4	45.396	15·8	865.736	15·2	970.230	752.561	1,074.876
Viszontleszámitolt váltók — <i>Effets récomptés</i>	652.275	18·2	211.425	11·4	139.689	48·7	1,003.389	17·6	992.664	1,186.356	748.368
Elfogadványok és utalványok — <i>Acceptations et bons</i>	6.990	0·2	15.000	0·9	—	—	21.990	0·4	23.177	10.287	6.173
Záloglevelek — <i>Obligations foncières</i>	162.274	4·5	124.173	6·7	—	—	286.447	5·0	293.590	371.007	499.524
Egyéb értékpapírok — <i>Autres titres</i>	11.033	0·3	244.439	13·2	—	—	255.472	4·5	256.121	257.731	177.764
Községi kötvények — <i>Obligations communales</i>	65.952	1·9	—	—	—	—	65.952	1·2	67.996	39.386	44.237
Folyószámlás tartozások — <i>Comptes courants créd.</i>											
fedezet mellett — <i>couverts</i>	29.170	0·8	12.105	0·7	1.347	0·5	42.622	0·7	45.770	78.452	79.826
fedezet nélkül — <i>non couverts</i>	170.836	4·8	521.265	28·2	10.340	3·7	702.441	12·3	611.544	449.718	652.884
folyószámla- és csekkbetétek — <i>dépôts s. comptes cour. et c. chèque</i>	852.862	23·9	120.202	6·5	3.061	1·1	976.125	17·1	927.260	917.178	1,024.857
Átruh. jelzálogos kölcsön — <i>Prêts fonciers cédés</i>	55.913	1·6	288	0·0	—	—	56.201	1·0	58.900	88.256	159.564
Átruh. törvényhat. és községi kölcsön <i>Emprunts cédés qui avaient été contractés par des collectivités publ.</i>	25	0·0	—	—	—	—	25	0·0	60	5.783	7.139
Különböző idegenalapok és alapítványok <i>Divers fonds et fondations étrang.</i>	1.955	0·1	4.339	0·2	14	0·0	6.308	0·1	6.404	2.232	1.800
Fel nem vett osztalékok — <i>Dividendes non touchés</i>	1.494	0·0	60	0·0	639	0·2	2.193	0·0	1.872	2.297	1.719
Adó tartozások — <i>Impôts</i>	1.133	0·0	293	0·0	141	0·0	1.567	0·1	1.441	1.559	2.099
Összesen — <i>Totaux</i>	2,913.302	81·6	1,285.711	69·5	201.657	70·4	4,400.670	77·2	4,362.064	4,242.798	4,543.677
Óvadékok és letételek — <i>Cautions et consignations</i>	9.179	0·3	600	0·0	9.433	3·3	19.212	0·3	17.842	21.652	*) —
Beruházási hozzájárulás — <i>Contribution à des investissements</i>	62.310	1·7	237	0·0	52	0·0	62.599	1·1	—	—	—
Különböző tételek — <i>Comptes divers</i>	41.583	1·1	219.289	11·9	22.539	7·8	283.411	5·0	279.360	315.079	401.182
Előre befolyt kamatok — <i>Intérêts versés par anticip.</i>	13.519	0·4	3.380	0·2	3.354	1·2	20.253	0·4	20.715	17.594	39.523
Hátralékos kamatok — <i>Intérêts arriér.</i>	6.757	0·2	29.191	1·6	544	0·2	36.492	0·6	36.373	26.207	10.082
Tiszta nyereség — <i>Bénéfice net</i>											
áthozat az előző évről — <i>report de l'année précéd.</i>	9.121	0·3	125	0·0	60	0·0	9.306	0·2	8.106	4.749	2.411
folyó évi nyereség — <i>bénéfice pendant l'année en cours</i>	20 018	0·6	4.048	0·2	1.520	0·5	25.586	0·4	25.927	19.547	62.304
Mindössze — Total général	3,566.846	100·0	1,849.684	100·0	286.747	100·0	5,703.277	100·0	5,630.311	5,453.290	5,767.393
Kezességek — <i>Cautions</i>	197.702	—	411.175	—	926	—	609.803	—	573.566	1,024.440	936.100

*) L. a kezességek között. — Voyez le poste „cautions“.

arány tehát kis mértékben romlott. A romlás mértéke azonban az 1930. és az 1938. év végi állapotok összehasonlítása mellett már igen jelentékeny, 1930-ban ugyanis 31·8, 1938-ban pedig 41·6% volt a váltóállomány értékösszegéből a viszontleszámítolásba adott rész. A jelzálogos kölcsönök állománya 1938-ban folytatólagosan csökkent, és pedig 7·3 millió P-vel, tehát körülbelül ugyanolyan összeggel, mint az átruházott jelzálogos kölcsönöké, s így az év végén 538·9 millió P-t tett. E szerint a pénzüpiaci helyzet a hosszúlejáratú magánhitel lehetősége szempontjából 1938-ban nem hozott javulást. Kisebb emelkedés észlelhető a közületi önkormányzatok hosszúlejáratú hiteleinél főként a társadalombiztosító szervek tőkegyűjtéseiből történő kihelyezésekkel kapcsolatban. Szerényebb összegű csökkenés mutatkozik az ingatlanok összesített mérlegértékében. Úgy az előre fizetett, mint a be nem folyt kamatoknál nem nagy összegű visszaesés állapítható meg.

Új tételeket hozott a pénzüpiaci mérlegek vagyon- és teheroldalán az 1938. évi XX. t.-c. értelmében kirótt beruházási hozzájárulás. E tételek adatai szerint pénzüpiacinknek az 1938. év végén e hozzájárulásra 62·6 millió P összeg kifizetését kellett még mérlegileg nyilvántartani, ebből 21·3 millió P-t olyképen, hogy annak mikénti fedezéséről még nem történt gondoskodás.

Az 1938. évi jövedelem- és költség számlák szerint a jövedelmek végösszege 278·8 millió P volt, 6·8 millió P-vel több, mint 1937-ben. Ez az aránylag mérsékelt emelkedés, mivel évek óta tartó visszaesés után mutatkozik, mindenesetre örvendetes tünet, mindamellett a jövedelmek 1938. évi eredménye messze elmarad a 8—10 év előtt elért eredmény mögött; az 1938. évi végösszeg az 1930. évinek csupán 61·8%-a. Az 1937. évi jövedelmekhez képest bekövetkezett emelkedésből a túlnyomó részt, és pedig 4·3 millió P-t a kamatjövedelmek növekedése szolgáltatja. A jövedelemszámlák végösszegéből 80·9% volt a kamatjövedelem. A részvénytársasági formájú pénzüpiacinknél 77·1%, míg a hitelszövetkezeteknél és a közületekkel rendszerint szorosabb kapcsolatban álló, főként bizonyos szűkebb feladatkörökben működő intézeteknél jóval nagyobb rész, 92·7, illetőleg 92·3% jutott az összes bevételekből a kamatbevételekre. Számottevőbben emelke-

dett az értékpapírok és még inkább a folyószámlás kölcsönök utáni kamatjövedelem, míg a más pénzüpiacinknél elhelyezett tőkék, a váltók és a jelzálogos kölcsönök kamataiból származó jövedelem az utóbbi idők irányzatát változatlanul fenntartva csökkent. Ha a váltókamatból származó bevételek összegét a váltók évvégi állományösszegéhez viszonyítjuk, ezzel a váltók átlagos kamatozására vonatkozólag nem kapunk megfelelő képet, mivel az egész váltókamatbevétel nem az évvégi, hanem az évközben folyton változó váltóállomány után folyt be. Feltételezve azonban, hogy az évvégi állomány nem állott nagyon messze az évi átlagos állománytól, a szóbanlevő viszonyítást mégis hozzávetőleges tájékozásul elfogadhatjuk a váltókamat átlagos nagyságára nézve. Az idevonatkozólag eszközölt viszonybaállítás eredménye szerint az évi átlagos kamatláb 5·2%, illetve a részvénytársasági formájú bankoknál ugyancsak 5·2, a vidéki hitelszövetkezeteknél 6·7%. Az ingatlanok hozadékában nem nagyon jelentős visszaesés mutatkozik. Figyelemre méltó jövedelemtöbbletet értek el a pénzüpiacink a jutalékoknál és díjaknál. Az ezekből származó bevételek összege ugyanis 20·3 millió P-ről 23·6 millió P-re emelkedett. Az általános gazdasági viszonyoknak megfelelően új részvények kibocsátásából nem volt érdemleges nyereség. Értékpapírok felértékeléséből és eladásából 6·6 millió P-t, vagyis 1·1 millió P-vel többet kerestek az intézetek, mint 1937-ben. A külföldi pénznemek eladásának és vételének üzlete 5·9 millió P nyereséget hozott, míg 1937-ben 6·7 millió P-t nyertek ennél az üzletnél az intézetek. Csökkent a kibocsátási és konzorciális üzletek nyeresége is, amely 1937-ben 2·0 millió P, 1938-ban pedig már csak 1·1 millió P volt.

A költségek 1938. évi végösszege 255·9 millió P. Az 1937. évi költségekhez képest tehát 7·6 millió P emelkedés mutatkozik, míg a bevételeknél, amint láttuk, a növekedés kevesebb, 6·8 millió P volt. A 8—10 év előtti állapothoz képest a költségeknél természetesen, éppen úgy, mint a jövedelmeknél, hatalmas a visszaesés, az 1938. évi végösszeg ugyanis 65·4%-a az 1930. évinek. A költségek visszaszorításánál azonban az intézetek még sem tudtak egészen lépést tartani a jövedelmek csökkenésével, a jövedelmek 1938. évi végösszege ugyanis, miként már említettük, 61·8%-a azok 1930.

3. A magyarországi hitelintézetek összesített eredmény számláinak jövedelemoldala.

Recettes des établissements de crédit de Hongrie, d'après leurs comptes indiquant les résultats.

A jövedelmek részletezése Recettes	Részvénytársasági pénzintézetek és köz- ségi takarékpénztárak Sociétés anonymes et caisses d'épargne communales		Különleges működési körű hitelintézetek Etablissements de crédit d'une activité spéciale		Hitel- szövetkeze- tek Coopérati- ves de crédit		Összes hitelintézetek Ensemble				
	1 9 3 8						1937	1933	1930		
	é v e k b e n										
	ezer P milliers de pengős		0/0		ezer P milliers de pengős		0/0		ezer P milliers de pengős		0/0
Befolyt kamatok: — Intérêts versés concernant des pénzintézeteknél elhelyezett tőkék után — capitaux placés en des établissements de crédit	1.893	0·9	2.466	5·2	220	1·0	4.579	1·6	5.272	7.019	12.892
értékpapírok után — valeurs	9.816	4·7	2.938	6·2	255	1·2	13.009	4·7	10.556	12.584	23.280
váltók után — effets	87.699	41·9	22.721	47·8	13.842	62·8	124.262	44·6	128.650	133.863	192.819
értékpapírok és egyéb kezizálogokra adott előlegek után — avances sur titres et autres gages	655	0·3	17	0·0	8	0·0	680	0·2	1.005	428	1.419
folyószámlás követelések után — comp. courants débit. jelzálogos kölcsönök után — prêts hypothéc.	47.414	22·7	5.248	11·1	356	1·6	53.018	19·0	45.777	53.297	81.408
törvényhatósági és községi kölcsönök után — emprunts contractés par des comitats, villes autonomes et communes	10.137	4·9	7.225	15·2	79	0·4	17.441	6·3	19.108	33.048	50.990
kezesség mellett adott kötelezvény kölcsönök után — prêts faits contre obligat. avec garantie	3.141	1·5	—	—	—	—	3.141	1·1	1.625	3.268	3.963
egyéb követelések után — créances d'autre sorte	48	0·0	165	0·3	2.044	9·2	2.257	0·8	2.490	2.379	4.608
Jutalékok és díjak — Commissions	410	0·2	3.155	6·6	3.612	16·4	7.177	2·6	6.858	12.068	13.427
Ingtalanok hozadéka — Rapport d'immeubles	7.557	3·6	444	0·9	268	1·2	8.269	3·0	8.487	6.584	9.252
Jutalékok és díjak — Commissions	21.688	10·4	1.520	3·2	391	1·8	23.599	8·5	20.325	20.629	32.498
Nyereség: — Bénéfice sur új részvények kibocsátásából — émissions de nouvel- les actions	490	0·2	—	—	—	—	490	0·2	5	1	744
értékpapírok eladásából és felértékeléséből — vente et réévaluation de valeurs	6.623	3·2	14	0·0	—	—	6.637	2·4	5.489	7.400	4.189
ingatlanok eladásából és felértékeléséből — vente et réévaluation d'immeubles	366	0·2	269	0·6	46	0·2	681	0·2	1.094	468	2.759
berendezés felértékeléséből és eladásából — vente et réévaluation du mobilier	8	0·0	—	—	5	0·0	13	0·0	3	3	41
áruüzletekből — affaires de marchandises	1.424	0·7	—	—	567	2·6	1.991	0·7	2.194	1.299	3.597
kibocsátási és konzorciális üzletekből — affaires d'émission et consort.	1.124	0·5	—	—	—	—	1.124	0·4	1.970	2.613	2.211
külföldi pénzek eladásából és vételéből — vente et achat de monnaies étrangères	5.731	2·7	159	0·3	—	—	5.890	2·1	6.721	6.589	3.834
Különbféle nyereségek és jövedelmek — Divers bénéfices et revenus	2.952	1·4	1.255	2·6	342	1·6	4.549	1·6	4.398	10.071	7.223
Összesen — Total	209.176	100·0	47.596	100·0	22.035	100·0	278.807	100·0	272.027	313.611	451.084

évi végösszegének. Az összes kiadásokból 53·0% jutott a kamatkidadásokra, és pedig a részvénytársasági formájú bankoknál 48·2, a hitelszövetkezeteknél 66·6, a többi intézetnél pedig 68·3%. A 136·0 millió P összes kamatkidásból 44·7 millió P a viszontleszámított váltók, 38·4 millió P a folyószámlabetétek és egyéb folyószámlatartozások, 28·9 millió P a takarékbetétek és 13·2 millió P a záloglevelek és egyéb kötvények kamata. Általában a kamatkidadásoknál az előző évhez képest aránylag kis mértékű a változás. Érdemlegesebb csökkenés a viszontleszámított váltók kamatainál mutatkozik, míg figyelemre méltóbb emelkedésről egyik kamatkidással járó üzletágnál sem lehet számot adni. Ami a kamatokon kívüli költségtételeket illeti, ezek között 3-nál mutatkozik érdemlegesebb emelkedés az előző évi állapot-

hoz képest, és pedig a személyzeti javadal-
mazásnál, amely 46·4 millió P-ről 49·3
millió P-re szaporodott fel, a váltók érté-
kéből való leírásoknál, amely 1·6 millió
P-ről 3·1 millió P-re nőtt, végül az érték-
papírokon való veszteségnél, amely 3·4
millió P-ről 5·3 millió P-re emelkedett.

A jövedelmek és a költségek egyenlege,
vagyis a mérlegek szerinti veszteségek le-
vonásával mutatkozó tiszta évi nyere-
ség 1938-ban 22·9 millió P volt. Miután,
miként láttuk, 1938-ban 1937-hez képest a
költségek valamivel jobban szaporodtak,
mint a jövedelmek, az 1938. évi tiszta
nyereség kissé alacsonyabb, mint az 1937.
évi, amely 23·8 millió P-t tett. Ha
azonban az 1938. évi eredményt az 1933.
évvel állítjuk szembe, már elég örvendetes
fejlődést állapíthatunk meg, 1933-ban
ugyanis a jövedelmek és költségek aktív

4. A magyarországi hitelintézetek összesített eredményszámláinak költségoldala.

Dépenses des établissements de crédit de Hongrie, d'après leurs comptes indiquant les résultats.

A költségek részletezése Dépenses	Részvénytársasági pénzintézetek és köz- ségi takarékpénztárak Sociétés anonymes et caisses d'épargne communales		Különleges működési körű hitelintézetek Etablissements de crédit d'une activité spéciale		Hitel- szövetkeze- tek Coopérati- ves de crédit		Összes hitelintézetek Ensemble					
							1937 1933 1930					
							é v e k b e n					
	ezer P milliers de pengős	o/o	ezer P milliers de pengős	o/o	ezer P milliers de pengős	o/o	ezer P milliers de pengős	o/o	ezer P milliers de pengős			
Fizetett és tőkésített kamatok: — Intérêts payés et capitalisés concernant des												
takarék-, törzs- és pénztárjegyetétek után — dépôts d'épargne, dépôts originaires et dép. de bons de caisse	27.062	14.2	149	0.3	1.700	8.2	28.911	11.3	28.654	28.020	61.443	
viszontleszámított váltók után — effets réescomptés	27.904	14.6	8.340	19.0	8.454	40.5	44.698	17.4	46.582	65.842	56.315	
záloglevelek és egyéb értékpapírok után — obligations fonc. et autres valeurs	5.171	2.7	8.061	18.4	—	—	13.232	5.2	13.701	28.551	37.845	
községi kötvények után — obligations communales	2.930	1.5	—	—	—	—	2.930	1.1	1.452	1.866	3.133	
folyószámlák, csekkbetételek s egyéb folyószámlás tartozások után — comptes courants, dépôts c. chèque et autres comptes courants crédit.	26.982	14.1	11.127	25.3	340	1.6	38.449	15.0	38.321	44.360	64.031	
átruházott jelzálogos kölcsönök után — prêts hypothéc. transférés	853	0.5	—	—	—	—	853	0.3	1.444	4.300	11.996	
nyugdíjalap és jótékonyági vagy közérdekű alapok után — fonds de retraite, de bienfaisance et d'intérêt publ.	635	0.3	367	0.8	8	0.0	1.010	0.4	983	879	1.005	
egyéb tartozások után — dettes d'autre sorte	522	0.3	1.976	4.5	3.406	16.3	5.904	2.3	7.045	6.382	19.748	
Kamatilleték — Taxe sur les intérêts	922	0.5	124	0.3	160	0.8	1.206	0.5	1.125	1.744	2.553	
Az igazgatóság illetménye — Honoraires de la Direction	623	0.3	183	0.4	9	0.0	815	0.3	800	960	1.587	
Felügyelőbizottsági tagok és napibiztosok díjai — Honoraires des membres des commissions de surveillance et des commissaires de service	213	0.1	23	0.1	6	0.0	242	0.1	238	244	400	
A személyzet javadalmazása — Traitements du personnel	39.172	20.5	7.464	17.0	2.644	12.7	49.280	19.3	46.402	47.178	54.976	
Üzleti költségek — Frais d'affaires	17.090	8.9	2.373	5.4	1.742	8.3	21.205	8.3	20.011	19.712	29.648	
Állami és községi adók s kincstári illetékek — Impôts, contributions communales, droits	18.931	9.9	1.454	3.3	568	2.7	20.953	8.2	20.415	11.853	23.610	
Leírások: — Amortissements concernant												
ingatlanok értékéből — la valeur d'immeubles	1.067	0.6	180	0.4	304	1.5	1.551	0.6	1.327	987	706	
berendezések értékéből — la valeur du mobilier	104	0.1	44	0.1	52	0.2	200	0.1	187	206	309	
váltókból — des effets	2.925	1.5	—	—	184	0.9	3.109	1.2	1.646	3.456	2.014	
folyószámlás követelésekből — des comptes courants débit.	4.020	2.1	—	—	48	0.2	4.068	1.6	4.631	9.068	2.448	
egyebekből — autres choses	587	0.3	—	—	122	0.6	709	0.3	871	751	747	
Veszteség értékpapírokon — Pertes concernant des valeurs	4.714	2.5	578	1.3	6	0.0	5.298	2.1	8.397	12.750	9.224	
Különféle veszteségek és költségek — Diverses pertes et dépenses	8.621	4.5	1.508	3.4	1.149	5.5	11.278	4.4	9.026	7.368	7.647	
Összesen — Total	191.048	100.0	43.951	100.0	20.902	100.0	255.901	100.0	248.258	296.477	391.856	

egyenlege csak 17.1 millió P-t ért el, viszont sokkal kedvezőtlenebb a kép akkor, ha az 1930. évre tekintünk vissza, 1930-ban ugyanis a tiszta évi jövedelem 59.7 millió P volt.

Azoknak az intézeteknek 1938. évi tiszta nyeresége, amelyek a szóbanlévő üzletét nyereséggel zárták, 25.6 millió P-t tett. Ez az összeg 34.3 millió P felosztható nyereségre nőtt az 1937. évi eredményekből történt áthozatok révén. Az utóbb említett összegnek nem egészen 1/3-a, 10.8 millió P került a nyereségfelosztásnál osztalék gyanánt kifizetésre. Ez az osztalékösszeg a részvény- és üzletrésztőkék összegének 2.3%-a. A pénzintézeti részvé-

nyek utáni osztalékjövedelem tehát a befektetett névértéktökéhez viszonyítva meglehetősen alacsony. A jövő év számlájára megközelítőleg 1/5 részt, 6.5 millió P-t vittek át a felosztásra került 1938. évi nyereségből, míg a rendes tartalékot 4.7, a nyugdíjtartalékot 2.5, a rendkívüli és egyéb tartalékokat pedig 2.7 millió P-vel dotálták, végül nyugdíjalapra 1.8 millió P-t, az igazgatóság jutalékára 1.1 millió P-t, s az értékcsökkenési tartalékalapra 1.0 millió P-t fordítottak. Ahhoz az időhöz képest, amikor a pénzintézetek üzleti eredménye még sokkal kedvezőbb volt, a felosztásra került tiszta nyereségből a különféle célokra juttatott összegek egymáshoz való

aránya lényegesen megváltozott. Osztalékra 1938-ban 31·4, 1930-ban 61·8, a következő üzletév számlájára való átvitelre 1938-ban 19·1, 1930-ban 4·7, az igazgatóság jutalékára 1938-ban 3·3, 1930-ban 6·2% fizettetett ki. A tartalékokra való juttatás arányában a régi állapothoz képest már nincs ilyen túlnagy eltolódás; újabban a tartalékok valamivel nagyobb hányadot kapnak.

A hitelintézetek létszámának 1938. évi alakulásáról az idevonatkozó statisztika a fentebb vázolt viszonyokhoz képest aránylag megnyugtató képet ad. A nyilvántartott intézetek száma az 1938. év folyamán 9-cel csökkenve 1.619 volt, ebből 520 részvénytársasági formájú intézet, 1.085 pedig szövetkezet. A fennálló rendelkezéseknek és az adott viszonyoknak megfelelően új intézet alapítása csak gyéren fordult elő; mindössze 10 intézet keletkezett, amelyek kivétel nélkül hitelszövetkezetek voltak. Felszámolás alá 8 intézet, és pedig 2 részvénytársasági formájú intézet és 6 hitelszövetkezet, csőd vagy kényszerfelszámolás alá 5 részvénytársasági formájú intézet került. A megszűnt intézetek száma 19 volt, ebből 12 részvénytársasági formájú

intézet, 7 pedig hitelszövetkezet. A felszámolás, csőd és kényszerfelszámolás eseteinél évek óta tartó csökkenő irányzat az 1938. évben megállott. A pénzügyintézeti koncentráció irányában nem történt túlságosan nagy haladás. Hiteléletünk kipróbált szervezete azonban a megpróbáltatások dacára egyelőre a nagyobb koncentrációs folyamat elmaradása mellett is általában életképesnek bizonyult.

A pénzügyintézeti alkalmazottak létszámában az üzleti élet fejlődésével szemben érvényesült nagy gátlások dacára 1938-ban érdemlegesnek mondható emelkedés következett be. A tisztviselők száma a szóbanlévő év folyamán 89-cel szaporodott és így az év végén 11.382 volt. A fiókinvézeti tevékenységnek bizonyos visszaesését mutatja az a körülmény, hogy a fiókokban alkalmazott tisztviselők száma 1937 végétől 1938 végéig 1.694-ről 1.630-ra, tehát 64-gyel csökkent. Az 1930. év vége óta a tisztviselőlétszámban bekövetkezett csökkenés 1.185 fő, tehát körülbelül 10% volt, ami aránylag mérsékeltnek mondható, ha figyelembe vesszük, hogy a bruttó jövedelmeknél ez időköz alatt majdnem 40%-os hanyatlás volt.

Szigeti Gyula dr.

Az 1938. évi tűzkárok.

Les dommages causés par les incendies en Hongrie dans l'année 1938.

Résumé. En 1938, il y eut en Hongrie 6.326 incendies, qui ont fait à 9.095 personnes 9.629 mille pengős de dommages. De sorte que des dommages, il revenait en moyenne 1.522 p. à un incendie et 1.059 pengős à un sinistré.

52·0% des incendies ont été dus à des causes nettement établies par les services compétents; la cause des autres ne put être constatée, supposée seulement. Un grand nombre d'incendies (26·7%) furent causés par l'imprudence; venaient ensuite les cas dus à des enfants jouant avec des allumettes (13·7%); pour les autres causes, on trouvera des renseignements dans un tableau ci-dessous.

54·5% des incendies ont été causés — involontairement ou volontairement — par des hommes; 45·5% par des phénomènes de la nature ou par des causes fortuites. La proportion des incendies provoqués par des hommes, accusant une diminution grandissante, est tombée, de 73·8% en 1933, à 71·0% en 1935 et à 57·6% en 1937; et il est à espérer que par une éducation sociale appropriée, elle sera abaissée de plus en plus.

En 1938, les incendies ont fait 24 morts et 79

blessés; ajoutons qu'il y a péri 17 enfants. Parmi les choses y ruinées, la valeur des immeubles a été évaluée à 4.096 mille pengős et celle des biens meubles, à 5.533 mille; des dommages ainsi causés, 90·6% étaient couverts par l'assurance.

Il y a péri 8.556 animaux domestiques, surtout des volailles (5.742) et seulement 2.814 autres bêtes. — Les incendies de bois et forêts, faisant en 1938 127 mille pengős de dégâts, ont causé seulement 1·6% des dommages par incendies, et les années précédentes ils faisaient bien moins de mal. Nous donnons d'ailleurs, dans un relevé ci-dessous, la répartition des immeubles et biens meubles détruits ou endommagés.

On voit, par les statistiques et par les rapports des autorités, que depuis la mise en vigueur de la loi X de 1936, relative à la réglementation de la police d'incendie, la situation s'améliorait.

*

Az a nagy nemzetgazdasági érdek, hogy az elemi csapások által megsemmisített s a gazdasági élet számára sehol meg nem té-

aránya lényegesen megváltozott. Osztalékra 1938-ban 31·4, 1930-ban 61·8, a következő üzletév számlájára való átvitelre 1938-ban 19·1, 1930-ban 4·7, az igazgatóság jutalékára 1938-ban 3·3, 1930-ban 6·2% fizettetett ki. A tartalékokra való juttatás arányában a régi állapothoz képest már nincs ilyen túlnagy eltolódás; újabban a tartalékok valamivel nagyobb hányadot kapnak.

A hitelintézetek létszámának 1938. évi alakulásáról az idevonatkozó statisztika a fentebb vázolt viszonyokhoz képest aránylag megnyugtató képet ad. A nyilvántartott intézetek száma az 1938. év folyamán 9-cel csökkenve 1.619 volt, ebből 520 részvénytársasági formájú intézet, 1.085 pedig szövetkezet. A fennálló rendelkezéseknek és az adott viszonyoknak megfelelően új intézet alapítása csak gyéren fordult elő; mindössze 10 intézet keletkezett, amelyek kivétel nélkül hitelszövetkezetek voltak. Felszámolás alá 8 intézet, és pedig 2 részvénytársasági formájú intézet és 6 hitelszövetkezet, csőd vagy kényszerfelszámolás alá 5 részvénytársasági formájú intézet került. A megszűnt intézetek száma 19 volt, ebből 12 részvénytársasági formájú

intézet, 7 pedig hitelszövetkezet. A felszámolás, csőd és kényszerfelszámolás eseteinél évek óta tartó csökkenő irányzat az 1938. évben megállott. A pénzügyi koncentráció irányában nem történt túlságosan nagy haladás. Hiteléletünk kipróbált szervezete azonban a megpróbáltatások dacára egyelőre a nagyobb koncentrációs folyamat elmaradása mellett is általában életképesnek bizonyult.

A pénzügyi alkalmazottak létszámában az üzleti élet fejlődésével szemben érvényesült nagy gátlások dacára 1938-ban érdemlegesnek mondható emelkedés következett be. A tisztviselők száma a szóbanlévő év folyamán 89-cel szaporodott és így az év végén 11.382 volt. A fiókinvézeti tevékenységnek bizonyos visszaesését mutatja az a körülmény, hogy a fiókokban alkalmazott tisztviselők száma 1937 végétől 1938 végéig 1.694-ről 1.630-ra, tehát 64-gyel csökkent. Az 1930. év vége óta a tisztviselőlétszámban bekövetkezett csökkenés 1.185 fő, tehát körülbelül 10% volt, ami aránylag mérsékeltnek mondható, ha figyelembe vesszük, hogy a bruttó jövedelmeknél ez időköz alatt majdnem 40%-os hanyatlás volt.

Szigeti Gyula dr.

Az 1938. évi tűzkárok.

Les dommages causés par les incendies en Hongrie dans l'année 1938.

Résumé. En 1938, il y eut en Hongrie 6.326 incendies, qui ont fait à 9.095 personnes 9.629 mille pengős de dommages. De sorte que des dommages, il revenait en moyenne 1.522 p. à un incendie et 1.059 pengős à un sinistré.

52·0% des incendies ont été dus à des causes nettement établies par les services compétents; la cause des autres ne put être constatée, supposée seulement. Un grand nombre d'incendies (26·7%) furent causés par l'imprudence; venaient ensuite les cas dus à des enfants jouant avec des allumettes (13·7%); pour les autres causes, on trouvera des renseignements dans un tableau ci-dessous.

54·5% des incendies ont été causés — involontairement ou volontairement — par des hommes; 45·5% par des phénomènes de la nature ou par des causes fortuites. La proportion des incendies provoqués par des hommes, accusant une diminution grandissante, est tombée, de 73·8% en 1933, à 71·0% en 1935 et à 57·6% en 1937; et il est à espérer que par une éducation sociale appropriée, elle sera abaissée de plus en plus.

En 1938, les incendies ont fait 24 morts et 79

blessés; ajoutons qu'il y a péri 17 enfants. Parmi les choses y ruinées, la valeur des immeubles a été évaluée à 4.096 mille pengős et celle des biens meubles, à 5.533 mille; des dommages ainsi causés, 90·6% étaient couverts par l'assurance.

Il y a péri 8.556 animaux domestiques, surtout des volailles (5.742) et seulement 2.814 autres bêtes. — Les incendies de bois et forêts, faisant en 1938 127 mille pengős de dégâts, ont causé seulement 1·6% des dommages par incendies, et les années précédentes ils faisaient bien moins de mal. Nous donnons d'ailleurs, dans un relevé ci-dessous, la répartition des immeubles et biens meubles détruits ou endommagés.

On voit, par les statistiques et par les rapports des autorités, que depuis la mise en vigueur de la loi X de 1936, relative à la réglementation de la police d'incendie, la situation s'améliorait.

*

Az a nagy nemzetgazdasági érdek, hogy az elemi csapások által megsemmisített s a gazdasági élet számára sehol meg nem té-

rülő ingó- és ingatlanjavak értéke a társadalom számára megmenthető legyen, egyaránt érinti a magánosokat, akik a kárt szenvedik és az államhatalmat, amelynek feladata, hogy polgárait a rendelkezésre álló eszközökkel mindennemű károsodástól megóvja. Az elemi csapások közül statisztikailag aránylag legjobban megfigyelhető csapásnem a tűz, melynek pusztítása időben és térben korlátozható, ezért hatásaiban pontosabban megfigyelhető, méreteiben felderíthető s az általa okozott veszteség mértéke megállapítható. (Az elemi csapások egyéb fajaira ugyanezeket a megállapításokat nem alkalmazhatjuk (egy orkánnak, árvíznek, mezőgazdasági rovarkárnak határ időben és térben alig szabható) s ezért a statisztika pontosságával rendszerint az általuk okozott kár nagyságát sem mérhetjük meg, csak több-kevesebb valószínűséggel megbecsülhetjük.) Ezek a tulajdonságok teszik lehetővé a tűzkárok pontos megfigyelését s ezt a körülményt a hivatalos statisztika is felismerve, tevékenységi körébe már 1873-ban bevonta a tűzkárstatisztikai adatgyűjtést, amelyet az azóta eltelt közel 7 évtized alatt a gyakorlati élet követelményeihez idomítva többször módosított abból a célból, hogy a tűzrendészet, az általános tűzbiztonság, valamint a biztosításügy ez ágának fejlesztéséhez szükséges kormányzati intézkedések helyességének alapfeltételét, a pontos számszerű eredményeket nyújtani tudja.

Tűzrendészet és tűzkárstatisztika — s még inkább a tűzrendészeti, tűzvédelmi berendezési statisztika — egymást kölcsönösen kiegészítő, egymást támogató fogalmak. A számok tükrében mutatkozik meg a tűzbiztonság e két tényezőjének egymásra gyakorolt hatása. Az 1932-ben végrehajtott tűzkárstatisztikai reformot nyomon követő megelőző és elhárító tűzrendészet fokozódó hatásossága a tűzvészek gyakoriságának és méreteinek csökkenésében mutatkozik örövendetesen. Az egész tűzrendészeti kérdést egységesen szabályozó kormányintézkedés — az ú. n. tűzrendészeti kódex megalkotása — a tűz pusztításának oly alacsony szintre való leszorítását eredményezte, amelyen huzamosabb időn át tarthatónak látszik s amely alá csak a lakosság társadalmi úton történő felvilágosító nevelésének segítségével — tehát nem a szoros értelemben vett tűzrendészeti feladatok által — lenne csak tovább csökkenthető.

Az 1938-as esztendő — a trianoni béke által teremtett helyzetben eltöltött két évti-

zed utolsó évét — tűzrendészeti szempontból tehát az adott viszonyok között a legjobb benyomással zárhatjuk le s az alább következő számokból olvashatjuk ki a trianoni országterület fejlett tűzvédelmi felkészültségének eredményes működését.

Év	Tűzesetek száma	Index 1933 = 100	Károsultak száma	Index 1933 = 100	Kárérték összege ezer P	Index 1933 = 100	I tűzesetre esik kár P	Index 1933 = 100	I károsultira esik kár P	Index 1933 = 100
1933	7.682	100	15.180	100	11.710	100	1.524	100	771	100
1934	8.369	109	15.149	100	11.804	101	1.410	93	779	101
1935	8.558	111	16.005	105	11.172	95	1.305	86	698	91
1936	7.517	98	13.557	89	9.650	82	1.284	84	712	92
1937	6.292	82	9.440	62	9.857	84	1.567	103	1.044	135
1938	6.326	82	9.095	60	9.629	82	1.522	100	1.059	137

Az 1938. év folyamán az országban 6.326 esetben pusztított a tűz, ezek az esetek 9.095 személynek összesen 9,629.000 P kárt okoztak. Ezek a számok, valamint a belőlük számított átlagértékek részben alacsonyabbak, egy másik részükben magasabbak az előző évi megfelelő adatokhoz viszonyítva, de általában mutatják a fentebb érintett standard szintet.

A károsultak számában s a kárérték összegében mutatkozó csökkenés mellett — az esetek számában tapasztalható jelentéktelen növekedéstől eltekintve — az átlagértékeknél mutatkozik némi emelkedés. Ez kedvezőtlennek látszik, mert ebből a tűzvészjellegű esetek gyakoribb előfordulására lehet következtetni.

A tűzvészek területi megoszlása tekintetében mást mutatnak az esetek egyszerű eloszlását jelző számok, mást a károsultak megoszlását feltüntető adatok s ismét mást a kárösszegeknek valamely ismérvhez, pl. a lakosság, a károsultak, vagy a tűzesetek számához viszonyított arányszámait. A kár nagyság s a tűzgyakoriság hozzávetőleges megítélésére az ilyen viszonylagos értékek megállapítására kell szorítkoznunk, mert az elpusztított ingó- és ingatlanjavaknak az összes vagyontárgyak értékéhez való viszonyítása, ez utóbbi megállapításának lehetlensége miatt nem vihető keresztül, jóllehet ez volna a leghelyesebb módszer a tűzpusztító hatásának nemzetgazdasági szempontból való megmérésére. Az ilyenformán kiszámított átlagértékek tanúsága szerint a tűzkárnagyság s a tűzgyakoriság ott a legjelentősebb, ahol a lakosság települése iparforgalmi jellegű, ahol tehát az ipari tele-

1. Az okozott károk 1938-ban. — *Domages causés en 1938 par les incendies.*

Vármegye, tjv. <i>Comitats et villes autonomes</i>	Nombre des		D o m m a g e s c a u s é s					10.000 lélekre esik - Pour 10.000 habi- tants combien	Domages pour				
	Tüzesetek incendies	Károsultak sinistrés	Biztosított à des		Nem biztosított à des		Össze- sen au total		0/o	tüzeset - d'in- cendies?	kár de dom- mages?	1 tűz- esetre esik kár 1 in- cendie	1 káro- sultra esik kár 1 per- sonne sinis- trée
			ingók- ban biens meubles	ingatla- nokban immeu- bles	ingók- ban biens meubles	ingatla- nokban immeu- bles							
	száma	okozott károk összege 1.000 pengőben en milliers de pengős	assurés	non assurés			pengőben — en pengős						
Baranya	174	207	71	36	23	19	149	1.5	6.9	5.917	856	720	
Fejér	190	277	94	69	24	15	202	2.1	8.2	8.733	1.063	729	
Győr, Moson és Pozsony k. e. e.	88	215	168	178	13	8	367	3.8	5.6	23.259	4.159	1.702	
Komárom és Esztergom k. e. e.	103	187	184	77	4	3	268	2.8	5.6	14.624	2.602	1.433	
Somogy	357	542	193	181	27	32	433	4.5	9.1	11.043	1.210	797	
Sopron	145	451	181	307	9	3	500	5.2	1.0	35.175	3.448	1.109	
Tolna	170	245	116	112	12	28	268	2.8	6.4	10.110	1.576	1.094	
Vas	224	443	215	206	16	13	450	4.7	8.2	16.556	2.009	1.016	
Veszprém	187	313	173	139	15	13	340	3.5	7.5	13.218	1.818	1.086	
Zala	427	670	207	246	55	29	537	5.6	11.6	14.526	1.258	801	
Bács-Bodrog	95	111	42	17	6	2	67	0.7	8.3	5.750	695	595	
Békés	190	202	75	42	8	4	129	1.3	5.6	3.810	679	639	
Bihar	144	191	71	55	5	4	135	1.4	7.9	7.387	938	707	
Csanád, Arad és Torontál k. e. e.	140	158	60	33	4	3	100	1.0	8.0	5.719	714	633	
Csongrád	130	157	42	34	6	2	84	0.9	8.8	5.610	638	529	
Hajdu	113	133	15	14	6	13	48	0.5	6.2	2.623	425	361	
Jász-Nagykun-Szolnok	245	309	185	65	11	12	273	2.8	5.8	6.429	1.114	883	
Pest-Pilis-Solt-Kiskun	842	988	685	316	49	42	1.092	11.4	5.7	7.334	1.296	1.104	
Szabolcs és Ung k. e. e.	301	451	254	281	26	31	592	6.2	7.0	13.797	1.967	1.313	
Szatmár, Ugocsa és Bereg k. e. e.	127	183	62	68	30	21	181	1.9	7.9	12.915	1.433	995	
Abaúj	215	395	91	152	6	14	263	2.7	22.8	27.866	1.223	666	
Borsod, Gömör és Kishont k. e. e.	294	429	135	157	20	37	349	3.6	9.5	11.231	1.187	814	
Heves	188	235	55	81	13	29	178	1.8	5.8	5.487	947	757	
Nógrád és Hont k. e. e.	300	429	292	198	17	10	517	5.4	13.0	22.374	1.723	1.205	
Zemplén	141	201	55	98	5	6	164	1.7	9.4	10.912	1.163	816	
Vármegyék összesen — <i>Total des comitats</i>	5.530	8.122	3.721	3.162	410	393	7.686	79.8	7.6	10.570	1.389	946	
Pécs	16	27	73	10	2	—	85	0.9	2.2	11.970	5.368	3.185	
Székesfehérvár	18	29	6	10	3	1	20	0.2	4.3	4.525	1.056	655	
Győr	38	49	94	10	3	—	107	1.1	7.4	20.967	2.816	2.184	
Sopron	12	17	13	1	1	—	15	0.2	3.3	4.454	1.333	941	
Baja	17	21	3	5	1	7	16	0.2	5.4	5.125	941	762	
Hódmezővásárhely	33	39	3	4	1	—	8	0.1	5.6	1.352	242	205	
Szeged	80	84	63	78	4	2	147	1.5	5.6	10.365	1.838	1.750	
Debrecen	53	58	46	23	5	2	76	0.8	4.2	6.004	1.434	1.310	
Budapest	403	471	983	336	30	8	1.357	14.0	3.8	12.822	3.370	2.883	
Kecskemét	95	133	30	21	5	2	58	0.6	11.4	7.109	620	444	
Miskolc	31	45	11	14	22	7	54	0.6	4.6	8.066	1.742	1.200	
Tjv.-ok összesen — <i>Total des villes autonomes</i>	796	973	1.325	512	77	29	1.943	20.2	4.5	11.013	2.445	2.000	
Mindössze — <i>Total général</i>	6.326	9.095	5.046	3.674	487	422	9.629	100.0	7.0	10.657	1.522	1.059	

pek nagyobb tűzveszélyessége indokolja a gyakori tüzeket s egyben a magasabb értéket jelentő objektumok pusztulását. A vármegyei törvényhatóságok közül Győr és Sopron vármegye van a legkedvezőtlenebb helyzetben, ahol az országos átlagértékeket jóval meghaladó számok mutatkoznak. Az egy tüzesetre eső átlagérték ezekben a vármegyékben 4.159, illetve 3.448 P volt, holott a vármegyei átlag csak 1.389 P s az országos átlag is csak 1.522 P. Magas még ez az

átlagszám a többi dunántúli vármegyében is, így Komárom vármegyében 2.602, Vas vármegyében 2.009, Veszprém vármegyében 1.818 P. Az Alföld és Észak vármegyéi közül kiemelkedőek Szabolcs (1.967 P) és Nógrád vármegyék (1.723 P) átlagértékei. Az egy károsultra eső kárérték átlagadatai nagyjából párhuzamot mutatnak a tüzesetek átlagos értékével.

A városi törvényhatóságok adatai ki-domborítják a nagyobb tűzrendészeti felké-

szültség előnyét s az értékesebb városi objektumok pusztulásának nagyobb mértékét. A kárértékeknek a lakosság számához való viszonyításából nyert átlagszámok általában kisebbek, mint a vármegyékben, de az egy tüzesetre, illetve egy károsultra eső átlagok jóval nagyobbak, mint a vidéken. Legmagasabbak ezek a számok Pécs városában, ahol 1938-ban egy tüzeset átlag 5.368 P kárt okozott és egy tűzkárosult 3.185 P kárt szenvedett. Ezekkel a számokkal Pécs városa nemcsak a tj. városok összesített átlagértékeit, hanem az országos átlagokat is jóval meghaladja. Ebben a vonatkozásban legkedvezőbb volt a helyzet Hódmezővásárhelyen, ahol egy tüzeset csak 242 P kárt okozott, egy tűzkárosult csak 205 P kárt szenvedett.

Az általános tűzrendészeti viszonyok belső tartalmára nagyobb világosságot vet, ha a tüzeket előidéző okokat is vizsgálat tárgyává tesszük. A lakosság magatartása s a természeti, fizikai tényezők szerepe a tüzvészek keletkezésében jellegzetesen megmutatja a társadalmi téren szükséges tennivalókat. A tűzkárstatisztikai adatgyűjtés a tüzokok kutatásánál kiterjeszkedik arra is, hogy a tűz keletkezésének oka kétségtelenül bebizonyított-e, vagy csak vélelmezett. Általában megállapítható, hogy a tüzokoknak körülbelül a fele nyert bebizonyítást közvetlenül a tűzvizsgálat megtartásakor. 1938-ban az okok 52·0, 1937-ben 50·7, 1936-ban 55·5, 1935-ben pedig 54·3 %-a volt megállapítható. Ezek az arányszámok nem kielégítőek, mert a kellő szakértelemmel megejtett tűzvizsgálatoknak sokkal több esetben kellene megállapítani tudni, a tűz keletkezésének az okát. Kétségtelen azonban, hogy a tűz oka gyakori esetben — különösen vidéken, a külterületi lakott helyeken, ahol a lakosság szétszórtan él s a tűzvizsgálat a nagy távolságok miatt néha többnapos késedelemmel, a kellő híradás hiánya miatt pedig néha egyáltalán nem tartható meg — a bizottsági kivizsgáláskor a legnagyobb jószándék mellett sem deríthető fel megnyugtató módon. Ilyen esetekben a további felderítés a csendőrség feladata s a csendőrnnyomozati eredmények a vélelmezett tüzokok arányát nagymértékben leszorítanak. A tűzkárstatisztikai adatgyűjtés mai állása mellett nem rendelkezünk a csendőri nyomozások utólagos eredményeivel; ezeknek a begyűjtése helyesen egészítené ki a tűzkárstatisztikai adatgyűjtést. Csak arról van tudomásunk, hogy a tüzvész-

szek közül hány esetben indított a hatóság további eljárást és hány esetben nem. Sajnos, itt is eléggé meg nem magyarázható helyzetet tárnak fel az adatok. 1938-ban a 6.326 tüzeset közül 4.658 esetben, vagyis az esetek 73·6%-ában nem indítottak sem a károsultak, sem ismert, vagy ismeretlen tettesek, vagy bárki más ellen semmiféle eljárást. Holott, ha egyenként vizsgáljuk a beérkezett tűzkárjelentéseket, az azokban leírt összes körülmények beható vizsgálata alapján gyakran indokolatlannak látszik a hatósági eljárás meg nem indítása. A vélelmezett tüzokok magas aránya legfeljebb a vidéken volna elfogadható, de már a városokban nem. A tj. városokban az 1938. évben előfordult 796 tüzeset 63·3%-ában volt bizonyítható a tüzok. Ez kedvezőbb, mint az országos arány, de ezekben a nagy városokban, ahol minden lehetőség megvan arra, hogy a tűz keletkezésének az oka felderíttessék, ezt az arányt szintén nem mondhatjuk kielégítőnek. Éppen így nehéz elfogadni azt, hogy a tj. városokban a tüzesetek 81·5 %-ában nem volt szükség további eljárásra.

A tüzokok között legnagyobb számmal szerepelnek a gondatlanságból okozott tüzvészek. Az összes esetek 26·7%-át gondatlanság okozta. A következő legnagyobb tüz-

2. A tüzesetek okai 1938-ban.

Causes d'incendies en 1938.

A tüzeset oka <i>Causes</i>	Bebizonyított <i>Prouvées</i>		Vélelmezett <i>Supposées</i>		Összes tüzesetek <i>Au total</i>		A bebizonyított tüzokok száma az összes esetek %-ában - <i>Proportion des causes prouvées, %</i>
	tüzokok		tüzokok		tüzokok		
	szám <i>nombres abs.</i>	%	szám <i>nombres abs.</i>	%	szám <i>nombres abs.</i>	%	
Gyújtogatás — <i>Malveillance</i>	197	5·9	651	21·4	848	13·4	23·2
Öngyújtás — <i>Incendie causé volontairement par le propriétaire</i>	20	0·6	21	0·7	41	0·6	48·8
Villámcsapás — <i>Foudre</i>	400	12·2	42	1·4	442	7·0	90·5
Gyermekek játéka <i>Enfants en jouant</i>	616	18·7	250	8·2	866	13·7	71·1
Gondatlanság — <i>Imprudence</i>	824	25·0	866	28·5	1.690	26·7	48·8
Villamos áram — <i>Courant électr.</i>	118	3·6	38	1·2	156	2·5	75·6
Robbanás — <i>Explosion</i>	41	1·3	11	0·4	52	0·8	78·9
Gép- v. motorhiba <i>Panne de machine ou de moteur</i>	55	1·7	32	1·1	87	1·4	63·2
Röptűz — <i>Etincelles (de cheminées, etc.)</i>	167	5·1	125	4·1	292	4·6	57·2
Kéménytűz — <i>Feu de cheminée</i>	397	12·1	275	9·1	672	10·6	59·1
Egyéb ok — <i>Autres causes</i>	454	13·8	726	23·9	1.180	18·7	38·5
Összesen — Ensemble	3.289	100·0	3.037	100·0	6.326	100·0	52·0

okcsoportot — az ú. n. egyéb és ismeretlen okokon kívül — a gyújtószerrel játszó gyermekek alkotják. Az összes esetek 13·7 %-ában ilyen okokból keletkezett tűzvész. Gyújtogatás 13·4 %-ban, kéménytűz (különösen falvakban a kéménybe beépített gerenda meggyulladás miatt) 10·6 %-ban, villámcsapás 7·0 %-ban, kéményből, mozdonyból stb. kipattanó szikra 4·6 %-ban, a villamosáramszolgáltatás különféle üzemi hibái (rövidzárlat) 2·5 %-ban szerepelnek a tűzokok sorában.

Az eddigiekben azt vizsgáltuk, hogy a tüzet milyen ok idézte elő. Tegyük vizsgálat tárgyává azt, hogy magát az okot milyen külső behatás eredményezte. Az okot vagy maga az ember, vagy pedig természeti tényezők, esetleg véletlennek minősíthető körülmények idézik elő. Az ember aktív közreműködése eredményezi a tüzet akkor, amikor gyújtogat (a biztosítási csalásnak minősíthető öngyújtást is ideszámítva), vagy passzív módon működik közre a tűz keletkezésénél akkor, amikor elővigyázatlansága, hanyagsága, gondatlansága következtében támad tűz. Az aktív és passzív tényező együttesen jelentkezik, amikor a gyermek játéka okoz tüzet s a kötelező felügyelet elmulasztása teszi lehetővé a szerencsétlenséget. A tüzet előidéző okoknak ily csoportosítása alapján megállapítható, hogy a tűzokok igen nagy hányadát — 1938-ban 54·5

%-át — az ember aktív, vagy passzív közreműködése idézte elő s csak 45·5 %-át okozta természeti tűnemény vagy véletlen. Oly nagy arányszám ez, amelyre fel kell figyelnie a társadalomnak és a hivatalos szerveknek egyaránt. Az utóbbi években mégis némi javulás mutatkozik: mintha sikerülne leszorítani az ember által okozott tüzek arányát.

É v	Az összes tüzesetek közül	
	ember	egyéb körülmény
	okozta a tüzet %-ban	
1933	73·8	26·2
1934	72·8	27·2
1935	71·0	29·0
1936	68·3	31·7
1937	57·6	42·4
1938	54·5	45·5

Mennyi felvilágosító, népnevelő munkára van még szükség, hogy a gondatlansági esetek, ha nem is elkerülhetők, de legalább jelentősen csökkenthetők legyenek.

A tűz pusztításának tárgyi hatásai közül első helyen az emberi életben és testi épségében beállott kárról emlékezünk meg. Magyarországon az 1938. évben 24 személy lelte halálát a lángokban, illetve sérült meg halálosan, valamennyien tűzkárt szenvedett magánszemélyek, a mentőszemélyzet közül ebben az évben senki sem halt meg. A 24 személy közül 17 volt gyermek: a szülői felügyelet hiánya ilyen tragikusan bosszulta meg magát. Könnyebben, vagy súlyosan, de halált nem okozóan 63 tűzkárt szenvedett egyén s 16 mentőszemélyzeti tag sérült meg. Összesen tehát tűzvész által 103 személy szenvedett testi épségében kárt.

A lakosság háziállatai közül 8.556 drb különféle állat vált a tűzvész martalékává. Ezek közül azonban 5.742 apró szárnyas jószág volt, úgyhogy csak 2.814 nagyobb háziállat pusztult el, mégpedig 47 drb. ló, 157 drb. szarvasmarha, 1.253 drb. juh és kecske, 904 sertés és 453 másfajta állat. Az elpusztult állatok összes értéke 169.592 P volt, amelyből 86·9% volt biztosítva. A háziállatok biztosítottsága tekintetében öröndetes javulás mutatkozik, mert amíg 1936-ban az összes elpusztult állatok értékének csak 69·2 %-a volt biztosítva, addig 1937-ben már 73·0 %-a, 1938-ban pedig 86·9 %-a. Itt is észlelhető tehát, hogy az állatbiztosítás a lakosság körében egyre jobban terjed, amit csak örömmel vehetünk tudomásul.

A tűz által elpusztított ingó és ingatlan javak értékének egymásközi viszonyát te-

3. A tüzesetek alkalmával testi épségükben kárt szenvedett személyek.

Personnes blessées au cours des incendies.

Megnevezés <i>Spécification</i>	Férfi <i>Hommes</i>	Nő <i>Femmes</i>	Gyermekek <i>Enfants</i>	Összesen <i>Total</i>
A károsultak közül: — <i>Sinistrés</i>				
megsérült — <i>blessés</i>	40	18	5	63
meghalt — <i>morts</i>	3	4	17	24
Együtt — <i>En tout</i>	43	22	22	87
A mentőszemélyzet kö- zül: — <i>Membres du</i> <i>service de secours</i>				
megsérült — <i>blessés</i>	15	1	—	16
meghalt — <i>morts</i>	—	—	—	—
Együtt — <i>En tout</i>	15	1	—	16
Összesen megsérült — <i>Total des blessés . .</i>	55	19	5	79
Összesen meghalt — <i>Total des morts . .</i>	3	4	17	24
Mindössze — <i>Total</i> <i>général</i>	58	23	22	103

4. Az ingókban okozott tűzkárok megoszlása 1938-ban.
Dommages causés par les incendies à des biens meubles en 1938.

Megnevezés — <i>Spécification</i>	D o m m a g e s				Az összes kár- ból biztosítva volt — <i>Proportion des dom- mages assurés</i>
	Biztosított <i>assurés</i>	Nem biztosított <i>non assurés</i>	Összes — <i>au total</i>		
	károk ezer pengőben <i>en milliers de pengős</i>		%		%
Háziállatok — <i>Animaux domestiques</i>	147	22	169	3.1	86.9
Bútorok, ruhaneműek és házieszközök — <i>Meubles, vêtements; instruments de ménage ou dits de maison</i>	333	69	402	7.3	82.8
Gabonaneműek asztagban — <i>Céréales en meules</i>	285	24	309	5.6	92.2
Szemes termények — <i>Plantes à graines</i>	231	33	264	4.8	87.5
Takarmány és szalma — <i>Fourrage et paille</i>	747	99	846	15.3	88.3
Mezőgazdasági gépek és eszközök — <i>Machines et instrum. agricoles</i>	542	45	587	10.6	92.3
Gyári és ipari felszerelések és eszközök — <i>Outillages de fabriques et d'autres établissem. industr.</i>	993	35	1.028	18.5	96.6
Árukészlet — <i>Marchandises</i>	1.118	47	1.165	21.0	96.0
Egyéb tárgyak — <i>Autres objets</i>	650	113	763	13.8	85.2
Ingók összesen — <i>Total des biens meubles</i>	5.046	487	5.533	100.0	91.2

kintve, általában azt mutatják a több évre visszatekintő számsorok, hogy úgy az ingó, mint az ingatlan jószágok értéke nagyjából egyforma szokott lenni s inkább az ingóértékek haladják meg némileg az ingatlanokéit. Az 1938. év folyamán az elpusztult ingójavak összes értéke 5.533 ezer P volt, ami 57.4%-át képezte az összes tűzkárértéknek. Az elpusztult ingóságok részletezését a 4. sz. táblázat foglalja magában.

Az összeállítás szerint legnagyobb kár a különféle árukészletekben mutatkozik, az összes értékből 1.2 millió P, azaz 21.0% esik erre a csoportra. Aránylag nagy értékek mentek veszendőbe — szemben az előző évi tapasztalatokkal — a különböző gyári és egyéb ipari felszerelések és eszközök közül. Az ebben a kategóriában kimutatott, valamivel több mint 1 millió P értékvesztés 18.5%-át jelenti az összes kárnak. Számottevő még a takarmány és szalma, valamint a bútor, ruhanemű s a különféle lakásberendezési tárgyak megsemmisülése.

Az egyes ingójószágfajták értékösszegei más-más eloszlást mutatnak, ha azt vizsgáljuk, hogy a tj. városokban, vagy a megyei városokban, illetőleg községekben estek áldozatul a tűznek. Természetesen a mezőgazdasági termelést szolgáló jószágok és az agrártermékek egész csekély összeggel szerepelnek a tj. városokban. Viszont az elégett gyári és ipari felszereléseknek és eszközöknek is csak egy kisebb hányada (41.2%-a) vált a tűz martalékává a tj. városokban; ezeknek a zöme vidéken pusztult el, holott a gyárak és nagyobb ipartelepek in-

kább a tj. városokban települtek (Budapest, Győr stb.). A gyári és kereskedői árukészlet nagyobbik fele már a tj. városokban szerepel a tűzkárok sorában.

Örömmel állapíthatjuk meg, hogy évről-évre kevesebb azoknak az ingóknak az értéke, amelyek nem voltak biztosítva. Az 1938. év folyamán elégett ingóságok összértékéből 91.2% biztosítás útján megtérül. Ez az arányszám 1936-ban még 84.5% volt. A biztosítási gondolat fokozódó terjedése olvasható ki ezekből a számokból. Az egyes jószágfajták biztosítottsága azonban nem egyforma. Érthetően legjobban vannak biztosítva a gyári és ipari felszerelések, valamint a kereskedői árukészletek, az előbbieknél 96.6%-a, az utóbbiaknak 96.0%-a térül meg biztosítás útján. Tehát az összes tűzkárok sorában legnagyobb összeggel szereplő két jószágfajta értéke majdnem teljes egészében megtérül. Aránylag legkevésbé voltak biztosítva a bútorok, ruhaneműek, házieszközök stb., ezek értékének csak 82.8%-a fog visszakerülni a biztosítók kifizetési útján a tulajdonosokhoz. Ezeknek a jószágfajtáknak gyér biztosítottsága irányt mutat a biztosítási gondolat terjesztésének. Még nagyon sok lakás nincs tűz ellen bebiztosítva, pedig a gondatlanságból okozott szobátüzek igen gyakoriak. A 4.147 épület-tűz közül 2.621 eselben a tűz az épület belső részén támadt s ha egybevetjük a tűz okát annak keletkezési helyével, akkor azt kell látnunk, hogy a belső tüzeket a legnagyobb részben a köteles gondosság, felügyelet kello hiánya eredményezte.

Az 1938. évben előfordult 6.326 tüzeset közül 1.462 esetben csak ingatlanvagyonban, 2.166 esetben pedig ingatlan- és ingóvagyonban esett károsodás, a többi tűz csak ingóvagyonot emésztett meg. Tehát összesen 3.628 olyan tüzeset fordult elő (az összes esetek 57·4%-a), amely ingatlanvagyonra rontott.

A tüzesetek alkalmával leégett, vagy megrongálódott épületek száma 1938-ban 5.064 volt, valamivel kevesebb, mint egy évvel azelőtt. Az épületek közül 1.667 lakóház, 2.417 gazdasági épület, 191 gyárépület és 518 gazdasági épülettel, vagy műhellyel egybeépített lakóház volt. Az ingatlanokban okozott károk értékéről az 5. sz. tábla nyújt tájékoztatást.

Legnagyobb értéket képviselnek a leégett, vagy megrongált gazdasági épületek, amelyek az épületek sorában is a legnagyobb számmal voltak kitéve a tűz pusztításának. Az erre az épületcsoportra eső 1·3 millió P kárérték 33·3%-a az összes épületkároknak. Ezek után a lakóházak következnek 1·2 millió P értékkel (30·4%-ban) s a lakóházzal egybeépített gazdasági épületek 0·7 millió P értékkel (17·6%-ban). E három kategóriába tartozó épületek száma 4.593 volt (az összes épületek 90·6%-a) s ezek értéke 3·2 millió P-t tett ki (az összes épületkárártéknek 81·3%-a). E három épületfajta dominálja tehát az ingatlankárokat s az épületek rendeltetéséből láthatjuk — különösen, ha a területi eloszlásukat is figyelembe vesszük —, hogy

e tüzek miatt főképpen az agrárfoglalkozású lakosság szenvedett leginkább.

A 3.970 ezer P-t kitevő épületkárok 92·5%-a biztosítva volt, tehát országos viszonylatban a kárt szenvedett épülettulajdonosok a legnagyobb részben kárpótlást nyertek. A különböző épületfajták biztosítottasága általában az országos arány körül mozog. Ez a helyzet némi javulásra enged következtetni a megelőző évek viszonyaihoz képest. 1936-ban ugyanis az összes épületkároknak csak 84·7%-a térült meg biztosítás útján. A tűzkárjelentések gyakran számolnak be olyan esetekről, ahol egyes tárcák kezeléséhez tartozó s a kir. kincstár tulajdonát képező értékes ingatlanok nincsenek biztosítva s a tűz több ezer pengő kárt okozott bennük, amely sehol sem térül meg.

Az épületkárokkal kapcsolatban röviden foglalkoznunk kell még az érintett épületek építési viszonyaival is, minthogy ezek a tűzveszélyesség megítélésére nézve támpontot nyújtanak. Szigorúbban kell megítélni egy olyan község vagy város tűzrendészeti viszonyait, ahol az épületek legnagyobb része szilárd alapépítményű és falazatú, valamint kemény tetőzetű, egy oly községgel szemben, ahol fa-, vagy vályogfalú, zsup-, vagy fafedelű épületek vannak nagyobb számmal.

Az épületekre vonatkoztatott tűzveszélyesség és tűzgyakoróság ilyen szempontból való megállapítására célunkhoz mérten megfelelő támpontot nyújtanak a tízéven-

5. Az ingatlan tűzkárok megoszlása 1938-ban.

Répartition des dommages causés par les incendies à des immeubles en 1938.

Megnevezés — <i>Spécification</i>	D o m m a g e s				Az összes kárból biztosítva volt <i>Proportion des dommages assurés</i> %
	Biztosított <i>assurés</i>	Nem biztosított <i>non assurés</i>	Összes <i>au total</i>		
			károk ezer pengőben <i>en milliers de pengős</i>	%	
Lakóház — <i>Maisons d'habitation</i>	1.124	85	1.209	30·5	93·0
Lakóház műhellyel — <i>Maisons d'habitation avec atelier</i>	13	—	13	0·3	100·0
Lakóház gazdasági épülettel — <i>Maisons d'habitation avec bâtiment agricole</i>	655	42	697	17·5	94·0
Gazdasági épület — <i>Bâtiments agric.</i>	1.196	127	1.323	33·3	90·4
Gyári vagy ipari épület — <i>Fabriques et autres bâtiments industr.</i>	590	25	615	15·5	95·9
Hivatali épület — <i>Bureaux</i>	18	8	26	0·7	69·2
Egyéb épület — <i>Autres bâtiments</i>	77	10	87	2·2	88·5
Épületkárok összesen — <i>Total des dommages causés à des bâtiments</i>	3.673	297	3.970	100·0	92·5
Erdők — <i>Bois et forêts</i>	2	125	127	—	1·6
Ingatlanok mindössze — <i>Total général des immeubles sinistrés</i>	3.675	422	4.097	—	—

kint megtartott lakóházszámlálás eredményei, amelyek kiterjeszkednek az épületek építési viszonyaira is. Tekintettel azonban arra, hogy lakóházszámlálási adatok csak 1930. évről állanak rendelkezésre, ezeknek az 1938. évben leégett épületekkel való összehasonlítása ma már nem nyújtana kielégítő képet. Az épületek tűzgyakoróságának és tűzveszélyességének megállapítására vonatkozó ezt az egyetlen helyes módszert arra az időre hagyjuk, amikor az 1940. évi lakóházszámlálás adatai rendelkezésre fognak állni s most csak az 1938-ban leégett, vagy megrongálódott házak építési adatait mutatjuk be.

A vonatkozó táblázat adatai magukban véve is némi fényt vetnek a lakóházak, vagy egyéb épületek megépítettségére nézve. Általában domináló a puhatetőzet, a leégett, vagy megrongált 5.064 épület közül 3.031-nek, azaz 59·9%-nak volt szalma-, faszindely- stb. tetőzete. Cserepes, palatető, vagy

6. Leégett vagy megrongált épület rendeltetés és épületnemek szerint 1938-ban.

Bâtiments détruits ou endommagés par les incendies en 1938, suivant leur destination et leur genre.

Az épület rendeltetése <i>Destination des bâtiments</i>	Szilárd alapépítmény <i>Bâtiments ayant un fondement solide et un toit</i>			Vegyes vagy fa-alapépítmény <i>Bâtiments ayant un fondement mixte ou un fondement de bois, avec un toit</i>			Épületek összesen <i>Ensemble des bâtiments</i>
	kemény <i>dur</i>	puha <i>mon</i>	vegyes <i>dit mixte</i>	kemény <i>dur</i>	puha <i>mon</i>	vegyes <i>dit mixte</i>	
	tetőzet alatt						
Lakóház - <i>Maisons d'habitation</i> . . .	456	605	108	61	321	116	1.667
Lakóház műhellyel <i>Maisons d'habitation avec atelier</i>	3	1	2	1	1	1	9
Lakóház gazdasági épülettel — <i>Maisons d'habitation avec bâtiment agricole</i>	82	223	39	14	114	37	509
Gazdasági épület <i>Bâtiments agric.</i>	206	514	108	158	1.088	343	2.417
Gyári vagy ipari épület — <i>Fabriques et autres bâtiments industr.</i>	121	16	8	10	26	10	191
Hivatali épület — <i>Bureaux</i>	31	2	2	—	2	—	37
Egyéb épület - <i>Autres bâtiments</i>	64	29	8	10	89	34	234
Összes épület <i>Total</i>	963	1.390	275	254	1.641	541	5.064

egyéb keménytetőzetű ház mindössze 24·0%-a volt az összes, tűz által érintett épületnek. A vegyes tetőzetű épületek száma általában növekszik, ez különösen a jobb módú, elővigyázatosabb s némi csinérzékkel bíró falusi lakosság körében terjed, akik házuknak az utcára eső részét cseréppel, vagy palával fedetik be, de a háznak a hátrább, az udvar felé eső részén még meghagyják a régi zsuptetőt. Ez a törekvés különösen tűzrendészeti szempontból dicsérendő, de még mindig nem kielégítő, mert ilyen helyeken a puhatető részén a tűz könnyen lángra kap s lángbaboríthatja az egész házat.

A tűzkárstatisztika adatai nem nyújtanak támpontot az épületek megalapozásának általános viszonyaira. Minden bizonnyal az újabb építkezések, vagy nagyobb renoválások, átépítések során még a kisebb falvakban is az eddig használt fa-, vagy vályog-alapépítményről áttérnek a szilárd alapépítményre, hiszen erre jogszabályok is kötelezik az újonnan építkezőket. A tűzkárstatisztikában szereplő házaknak csak alig több mint a fele volt szilárd alapépítményű (51·9%). Olyan legkisebb tűzveszélyességi fokú épület, melynek mind az alapzata, mind a tetőzete szilárd anyagból készült, mindössze 19·0%-kal szerepelt az összes épületek sorában. Ellenben a tűzvész támadásának legjobban kitett vegyes, vagy fa alapépítményű és puhatetőzetű ház szerepel a legnagyobb hányadban: 32·4%-kal.

A tűzkárstatisztikai adatgyűjtés kiterjeszkedik az erdőkben okozott tűzkárok legfontosabb körülményeinek számbavételére is. Ezeknek a birtokában megállapíthatjuk, hogy jelentősebb értékvesztést előidéző erdőtüz az országban nem szokott előfordulni. Az erdőállományban a tűz miatt bekövetkezett veszteség 1935-ben 44 ezer P-re, 1936-ban 20 ezer P-re, 1937-ben pedig 29 ezer P-re tehető. Az 1938-as esztendő ebben a tekintetben kedvezőtlenebb képet mutat, mert ebben az évben kerekén 127 ezer P kárt okozott a tűz az erdőkben, az érintett erdőterület kiterjedése pedig 958 kat. hold volt. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy ilyen nagy erdőterületet emésztett meg teljes egészében a tűz, hanem azt, hogy ekkora az az erdőterület, amelyen tűz ütött ki s több-kevesebb kárt okozott. Aránylag legnagyobb erdőtüzet Borsod vármegyéből jelentettek, ahol 21.719 P kárról tesznek tanúságot a kárjelentések. További viszonylagosan magas erdőkárról mutatkozik

Heves, Somogy és Tolna vármegyékben, ahol 20.220 P-t, 17.790 P-t, illetve 11.870 P-t tett ki az elpusztult faállomány értéke.

Feltűnő azonban — ami a mult esztendő adatából is mindig kitűnt —, hogy az erdők alig vannak biztosítva. Így például 1937-ben a 29 ezer P erdőtűzkárból semmi sem térült meg. Az 1938. évi erdőkároknak is mindössze 1·6%-a volt biztosítva, tehát nem egészen kétezer pengő fog legfeljebb biztosítás útján megtérülni.

A tűzkárstatisztikai adatgyűjtés mai formájában szerény keretek között igyekszik a tűz keletkezésével és oltásával kapcsolatban a legfontosabb tűzrendészeti kérdések feltevése útján a tűz oltására vonatkozó felkészültség s az ezzel kifejtett tevékenység méreteire is kiterjeszkedni. A hivatalos adatgyűjtésnek ilyen irányú törekvését azonban csak kis mértékben honorálják az adatszolgáltató szervek. Így például azokra a kérdésekre adott válaszok, amelyek a kivonult tűzoltóság létszámerejére, a kivonultatott oltószerek minőségi és mennyiségi megoszlására, a védekezésnél és elhárításnál igénybevett eszközök tudakolására, továbbá a riasztás és a helyszínre érkezés között eltelt időnek, valamint a tűztartam idejének megállapítására vonatkoznak, még városokban is nagymértékben hiányosak, a községeknél pedig sokszor teljesen hiányoznak. Ezekről a szempontokról még sok utólagos érdeklődés ellenére sem szerezhető meg a szükséges és kívánatos tájékozódás. Éppen így nem minden esetben kielégítő az oltási módszer pontos körülírása és meghatározása. Az ezekre a szempontokra kért felvilágosítások — amelyek éppen a tűzrendészet kérdéseivel behatóan foglalkozó szakkörök tájékoztatására szolgálnak — az elhárító tűzrendészet gyorsaságára, szellemi és anyagi felkészültségére vetnének fényt s kiválóan képzett tűzoltóságunk fejlődéséről, sokszor halált megvető bátorsággal végzett munkájukról adnának tájékoztatást s ezzel alapot nyújtanának a tűzrendészet továbbfejlesztéséhez szükséges célszerű intézkedések megtételére.

A rendelkezésre álló adatok szerint a nappali tüzek gyakoribbak, mint az éjjeliek. Az összes tüzesetek 68·2%-a nappal tört ki (reggel 6 és este 6 óra között) és az esetek 41·1%-ában tűzoltóság nem vett részt a tűz oltásánál, hanem maga a lakosság oltotta azt el. Ez elég nagy aránynak látszik: a tüzeknek majdnem a felénél tűzoltóság nem vett részt. Megjegyzendő azonban, hogy az ilyen tüzeknek igen nagy hányada ú. n. szobatűz, vagy a gazdasági udvarban támadt kisebb tűz, amelyet a ház népe maga könnyen elolt, de minthogy kárt okozott, szerepel a tűzkárstatisztikában. Azonban még az ilyen eseteknek a leszámítása után is elég magasnak kell minősítenünk ezt az arányt. Ott, ahol a tűzoltóság végezte az oltás munkáját, 279 esetben a szomszédos község tűzoltósága is igénybe vétetett, 561 esetben pedig — az összes esetek 8·9%-ában — a tüzet egyáltalán nem oltották, hanem az vagy magától elhamvadt, úgy hogy senki sem vette észre, hanem csak utólag állapították meg, vagy pedig a lakosság, a kellő óvintézkedések megtétele után olyan esetekben hagyta a tüzet magától kialudni, amikor az oltásnak vagy a lehetősége, vagy a szüksége nem forgott fenn. Az oltásnak leggyakoribb módszere természetesen a vízzel való oltás, igen ritka esetben számolnak be a tűzkárjelentések arról, hogy a fejlett tűzvédelmi technika valamely eszközével, vagy más lokalizációs módszerrel történt volna a tűz megszüntetése, vagy továbbterjedésének megakadályozása.

Az 1938. esztendő tűzkárstatisztikájából a fejlődő tűzrendészeti viszonyok javulását olvashatjuk ki. Ez a javulás azonban csak általánosságban állapítható meg, a részletekben néhol stagnálás, sőt csekély visszaesés is mutatkozik. A tűzrendészet és a tűzkárstatisztika egymásrataltságában ez utóbbi van hivatva arra, hogy a részletfeladatok jelentőségét kidomborítsa és napvilágra hozza, ennek pedig előfeltétele a lelkiismeretes adatszolgáltatás.

Gidófalvy Elemér dr.

IRODALMI SZEMLE

Könyvismertetések. — *Chronique de livres.*

(C'est le Journal de la Société Hongroise de Statistique qui rend compte en français, dans sa „revue des publications hongroises“, des ouvrages statistiques publiés en Hongrie.)

A mai magyar közigazgatás. — A mai magyar község. — A mai magyar város.

L'Administration dans la Hongrie actuelle. — Les communes et les villes en Hongrie à l'heure actuelle.

A korszerű közszolgálat útja. 2., 5. és 8. kötete.

„*La Voie du Service Public Moderne*“, volumes 2, 5 et 8.

Budapest, 1936. 850 l. — p.; 1938. V + 820 l. — p.; 1938. V + 946 l. — p.

Ez a három hatalmas kötet az első három közigazgatási továbbképző tanfolyam előadásait öleli fel *Mártonffy* Károly szerkesztésében. A *Kozma* Miklós akkori belügyminiszter által közzétett *első könyvben* 65 tömör előadás a következő tárgycsoportokban rajzol képet a magyar közigazgatás időszerű kérdéseiről: közigazgatási szervezés és közigazgatási politika; az általános, az egészségügyi és szociális, a pénzügyi, ipari, kereskedelmi és közlekedési s mezőgazdasági, a vallás- és közoktatásügyi s nevelési, végül a honvédelmi igazgatás. Ebben a kötetben kifejezett statisztikai előadás nem szerepel, több előadás fejtegetéseit tarkítja azonban elég bőven statisztikai adatközlés. A mai magyar község szervezeti, közigazgatási, szociális, egészségügyi, kulturális, rendészeti, pénzügyi, gazdasági stb. kérdéseit 61 előadásban tanulságosan előtáró *második* kötet — közzétette *Széll* József akkori belügyminiszter — nagyobb fejezetei közül az utolsó teljesen statisztikai tárgyú, a statisztikai szolgálat ismertetésének van szentelve; ebben a fejezetben először *Konkoly Thege* Gyula méltatja a statisztika jelentőségét, majd *Dobrovits* Sándor vázolja statisztikai szolgálatunk központi szervét, míg *Sajóhelyi* István az országos mezőgazdasági statisztika s *Pap* László a külkereskedelmi statisztika rendszeréről számol be. A kötetben foglal helyet több statisztikai vonatkozású előadás között *Kovács* Alajosnak „Közigazgatás és statisztika“ c. összefoglaló jellegű előadása is. A mai magyar város életjelenségeivel és közigazgatásával foglalkozó *harmadik* kötetet *Keresztes-Fischer* Ferenc belügyminiszter tette közzé. A kötet 65 előadása közül kettő statisztikai témájú; ú. m. *Fábry* Dániel a statisztikáról a nemzetvédelem szolgálatában és *Molnár* Józsefé Kispeszt megyei város városismertető kiállításáról és a városi statisztikai szolgálat megszervezéséről. Ezenkívül azonban az előadásoknak egész sora támaszkodik igen gazdag statisztikai anyagra; kivált *Magyary* Zoltánnak „A magyar

várospolitikai alapvetése“ c. előadása, mely statisztikai szempontokból is tanulságosan ábrázolja városaink lakosságának fejlődését és népességük összetételét.

A mai magyar szociálpolitika.

La politique sociale actuelle de la Hongrie.

A korszerű közszolgálat útja 10. kötete.

„*La Voie du Service Public Moderne*“, volume 10.

Budapest, 1939. 1038 l. — p.

Keresztes-Fischer Ferenc belügyminiszter e cím alatt tette közzé *Mártonffy* Károly szerkesztésében a negyedik közigazgatási továbbképző tanfolyam anyagát. A hatalmas kötetben a közigazgatás és a szociálpolitika 85 szakemberének, köztük országos vezetőférfiaknak értékes tanulmányai a legújabb szociográfiai vizsgálatok, ténymegállapítások és statisztikai adatfelvételek alapján világítják meg a különböző társadalmi osztályok és foglalkozási ágak, valamint több jellegzetes vidék és város típus szociális helyzetét, a szembeötlő bajok okait s orvoslásuk érdekében a törvényhozás, kormányzat s a társadalom által az utóbbi években kifejtett páratlan erőfeszítést, a sokféle új szociális törvényt, intézményt és mozgalmat, valamint azok eddigi eredményeit, a megoldásra váró további feladatokkal együtt. Az előadások felölelik a közigazgatási politika szociális vonatkozásait, az állam, társadalom és az egyházak szociális munkáját, az ipari, mezőgazdasági és városi szociálpolitikát, a család és a gyermekek, az egyetemi ifjúság és egyéb értelmiségek szociális gondozását. Statisztikai tárgyú *Kovács* Alajosnak a magyarság számbeli fejlődéséről szóló s *Dobrovits* Sándornak a „Szociális igazgatás és a statisztika“ című tanulmánya. Utóbbi arra is kiterjeszkedik, hogy miként fokozható a hatóságok statisztikai érzéke s a helyi statisztikai adatok iránti érdeklődése, ami a hivatalos adatgyűjtések megbízhatóságát is növelni fogja. Bő statisztikai anyagot tartalmaz még *Halla* Aurélnak „A kereskedelem és az ipar szociális jelentősége a város életében“ c. tanulmánya. Józanul bíráló és újító szellem jellemzi e könyvet, amely méltán tekinthető a megújuló magyarság gyakorlati szociálpolitikája alapvetésének.

B. A. dr.

A magyar nemzetgazdaság fejlődésére vonatkozó adatok 1924/25—1937/38.

Données sur l'évolution de l'économie nationale en Hongrie de 1924—25 à 1937—38.

A Magyar Gazdaságkutató Intézet 15. sz. különkiadványa.
Publication spéciale no 15 de l'Institut Hongrois de
Recherches Économiques.

Budapest, 1938. 48. l. — p.

Az ország területének 1938 utolsó negyedében, majd 1939 elején bekövetkezett lényeges megnagyobbodása folytán a magyar gazdasági élet olyan jelentős erőforrásokkal gyarapodott, hogy valósággal új korszak vette kezdetét és a trianoni ország gazdasági életének 1938 végéig terjedő időszaka lezártnak tekinthető. A statisztikai számsorok legnagyobb része már eddig is lényeges változást és törést szenvedett. Az 1938. évvel lezáródó korszakra vonatkozó fontosabb statisztikai anyagnak különkiadványban való közrebocsátása tehát mindenképpen indokolt, de főleg olyan anyag közzététele bír nagy jelentőséggel, mint amilyent a *Magyar Gazdaságkutató Intézet* most tett közzé.

Az Intézetnek ez a legújabb különkiadványa a magyar gazdasági élet főbb jelenségeinek változásait 13 évre visszatekintően, a területi megnövekedés esztendejéig, 1938 végéig, hét fejezetre osztottan szemlélteti: *a magyar nemzeti jövedelem, a közgazdaság áruforgalma, a pénz forgási sebessége, a gyáripari tőke hozadékkoefficiensének változásai, a gyáripar technikai haladása és racionalizálása, népelelmezési adatok és a mezőgazdaság adósság-és kamatterhe* cím alatt. Ezeket a jelenségeket megvilágító statisztikai adatok ritkán publikáltak és így nehezen hozzáférhetők. Ezeknek az adatoknak az alapján tehát nem mindig adódik alkalom konjunktúrális és strukturális változások és továbbmenőleg az egész nemzetgazdaság fejlődésének hosszú időn keresztül való vizsgálatára. A vizsgálati időszak a világgazdasági válságot is magában foglaló, egy teljes konjunktúraciklusnál is hosszabb időszakot ölel fel, így a kiadvány nemcsak a konjunktúráváltozások vizsgálatára szempontjából, de gazdaságtörténeti szempontból is igen értékes és becses anyagot tartalmaz.

A jövedelemeloszlásra vonatkozó fejezetből kitűnik, hogy a *nemzeti jövedelem névleges értéke* az 1928/29. évi 5·9 milliárdról a válságos évek során 3·5 milliárdig süllyedt, majd a jelenlegi gazdasági fellendülés folyamán, az 1937/38. évig 4·7 milliárdra emelkedett. Az 1928/29. évvel szemben mutatkozó 1·2 milliárd pengőt kitevő különbség azonban teljesen eltűnik, ha az árviszonyok alakulását is figyelembe vesszük. Ha tehát *a nemzeti jövedelem volumenének* alakulását vizsgáljuk, úgy az 1924/25—1926/27 = 100 alapra számított index 1937/38-ban 128·8-den állott, az 1928/29. évi 113-as állásához képest. Figyelembe véve a lakosság gyarapodását, a nemzeti jövedelem 1937/38. évi 790 pengős fej-

hányada is 58 pengővel állott magasabban az 1928/29. évinél. Ha azonban az adóknak és a közterheknek az egyéni jövedelmek százalékában kifejezett értékét nézzük, azt találjuk, hogy az még mindig magasabb az 1929. évinél, jóllehet a válság mélypontjához képest, már lényeges javulás mutatkozik.

A *közgazdaság áruforgalma* alatt bizonyos korlátozásokkal az összes eladott áruk és fizetett személyi szolgáltatások értékét értjük. A megejtett vizsgálatok azt mutatják, hogy az a nemzeti jövedelemmel egyidőben, az 1928/29. évben, 13·6 milliárd pengőnél is magasabb összeggel érte el tetőpontját, de az áresések következtében a válság mélypontjáig 7·8 milliárdra hanyatlott. A jelenlegi gazdasági fellendülést megindító gyorsütemű árjavulások hatása alatt azonban a közgazdaság áruforgalma 1936/37-ig ismét 10·2 milliárd pengőre emelkedett. Az előző konjunktúra tetőpontjához képest ugyan még mindig 25%-os csökkenés mutatkozik, de a gazdasági válság mélypontjához képest már 31% a javulás.

A *pénz forgási sebessége*, mely a vállalkozói jövedelem alakulásával függ össze, jó konjunktúra idején általában nagyobb, mint rossz konjunktúra idején. Ami a pénz valóságos forgási sebességét illeti, azt még a készpénznek, illetőleg a folyószámlabetéteknek a közgazdaság áruforgalmának értékével való szembeállítására sem adja meg pontosan. Ezeknek a soroknak a változása azonban mégis elég jól jelzi a pénz forgási sebességét. A közölt táblázatból emeljük ki a *készpénz forgási sebességére* vonatkozó abszolút számadatot, mely az 1928/29. évi 20·0-ról 1931/32-ig 15·7-re esett, 1936/37-ig pedig ismét 16·4-re emelkedett. Ugyanezen években a *folyószámlabetétek forgási sebessége* abszolút számban 9·2, 5·7, illetve 8·7 volt. A kiadvány kiemeli, hogy a folyószámlabetétek forgási sebessége nagyobb konjunktúraérzékenységgel bír.

A közgazdaság rentabilitására vonatkozólag, melyről különben ritkán szoktak beszélni, szintén értékes adatokat találunk a kiadványban. Az idevonatkozó számítások azonban csak megközelítő helyességgel bírnak. A *gyáripari tőke hozadékkoefficiensének* indexe (1925—1927 = 100) 1928-ban 119·8 volt, 1933-ig 57·3-ra süllyedt, majd 1937-ig ismét 74·3-re emelkedett. Ugyanezen idő alatt a gyáripari termelés kapacitásának ugyanazon alapra számított indexszáma 110·9, 142·1, illetőleg 155·2-den állott. A gyáripar erőgépeinek és idegen áramot fogyasztó motorjainak löereje tehát az elmúlt évek során állandóan emelkedett, ami az ipartelepek számának alakulásával van összefüggésben. A magyarországi ipartelepek száma ugyanis az 1928. évi 3.553-ról 1937-ig 3.877-re emelkedett, míg a szünetelő ipartelepek száma 139-ről 79-re csökkent.

A kiadvány V. fejezetében a *technikai haladásra és racionalizálásra* találunk adatokat Magyarországra és néhány államra vonatkozólag. Az iparban az egy munkaóra eső termelés indexe (1929 = 100) Magyarországra nézve elég kedvezően alakult. Az index 1937-ben 122 volt, míg Németországban csak 110-en, az Amerikai Egyesült Államokban 119-en, Japánban 132-ön állott, a világra vonatkozó index pedig (Oroszország nélkül) 119 volt. Az 1929—1936. évek között tehát az egy munkaóra eső teljesítmény Magyarországon 27%-kal, a világon pedig átlagosan 18%-kal emelkedett. A technikai haladás mérőszámával kapcsolatban azonban rámutat a kiadvány arra, hogy az a valóságot bizonyos értelemben eltúlozza, mivel nincsen tekintettel a közvetett munkaszükségletre, mely pedig a technikai haladás során többnyire fokozódik.

Magyarország népességének összes élelmiszerfogyasztását s a kalóriaérték, a fehérje-, zsír- és szénhidrát tartalmát az Intézet már egy korábbi kiadványában is közölte, de csak 1936-ig. A *népélelmezési adatok* most még 2 esztendővel kiegészítést nyertek. Csak a kalóriaérték alakulására vonatkozó adatokat emelve ki a táblázatokból, megállapítható, hogy a népesség összes táplálékfogyasztása az 1924/25—1937/38. évek alatt 75%-kal emelkedett, annak folytán, hogy az egy főre eső 1.699 kalória 2.690 kalóriára nőtt. A népélelmezési átlagok azonban a külföldiekéhez képest még mindig nem kielégítőek, hiszen Angliában az 1934. évi kalória-fogyasztás fejadaga 3.230, Olaszországban pedig 3.300 volt. A magyar mezőgazdasági munkás átlagos napi szükséglete különben is 4.200, az ipari munkásoké pedig 3.700 kalóriára tehető.

A kiadvány utolsó fejezete a *magyar mezőgazdaság adósság- és kamatterheivel* foglalkozik, melynek irodalma egyébként igen gazdag. A magyar mezőgazdaság eladósodása 1924 óta indult meg ismét. 1925-ben az adósságteher 135,5 millió pengő volt, 1932-ben azonban már meghaladta a 2.100 millió pengőt. A következő években 1938-ig az adósságteher a *gazdavédelmi intézkedések*, a *font és dollár értékcsökkenése* következtében, továbbá a *terhek mérséklésének* eredményeképpen 1.600 millióra apadt. 1931-ben a 2.000 millió pengőt meghaladó adósság kamatterhe 225 millió pengőre rúgott. Csak a kamatméréselő intézkedéseknek tudható be, melyek az 1931-ben bírói úton érvényesíthető 12%-os kamatterhet 8%-ra szállították alá, hogy a terhek némiképpen elviselhetőbbek lettek. A nagymérvű eladósodás ellen azonban csak az 1933. évi *gazdavédelmi intézkedések* biztosítottak valóban kellő védelmet. A kamatméréselő és a gazdavédelmi intézkedések eredményeképpen a mezőgazdaság kamatterhe az 1931. évi 225 millió pengőről 1938-ig 75 millióra esett.

A *Magyar Gazdaságkutató Intézet* ennek a kiad-

ványnak a megjelentetésével nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a nem mindennapi közgazdasági problémákban jelentkező törvényszerűségek számszerű adatokon keresztül is lemérhetőek legyenek s így ezeknek a problémáknak a megoldását előbbre is vitte. Kétségtelen, hogy az anyag összeállításával és közrebocsátásával az Intézet igen hasznos munkát végzett.

S. S. dr.

Földrajzi Zsebkönyv, 1940.

Manuel Géographique, 1940.

A Magyar Földrajzi Társaság saját kiadása. Szerkeszti: vitéz *Temesy Győző dr.*

Publié par la Société Hongroise de Géographie. Rédigé par le Dr Victor Temesy.

Budapest, 1940. 248 l. — p.

Hálás feladatra vállalkozott a Magyar Földrajzi Társaság akkor, amikor a neves szakférfiak (*Teleki Pál gr., Karl János, Kéz Andor*) szerkesztésében hosszú éveken keresztül megjelent, de 1930 óta szünetelő Zsebtasz helyébe Földrajzi Zsebkönyvét 1938. végén első ízben kiadta. Egy-egy esztendő eseményeinek földrajzi vonatkozásait számontartani, a politikai változások földrajzi hátterét vagy következményét tanulmányozni kívánó közönség szinte várakozáson felüli szívességgel fogadta az Évkönyv I. évfolyamát. A most megjelent II. évfolyam sikerét is biztosítja az időközben bekövetkezett politikai határok és népcsoportosulások változása iránt megnyilvánuló érdeklődés és nem utolsósorban a szerkesztőségnek az első kiadás javítására irányuló eredményes törekvése.

Az 1940. évi naptár, majd az ugyanez évi csillagászati jelenségek ismertetése után ebben az évfolyamban is a *Pécsi Albert dr.* által összeállított statisztikai rész következik, melyben a legjellemzőbb világföldrajzi és általános földrajz-statisztikai adatok mellett a nemzetközi termelés és forgalom legfontosabb adatai találhatóak meg. Ezt a többnyire táblázatos statisztikai részt, mely mintegy 50 oldalt foglal el az Évkönyvben, a Közp. Statisztikai Hivatal által átengedett ábrák és diagrammok teszik áttekinthetőbbé és szemléltetőbbé.

Az időszzerű földrajzi kérdések c. fejezetben először *Teleki Pál gr.* ad tartalmas gazdaság- és külpolitikai programot az örvendetes területnagybodás figyelembevételével gazdaságföldrajzi alapon, majd a közelmúlt és a jelen világpolitikai eseményeinek földrajzi háttereit megvilágító tanulmányok követik egymást a legismertebb földrajzi szakírók tollából. Külön is figyelmet érdemel ugyancsak *Pécsi Albert dr.*-nak e fejezetet záró tanulmánya az európai nagyhatalmak nyersanyagellátásáról.

A magyar föld időszzerű kérdései c. következő fejezetben részint a visszatért területek földrajzi és néprajzi viszonyai, részint pedig a megnagyobbodott Magyarország különféle, de mindig közérdekű

A kiadvány V. fejezetében a *technikai haladásra és racionalizálásra* találunk adatokat Magyarországra és néhány államra vonatkozólag. Az iparban az egy munkaóra eső termelés indexe (1929 = 100) Magyarországra nézve elég kedvezően alakult. Az index 1937-ben 122 volt, míg Németországban csak 110-en, az Amerikai Egyesült Államokban 119-en, Japánban 132-ön állott, a világra vonatkozó index pedig (Oroszország nélkül) 119 volt. Az 1929—1936. évek között tehát az egy munkaóra eső teljesítmény Magyarországon 27%-kal, a világon pedig átlagosan 18%-kal emelkedett. A technikai haladás mérőszámával kapcsolatban azonban rámutat a kiadvány arra, hogy az a valóságot bizonyos értelemben eltúlozza, mivel nincsen tekintettel a közvetett munkaszükségletre, mely pedig a technikai haladás során többnyire fokozódik.

Magyarország népességének összes élelmiszerfogyasztását s a kalóriaérték, a fehérje-, zsír- és szénhidrát tartalmát az Intézet már egy korábbi kiadványában is közölte, de csak 1936-ig. A *népélelmezési adatok* most még 2 esztendővel kiegészítést nyertek. Csak a kalóriaérték alakulására vonatkozó adatokat emelve ki a táblázatokból, megállapítható, hogy a népesség összes táplálékfogyasztása az 1924/25—1937/38. évek alatt 75%-kal emelkedett, annak folytán, hogy az egy főre eső 1.699 kalória 2.690 kalóriára nőtt. A népélelmezési átlagok azonban a külföldiekéhez képest még mindig nem kielégítőek, hiszen Angliában az 1934. évi kalória-fogyasztás fejadaga 3.230, Olaszországban pedig 3.300 volt. A magyar mezőgazdasági munkás átlagos napi szükséglete különben is 4.200, az ipari munkásoké pedig 3.700 kalóriára tehető.

A kiadvány utolsó fejezete a *magyar mezőgazdaság adósság- és kamatterheivel* foglalkozik, melynek irodalma egyébként igen gazdag. A magyar mezőgazdaság eladósodása 1924 óta indult meg ismét. 1925-ben az adósságteher 135,5 millió pengő volt, 1932-ben azonban már meghaladta a 2.100 millió pengőt. A következő években 1938-ig az adósságteher a *gazdavédelmi intézkedések*, a *font és dollár értékcsökkenése* következtében, továbbá a *terhek mérséklésének* eredményeképpen 1.600 millióra apadt. 1931-ben a 2.000 millió pengőt meghaladó adósság kamatterhe 225 millió pengőre rúgott. Csak a kamatmérséklő intézkedéseknek tudható be, melyek az 1931-ben bírói úton érvényesíthető 12%-os kamatterhet 8%-ra szállították alá, hogy a terhek némiképpen elviselhetőbbek lettek. A nagymérvű eladósodás ellen azonban csak az 1933. évi *gazdavédelmi intézkedések* biztosítottak valóban kellő védelmet. A kamatmérséklés és a gazdavédelmi intézkedések eredményeképpen a mezőgazdaság kamatterhe az 1931. évi 225 millió pengőről 1938-ig 75 millióra esett.

A *Magyar Gazdaságkutató Intézet* ennek a kiad-

ványnak a megjelentetésével nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a nem mindennapi közgazdasági problémákban jelentkező törvényszerűségek számszerű adatokon keresztül is lemérhetők legyenek s így ezeknek a problémáknak a megoldását előbbre is vitte. Kétségtelen, hogy az anyag összeállításával és közrebocsátásával az Intézet igen hasznos munkát végzett.

S. S. dr.

Földrajzi Zsebkönyv, 1940.

Manuel Géographique, 1940.

A Magyar Földrajzi Társaság saját kiadása. Szerkeszti: vitéz *Temesy Győző dr.*

Publié par la Société Hongroise de Géographie. Rédigé par le Dr Victor Temesy.

Budapest, 1940. 248 l. — p.

Hálás feladatra vállalkozott a Magyar Földrajzi Társaság akkor, amikor a neves szakférfiak (*Teleki Pál gr., Karl János, Kéz Andor*) szerkesztésében hosszú éveken keresztül megjelent, de 1930 óta szünetelő Zsebtasz helyébe Földrajzi Zsebkönyvét 1938. végén első ízben kiadta. Egy-egy esztendő eseményeinek földrajzi vonatkozásait számontartani, a politikai változások földrajzi hátterét vagy következményét tanulmányozni kívánó közönség szinte várakozáson felüli szívességgel fogadta az Évkönyv I. évfolyamát. A most megjelent II. évfolyam sikerét is biztosítja az időközben bekövetkezett politikai határok és népcsoportosulások változása iránt megnyilvánuló érdeklődés és nem utolsósorban a szerkesztőségnek az első kiadás javítására irányuló eredményes törekvése.

Az 1940. évi naptár, majd az ugyanez évi csillagászati jelenségek ismertetése után ebben az évfolyamban is a *Pécsi Albert dr.* által összeállított statisztikai rész következik, melyben a legjellemzőbb világföldrajzi és általános földrajz-statisztikai adatok mellett a nemzetközi termelés és forgalom legfontosabb adatai találhatóak meg. Ezt a többnyire táblázatos statisztikai részt, mely mintegy 50 oldalt foglal el az Évkönyvben, a Közp. Statisztikai Hivatal által átengedett ábrák és diagrammok teszik áttekinthetőbbé és szemléltetőbbé.

Az időszzerű földrajzi kérdések c. fejezetben először *Teleki Pál gr.* ad tartalmas gazdaság- és külpolitikai programot az örvendetes területnagybodás figyelembevételével gazdaságföldrajzi alapon, majd a közelmúlt és a jelen világpolitikai eseményeinek földrajzi háttereit megvilágító tanulmányok követik egymást a legismertebb földrajzi szakírók tollából. Külön is figyelmet érdemel ugyancsak *Pécsi Albert dr.*-nak e fejezetet záró tanulmánya az európai nagyhatalmak nyersanyagellátásáról.

A magyar föld időszzerű kérdései c. következő fejezetben részint a visszatért területek földrajzi és néprajzi viszonyait, részint pedig a megnagyobbodott Magyarország különféle, de mindig közérdekű

földrajzi vonatkozású kérdései nyerne megvilágítást szintén jeles szakírók által. Kiemeljük ezek közül Fodor Ferenc dr. tanulmányát, melyben a földbirtokpolitikánk által eddig meglehetősen elhanyagolt gazdaság-földrajzi szempontok figyelembevételét sürgeti.

Néhány általános földrajzi és térképészeti szakcikk fejezi be és teszi érdekesebbé a Zsebkönyv jelen évfolyamát.

G. G. dr

A BESZKÁRT és az érdekkörébe tartozó közlekedési vállalatok 1937. évi statisztikai évkönyve.

Annuaire Statistique de 1937 concernant la B. E. SZ. K. Á. R. T. et les entreprises de transport appartenant à sa sphère d'intérêts.

Budapest, 1939. 256 l. — p.

A BESZKÁRT 1937. évi évkönyvében szöveggel kísért táblázatok szemléltetik a BESZKÁRT és BHÉV vasút- és autobusüzemre, a trolleibuszra, a fogaskerekű vasútra, a budai hegy pályára és a B. U. R. teherforgalomra vonatkozó adatokat. Az évkönyv új folyama az előzővel szemben számos adatközléssel bővült. Említésre méltó ezek közül a tűzvédelmi berendezések állagát, a főiktató ügyforgalmát, a balesetjogi kártérítéseket, a pénzügyi igazgatást, továbbá a hirdetési és propagandatevékenységet szemléltető táblázat.

Az általános rész foglalkozik a vállalatok üzemstatisztikájával s a személyszállítási bevételek és teljesítmények 1928—37. évi alakulásával. A forgalomra vonatkozó részben legjelentősebb a menetrend szerinti és a rendkívüli személyforgalomban, továbbá a teher- és önkezelési forgalomban a járművek által megtett távolság, a vasúti hálózatok viszonylat- és menetsűrűségének, a személyszállítási eredmények utasszám és bevétel szerinti, valamint a forgalmi akadályok és a talált tárgyak számszerű ismertetése. Tanulságos az a kimutatás, amely a közlekedési baleseteket a baleset oka és a sérülés foka szerint részletezi. A személyzeti ügyekből az évkönyv közli az alkalmazottak számát fizetési csoport és alkalmazási minőség szerint, a főorvosi hivatalban végzett orvosi vizsgálatok és a nyugdíjalap főbb adatait, a pszichotechnikai vizsgálat eredményét és a személyzet részére kiadott egyenruhák mennyiségét. Változatosak az áramelosztásról, a személyszállító járművek, a várócsarnokok, a kábelek, a munkavezeték és a magasépítmények állagáról, továbbá a villamosenergiagazdálkodásról, az áramátalakító gépek teljesítőképességéről és a kocsiszinek befogadóképességéről készített táblázatok. Kimerítően foglalkozik az évkönyv az anyagbeszerzési szolgálattal, a pályaépítés és pályafenntartás, a központi anyagkezelő szakosztály, az anyagvizsgálati laboratórium, a számfejtőség és a könyve-

lőség tevékenységével. Szociális szempontból közérdekű az alkalmazottak tüzelőszer ellátására, a gyermeknyaraltatásra és felruházásra, a sporttelepre és a közművelődési egyesületekre vonatkozó adatközlés.

A BESZKÁRT vasútüzemre vonatkozó néhány közérdekű adatot a mű anyagából érdemes külön is megemlíteni. Az utasok száma az előző évi 332,794.714-ről 340,059.392-re, a bevétel összege 46,356.595-ről 48,315.210 pengőre és a személyi balesetek száma 1.280-ról 1.362-re emelkedett. A menetrend szerinti forgalomban megtett távolság 77,721.513 km-ről 77,204.604 km-re, a talált tárgyak száma 14.296 drb-ről 13.954 drb-ra, a személyzet létszáma 10.087-ről 10.045-re, a kocsik száma 1.762-ről 1.742-re csökkent.

A BESZKÁRT autobusüzemben az utasok száma 27,324.985-ről 34,624.674-re, a személyzet létszáma 1.124-ről 1.419-re, a menetrend szerinti forgalomban megtett távolság 6,965.260 km-ről 9,903.201 km-re, a bevétel 6,673.132 pengőről 9,444.964 pengőre, a balesetek száma 129-ről 175-re és a járművek száma 182-ről 199-re emelkedett. Ezek az adatok szemléltetően bizonyítják, hogy az autbuszé a jövő.

B. A.

Territoire et population des grandes villes. 1928—1934. (Statistique internationale des grandes villes.)

Kiadja a Nemzetközi Statisztikai Intézet Állandó Hivatala. Hága, 1939. 300 l. — p.

A Szemle a közelmúltban¹⁾ megemlékezett arról, hogy a Nemzetközi Statisztikai Intézet Állandó Hivatala az 1927-ben és 1931-ben évkönyvszerű keretekben közreadott nagyvárosi kiadványainak folytatásaképpen sorozatos, de tárgykör szerint tagolt s így kisebb terjedelmű kötetekben szándékozik közreadni a nagyvárosok területi és népességi, lakás-, idegenforgalmi, villany-, gáz- és vízellátási, valamint köztisztasági viszonyaira vonatkozó újabb statisztikai adatokat. „A nagyvárosok nemzetközi statisztikája” címen, ilyen elgondolás alapján megindított sorozat első öt kötete a fenti témakörök 1928—1934. évi adatait foglalja, illetőleg foglalná magában. Eddig a Szemleben már méltatott¹⁾ idegenforgalmi kötetten kívül az említett közszükségleti cikkekkel való ellátottságról beszámoló közlemény és — legújabbban — a nagyvárosok területi s népességi viszonyait feltáró mű látott napvilágot. Ezúttal az utóbb említett kiadvány tartalmát vázoljuk.

A nemzetközi adatanyag egybegyűjtése közismerten számos nehézségbe ütközik. A Nemzetközi Statisztikai Intézetnek Methorst szakavatott irányítása alatt álló Állandó Hivatala e nehézsé-

¹⁾ L. M. Stat. Szemle 1939. évf. 1060—1061. l.

földrajzi vonatkozású kérdései nyerne megvilágítást szintén jeles szakírók által. Kiemeljük ezek közül Fodor Ferenc dr. tanulmányát, melyben a földbirtokpolitikánk által eddig meglehetősen elhanyagolt gazdaság-földrajzi szempontok figyelembevételét sürgeti.

Néhány általános földrajzi és térképészeti szakcikk fejezi be és teszi érdekesebbé a Zsebkönyv jelen évfolyamát.

G. G. dr

A BESZKÁRT és az érdekkörébe tartozó közlekedési vállalatok 1937. évi statisztikai évkönyve.

Annuaire Statistique de 1937 concernant la B. E. SZ. K. Á. R. T. et les entreprises de transport appartenant à sa sphère d'intérêts.

Budapest, 1939. 256 l. — p.

A BESZKÁRT 1937. évi évkönyvében szöveggel kísért táblázatok szemléltetik a BESZKÁRT és BHÉV vasút- és autobusüzemre, a trolleibuszra, a fogaskerekű vasútra, a budai hegy pályára és a B. U. R. teherforgalomra vonatkozó adatokat. Az évkönyv új folyama az előzővel szemben számos adatközléssel bővült. Említésre méltó ezek közül a tűzvédelmi berendezések állagát, a főiktató ügyforgalmát, a balesetjogi kártérítéseket, a pénzügyi igazgatást, továbbá a hirdetési és propagandatevékenységet szemléltető táblázat.

Az általános rész foglalkozik a vállalatok üzemstatisztikájával s a személyszállítási bevételek és teljesítmények 1928—37. évi alakulásával. A forgalomra vonatkozó részben legjelentősebb a menetrend szerinti és a rendkívüli személyforgalomban, továbbá a teher- és önkezelési forgalomban a járművek által megtett távolság, a vasúti hálózatok viszonylat- és menetsűrűségének, a személyszállítási eredmények utasszám és bevétel szerinti, valamint a forgalmi akadályok és a talált tárgyak számszerű ismertetése. Tanulságos az a kimutatás, amely a közlekedési baleseteket a baleset oka és a sérülés foka szerint részletezi. A személyzeti ügyekből az évkönyv közli az alkalmazottak számát fizetési csoport és alkalmazási minőség szerint, a főorvosi hivatalban végzett orvosi vizsgálatok és a nyugdíjalap főbb adatait, a pszichotechnikai vizsgálat eredményét és a személyzet részére kiadott egyenruhák mennyiségét. Változatosak az áramelosztásról, a személyszállító járművek, a várócsarnokok, a kábelek, a munkavezetékek és a magasépítmények állagáról, továbbá a villamosenergiagazdálkodásról, az áramátalakító gépek teljesítőképességéről és a kocsiszinek befogadóképességéről készített táblázatok. Kimerítően foglalkozik az évkönyv az anyagbeszerzési szolgálattal, a pályaépítés és pályafenntartás, a központi anyagkezelő szakosztály, az anyagvizsgálati laboratórium, a számfejtőség és a könyve-

lőség tevékenységével. Szociális szempontból közérdekű az alkalmazottak tüzelőszer ellátására, a gyermeknyaralztatásra és felruházásra, a sporttelepre és a közművelődési egyesületekre vonatkozó adatközlés.

A BESZKÁRT vasútüzemre vonatkozó néhány közérdekű adatot a mű anyagából érdemes külön is megemlíteni. Az utasok száma az előző évi 332,794.714-ről 340,059.392-re, a bevétel összege 46,356.595-ről 48,315.210 pengőre és a személyi balesetek száma 1.280-ról 1.362-re emelkedett. A menetrend szerinti forgalomban megtett távolság 77,721.513 km-ről 77,204.604 km-re, a talált tárgyak száma 14.296 drb-ről 13.954 drb-ra, a személyzet létszáma 10.087-ről 10.045-re, a kocsik száma 1.762-ről 1.742-re csökkent.

A BESZKÁRT autobusüzemben az utasok száma 27,324.985-ről 34,624.674-re, a személyzet létszáma 1.124-ről 1.419-re, a menetrend szerinti forgalomban megtett távolság 6,965.260 km-ről 9,903.201 km-re, a bevétel 6,673.132 pengőről 9,444.964 pengőre, a balesetek száma 129-ről 175-re és a járművek száma 182-ről 199-re emelkedett. Ezek az adatok szemléltetően bizonyítják, hogy az autbuszé a jövő.

B. A.

Territoire et population des grandes villes. 1928—1934. (Statistique internationale des grandes villes.)

Kiadja a Nemzetközi Statisztikai Intézet Állandó Hivatala. Hága, 1939. 300 l. — p.

A Szemle a közelmúltban¹⁾ megemlékezett arról, hogy a Nemzetközi Statisztikai Intézet Állandó Hivatala az 1927-ben és 1931-ben évkönyvszerű keretekben közreadott nagyvárosi kiadványainak folytatásaképpen sorozatos, de tárgykör szerint tagolt s így kisebb terjedelmű kötetekben szándékozik közreadni a nagyvárosok területi és népességi, lakás-, idegenforgalmi, villany-, gáz- és vízellátási, valamint köztisztasági viszonyaira vonatkozó újabb statisztikai adatokat. „A nagyvárosok nemzetközi statisztikája” címen, ilyen elgondolás alapján megindított sorozat első öt kötete a fenti témakörök 1928—1934. évi adatait foglalja, illetőleg foglalná magában. Eddig a Szemlemben már méltatott¹⁾ idegenforgalmi kötetten kívül az említett közszükségleti cikkekkel való ellátottságról beszámoló közlemény és — legújabbban — a nagyvárosok területi s népességi viszonyait feltáró mű látott napvilágot. Ezúttal az utóbb említett kiadvány tartalmát vázoljuk.

A nemzetközi adatanyag egybegyűjtése közismerten számos nehézségbe ütközik. A Nemzetközi Statisztikai Intézetnek Methorst szakavatott irányítása alatt álló Állandó Hivatala e nehézsé-

¹⁾ L. M. Stat. Szemle 1939. évf. 1060—1061. l.

gekre való tekintettel csupán az állandó megfigyelést érdemlő *legfontosabb* adatok begyűjtésére törekedett. Munkája során nagy mértékben támaszkodott a Nagyvárosok Nemzetközi Uniójának és az Unió főtitkárának Vincknek hathatós támogatására, valamint az Intézet kebelében, de az Unió képviselőinek bevonásával megalakított nagyvárosi ú. n. „vegyes” bizottság tagjainak szakvéleményére. Az utóbbiak sorában magyar részről *Thirring* Gusztáv dr., az Intézet tiszteletbeli tagja is helyet foglal, aki a kérdőívek és egyben a kötet tartalmának megtervezésével irányító munkásságot fejtett ki a területi és népességi állapotokat taglaló nagyvárosi kiadvány előkészítésében és szerkesztésében. Magyar szempontból megemlíthetjük még, hogy Budapest székesfőváros Statisztikai Hivatalának mintaszerű adatszolgáltatása révén a magyar fővárosra vonatkozó statisztikai eredmények bő részletezésben foglaltatnak e nagyértékű nemzetközi kiadványban. Egyébként az Intézet Állandó Hivatala által az adatszolgáltatásra felkért (kétszázezernél több lakost számláló) nagyvárosok, ill. (százezren felüli) fővárosok — összesen 280 város — közül 173 küldötte be adatait. A közlemény anyaga tehát a teljességtől meglehetősen távol áll, mégpedig nemcsak 107 nagyváros eredményeinek teljes hiánya miatt, hanem azért is, mert az adatszolgáltatásban résztvevő 173 város anyaga sem egyöntetű és hiánytalan; aránylag ugyanis csak nagyon kevés város — köztük Budapest — válaszolt minden kérdésre hiány nélkül és összehasonlításra tökéletesen alkalmas módon. A módszeresen összeállított, világosan tagolt s néhány igen hasznos arányszámmal kiegészített 15 terjedelmes táblázatban foglalt adattömeg azonban csonkaságában is rendkívül nagy forrásértéket képvisel. Említést érdemel még, hogy a 173 város közt a legnagyobb számmal az Amerikai Egyesült Államok (41), Németország (27+1) és Nagy-Britannia s Észak-Írország (21) nagyvárosai szerepelnek; továbbá, hogy egyes táblázatokon néhány olyan város exotikum-számba menő adataival is találkozunk, amelyeknek adatszolgáltatására eredetileg nem igen lehetett számítani (ilyen pl. Irán fővárosa: Teherán, az Ecuadorban fekvő Quito, a Szövetséges Maláj államokbeli Kuala Lumpur).

Az előttünk fekvő új nagyvárosi kiadvány a jelzett keretekben a következő kérdéseket öleli fel: a város földrajzi fekvése; terület és a város telek-s földtulajdona; évközepi kiszámított lélekszám; a népesség nem és kor szerint a legutolsó népszámlálás alapján; a kereső népesség nem és foglalkozás szerint; születések; halálozások; a legutolsó népszámlálás után következő esztendő halálozásai kor szerint (a megfelelő korúakhoz viszonyított arányszámokban is); házasságkötések, megszünt házasságok és az új házasságok többléte; a

bejelentési kötelezettség alá eső néhány súlyosabb fertőzőbetegség megbetegedési eseteinek és halálozásainak száma; halálokok; százezer lakosra számított halálozási arány halálokonként. E felsorolásból kitetszően a mű anyagának tervszerű korlátozottsága ellenére a *rendszeres* megfigyelésre alkalmas legfontosabb adatokra mondhatni teljesen kiterjeszkedik. Az adatszolgáltatás hiányai arra utalnak, hogy a kiadvány szerkesztői helyesen jártak el akkor, amikor az amúgy is csak az 1928—1934. évekre vonatkozó kérdéseket az említett keretek közé szorították. Az 1940 körül esedékes népszámlálások eredményeit is feltáró következő kötetben — melynek megjelenésére előrelátólag csak a béke helyreálltával kerülhet majd sor — természetesen éppen az álló népességre vonatkozó részt érdemes volna kibővíteni, már csak azért is, mert az idevonatkozó alapanyag az 1927. és 1931. évi kötetekben bő részletezésben rendelkezésre áll; előnyös volna továbbá, ha az egyik bevezető táblában nemcsak a tulajdonképeni városra (az adatszolgáltatás általában erre terjeszkedik ki), hanem nagyobb agglomerációjára (a városra és hozzászámítható környékére) vonatkozó főadatokat (pl. terület, lélekszám) is megtalálhatnók; legalább is a születések, halálozások és a természetes szaporodás végadatai (szám, ezrelék) szempontjából a jelenlévő és a rendes lakónépességre vonatkozó eredmények párhuzamos felsoroztatása szintén tanulságosnak látszanék. Mindez még tovább emelhetné a terjedelmes közlemény már most is igen jelentős tudományos és gyakorlati értékét.

Statistiques du commerce international. 1938.

Service d'Etudes Economiques. Société des Nations.
Genève, 1939. 345 l. — p.

A kötet — fő részében — 67 ország külkereskedelmének tömör, gondos analizisét nyújtja az 1936-tól 1938-ig terjedő három évi időszakban. E 67 ország mindegyikénél — az előző kötettel egyezően — közli az utolsó három év kereskedelmi mérlegének adatait külön az árukra és külön a nemesfémek- s érmékre. Majd a forgalom havonkénti alakulását ismerteti az utolsó két évben. Származási és rendeltetési országok szerint külön tábla bontja fel a forgalmat, kiemelve az 1%-os részesedésnél nagyobb viszonylatokat az utolsó két vagy három évre. A származási és rendeltetési országok sorrendje valamennyi országnál ugyanaz (világrészek, ezen belül országok a francia abc sorrendjében). A következő kettős tábla a forgalom áruk szerint való megoszlását ismerteti, feltüntetve az 1%-nál nagyobb részesedési aránnyal bíró cikkeket. Az áruk felsorolása rendszeresen történik: egyelőre általában az 1913. évi brüsszeli konvenció 186 tételszámából álló osztá-

gekre való tekintettel csupán az állandó megfigyelést érdemlő *legfontosabb* adatok begyűjtésére törekedett. Munkája során nagy mértékben támaszkodott a Nagyvárosok Nemzetközi Uniójának és az Unió főtitkárának Vincknek hathatós támogatására, valamint az Intézet kebelében, de az Unió képviselőinek bevonásával megalakított nagyvárosi ú. n. „vegyes” bizottság tagjainak szakvéleményére. Az utóbbiak sorában magyar részről *Thirring* Gusztáv dr., az Intézet tiszteletbeli tagja is helyet foglal, aki a kérdőívek és egyben a kötet tartalmának megtervezésével irányító munkásságot fejtett ki a területi és népességi állapotokat taglaló nagyvárosi kiadvány előkészítésében és szerkesztésében. Magyar szempontból megemlíthetjük még, hogy Budapest székesfőváros Statisztikai Hivatalának mintaszerű adatszolgáltatása révén a magyar fővárosra vonatkozó statisztikai eredmények bő részletezésben foglaltatnak e nagyértékű nemzetközi kiadványban. Egyébként az Intézet Állandó Hivatala által az adatszolgáltatásra felkért (kétszázezernél több lakost számláló) nagyvárosok, ill. (százezren felüli) fővárosok — összesen 280 város — közül 173 küldötte be adatait. A közlemény anyaga tehát a teljességtől meglehetősen távol áll, mégpedig nemcsak 107 nagyváros eredményeinek teljes hiánya miatt, hanem azért is, mert az adatszolgáltatásban résztvevő 173 város anyaga sem egyöntetű és hiánytalan; aránylag ugyanis csak nagyon kevés város — köztük Budapest — válaszolt minden kérdésre hiány nélkül és összehasonlításra tökéletesen alkalmas módon. A módszeresen összeállított, világosan tagolt s néhány igen hasznos arányszámmal kiegészített 15 terjedelmes táblázatban foglalt adattömeg azonban csonkaságában is rendkívül nagy forrásértéket képvisel. Említést érdemel még, hogy a 173 város közt a legnagyobb számmal az Amerikai Egyesült Államok (41), Németország (27+1) és Nagy-Britannia s Észak-Írország (21) nagyvárosai szerepelnek; továbbá, hogy egyes táblázatokon néhány olyan város exotikum-számba menő adataival is találkozunk, amelyeknek adatszolgáltatására eredetileg nem igen lehetett számítani (ilyen pl. Irán fővárosa: Teherán, az Ecuadorban fekvő Quito, a Szövetséges Maláj államokbeli Kuala Lumpur).

Az előttünk fekvő új nagyvárosi kiadvány a jelzett keretekben a következő kérdéseket öleli fel: a város földrajzi fekvése; terület és a város telek-s földtulajdona; évközepi kiszámított lélekszám; a népesség nem és kor szerint a legutolsó népszámlálás alapján; a kereső népesség nem és foglalkozás szerint; születések; halálozások; a legutolsó népszámlálás után következő esztendő halálozásai kor szerint (a megfelelő korúakhoz viszonyított arányszámokban is); házasságkötések, megszünt házasságok és az új házasságok többsége; a

bejelentési kötelezettség alá eső néhány súlyosabb fertőzőbetegség megbetegedési eseteinek és halálozásainak száma; halálokok; százezer lakosra számított halálozási arány halálokonként. E felsorolásból kitetszően a mű anyagának tervszerű korlátozottsága ellenére a *rendszeres* megfigyelésre alkalmas legfontosabb adatokra mondhatni teljesen kiterjeszkedik. Az adatszolgáltatás hiányai arra utalnak, hogy a kiadvány szerkesztői helyesen jártak el akkor, amikor az amúgy is csak az 1928—1934. évekre vonatkozó kérdéseket az említett keretek közé szorították. Az 1940 körül esedékes népszámlálások eredményeit is feltáró következő kötetben — melynek megjelenésére előreláthatólag csak a béke helyreálltával kerülhet majd sor — természetesen éppen az álló népességre vonatkozó részt érdemes volna kibővíteni, már csak azért is, mert az idevonatkozó alapanyag az 1927. és 1931. évi kötetekben bő részletezésben rendelkezésre áll; előnyös volna továbbá, ha az egyik bevezető táblában nemcsak a tulajdonképeni városra (az adatszolgáltatás általában erre terjeszkedik ki), hanem nagyobb agglomerációjára (a városra és hozzászámítható környékére) vonatkozó főadatokat (pl. terület, lélekszám) is megtalálhatnók; legalább is a születések, halálozások és a természetes szaporodás végadatai (szám, ezrelék) szempontjából a jelenlévő és a rendes lakónépességre vonatkozó eredmények párhuzamos felsoroztatása szintén tanulságosnak látszanék. Mindez még tovább emelhetné a terjedelmes közlemény már most is igen jelentős tudományos és gyakorlati értékét.

Statistiques du commerce international. 1938.

Service d'Etudes Economiques. Société des Nations.
Genève, 1939. 345 l. — p.

A kötet — fő részében — 67 ország külkereskedelmének tömör, gondos analizisét nyújtja az 1936-tól 1938-ig terjedő három évi időszakban. E 67 ország mindegyikénél — az előző kötettel egyezően — közli az utolsó három év kereskedelmi mérlegének adatait külön az árukra és külön a nemesfémek- s érmékre. Majd a forgalom havonkénti alakulását ismerteti az utolsó két évben. Származási és rendeltetési országok szerint külön tábla bontja fel a forgalmat, kiemelve az 1%-os részesedésnél nagyobb viszonylatokat az utolsó két vagy három évre. A származási és rendeltetési országok sorrendje valamennyi országnál ugyanaz (világrészek, ezen belül országok a francia abc sorrendjében). A következő kettős tábla a forgalom áruk szerint való megoszlását ismerteti, feltüntetve az 1%-nál nagyobb részesedési aránnyal bíró cikkeket. Az áruk felsorolása rendszeresen történik: egyelőre általában az 1913. évi brüsszeli konvenció 186 tételszámából álló osztá-

lyozásának sorrendjét követi. Azoknál az országoknál azonban, amelyek már a Népszövetség minimális árulajstroma alapján is összeállítják külkereskedelmi forgalmuk adatait, ez a tábla elmarad s helyette két további tábla számol be egyrészt a minimális árulajstrom által megállapított 17 osztály, illetőleg 50 fejezet keretei közötti áru megoszlásról (a lajstrom 456 tételszáma ezek közé a keretek közé van összesűrítve), másrészt pedig a forgalomnak az áruk megmunkálási foka (nyersanyagok, egyszerű vagy nagyobb megmunkáláson keresztül ment áruk), valamint felhasználása (termelési és fogyasztási, ill. kicsinyben való eladásra szolgáló áruk) szerint való összetételéről. E táblák helyettesítik egyszersmind a korábbi brüsszeli árulajstrom szerinti részletezéseket, úgyhogy a külkereskedelmi forgalom nemzetközi összehasonlítására tett amaz első átfogó, s minden elismerést megérdemlő kísérlet eredményeinek a népszövetségi kiadvány — a saját árulajstroma alapján történő feldolgozások egyre intenzívebbé válása folytán¹⁾ — már nem tudott helyet biztosítani.

A kötet zömét alkotó eme táblázatok után értékes összeállítás számol be könnyen áttekinthető módon arról, hogy a 66 ország (Burma ugyanis itt nem szerepel) forgalma százalékosan hogyan oszlik meg származási és rendeltetési országok szerint. Az egyes viszonylatok között 36 ország (köztük Magyarország) adatai minden egyes esetben közöltetnek, az állandóan ki nem emelt országokra eső esetleges nagyobb részeseledést pedig jegyzetek tüntetik fel. Nagyban fokozná a rendkívül hasznos táblázat, sőt az egész kézikönyv értékét, ha e táblázat utolsó soraként az egyes országok bevételének és kivitelének összértékét közös alapra, pl. aranydollárra kiszámítva be lehetne iktatni.²⁾

A hátralevő részt a minimális árulajstrom alapján készült táblázatok töltik ki. Ezek közül a legnagyobb érdeklődésre tarthatnak számot azok az azonos módszerek alapján készült összeállítások, amelyek a forgalom szerkezetét 25 országra nézve

¹⁾ Mint az Előszó mondja, 1939 októberében már mintegy 30, a világ külkereskedelmi forgalmában összesen kb. 60%-kal részeseledő ország használta a minimális árulajstromot, vagy vállalta annak használatát. Ez utóbbiak közé tartozik Magyarország is, amely összefoglalóan 1938-tól, részletesen pedig 1939-től kezdve a minimális árulajstrom szerint is megállapítja külkereskedelmi forgalmának eredményeit. Az első ilyen adatok az 1938. évre vonatkozóan az 1938. évi külkereskedelmi kötetben, az 1939 I. félévére vonatkozóan pedig a „Statisztikai Negyedévi Füzetek“ 1939. II. negyedévi számában közzé is tétettek.

²⁾ Ennek annál kevésbé volna akadálya, mert az „Aperçu général du commerce mondial“ c. népszövetségi kiadvány részére az aranydollár-értékek minden országra nézve kiszámíthatnak. Sőt az ismerttetett kötet is — a minimális árulajstrom szerint készült táblázataiban — közöl ilyen értékeket.

a minimális árulajstrom osztályai és fejezetei, illetőleg 21 országra nézve az áruk megmunkálási foka, ill. felhasználási módja szerint analizálja. E táblázatok már most bemutatják azt a nagy előnyt, ami a külkereskedelmi adatok nemzetközileg összehasonlíthatóvá tételéből származik. Elegendő pl. a „VIII. Textil“ fejezet importsorán végigfutni, hogy támpontokat nyerjünk az egyes államok textiliparának fejlettségére nézve; hiszen az erős nyersanyagrészesedési százalékból az illető ország textiliparának jelentős voltára, a szövetbevétel magas arányszáma esetén pedig a fonó-szövőipar fejlettségére kapunk bizonyítékot.

Talán egyetlen szakaszán a statisztika széles mezejének nem találkozunk a nemzetközi összehasonlítás annyi akadályával, mint a külkereskedelmi statisztika terén. E statisztika művelése minden államnak *par excellence* kormányzati érdeke, s az adatok bevallásának, feldolgozásának nem a külkereskedelmi statisztika által kialakított valamelyes rendszerhez, hanem az egyes államok gazdasági politikájának alapját képező vámtarifa szisztémájához kell sümúlnia, ami pedig éppen alapvető fontossága következtében minden független állam nemzetgazdaságának legegységibb alkotása. Ennek eredménye, hogy — különösen az iparcikkek terén — alig-alig lehet találni két állam vámtarifájában olyan tételszámot, amely egymást fogalmilag teljesen fedné. A nemzetközi összehasonlíthatóság tehát csak akkor érhető el, ha az egyes államok egy közösen megállapított árulajstromnak megfelelően csoportosítják a nemzeti vámtarifa alapján feldolgozott adataikat (mert az a tökéletes megoldás, hogy az összes államok önszántukból a nemzeti vámtarifa helyett egy nemzetközileg megállapított vámtarifát fogadjanak el, aligha fog valaha is megvalósulni). Ezt célozta az úttörő, 1913. évi december 31-én aláírt brüsszeli megállapodás (amelyhez Magyarország is csatlakozott¹⁾ s erre törekszik a Népszövetség a maga minimális árulajstromának elfogadtatásával (amelyet bizonyos, azóta már teljesült feltételekkel Magyarország is elfogadott). E törekvés eredménye, hogy, mint fentebb említettett, 25 ország már e népszövetségi szisztéma szerint is feldolgozza adatait. Érdeme a népszövetségi kiadványnak, hogy a közös alapon feldolgozott eredmények közrebocsátásával a nemzetközi összehasonlíthatóság problémáját jelentős lépéssel előbbre vitte. De nagy érdeme e kötetnek az is, hogy azoknál az országoknál, amelyek e közös alapon való feldolgozásban nem, vagy még nem vesznek részt, az eredmények közzététele azonos rendszer szerint történik, aminek következtében

¹⁾ Magyarország a csatlakozásra már a békében készen állott, ebben azonban a világháború kitörése megakadályozta. A trianoni békeszerződés gondoskodása arra is kiterjedt, hogy Magyarország részére a kötelező csatlakozást előírja, ami 1924. január 1-i hatállyal meg is történt. A brüsszeli egyezmény egyébként 1938 folyamán megszűnt.

minden ország szerinti viszonylatnak, vagy árucsoportnak — mint fentebb láttuk — megvan a maga pontos helye s így — ha az illető ország, vagy árucsoport eléggé fontos szerepet játszik a vizsgált ország forgalmában — a vonatkozó adatok könnyen fellelhetők. A szerkesztés gondosságát bizonyítja a jegyzeteknek az a tömege is, ami a közzétett adatok tartalmára vonatkozóan szolgál közelebbi meghatározással.

Mindent összefoglalva, a népszövetségi kiadvány mintaképe a gondosan szerkesztett statisztikai forrásmunkáknak.

v. P. L. dr.

Balances des paiements 1938.

Société des Nations. Service d'études économiques.
Genf, 1939. 159 l. — p.

Igen értékes szolgálatot tesz a Népszövetség közgazdaságtanulmányi osztálya azzal, hogy a jelentősebb államok évenkénti fizetési mérlegeit összehasonlításra alkalmas formában, egységes keretben minden esztendőben rendszeresen olyan időpontban hozza nyilvánosságra, amely az államok közötti áru- és értékcsereforgalom alakulásának megfigyelése és a jövőre vonatkozó szabályozása szempontjából a legmegfelelőbb. Statisztikai természetű közleményeknél fontos követelmény, hogy nyilvánosságra hozataluk lehetőleg azonos időpontban történjék. Ezt a célt a kiadvány szerkesztősége még áldozatok árán is igyekszik megközelíteni, jóllehet, éppen ennek a kötetnek a megjelenése elé állítottak az 1938. év második felében bekövetkezett nemzetközi bonyodalmak szinte leküzdhetetlen akadályt. Ezek következtében néhány állam jelentése nem is volt bevárható s ezek hiányoznak a kiadványból. Ismét más államok — mint pl. Japán — egy időre megszüntették a megfelelő hivatalos adatok közlését s a kormányzati felfogás változásáig ezek nem is fognak szerepelni a kiadványban. Ennek ellenére a kiadvány az ismert részletezésben és a tökéletes összehasonlíthatóságra való törekvéssel közli a 27 állam fizetési forgalmát feltáró adatokat. A különféle államok különböző módszer szerint összeállított fizetési mérlegeit egységes, áttekinthető és belső tartalmában is nemzetközi összehasonlításra alkalmas módon tárja elénk. E fáradozások sikere a kiadványokban évről-évre egyre jobban mutatkozik.

G. E. dr.

Vinci, Felice: Problemi demografici.

Bologna 1939 — XVII (Nicola Zanichelli Editore).
VI+228 l. — p.

Vinci, az olasz statisztikai irodalom nemzetközileg is elismert és talán legtermékenyebb munkása új könyvében huszonnégy korábbi — eredetileg különböző folyóiratok hasábjain megjelent — cikkét foglalja össze. Mind a huszonnégy cikk demográfiai tárgyú, vagy legalább is népességi vonatkozású. Az első eredetileg 1927 decemberé-

ben, az utolsó 1939 augusztusában látott napvilágot. A fejtegetések időszerűsége tehát eltérő; Vinci mélyenszántóan és szellemesen megírt régebbi keletű dolgozatainak viszont talán éppen az ad tanulságértéket, hogy megállapításainak helyességét az időközi események alapján is ellenőrizhetjük. A tudományos alaposággal, de könnyen olvashatóan, szinte népszerűsítő modorban elkészült huszonnégy cikk a következő kérdésekkel foglalkozik: a jövőbe pillantó demográfiai számítások; új népesedési kritériumok és eredmények; a születések mérlege és ellenőrzése; a városbátömörülés, a városiasodás jelzőszámai; az U. S. A. bennszülött fehér, néger és bevándorolt lakosai, a kivándorlás és a válságok; a népesedés vidéki jellegzetességei; megállapodott, visszafejlődő és fejlődő népesség; a népesség gondozása; a gümőkórstatisztika; egy olasz demográfiai gyűjteményes munka; a születések gyarapodása; demográfiai borúlátás; megjegyzések az első fasiszta népszámlálásról s a francia népszámlálás; embertípusok és termékenységük; a jövő népesedési küzdelmei; demográfiai barometerek; gazdasági és népességi mozgalmak, változások a vidék társadalmi rétegződésében; észszerű emberanyagjavítás; mennyiben idéz elő a születési depresszió gazdasági válságot; népszámlálások és területi statisztika; a népesedés természetes irányzatai; fasizmus és kommunizmus a demográfiai küzdelemben; Sundbärg törvénye a legújabb népesedési elméletek világánál; a népesedéspolitika vázlata.

Dr. Johannes Barthel: Tätigkeit und Wirkung der Überwachungsstellen.

Volkswirtschaftliche Studien. Heft 62. Kiadja: Dr. Ebering Emil. — Publié par le Dr. Emile Ebering

Berlin, 1939. 133 l. — p.

Barthel kétségtelenül értékes úttörő munkát végzett, amikor a német gazdasági életben nagy szerepet játszó ú. n. „Überwachungsstellen“-ről, vagyis az ellenőrzőállomásokról számol be a közelmultban megjelent munkájában. Nemcsak alapos előtanulmányozása ennek a kérdésnek, hanem ügyes szerkezete is érdeme a mű szerzőjének.

Maga a mű három főrésze oszlik. Az első rész az ellenőrzőállomások eredetével és lényegével, a második ezeknek az állomásoknak a tevékenységével foglalkozik, a harmadik pedig a gazdasági életre gyakorolt hatást ismerteti. Helyesen jár el a szerző, amikor röviden taglalja a gazdaságpolitika alapelveit és célkitűzéseit. Összefoglalja az államszocializmus és a tervgazdaság elveit és eredményeit. Ismerteti az „ellenőrzőállomásoknak“ a történetét, lényegét és fogalmát. Fogalmazása szerint az ellenőrzőállomás oly intézmény, melynek feladata az, hogy ügyeljen arra, hogy csak annyi árut vásároljon az állam külföldről, amennyi devizája van; emellett ezek az állomások még a belföldi árufor-

minden ország szerinti viszonylatnak, vagy árucsoportnak — mint fentebb láttuk — megvan a maga pontos helye s így — ha az illető ország, vagy árucsoport eléggé fontos szerepet játszik a vizsgált ország forgalmában — a vonatkozó adatok könnyen fellelhetők. A szerkesztés gondosságát bizonyítja a jegyzeteknek az a tömege is, ami a közzétett adatok tartalmára vonatkozóan szolgál közelebbi meghatározással.

Mindent összefoglalva, a népszövetségi kiadvány mintaképe a gondosan szerkesztett statisztikai forrásmunkáknak.

v. P. L. dr.

Balances des paiements 1938.

Société des Nations. Service d'études économiques.
Genf, 1939. 159 l. — p.

Igen értékes szolgálatot tesz a Népszövetség közgazdaságtanulmányi osztálya azzal, hogy a jelentősebb államok évenkénti fizetési mérlegeit összehasonlításra alkalmas formában, egységes keretben minden esztendőben rendszeresen olyan időpontban hozza nyilvánosságra, amely az államok közötti áru- és értékcsereforgalom alakulásának megfigyelése és a jövőre vonatkozó szabályozása szempontjából a legmegfelelőbb. Statisztikai természetű közleményeknél fontos követelmény, hogy nyilvánosságra hozataluk lehetőleg azonos időpontban történjék. Ezt a célt a kiadvány szerkesztősége még áldozatok árán is igyekszik megközelíteni, jóllehet, éppen ennek a kötetnek a megjelenése elé állítottak az 1938. év második felében bekövetkezett nemzetközi bonyodalmak szinte leküzdhetetlen akadályt. Ezek következtében néhány állam jelentése nem is volt bevárható s ezek hiányoznak a kiadványból. Ismét más államok — mint pl. Japán — egy időre megszüntették a megfelelő hivatalos adatok közlését s a kormányzati felfogás változásáig ezek nem is fognak szerepelni a kiadványban. Ennek ellenére a kiadvány az ismert részletezésben és a tökéletes összehasonlíthatóságra való törekvéssel közli a 27 állam fizetési forgalmát feltáró adatokat. A különféle államok különböző módszer szerint összeállított fizetési mérlegeit egységes, áttekinthető és belső tartalmában is nemzetközi összehasonlításra alkalmas módon tárja elénk. E fáradozások sikere a kiadványokban évről-évre egyre jobban mutatkozik.

G. E. dr.

Vinci, Felice: Problemi demografici.

Bologna 1939 — XVII (Nicola Zanichelli Editore).
VI+228 l. — p.

Vinci, az olasz statisztikai irodalom nemzetközileg is elismert és talán legtermékenyebb munkása új könyvében huszonnégy korábbi — eredetileg különböző folyóiratok hasábjain megjelent — cikkét foglalja össze. Mind a huszonnégy cikk demográfiai tárgyú, vagy legalább is népességi vonatkozású. Az első eredetileg 1927 decemberé-

ben, az utolsó 1939 augusztusában látott napvilágot. A fejtegetések időszerűsége tehát eltérő; Vinci mélyenszántóan és szellemesen megírt régebbi keletű dolgozatainak viszont talán éppen az ad tanulságértéket, hogy megállapításainak helyességét az időközi események alapján is ellenőrizhetjük. A tudományos alaposággal, de könnyen olvashatóan, szinte népszerűsítő modorban elkészült huszonnégy cikk a következő kérdésekkel foglalkozik: a jövőbe pillantó demográfiai számítások; új népesedési kritériumok és eredmények; a születések mérlege és ellenőrzése; a városbátömörülés, a városiasodás jelzőszámai; az U. S. A. bennszülött fehér, néger és bevándorolt lakosai, a kivándorlás és a válságok; a népesedés vidéki jellegzetességei; megállapodott, visszafejlődő és fejlődő népesség; a népesség gondozása; a gümőkórstatisztika; egy olasz demográfiai gyűjteményes munka; a születések gyarapodása; demográfiai borúlátás; megjegyzések az első fasiszta népszámlálásról s a francia népszámlálás; embertípusok és termékenységük; a jövő népesedési küzdelmei; demográfiai barometerek; gazdasági és népességi mozgalmak, változások a vidék társadalmi rétegződésében; észszerű emberanyagjavítás; mennyiben idéz elő a születési depresszió gazdasági válságot; népszámlálások és területi statisztika; a népesedés természetes irányzatai; fasizmus és kommunizmus a demográfiai küzdelemben; Sundbärg törvénye a legújabb népesedési elméletek világánál; a népesedéspolitika vázlata.

Dr. Johannes Barthel: Tätigkeit und Wirkung der Überwachungsstellen.

Volkswirtschaftliche Studien. Heft 62. Kiadja: Dr. Ebering Emil. — Publié par le Dr. Emile Ebering

Berlin, 1939. 133 l. — p.

Barthel kétségtelenül értékes úttörő munkát végzett, amikor a német gazdasági életben nagy szerepet játszó ú. n. „Überwachungsstellen“-ről, vagyis az ellenőrzőállomásokról számol be a közelmultban megjelent munkájában. Nemcsak alapos előtanulmányozása ennek a kérdésnek, hanem ügyes szerkezete is érdeme a mű szerzőjének.

Maga a mű három főrésze oszlik. Az első rész az ellenőrzőállomások eredetével és lényegével, a második ezeknek az állomásoknak a tevékenységével foglalkozik, a harmadik pedig a gazdasági életre gyakorolt hatást ismerteti. Helyesen jár el a szerző, amikor röviden taglalja a gazdaságpolitika alapelveit és célkitűzéseit. Összefoglalja az államszocializmus és a tervgazdaság elveit és eredményeit. Ismerteti az „ellenőrzőállomásoknak“ a történetét, lényegét és fogalmát. Fogalmazása szerint az ellenőrzőállomás oly intézmény, melynek feladata az, hogy ügyeljen arra, hogy csak annyi árut vásároljon az állam külföldről, amennyi devizája van; emellett ezek az állomások még a belföldi árufor-

galom szabályozásával is meg vannak bízva. A mű természetesen foglalkozik az állomásoknak szervezetével és jogi alapjaival is, és rámutat arra, hogy ezeknek az intézményeknek a főfeladatát képezi: a nyersanyagbeszerzés közvetítése, a behozatal ellenőrzésének az útjai, belföldi nyersanyagbeszerzés felügyelete és a kivitelnek az előmozdítása. Tüzetesen ismerteti továbbá azt a hatást, melyet ezek az intézmények a német gazdasági életre gyakorolnak. Az áralakulásra, a nyersanyagoknak bel- és külföldi beszerzésére, fél- és készgyártmányok forgalmára irányítólag hatnak, mint a német birodalom gazdasági rendjének hivatalos intézményei.

Összesen 27 ilyen állomás működik Németországban; ezek közül 24 Berlinben fejti ki működését. A mezőgazdasági és ipari termelés jelentékeny ágainak külön-külön állomása van, mint pl. a gabonatermékeknek, állati termékeknek, élelmiszereknek, továbbá fém- és bányászati termékeknek és vegyszeti cikkeknek, valamint a gyarmatárúknak az ellenőrzésére hivatott intézmények.

Nemcsak a gazdaságpolitikai, hanem a statisztikai irodalomban is megbecsült forrásmunkát jelent ez a könyv. Nevezetesen az áruforgalmi és az árstatisztikával van szorosabb kapcsolatban.

ifj. M. L. dr.

A M. kir. Központi Statisztikai Hivatal könyvtárába érkezett munkák.

Ouvrages arrivés à la bibliothèque de l'Office Central Royal Hongrois de Statistique.

Nemzetközi vonatkozású művek és elméleti munkák. (*Publications d'intérêt international ou de théorie générale.*) — *Balances des paiements*, 1938. Société des nations. Genève.

Le premier recensement agricole mondial. (1930.) IV. köt. Canada. États-Unis. Territoires non contigus des États-Unis. Mexique. Argentine. Chili. Pérou. Uruguay. V. köt. Inde. Japon. Afrique Occidentale Française. Algérie. Égypte. Kenya. Maurice. Mozambique. Union de l'Afrique du Sud. Australie. Nouvelle-Zélande. Institut international d'agriculture. Rome.

Kislégi Nagy Dénes dr.: Bevezető a közgazdaságtanba. Tizenöt rádióelőadás. 232 l. Pécs. 1939. (Tudományos gyűjtemény. 36.)

Monori Kovács Gyula dr.: A világgazdaság újabb jelenségei. XXIV. füzet. 59 l. Pécs. 1939.

Magyarország. (Hongrie.) — A magyar devizajogszabályok ismertetése. 20 l. Budapest. (Magyarország.)

A visszacsatolt Felvidék külön jogszabályai. VII+335 l. Budapest. 1939. (Tébe-könyvtár. 98.)

Az ezeréves Magyarország. Pesti Hirlap r.-t. 1200 l. Budapest. 1939.

Gyakorlati útmutató a magyar deviza-rendelkezőkhez. 15 l. Budapest.

Magyar statisztikai évkönyv, 1938. Szerk. és kiadja a magyar kir. központi statisztikai hivatal. Budapest.

Magyar statisztikai zsebkönyv, 1939. Szerk. és kiadja a magyar kir. központi statisztikai hivatal. Budapest.

Magyar takarékpénztárak és bankok évkönyve, 1939. Szerk.: Makai Ernő dr. Budapest. (Tébe-könyvtár. 99.)

Magyarország földművelésügye, 1937. Budapest. (Klly. A m. kir. kormány 1937. évi működéséről és az ország közállapotairól szóló jelentés és statisztikai évkönyv c. műből.) (A m. kir. földművelésügyi miniszter kiadványai. 1939. I.)

Magyarország igazságügye, 1937. Budapest. (Klly. A m. kir. kormány 1937. évi működéséről és az ország közállapotairól szóló jelentés és statisztikai évkönyv c. műből.)

Magyarország közoktatásügye, 1937. Budapest. (Klly. A m. kir. kormány 1937. évi működéséről és az ország közállapotairól szóló jelentés és statisztikai évkönyv c. műből.)

Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye és Kecskeméti. jogú város adattára. Szerk.: Csátár István, Hovhannesian Eghia dr. és Oláh György. 172+64+112 l. Budapest. 1939.

„Viharsarok“ napsütésben. Békés vármegye törvényhatósági iskolán kívüli népművelési bizottságának évkönyve, 1939. Összeállította: Tantó József. Békéscsaba.

Bachó László: Gyöngyös város 1848/49-ben. 109 l. Gyöngyös. 1939.

Bán János: Sopron újkori egyháztörténete. VIII+455 l. Sopron. 1939. (Győr egyházmegye múltjából. IV. 2.)

Cziglányi Aladár dr.: A tartásjog rendszere és szociálpolitikája. 265 l. Pécs. 1939.

Erekly István: Közigazgatás és önkormányzat. 382 l. Budapest. 1939. (A M. tud. akadémia jogtudományi bizottságának kiadványsorozata. 10.)

Haendel Vilmos dr.: Húsz év jogfejlődése a csonka országban és a volt cseh megszállt területeken. (1918—1938.) 262 l. Miskolc. 1939. (Miskolci jogászélet könyvtára. Új sorozat. 36.)

Johan Béla dr.: Gyógyul a magyar falu. 269 l. Budapest. 1939. (M. kir. országos közegészségügyi intézet kiadványai. 7.)

Németh László: Kisebbségben. 95 l. Kecskemét. 1939. (Tanu-könyvtár. 1.)

Pásztor Mihály: A hatvanesztendő 1879. évi XXVIII. törvénycikk. Kiadja Budapest székesfőváros statisztikai hivatala. 85 l. Budapest. 1939. (Statisztikai közlemények. 89/IV.)

Roewde, P. M.: Ungarn, gestern, heute, morgen. 119 l. Budapest. 1939.

Rozsondai—Sümegegy: Sopronbánfalva. Falutalulmány és községrajz. 180 l. Sopron. 1937.

Rúzsás Lajos: Az egri vár gazdálkodása a XVI. században. 71 l. Budapest. 1939.

Schmidt, Isolda: Beiträge zur Geschichte des südostdeutschen Parteiwesens. 1848—1914. IV + 149 l. München. 1939. (Veröffentlichungen des Institutes zur Erforschung des deutschen Volkstums in Süden und Südosten in München. 19.)

Schneider Miklós: Vas vármegye 1754. évi nemesi összeírása. 95 l. Szombathely. 1939.

Schwartz Róbert dr.: Magyarázata a magyarországi katolikus egyházközségek adóztatási szabályzatának. 79 l. Veszprém. 1939.

Olaszország. (Italie.) — *Commercio di importazione e di esportazione del Regno d'Italia con gli altri paesi, l'Albania, l'Africa italiana e i possedimenti italiani*, 1938. I. köt. *Analisi per merci e per paesi*. Istituto centrale di statistica. Roma.

D'Ercole, Giuseppe: *Il consenso degli sposi e la perpetuità del maltrattamento nel diritto romano e nei padri della chiesa*. 60 l. Roma. 1939.

Portugália. (Portugal.) — *Comércio externo*, 1938. I. köt. *Comércio por mercadorias e países*. Instituto nacional de estatística. Lisboa.

Palesztina. (Palestine.) — *Statistical abstract of Palestine*, 1939. Office of statistics. Jerusalem.

Eppler Sándor: *Palesztina és a kivándorlás kérdése*. 15 l. Budapest.

Románia. (Roumanie.) — *Statistica animalelor domestice, pasarilor de curte și stupilor cu albine*, 1938. Ministerul agriculturii și domeniilor. București.

Svájc. (Suisse.) — *Jahresbericht der Schweiz. Handelsstatistik*, 1938. II. rész. Eidgenössische Oberzolldirektion. Bern.

Statistisches Jahrbuch der Schweiz, 1938. Eidgenössisches statistisches Amt. Bern.

Svédország. (Suède.) — *Allmän järnvägsstatistik*, 1938. Kungl. järnvägsstyrelse. Stockholm. (Sveriges officiella statistik.)

Allmänna väg-och vattenbyggnader, 1938. Kungl. väg-och vattenbyggnadsstyrelse. Stockholm. (Sveriges officiella statistik.)

Bergshantering, 1938. Kommerskollegium. Stockholm. (Sveriges officiella statistik.)

Fångvården, 1937. Kungl. fångvårdsstyrelse. Stockholm. (Sveriges officiella statistik.)

Finances des communes, 1936. Bureau central de statistique. Stockholm. (Statistique officielle de la Suède.)

Industrie de la laiterie, 1937. Bureau central de statistique. Stockholm. (Statistique officielle de la Suède.)

Justice criminelle, 1937. Bureau central de statistique. Stockholm. (Statistique officielle de la Suède.)

Lantmäteri, 1937. Kungl. lantmäteristyrelse. Stockholm. (Sveriges officiella statistik.)

Olycksfall i arbete, 1936. Riksförsäkringsanstalten. Stockholm. (Sveriges officiella statistik.)

Riksförsäkringsanstalten, 1937. Stockholm. (Sveriges officiella statistik.)

Sjöfart. Berättelse, 1937. Kommerskollegium. Stockholm. (Sveriges officiella statistik.)

Statens vattenfallsverk, 1938. Kungl. vattenfallsstyrelse. Stockholm. (Sveriges officiella statistik.)

Statistisk årsbok för Göteborg, 1939. Göteborgs stads statistiska byrå. Göteborg.

Telefon och telegraf, 1938. Kungl. telegrafstyrelse. Stockholm. (Sveriges officiella statistik.)

Vagnlastgodstrafiken å Statens järnvägar, 1937. Kungl. järnvägsstyrelse. Stockholm. (Sveriges officiella statistik.)

Uruguay. — *Anuario estadístico*, 1937. II. köt. Dirección general de estadística. Montevideo.

Venezuela. — *Plan trienal del Ministerio de sanidad y asistencia social*. Caracas. 1938.

Folyóiratszemele. — Revues.

Allgemeines Statistisches Archiv (29. köt. 1. sz., Jena 1939, német.). — *Henninger W.*: Az idegenforgalmi statisztika módszerei. — *Savorgnan F.*: Adalékok a főnemesség demográfijához. — *Habets A.*: A birodalmi népesség erkölcsi statisztikájának alapelvei. — *Behrens F.*: A képviselői módszer alkalmazásának problémája a bérstatisztikában. — *Flaskämper P.*: A statisztika főiskolai oktatásának helyzete Németországban. — *Vacchini A.*: A statisztikai oktatás szervezete Olaszországban. — *Weinberger F.*: A nemzeti-ség statisztikai értelmezése.

Archiv für Bevölkerungswissenschaft und Bevölkerungspolitik (9. évf. 5. sz., Leipzig 1939, német.). — *Keyser E.*: A Visztula-menti népesség. — *Pfeil E.*: Korábbi idők népességének és népsűrűségének értelmezése. — *Pfeil E.*: Svájc népmozgalma 1937-ben.

Az Ország Útja (3. évf. 2. sz., Budapest 1939, magyar.). — *Jócsik L.*: A Felvidék szerepe. — *Vájlók S.*: A felszabadult terület szlováksága. — *Duka Zólyomi N.*: Az anyaország és a külföldi magyarság kapcsolatai. — *Ruisz R.*: A mezőgazdaság és a gyárpar jelentősége hazánkban. — *Szende Z.*: A Memel-vidék problémája. — (4. sz.). — *Marék D.*: Korporatív gazdasági rendszerek. — *Jócsik L.*: A szlovákok húszéves küzdelme a csehekkel a nemzeti életformáért. — *Brogyányi K.*: A szlovák-magyar viszony alakulása. — (5. sz.). — *Borsody I.*: Magyarok és szlovákok. — *Áfra Nagy J.*: A dolgozó ifjúság szociális védelme. — (7. sz.). — *Peéry R.*: Csehek a változás után. — *Ruisz R.*: A piacutató gazdasági jelentősége hazánkban. — *Rihmer P.*: Az új olasz telepítések. — (8. sz.). —

Moravek E.: Faj, „népiség“, nemzet. — *Tarnóczy L.*: A népélemezés gazdasági vonatkozásai. — *Bátai J.*: A XIX. századi német települések. — A balti államok külkereskedelmének fejlődési iránya. — (10. sz.). — *Ajtay J.*: A pénzérték állandósításának problémája. — *Marék D.*: Szövetkezeti kishaszonbérletek. — (11. sz.). — *Moravek E.*: A nyelvi asszimiláció a történeti Magyarországon. — *Ajtay J.*: A pénzérték állandósításának problémája.

Barometro economico italiano 102. sz., Roma 1939, ol.). — Dohányfogyasztás, cukorfogyasztás. Nagyvárosi árak. Kiskereskedelmi árak. Létfenntartási árindexek. — (103. sz.). — Élelmiszer- és nyersanyagkészlet. A világ fémipari termelése. — A világ acéltermelése. Világpiaci árak aranyban az összes árukra vonatkozóan. — Érc és fémek világpiaci árai aranyban. — Világkereskedelem általában, aranyértékben.

Bulletin Bimestriel (38. évf. 117. sz., Liège 1939, francia.). — *Gagnon W.*: Kanada expanziós ország. — *Dalhoff J.*: A munkanélküliség Dániában. — *Uuemaa E.*: Észtország külkereskedelme és annak 1939. évi fejlődése. — *Brandt K.*: A mezőgazdasági politika világproblémái 1940-ben. — *Olin C. E.*: Finnország iparosodása és ennek hatása az ország külkereskedelmére. — *McEntee S.*: Írország gazdasági és pénzügyi irányai. — *Papi G. U.*: A tulajdon gazdasági funkciója a korporatív rendszerben. — *Kortenhorst L. G.*: Gazdasági kapcsolatok Hollandia és a belga-luxemburgi vámunió között. — *Pizanty M.*: A román petróleumipar jelenlegi képe. — *Boos G.*: Svédország kereskedelmi politikája.

Bulletin de la Statistique Générale de la France (28. köt. 4. sz., Paris 1939, fr.). — 34 cikk kiskereskedelmi árának mérlegelt indexe. — Az élelmiszerek párizsi nagy- és kiskereskedelmi árának összehasonlítása. — Franciaország és gyarmatainak kereskedelmi forgalma néhány terményben. — *Hazemann R. H.*: Az indexrendszer alkalmazása az egészségügyi tervezetek megalapozásánál, végrehajtásánál és pénzellátásánál.

Correspondance Economique Roumaine (21. évf. 1. sz., Bukarest 1939, fr., ang.). — *Galan A.*: A szövetkezeti mozgalom általános képe Romániában. — (2. sz.). — A papirosipar Romániában. — *Ivanovici O.*: Erdőüzemi statisztika 1937—1938. — (3. sz.). — *Arcadian N. P.*: A mezőgazdasági nyersanyagok felhasználása a román élelmiszeriparban. — *Ghelasse I. I.*: „Bársani“ pástorok mint az expanzió és a gazdasági és társadalmi egység tényezői Románia történelmében.

Danubian Review (Danubian News) (6. köt. 1. sz., Budapest 1938, ang.). — *Fall A.*: Cseh-Szlovákia nemzetiségi problémái. — Magyarok küzdelme Cseh-Szlovákiában. — (2. sz.). — *Fall A.*: Cseh-Szlovákia nemzetiségi problémái. — *Illés-Illyasevics J.*: Ruténia autonómiaja és a cseh-szlovák kisebbségi kérdések. — *Moravek A.*: Lengyelek Cseh-Szlovákiában. — (3—4. sz.). — *Observator*: A ruténség küzdelme autonómiaért. — (5—6. sz.). — A döntőbírák határozata a Magyarországhoz visszacsatolandó terület tárgyában. — *Udvardy N.*: Lengyelország erőfeszítései, hogy Magyarországgal közös határa legyen. — *Zágoni I.*: Kisebbségi jog Romániában. — (7. sz.). — *Fall A.*: A Ruténföld jövője és az önrendelkezési jog. — *Kenéz B.*: Petrescu-Comnen miniszter „nemzetiségi csere“ tervezete és — a tények. — *Tarján E.*: A Ruténföld a müncheni egyezmény keresztülvitele után. — Magyarország új északi határai. — (1939, 8. sz.). — *Prokopy I.*: Jugoszlávia nemzeti kisebbségeinek hátrányos közoktatása a statisztika tükrében. — (9. sz.). — *Tarján E.*: A cseh-szlovák helyzet. — *Fritz L.*: Kisebbségek és a román egypárt-rendszer. — (10. sz.). — *Flachbart E.*: A második cseh-szlovák köztársaság nemzetiségi problémái. — *Fall A.*: A rutén kérdés. — *Kassai A.*: Az új cseh-szlovák állam gazdasági válsága.

Der deutsche Volkswirt (14. évf. 3. sz., Berlin 1939, ném.). — Fizetési forgalom Lengyelországgal. — A fémárak új rendezése. — A balti államok németjeinek visszatérése. — A pénzpiac teljes tevékenységben. — *Fischer W. A.*: Pülantás Délkelet-Európára. — (4. sz.). — Cukorgondok Hollandiában. — *Grosche E.*: Franciaország gazdasági mozgósítása 1914-ben és 1939-ben. — (5. sz.). — Kereskedelmi forgalom Danziggal. — A felsősziléziai munkás. — *Aust H. W.*: Szállíthat-e Oroszország? — (6. sz.). — Áttelepülők Kelet-Lengyelországból. — (7. sz.). — Burgonyalevél — értékes nyersanyag. — *Ullrich H.*: A német életbiztosítás felkészült a háborúra. — (8. sz.). — *von Bonin-Ponitz H. O.*: Az erdő jelentősége a német gazdálkodásban. — (9. sz.). — *Oeltze von Lobenthal G.*: Női munka és társadalmi üzemi munkásnő. — (10. sz.). — *Stöcker L.*: A világpiacon széthullása. — *Richarz H.*: Délkelet-Európa a kontinentális rendszerben.

Deutsche Arbeit (39. évf. 9. sz., Berlin 1939, ném.). — *Stumpp K.*: A német gyarmatosok Besszarábiában. — (10. sz.). — *Lück K.*: „Lengyel

gazdálkodás után“ — német rend. — *Klinkenberg H.*: A balti németek hazatérése. — Kétnyelvű iskolák Magyarországon.

Deutsche Forschungen in Ungarn (4. évf. 1—2. sz., Budapest 1939, ném.). — *Wirthoven A. F. Ch.*: Német kutatómunka a háború utáni Magyarországon. — *Weidlein J.*: Magyarországi német községek szláv szomszédságban. — *Brandtner P.*: Adalékok belső- és felsőausztriai protestánsok magyarországi vándorlásának történetéhez. — Iklad és Keresztúr. — *Wirthoven A. F. Ch.*: Válasz a magyarországi 700.000 német létezése ellen felhozott érvekre.

Deutsches Statistisches Zentralblatt (31. évf. 3. sz., Leipzig 1939, ném.). — *Savorgnan F.*: Az endogámia mértéke. — (4. sz.). — *Neitzke W.*: A külkereskedelmi statisztika fejlődése. — *Deneffe P. J.*: A „megöregedés“ fogalma. — (5—6. sz.). — *Meyer M.*: A statisztikai fakultás az egykori Ausztria, protektorátusi terület és Szlovákia egyetemén és főiskoláin és a városi statisztika. — *Quante P.*: A mezőgazdasági vetésterület értelmezése a német statisztikában.

Deutschtum im Ausland (22. évf. 1. sz., Stuttgart 1939, ném.). — *Hartung O.*: Az új Cseh-Szlovákia München és Bécs után. — (2—3. sz.). — *Digel O.*: Német mint világnyelv. — (4. sz.). — *Pohl W.*: A szudétanémet munkaszolgálat. — A lengyelországi német népcsoport munkaszolgálat. — A jugoszláviai német népcsoport önkéntes munkaszolgálat. — *von Taube A.*: A német mezőgazdasági munkaszolgálat Észtországban. — A német mezőgazdasági munkaszolgálat Lettországon.

Die Volkswirtschaft (12. évf. 8. sz., Bern 1939, ném.). — A svájci vasutak üzemi bevételei 1938-ban és 1939 első évnegyedében. — (9. sz.). — Építkezések 1939 első felében. — Be- és kivándorlások 1939 második évnegyedében. — (10. sz.). — A részvénytársaságok és korlátolt felelősségű társaságok 1939 második felében. — A vendéglátóipar foglalkoztatottjai az 1939. évi nyári idényben. — (11. sz.). — Az állatvágások 1939. harmadik évnegyedében 42 városban. — A munkahivatalok munkaközvetítései 1939. harmadik évnegyedében.

Econometrica (7. köt. 4. sz., Chicago 1939, ang.). — *Hagstroem K. G.*: Megjegyzések az értékcsökkenés elméletéhez. — *Wald A.*: A létfenntartási költségek indexének új formulája. — *Marschak J.*: A piaci és költségvetési adatok kombinálása a kereslet tanulmányozásánál. — *Graves C. H.*: Jegyzet Irving Fisher jövedelem-fogalmáról. — *Fisher I.*: A jövedelem fogalma: cáfolat.

Internationale Rundschau der Arbeit (17. évf. 11. sz., Genf 1939, ném.). — Szociálpolitika a háborúban. — Munkaidő és munkabér. — A véderőkhöz tartozó személyek családjainak segélyezése Németországban, Franciaországban, Nagy-Britanniában és Svájcban.

Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik (150. köt. 4. sz., Jena 1939, ném.). — *Navratil Á.*: A közgazdaságtan jogi szemlélete. — *Csikós-Nagy B.*: Adalék a gazdálkodás elméletéhez. — *Kühn K.*: Piackutatás. Egy gazdasági feladat történetéből. — *Napp-Zinn A. F.*: A közlekedési politika fejlődése a nemzetiszocialista Németországban, 1935—1939. — *Vollweiler H.*: A román gazdálkodás erői és fejlődési lehetőségei. (Adalék a német-román ötéves tervhez.) — (5. sz.). — *Hainisch M.*: Mezőgazdasági nagy- és kisüzem a földtől való menekülés hatása alatt. — *Meinhold W.*: Nemzetgazdasági elvek a négyéves terv áralaku-

lasi politikájában. — *Drescher L.*: Mezőgazdasági államkölsönök és szubvenciók az Egyesült Államokban.

Journal of the American Statistical Association (34. köt. 207. sz., Menasha, Wis., U. S. A. 1939, ang.). — *Stigler G. J.*: A kereslet statisztikájának grafikus ábrázolása. — *Kossoris M. D.*: A statisztika szerepe a balesetek megelőzésénél. — *Wallis W. A.*: Az osztályozott adatok korrelációs viszonya. — *Myers R. J.* és *Herschfeld A.*: Az ellenőrzés összefoglalása statisztikai számításoknál.

Journal of the Royal Statistical Society (102. köt. 3. rész, London 1939, ang.). — *Greenwood*: Az egyetemet végzettek megoszlása a társadalomban. — *Rhodes E. C.*: Vita a fiatalok bűnözőkről. — (4. rész.). — *Gordon A. P. L.*: A tőkepiac ma. — *Wishart J.*: A statisztika oktatásának megvilágítása.

Kisebbségvédelem (2. évf. 4—5. sz., Budapest 1939, m.). — *v. Ruttkay L.*: A kisebbségek áttelepítése vagy kicserélése. — *Gogolák L.*: Lengyelország felosztása és a Szovjet-Unió nemzetiségi viszonyai. — *M. E.* és *R. Gy.*: Kelet európai államok nemzetiségi statisztikája.

Közgazdasági Szemle (63. évf. 10—11. sz., Budapest 1939, m.). — *Surányi-Unger T.*: Az amerikai gazdaságpolitika válaszüton. — *Kádas K.*: A piaci fogyasztási volumen alakulása a pengő bevezetése óta. — *Szeibert J.*: A mezőgazdasági munkabérkérdés. — *Szabó M.*: Az agrárkutatók kiépítése Németországban. — *Zantini E.*: Olaszország kereskedelmi flottája. — *Ruffo L.*: Olaszország pénzügyi helyzete.

Kyoto University Economic Review (14. köt. 4. sz., Kyoto 1939, ang.). — *Otsuka I.*: A japán kisipar jellegzetességei és fejlődésének előmozdítása. — *Nakatani M.*: Értéketétek és a pénzforgalom gyorsasága Japánban.

L'Est Européen Agricole (26. sz., Paris 1938, fr.). — *Staniewicz W.*: A vidéki népesség munkanélkülisége és fogyatékos táplálkozása Lengyelországban. — *Zakaszewski, Wawrzkowicz* és *Rychlowski*: Javulás a lengyel mezőgazdaságban. — *Prokés A.*: Cseh-Szlovákia mezőgazdasági és kereskedelmi politikája az utolsó húsz év folyamán. — (27. sz.). — *Boemelburg K.*: A mezőgazdaság gazdasági helyzete Magyarországon. — *Boemelburg K.*: A mezőgazdasági hitel és a mezőgazdaság pénzügyi helyzete Magyarországon. — *Boemelburg K.*: A magyar szövetkezetek. — *Hubay S.*: A búzaeladás problémája Magyarországon. — *Battha P.*: Az állattenyésztés Magyarországon. — *Pazar G.*: A tejtermelés és a tejtermékek ipara Magyarországon. — *Fornady E.*: A szőlészet Magyarországon. — *Horn J.*: A kertészet Magyarországon. — *Mihók E.*: A selyemhernyótenyésztés Magyarországon. — *Vas L.*: A vizierő-gazdálkodás Magyarországon. — *Powalski S.*: A mezőgazdasági termények külkereskedelme Lengyelországban az 1937—38. gazdasági évben. — (28. sz., 1939.). — *Siegescu M.*: Kereskedelmi kap-

csolatok Franciaország és Magyarország közt. — (29. sz.). — *Takács I.* és *Szeibert J.*: A mezőgazdaság szociális problémái Magyarországon.

Magyar Gazdák Szemléje (44. évf. 10. sz., Budapest 1939, m.). — *Bernát Gy.*: A részes gazdálkodási rendszer Olaszországban. — *Bridges A.*: A mezőgazdaság szervezete. — *Lóstorfer V.*: Németországi területváltozások, különös tekintettel mezőgazdasági kivitelünkre. — (11. sz.). — *Juhos L., Kulin S.* és *Pataky L.*: Jelentés a dunántúli kisgazdaságok helyzetéről. — *Szeberthy J.*: Fizetéses szabadság a mezőgazdaságban.

Magyar Kisebbség (18. évf. 19. sz., Lugos 1939, m.). — *Jakabffy E.*: Az elbukott Lengyelország népkisebbségei és ezek képviselője a kisebbségi kongresszusokon. — *Kardhordó K.*: Néptelepülés és asszimiláció a Bánságban. — A Magyarországhoz visszacsatolt Kárpátalja népessége az 1939 július 15-én megejtett népszámlálás szerint. — (20. sz.). — *Jakabffy E.*: Német népköltöztetés a statisztika tükrében. — *Kardhordó K.*: Néptelepülés és asszimiláció a Bánságban. — Adatok a magyarországi nemzetileg vegyes házasságokról. — (21—22. sz.). — A német népköltöztetéshez. — (23. sz.). — *Kardhordó K.*: Néptelepülés és asszimiláció a Bánságban. — A dunai államok német sajtója a német népköltöztetéséről. — *Thomka V.*: Egy aldunai székely község szociográfiája.

Magyar Szemle (37. köt. 3. [147.] sz., Budapest 1939, m.). — *Jeszenszky S.*: Beksics földreformja. — *Gunda B.*: Györffy István. — *Pongrácz K.*: Belső idegenforgalom. — (4. [148.] sz.). — *Dóry B.*: Pusztul a termőtalaj. — *Kerék M.*: Kollektívizmus vagy földreform? — *Gogolák L.*: Dominium Maris Baltici.

Munkaügyi Szemle (13. évf. 11. sz., Budapest 1939, m.). — *Hindy Z.*: A járuléktörvény elhelyezése a Magánalkalmazottak Biztosító Intézeténél. — *Gulácsy I.*: A gazdasági munkavállalók kötelező öregségi biztosításának első éve. — *Kövesligethy I.*: A rák sugaras gyógyításának mai állása és lehetőségei. — (12. sz.). — *Szeles P.*: Egyszerűsítési lehetőségek a legkisebb munkabérek megállapítása nyomán. — *Batiz D.*: A munkahely egészségügye. — *Puder S.*: A tuberkulózis felosztásáról. Új gyakorlati nomenclatura tervezete.

Népegészségügy (20. évf. 21. sz., Budapest 1939, m.). — *Láng S.*: Munkaélettani és népélelmezési intézet terve. — *Kovács E.*: Tüdőgyulladás kísérleti előidézése baktériumokkal. — *Vida J.*: Néhány adat hat visszacsatolt községünkről. — (22. sz.). — *Kun L.*: A szociálhygiénés problémák néprajzi vonatkozásban. — *Torbágyi E.*: Ínségmunka felhasználása maláriaelleni védekezésre a tiszaujlaki járásban. — *László P.*: Védekezés a typhus ellen Nagykátán 1938-ban. — (23. sz.). — *Gajzágó D.* és *Göttche O.*: Felnőttek számárköhögése. — *Hajós I.*: Az utcai zuhanyfürdők. — (24. sz.). — *Faragó F.*: Néhány gondolat az egészségügyi propaganda-filmről. — *Krisztinicz A.*: A kiütéses tifusz. — *Horváth M.*: Cukorfogyasztás a Zöldkeresztes akció kapcsán.

K Ü L Ö N F É L E

M. kir. Központi Statisztikai Hivatal.

Office Central Royal Hongrois de Statistique.

Címadományozások. — Promotions. A Kormányzó Úr Ö Főméltósága a magyar királyi miniszterelnök előterjesztésére Budapesten 1940. évi január hó 10. napján kelt legfelsőbb elhatározásával a Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal sze-

mélyzeti létszámában *Elekes Dezső* dr. miniszteri titkárnak, a Magyar Statisztikai Szemle szerkesztőjének a miniszteri osztálytanácsosi címet és jelleget és *Szalay Zoltán* miniszteri fogalmazónak a miniszteri segédtitkári címet és jelleget adományozta.

Személyi hírek. — Nouvelles.

Egyiptom. Egyiptom statisztikai szolgálatának új vezetője — az elhunyt *Henein Bey Henein* utóda — *Ahmed Mamdouh Morsi* lett.

Bulgária. Minthogy a bolgár hivatalos statisztikai szerv eddigi vezetője, *Zagoroff S.* hazája kereskedelem-, ipar- és munkaügyi miniszteri tárcáját vállalta el, a statisztikai hivatal belső vezérigazgatóvá *Vajaroff P.* neveztetett ki.

Jankovich Béla † (1865—1939). A magyar tudományos világ a közélet porondján is nagy szerepet játszó kiváló tagját gyászolja az 1939 augusztus 5-én elhunyt *Jankovich Bélán*. A politikus, az államférfi, valamint az elmélyedő tudományos kutató képességeivel egyaránt rendelkező *Jankovich* Budapesten, 1865 április 29-én született. Középiskolai tanulmányait a bécsi Theresianumban végezte, majd Párizsban és Budapesten jogi, Londonban és a németországi Freiburgban pedig természettudományi tanulmányokat folytatott. Sokoldalú tanulmányait külföldi utazásai és egy hosszabb világszertei út során szerzett tapasztalatokkal egészítette ki. 1901-ben a Kir. magyar Pázmány Péter tudományegyetemen a pénz- és hitel-elmélet magántanára lett; rövidesen ezután politikai pályafutása is megindult: 1910-ben országgyűlési képviselő, a következő évben a képviselőház alelnöke, az 1913. év elején vallás- és közoktatásügyi államtitkár, majd néhány hét múlva miniszter lett. 1917-ig, a Tisza-kormány lemondásáig töltötte be a vallás- és közoktatásügyi tárcát; minisztersége idején számos nagyfontosságú közoktatásügyi reformot hozott tető alá és több kitüntetésben részesült. A belső titkos tanácsosi méltóságot még 1912-ben nyerte el. A forradalmak idején rácalmási birtokára vonult vissza. A felsőház megalakulása után mint Fejér megye választottja, majd mint a kereskedelem- és közlekedésügyi bizottság elnöke ismét belekapcsolódott az országgyűlés munkálataiba. Fiatal korában megkezdett tudományos munkásságát előrehaladott koráig folytatta. Elsősorban közgazdasági dolgozatokat írt, de a statisztikai irodalmat is több értékes munkával gazdagította. Így *Agio* és *áralakulás* az Osztrák-Magyar monarchiában 1867—97-ig, vonat-

kozással a világpiac viszonyaira c. tanulmánya (*Közgazdasági Szemle*, 1899) az indexszámok alkalmazásával a magyar szakirodalomban úttörés számba megy; nem kevésbé értékes magyarul a *Közgazdasági Szemlében*, német nyelven pedig a *Bulletin de l'Institut International de Statistiqueben* (XIX. kötet, 3. füzet) bemutatott dolgozata az 1867—1909. évi osztrák és magyar indexszámokról. A német valuta átalakításáról írott ifjúkori tanulmánya a Magyar Tudományos Akadémia egyik 1889. évi pályadíját, „A papírpénz inflációja és értéke az utolsó évtized tapasztalatai nyomán” c., első részében teljesen statisztikai jellegű műve (1925.) pedig az Akadémia Kautz-díját nyerte el. További — részben tiszta elméleti jellegű — közgazdaságtani munkái is természettudományi és matematikai alapon nyugodtak; ezekben a tanulmányokban is a statisztikai módszer biztoskezü alkalmazójának bizonyult. Munkásságának statisztikai alapvonásait a Magyar Statisztikai Társaság 1922-ben rendes taggá választással ismerte el. *Jankovichban* a Magyar Tudományos Akadémia egyik legtekintélyesebb — 1913-ban megválasztott levelező-, 1934 óta pedig tiszteleti — tagját vesztette el.

Bátky Zsigmond † (1874—1939). *Bátky Zsigmond* 1939 augusztus 27-én bekövetkezett halálával a magyar néprajz kitűnő művelője dőlt ki a sorból. Nem volt egyoldalú etnográfus; a tárgyi néprajz mellett a településföldrajz és a statisztika is értékes tanulmányokat köszönhet munkásságának. Életpályája fontosabb állomásait a következőkben foglalhatjuk össze. *Bátky* 1874 január 5-én Kocs komárommegyei községben született. Egyetemi tanulmányait Budapesten, a Kir. m. Pázmány Péter tudományegyetem bölcsészeti karán végezte s itt nyert doktori oklevelet is. Hivatali szolgálatát 1896-ban a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárában kezdte meg, majd a Múzeum néprajzi gyűjteményének kiépítésében vett tevékeny részt s 1920-tól 1934-ig néprajzi osztályának igazgatója is volt; nyugalomba vonulásakor a múzeumi főigazgatói cím adományozásában részesült. Régi munkakörében nyugalomba vonulása után is továbbdolgozott.

Tudományos egyesületekben kifejtett működése szintén igen jelentős. Több éven át szerkesztette az „Etnographia-Népélet“ c. folyóiratot, a Földrajzi Közleményeket, valamint a statisztikai cikkekben és ábrázolásokban is bővelkedő Földrajzi Zsebkönyvet. Gazdag és értékes etnográfiai munkásságából Magyarország néprajza, Magyarország népművészetei és a többiek társaságában megírt „A magyarság néprajza“ c. műveket külön is kiemelhetjük. E mellett rendkívül nagy szakértelemmel foglalkozott a helynévmagyarázatokkal és a településföldrajznak is általánosan ismert művelője volt. Idevágó munkái közül statisztikai vonatkozásokban is bővelkednek Székesfehérvár településéről és a Csallóközről írott, valamint statisztikai térképekkel tarkított „Parasztházak építőanyag szerint való elterjedése hazánkban“ és „Kender és len, kukorica és burgonya elterjedése hazánkban“ címen a „Föld és ember“ c. folyóiratban közreadott dolgozatai. Statisztikai körökben különösen két néprajzi térképe szerzett nagy elismerést munkássága számára: az első „A magyar Szent Korona országainak néprajzi iskolai falitérképe“ címen 1908-ban jelent meg 1:600.000-es léptékben s négy lapon és színfoltos ábrázolásban tárta fel az 1900. évi népszámlálás adatait. A *Kogutowicz* Károllyal közösen szerkesztett második, a békeelőkészületek alkalmából 1919-ben hagyta el a sajtót. Ez az 1:300.000-es léptékben elkészült térkép pontosan a település helyén, tehát nemcsak községek, hanem az egyes külterületi lakotthelyek szerint — a lélekszámnak megfelelően különböző nagyságú és nemzetiségek (anyanyelvek) szerint eltérően színezett körökkel s félkörökkel — rajzolta meg az 1910. évi népszámlálás alapján az egyes nemzetiségek, egyben az egész lakosság térbeli elhelyezkedésének képét. Ez a térkép pótolhatatlan forrásmunka volt nemcsak a trianoni béketárgyalások alkalmával, amikor tanulságait a győztes hatalmak, sajnos, nem szívelelték meg, hanem azóta is, így legutóbb a komáromi és a bécsi döntéssel kapcsolatos munkálatok során. *Bátky* statisztikai tekintetben is becses munkásságának emlékét több tudományos intézmény mellett a Magyar Statisztikai Társaság is, melynek 1922 óta volt rendes tagja, kegyelettel fogja megőrizni.

Farkas Ferenc † (1870—1939). A századforduló körüli magyar hivatalos statisztikai szolgálat egyik érdemes munkása, *Farkas Ferenc* 1939 szeptember 3-án elhunyt. *Farkas* 1870 július 1-én született Mezőtúron. Hódmezővásárhelyen végzett középiskolai tanulmányai után a budapesti tudományegyetemen és a debreceni jogakadémián hallgatott jogot. Pályafutása a M. kir. Központi Statisztikai Hivatalban 1894-ben indult meg. Képességeinek értékelésére mutat, hogy pályáján gyorsan haladt előre, 1900 és 1905 közt pedig a kereskedelemügyi

minisztériumban teljesített szolgálatot. 1911-ben mint miniszteri titkár vált meg a Statisztikai Hivaltól és főfelügyelőként a Máv-hoz lépett át. Itt néhány évvel utóbb az anyagbeszerzési főosztály vezetője lett, 1919-ben Máv igazgatóvá nevezetett ki, 1916-ban pedig a királyi tanácsosi s 1919-ben a miniszteri tanácsosi címmel tüntették ki; 1928-ban vonult nyugalomba. Munkásságának ebben a szakaszában a statisztikával csak kevés közvetlen kapcsolata volt; az előzőleg több mint másféltizededen át kifejtett hivatalosstatisztikai tevékenységének elismerésül azonban a Magyar Statisztikai Társaság már 1923-ban rendes tagjává választotta s így személyi összeköttetései a statisztikusokkal nem szakadtak meg. Statisztikai téren talán legnagyobb érdeme a századforduló éveiben a kereskedelemügyi minisztériumban folyó iparstatisztikai adatgyűjtéseknek a Központi Statisztikai Hivatalba való áthozatala és kibővítése; a Hivatal ipari osztályát tulajdonképpen ő építette ki és vezette is a Máv kötelékébe való átvételéig. Statisztikai ismereteiről és munkakészségéről több szakirodalmi mű ad számot. *Farkas* szerkesztette *Hegyeshalmi* Lajossal együtt „A magyar Szent Korona országainak gyárpara az 1898. évben“ c. húszkötetes kereskedelemügyi minisztériumi kiadványt (1901), valamint a kereskedelemügyi minisztériumnak „Az 1901. évben a magyar Korona országában főnnállott gyárak üzemi és munkásstatisztikája“ (1903) s „A magyar Szent Korona országai gyárparának üzemi és munkásstatisztikája az 1906. évről“ c. kiadványát és végül a Központi Statisztikai Hivatal egyik tanulságos békebeli iparstatisztikai közleményét, mely „A magyar Szent Korona országainak malompara az 1906. évben“ címen látott napvilágot. Az utóbbi három munka tartalmas és szép bevezető szövege *Farkas* egyideig oly élénk és értékes statisztikai munkásságának emlékét fenntartja.

Győrffy István † (1884—1939). Az 1939 október 3-án váratlanul, munka közben elhunyt *Győrffy* Istvánnal nagynevű és igen ismert magyar etnográfus szállt sírba. Száraz életrajzi adataiból kitűnően *Győrffy* Karcagon, 1884 február 11-én született; törzsökös karcagi család sarja volt s a budapesti tudományegyetem bölcsészeti karán befejezett tanulmányai mellett már fiatal korában olyan jól megismerte a magyar népet, mint kevesen. Később is sokat járt és utazott szerte az országban, valamint a külföldön, többek között a Balkánon és Kisázsziában s Lengyel- és Finnországban is. Minthogy tanulmányai elvégzése után a Magyar Nemzeti Múzeum néprajzi osztályánál tudott elhelyezkedni, ismereteinek értékesítésére rövidesen bő munkateret talált. Több évtizedes és sok szempontból egészen újszerű és eredeti munkálkodás után a múzeumi igazgatói fokozatból

neveztetett ki 1934-ben a budapesti tudományegyetem bölcsészeti karán szervezett néprajzi tanszékre; azonban már 1929-től mint a Magyarország és a Közel-kelet néprajza c. tárgykör magántanára az akkori közgazdaságtudományi karon is hirdetett előadásokat. A néprajzi intézet igazgatásával is kapcsolatos rövid egyetemi tanári működése alatt számos tanítványt nevelt s egyik megteremtője volt a magyarságtudománynak. Néprajzi tanulmányainak száma igen nagy; ezek részben az „Ethnographia-Népélet” c. folyóiratban jelentek meg — ezt a folyóiratot élete utolsó éveiben Györffy szerkesztette —, részben önálló könyvalakban hagyták el a sajtót. Az utóbbiak között szerepelnek többek közt a „Magyarország népművészetei” és „A magyarság néprajza” c. (Viski Károllyal és a nem sokkal korábban elhunyt Bátky Zsigmonddal közösen írott) könyvei, továbbá „A Nagykunsági krónika” (1922), „A matyók” (1927), „A matyók mezőgazdasága” (1934) és alig halála előtt közreadott „A néphagyomány és a nemzeti művelődés” c. művei. Bár szívvel-lélekkel etnográfus volt, munkáinak jegyzékében földrajzi, sőt statisztikai tanulmányok is helyet foglalnak. Földrajzi tekin-

tetben „Az alföldi kertés városok” (1926) c. térképekben is bővelkedő dolgozatát és a „Föld és Ember” c. folyóiratban „Hajduböszörmény települése” és „Nyíregyháza és Debrecen településformái” s a Földrajzi Közleményekben „A magyar tanya” címen közrebocsátott cikkei, míg népességstatisztikai vonatkozásban „Kolozs vármegye néprajzi térképe a Hunyadiak korában” c. szép cikke (Föld és Ember, 1925) — a XV. század közepi és 1910. évi nemzetiségi viszonyok térképi összehasonlításával —, kivált pedig igen bő statisztikai anyag kapcsán 1552-ig, ill. 1590-ig visszapillantó „Dél-Bihar népesedési és nemzetiségi viszonyai negyedik század év óta” (Földrajzi Közlemények, 1915) c. magvas dolgozata emelkedik ki. E tanulmányai révén lett 1922-ben a Magyar Statisztikai Társaság rendes tagja; székfoglalóját a hajduk etnikumáról még 1926-ban tartotta meg. Györffy 1932 óta levelező tagja volt a Magyar Tudományos Akadémiának, irányítója a magyar nép- és táj-kutató központnak és alelnöke a Magyar Néprajzi Társaságnak. Korai halála a magyar tudományosság pótolhatatlan vesztesége.

Összefoglaló helyzetjelentés.

Résumé de la situation en Hongrie.

1939. november hó. — Chiffres de novembre 1939.

Népmozgalom. — Munkapiac. — Termelés. — Kereskedelem és közlekedés. — Áralakulás. — Pénz és hitel. Gazdasági jelzótábla.

Rajzok a gazdasági jelzótáblához.

Mouvement de la population. — Marché du travail. — Production. — Commerce et transports. — Mouvement des prix. — Monnaie et crédit.

Tableau économique.

Graphiques au tableau économique.

Résumé. Nous présentons les chiffres de novembre 1939:

Le nombre et la proportion des nouveaux mariages (sur le territoire selon le traité de Trianon, 10.060 et 13·5 pour 1.000, dans la Hongrie agrandie par la sentence de Vienne, 11.326 et 13·6‰) ont dépassé les chiffres du même mois précédent. Pour le nombre et la fréquence des naissances vivantes (13.291, soit 17·8‰, et 15.035, soit 18·1‰), on voit une régression tant par rapport à octobre dernier que par rapport à novembre de l'année 1938. Le nombre des décès (sur le territoire selon le traité de Trianon, 8.899, soit 11·9‰, dans la Hongrie agrandie du fait de la sentence de Vienne, 9.900, soit également 11·9‰), accusait une diminution sur celui du mois précédent et de novembre de l'année d'avant. L'accroissement naturel (4.392 et 5.135, soit 5·9‰ et 6·2‰) a été pareil à celui de novembre 1938.

D'après les syndicats ouvriers, le nombre des sans-travail, ayant baissé à la fin d'octobre à 11.458 (chiffre dépassant de 300 seulement celui du minimum de ces derniers temps, noté en 1927),

s'est élevé en novembre, du fait de causes saisonnières, à 11.823 (+ 365, soit + 3·2% par rapport à octobre, mais — 3.700, soit — 26·5%, par rapport à novembre précédent). 55·2% des chômeurs étaient à Budapest; 44·8%, dans le reste du pays. Les bureaux de placement officiels ont inscrit 17.283 offres d'emploi, contre 20.531 en octobre et 15.969 en novembre de l'année précédente. On a placé 30·94% des chômeurs. Sur 100 offres d'emploi, il y eut 253 demandes de travail (en octobre, 218; en novembre de l'année d'avant, 273).

La production d'alcool, représentant 49 mille hectolitres, a augmenté de 34 mille par rapport au mois précédent et baissé de 4 mille comparative-ment au mois de novembre de l'année dernière. Celle de sucre, après avoir fort monté en octobre, a baissé à 447 mille q (— 352 mille), tombant de 96 mille par rapport à novembre de l'année d'avant.

Quant à la production d'énergie électrique de la Ville de Budapest, elle a monté à 38·5 millions de kWh, dépassant de 1·2 million (+ 3·4%) celle d'octobre et augmentant également (+ 9·9%) comparativement à novembre précédent. Par rapport à

neveztetett ki 1934-ben a budapesti tudományegyetem bölcsészeti karán szervezett néprajzi tanszékre; azonban már 1929-től mint a Magyarország és a Közel-kelet néprajza c. tárgykör magántanára az akkori közgazdaságtudományi karon is hirdetett előadásokat. A néprajzi intézet igazgatásával is kapcsolatos rövid egyetemi tanári működése alatt számos tanítványt nevelt s egyik megteremtője volt a magyarságtudománynak. Néprajzi tanulmányainak száma igen nagy; ezek részben az „Ethnographia-Népélet” c. folyóiratban jelentek meg — ezt a folyóiratot élete utolsó éveiben Györffy szerkesztette —, részben önálló könyvalakban hagyták el a sajtót. Az utóbbiak között szerepelnek többek közt a „Magyarország népművészetei” és „A magyarság néprajza” c. (Viski Károllyal és a nem sokkal korábban elhunyt Bátky Zsigmonddal közösen írott) könyvei, továbbá „A Nagykunsági krónika” (1922), „A matyók” (1927), „A matyók mezőgazdasága” (1934) és alig halála előtt közreadott „A néphagyomány és a nemzeti művelődés” c. művei. Bár szívvel-lélekkel etnográfus volt, munkáinak jegyzékében földrajzi, sőt statisztikai tanulmányok is helyet foglalnak. Földrajzi tekin-

tetben „Az alföldi kertes városok” (1926) c. térképekben is bővelkedő dolgozatát és a „Föld és Ember” c. folyóiratban „Hajduböszörmény települése” és „Nyíregyháza és Debrecen településformái” s a Földrajzi Közleményekben „A magyar tanya” címen közrebocsátott cikkei, míg népességstatisztikai vonatkozásban „Kolozs vármegye néprajzi térképe a Hunyadiak korában” c. szép cikke (Föld és Ember, 1925) — a XV. század közepi és 1910. évi nemzetiségi viszonyok térképi összehasonlításával —, kivált pedig igen bő statisztikai anyag kapcsán 1552-ig, ill. 1590-ig visszapillantó „Dél-Bihar népesedési és nemzetiségi viszonyai negyedik század év óta” (Földrajzi Közlemények, 1915) c. magvas dolgozata emelkedik ki. E tanulmányai révén lett 1922-ben a Magyar Statisztikai Társaság rendes tagja; székfoglalóját a hajduk etnikumáról még 1926-ban tartotta meg. Györffy 1932 óta levelező tagja volt a Magyar Tudományos Akadémiának, irányítója a magyar nép- és táj-kutató központnak és alelnöke a Magyar Néprajzi Társaságnak. Korai halála a magyar tudományosság pótolhatatlan vesztesége.

Összefoglaló helyzetjelentés.

Résumé de la situation en Hongrie.

1939. november hó. — Chiffres de novembre 1939.

Népmozgalom. — Munkapiac. — Termelés. — Kereskedelem és közlekedés. — Áralakulás. — Pénz és hitel. Gazdasági jelzótábla.

Rajzok a gazdasági jelzótáblához.

Mouvement de la population. — Marché du travail. — Production. — Commerce et transports. — Mouvement des prix. — Monnaie et crédit.

Tableau économique.

Graphiques au tableau économique.

Résumé. Nous présentons les chiffres de novembre 1939:

Le nombre et la proportion des nouveaux mariages (sur le territoire selon le traité de Trianon, 10.060 et 13·5 pour 1.000, dans la Hongrie agrandie par la sentence de Vienne, 11.326 et 13·6‰) ont dépassé les chiffres du même mois précédent. Pour le nombre et la fréquence des naissances vivantes (13.291, soit 17·8‰, et 15.035, soit 18·1‰), on voit une régression tant par rapport à octobre dernier que par rapport à novembre de l'année 1938. Le nombre des décès (sur le territoire selon le traité de Trianon, 8.899, soit 11·9‰, dans la Hongrie agrandie du fait de la sentence de Vienne, 9.900, soit également 11·9‰), accusait une diminution sur celui du mois précédent et de novembre de l'année d'avant. L'accroissement naturel (4.392 et 5.135, soit 5·9‰ et 6·2‰) a été pareil à celui de novembre 1938.

D'après les syndicats ouvriers, le nombre des sans-travail, ayant baissé à la fin d'octobre à 11.458 (chiffre dépassant de 300 seulement celui du minimum de ces derniers temps, noté en 1927),

s'est élevé en novembre, du fait de causes saisonnières, à 11.823 (+ 365, soit + 3·2% par rapport à octobre, mais — 3.700, soit — 26·5%, par rapport à novembre précédent). 55·2% des chômeurs étaient à Budapest; 44·8%, dans le reste du pays. Les bureaux de placement officiels ont inscrit 17.283 offres d'emploi, contre 20.531 en octobre et 15.969 en novembre de l'année précédente. On a placé 30·94% des chômeurs. Sur 100 offres d'emploi, il y eut 253 demandes de travail (en octobre, 218; en novembre de l'année d'avant, 273).

La production d'alcool, représentant 49 mille hectolitres, a augmenté de 34 mille par rapport au mois précédent et baissé de 4 mille comparative-ment au mois de novembre de l'année dernière. Celle de sucre, après avoir fort monté en octobre, a baissé à 447 mille q (— 352 mille), tombant de 96 mille par rapport à novembre de l'année d'avant.

Quant à la production d'énergie électrique de la Ville de Budapest, elle a monté à 38·5 millions de kWh, dépassant de 1·2 million (+ 3·4%) celle d'octobre et augmentant également (+ 9·9%) comparativement à novembre précédent. Par rapport à

octobre et novembre précédents, la quantité du courant distribué pour l'éclairage privé a grandi (+ 24.5% et + 10%); celle du courant distribué comme force motrice a un peu baissé comparativement au premier de ces deux mois, augmentant considérablement (+ 22.2%) comparativement au second.

Les importations ont été de 44.6 millions de pengős; les exportations, de 59.5 millions. Ainsi donc, notre balance commerciale s'est soldée par un excédent de 14.9 millions. Au point de vue de la valeur, par rapport à l'année dernière, les importations ont augmenté bien moins (+ 9%) que les exportations (+ 48%). C'est par suite de cette progression de l'exportation que notre balance commerciale, déficitaire en novembre 1938 (— 0.8 million de pengős), accuse pour novembre dernier un excédent si considérable.

La valeur des importations montre par rapport à novembre de l'année dernière pour les bois bruts et ouvrés une régression de 3.1 millions de pengős (— 62%) revenant surtout aux bois ronds et de chauffage. L'importation a fort baissé encore comparativement à l'année d'avant pour les matières d'outre-mer nécessaires à l'industrie (coton brut, laine, jute brut, fonte et ferraille, peaux brutes, caoutchouc brut); malgré cela, elle y a dépassé en valeur celle de novembre 1938, car les prix mondiaux, ainsi que les frais de transport (par mer et par terre), avaient augmenté. Pour certaines matières européennes nécessaires à l'industrie (minerai de fer, coke, pâte à papier, laine peignée, fibre artificielle, rayonne), l'importation a, même en quantité, dépassé celle de 1938, à l'exception des substances tannantes. On voit encore une forte progression pour quelques importations industrielles (par exemple, papier, laine, tissus de coton, articles d'industrie lourde); ces dernières ont particulièrement grandi, augmentant de trois fois pour les automobiles.

Les exportations ont monté surtout pour deux catégories: le froment et les animaux de boucherie ou de trait. Nos ventes de froment, représentant 13.4 millions de pengős (11.501 wagons), ont dépassé de 7.6 millions de p. celles de novembre 1938 (5.8 millions de p., 4.247 wagons). Nos exportations d'animaux de boucherie et de trait ont monté de 5.2 millions de pengős. Mais celles de produits industriels montrent, pour novembre aussi, un tableau défavorable, sauf en ce qui concerne les articles d'industrie agricole.

Pour les marchandises en petite vitesse, le trafic ferroviaire atteint ordinairement chaque année son maximum en octobre, pour décroître en hiver. A cet égard, cette année, le maximum a représenté 2.8 millions de tonnes; et la baisse habituelle de novembre, 332 mille (— 11.8% par rapport au maximum); toutefois, grâce à l'amélioration

des circonstances économiques, le chiffre de novembre a dépassé de 507 mille tonnes (+ 25.6%) celui du même mois de l'année d'avant. Ajoutons qu'en novembre 1939, comparativement au mois correspondant précédent, le nombre des tonnes kilométriques-marchandises s'est élevé de 46%. Et celui des voyageurs, baissant à 8.7 millions (— ½ million, soit — 5.8% en comparaison d'octobre), a été supérieur de 1.3 million (+ 17.0%) au chiffre de novembre de l'année d'avant.

En ce qui concerne le trafic postal, le nombre des correspondances (50.3 millions) accusait par rapport à octobre une régression (— 1.6 million, — 3.1%) et par rapport à novembre précédent une augmentation (+ 3.6 millions, + 7.6%). Comparativement au premier de ces deux mois-là, le nombre des colis a baissé de 0.6%, grandissant de 21% comparativement au second; le nombre et la valeur des mandats-poste accusaient une régression par rapport au premier (— 7.7% et — 6.2%) et une augmentation notable, due à l'évolution de la situation économique, par rapport au second (+ 28.0% et + 19.9%).

Le nombre des postes téléphoniques principaux s'est élevé à 132.297, grandissant en un an de 10.680. Celui des usagers de la Radio a monté à 488.843, progressant de 12.025 par rapport à octobre; cette augmentation tenait principalement à la création de la radio populaire et à l'extension de la diffusion radiophonique (récemment, la Radio a été introduite dans 100 nouvelles communes). En un an, grâce surtout à l'agrandissement de la Hongrie, le nombre des usagers de la Radio a monté de 77.375.

L'indice officiel des prix de gros, s'élevant de 0.7 point, est monté à 88.2, dépassant celui de chacun des autres mois de cette année (+ 3 points par rapport à novembre précédent). Pour l'indice de la catégorie „agriculture et élevage“, qui est revenu à 76.3, on voit une augmentation par rapport à octobre dernier et à novembre de l'année d'avant (+ 0.4 point et + 4.5 points). L'indice de la catégorie „autres industries“, s'élevant de 0.8 point, a monté à 95.3 (+ 2.4 points comparativement à novembre précédent). La disparité entre le niveau des prix industriels et celui des prix agricoles était à la fin de novembre 1939 de 18.1%, contre 18.3% au mois précédent et 22% en novembre de l'année d'avant; ç'a été dû au fait que les produits agricoles ont un peu plus augmenté que les produits industriels.

L'indice du coût de la vie est revenu à 102.0, baissant de 0.2 point par rapport au mois précédent et de 0.4 point par rapport à novembre de l'année dernière.

Selon les chiffres de la Banque Nationale de Hongrie, la circulation fiduciaire, baissant depuis octobre dernier de 67 millions de pengős, a repré-

senté 965·3 millions, chiffre supérieur de 58·8 millions à celui de novembre de l'année d'avant. Le montant des effets escomptés et des avances, accusant une diminution, a été de 593·1 millions, contre 624·5 millions en octobre. Mais celui des avances a grandi en un an de 130 millions.

A la Caisse d'épargne postale et dans les établissements de crédit membres de l'I. C. S. F., les dépôts d'épargne ont monté à 686·3 millions de pengős et les dépôts sur comptes courants à 849·8 millions (+ 15·1 millions et + 23 millions par rapport à octobre dernier, + 27·1 millions et + 87·2 millions par rapport à novembre précédent). L'ensemble des dépôts, s'élevant de 38·1 millions de p., a monté à 1.536·1 millions (+ 114·2 millions comparativement à novembre de l'année dernière).

A la Bourse de Budapest, l'indice des actions, accusant une hausse, s'éleva à 110·4, contre 108·2 en octobre dernier et 102·7 en novembre précédent. On y a vendu 110 mille actions (— 11 mille par rapport à octobre, — 86 mille par rapport à novembre de l'année dernière). Le montant des livraisons et des acceptations a été de 10·7 millions, dépassant fort le minimum constaté cette année (en août, 2·5 millions; le maximum noté depuis le commencement de l'année en cours a été, en septembre, 32·1 millions).

Le nombre des nouvelles insolvabilités, accusant une forte baisse, a été de 52 (— 15, soit — 22·4%, comparativement à octobre dernier, — 33, soit — 38·8%, comparativement au mois de novembre précédent). Parmi les nouvelles insolvabilités il y eut 2 cas de faillite. On a enregistré 50 concordats privés ou judiciaires. Pour ces concordats, les passifs, ne représentant que 1·8 million de pengős et accusant une diminution sur le chiffre correspondant d'octobre (— 26·1%), ont été inférieurs de 1·9 million à ceux de novembre précédent (— 51·4%). Pour le nombre et la valeur des lettres de change protestées, on voit une régression par rapport à octobre dernier (— 14·5%, — 1·2%) et à novembre de l'année d'avant (— 34·0%, — 9·7%).

*

Népmozgalom.

Kárpátaljai népmozgalmi adagyűjtésünk 1939 november havában 953 házasságkötésről, 1.603 elveszületésről és 727 halálesetről számolt be, ami az összes népességhez viszonyítva 17·5‰-es házassági, 29·4‰-es elveszületési és 13·3‰-es halálozási gyakoriságnak felel meg. A természetes szaporulat ennek megfelelően 876 fő, ill. 16·1‰ volt. A trianoni terület és a bécsi döntéssel visszatért északi határsáv adatait alábbi összeállításunk részletezi:

	Trianoni terület	Visszacsatolt északi terület ¹⁾	Együtt ¹⁾
Házasságkötés	10.060	1.266	11.326
" ezer lélekre	13·5	14·8	13·6
Élveszületés	13.291	1.744	15.035
" ezer lélekre	17·8	20·4	18·1
Halálozás	8.899	1.001	9.900
" ezer lélekre	11·9	11·7	11·9
Egy éven aluli elhalt	1.409	192	1.601
" " száz élveszületésre	10·6	11·0	10·6
Gümőkórban elhalt	735	102	837
" " ezer lélekre	0·99	1·19	1·01
Természetes szaporodás	4.392	743	5.135
" " ezer lélekre	5·9	8·7	6·2

¹⁾ Kárpátalja nélkül.

A bécsi döntéssel megnagyobbodott Magyarország területén a házasságkötések száma (11.326) és arányszáma (13·6‰) magasabb volt, mint az előző hónapban. Az élveszülettek száma 15.035, ezer lakoshoz viszonyított arányszáma pedig 18·1 volt, kisebb tehát, mint egy hónappal korábban. November havában e területen 9.900 haláleset történt; a halálozási arányszám némileg javult. A természetes szaporulat (5.135 fő, 6·2‰) valamivel gyengébb volt, mint az előző hónapban.

A Felvidék visszacsatolt részének népesedése ezúttal kedvezőbb volt, mint a trianoni területé. Magasabb volt házasságkötési gyakorisága (14·8‰), mint a trianoni részen (13·5‰) és elveszületési arányszáma is (20·4, ill. 17·8‰). A bécsi döntés területének elveszületési hányadosa egyébként az előző hónaphoz képest visszaesést mutat. Halálozási arányszáma (11·7‰) azonban javult és jobb, mint a trianoni terület 11·9‰-es adata. Az előző hónappal szemben javulást mutat a csecsemőhalálozás is (száz élveszületésre 11·0 egy éven aluli esett), de a trianoni rész adata még ennél is egy árnyalattal kedvezőbb volt (10·6‰). Ezer lélekre a bécsi döntés területén novemberben 8·7 főnyi természetes szaporulat esett; ez az arányszám meghaladja a trianoni terület jelzőjét (5·9‰).

A trianoni területen a házasságkötések száma (10.060) és gyakorisága (13·5‰) magasabb volt, mint 1938 novemberében (7.658, ill. 10·3‰), amikor az akkori rendkívüli viszonyok miatt a házasságkötések száma meglehetősen alacsony volt. Az élveszületések száma (13.291) és ezer lakoshoz viszonyított arányszáma (17·8‰) kisebb volt, mint az előző hónapban (14.206, ill. 18·4‰), vagy mint egy évvel korábban (13.360, ill. 18·0‰). Halottaink száma 8.899 lélek, ezer lakoshoz viszonyított arányuk pedig 11·9‰ volt, kevesebb tehát, mint az előző hónapban (9.631, ill. 12·5‰), vagy mint 1938 novemberében (8.946, ill. 12·1‰). Az egy évnél fiatalabb halottak száma 1.409, száz élveszületésre eső arányuk pedig 10·6‰ volt; 1938 novemberének

adata ennél egy árnyalattal gyengébb volt: 1.444, ill. 10·8‰. Kisebb volt az 1—6 éves halottak száma (333) is, mint egy évvel korábban (372), a 7 évnél idősebb halottak száma 7.157) azonban valamivel nagyobb, mint 1938 novemberében volt (7.130). A fertőző betegségek kevesebb áldozatot szedtek, mint egy évvel korábban; gümőkóros halottaink száma (735) és ezer lélekhez viszonyított aránya (0·99‰) egy árnyalattal magasabb, mint az előző év megfelelő hónapjában (726, ill. 0·98‰). A trianoni terület novemberi természetes szaporulata 4.392 fő volt; ezer lakosra tehát 5·9 főnyi természetes szaporulat jelentkezett. Ez az eredmény nagyjából ugyanolyan, mint az előző év megfelelő hónapjáé volt (4.414, ill. 5·9‰).

Munkapiac.

A szociáldemokrata és a keresztényszocialista szakszervezetek által nyilvántartott munkanélküliek száma az év eleje óta a kedvező évszaki erők hatása alatt hónapról-hónapra fokozatosan hanyatlott egészen október hó végéig és ekkor 11.458-cal érte el az évi legmélyebb pontot. Ezzel egyidejűleg az új gazdasági fellendülés eddig lefolyt időszakában szintén mélypont jött létre s a munkanélküliek száma alig valamivel áll magasabban az 1927. évi 11.188-nál. A háborús gazdálkodás kiterjedése folytán a munkapiaci feszültség folyó évben lényegesen enyhült. November hó folyamán azonban a kedvezőtlen évszaki erők már némileg éreztették hatásukat s a munkapiaci feszültség mérsékelten emelkedett, az emelkedés azonban nem haladta meg a szokásos idényszerű kereteket. A hó végén az összes munkanélküliek száma 11.823-ra rúgott s 365-tel haladta meg az előző havit (+ 3·2%). A múlt év azonos időpontjához képest ellenben, a gazdasági helyzet lényeges javulása folytán, 3.696 volt a hanyatlás (— 26·5%).

A november hó végi munkanélküliek 86·7%-a (10.247) férfi, 13·3%-a pedig (1.576) nő volt. Az előző hónappal szemben a munkanélküli férfiak száma 455-tel (+ 4·6%) emelkedett, a nőké ellenben 90-nel (— 5·4%) csökkent. Budapesten a munkanélküliek száma 6.532-re rúgott, az előző havi 6.616-tal szemben (— 1·3%), a vidéken (5.291) az előző havihoz képest 499 volt az emelkedés (+ 9·3%). A munkanélküliek száma Budapest és vidék között 55·2% és 44·8%-ban oszlott meg.

A munkapiaci feszültség enyhe emelkedése ellenére egyes iparágakban a foglalkoztatottsági viszonyok javultak. Így csökkent a munkanélküliek száma az előző hónappal szemben a vasiparban 11·1%-kal, a szellemi munkásoknál 10·4%-kal, a sokszorosítóiparban 6·2%-kal és végül az élelmezési iparban 1·8%-kal. Emelkedés volt észlelhető a ruházati iparban (+ 62·4%), a bőriparban (+ 44·7%), az építőiparban (+ 21·5%), a szállodai iparban (+ 11·8%) és végül a faiparban (+ 7·5%).

A *Hatósági Munkaközvetítők* tevékenységére vonatkozó adatok közül a munkahelyek száma 17.283-ra rúgott az előző havi 20.531-gyel és a múlt évi 15.969-cel szemben. A munkakeresők száma 1.035-tel 43.799-re esett, a tavalyinál pedig csak árnyalattal állott magasabban. A tárgyalt hó folyamán a munkakeresők 30·9%-a volt elhelyezhető. A 100 munkahelyre esett munkakeresők száma 253-ra rúgott, az előző havi 218-cal és a tavalyi 273-mal szemben. Budapesten 100 munkahelyre 215, vidéken pedig 402 munkakereső esett. A munkához jutott munkakeresők aránya a fővárosban 36·5%, a vidéken pedig 19·0% volt.

Termelés.

Szesz- és cukortermelés. A szesztermelési kampány megélénkült. November hó folyamán összesen valamivel több, mint 49 ezer hl szeszt termeltünk, 34 ezerrel többet, mint az előző hóban, de 4 ezer hl-rel kevesebbet, mint a múlt év ugyanazon hónapjában. Cukortermelésünk az október havi maximális teljesítmény után november hóban 352 ezer q-val 447 ezerre hanyatlott s a tavalyinál is 96 ezer q-val állott alacsonyabban. Az őszi kampányban eddig összesen 1·3 millió q cukrot termeltünk a tavalyi 1·1 millió q-val szemben.

Elektromosáramtermelés. Budapest székesfőváros elektromosáramtermelése évszaki erők behatása alatt több, mint 1·2 millió kwó-val 38·5 millió kwó-ra emelkedett (+ 3·4%). Ez a növekedés azonban a szokásos idényszerű keretek között maradt. A tavalyihoz képest közel 3·5 millió kwó-ra volt a növekedés, ami 9·9%-nak felel meg. A konjunktúrális helyzet javulása folytán tehát ennek a számornak az emelkedő irányzata mind határozottabbá válik. Ami az áramfogyasztást illeti, meg kell jegyezni, hogy csak a *magánvilágítási célokra elosztott áram* mennyisége emelkedett és pedig igen jelentős mértékben. Az ilyen célokra felhasznált áram mennyisége november hóban 6·6 millió kwó-t tett, az előző havi 5·3 és a múlt évi 6·0 millió kwó-val szemben. A növekedés az előző havihoz képest 24·5%-ot tett, a tavalyihoz képest pedig 9·8%-ra rúgott. A *motorikus célokra elosztott áram mennyisége* árnyalati hanyatlást szenvedett, s 50 ezer kwó-val maradt az előző hónap 19 millió kwó-t kitevő fogyasztása mögött (— 0·3%). A gazdasági helyzet élénkülése és a konjunktúrális színvonal állandó magas volta folytán azonban a tavalyihoz képest 22·2%-os, tehát igen számottevő emelkedés mutatkozik.

Kereskedelem és közlekedés.

Külkereskedelem. A novemberi kereskedelmi mérleg 44·6 millió pengős behozatali, 59·5 milliós kiviteli értékkel zárult, s így 14·9 millió pengős aktív egyenleget ért el. A múlt évhez képest a behozatal csak 9%-kal, a kivitel azonban 48%-kal

volt magasabb értékű. A kivitel ily nagy mértékű emelkedése folytán a tavaly még 0·8 millió pengővel passzív mérleg igen jelentékeny kiviteli többletet mutat fel.

A *behozatali érték* kialakulására csökkentően hatott a nyers és megmunkált fánál bekövetkezett jelentékeny, 62%-os visszaesés, ami 3·1 millió pengős értékkel javította mérlegünket főként a tűzifa és a gömbfa tételénél. Csökkentően hatott továbbá, hogy a tengeren túli származású ipari alapanyagok — a háború következtében — általában jóval kisebb mértékben voltak beszerezhetőek, mint az előző évben. Így a textilipar nyerspamutbehozatala kereken 50%-kal, a gyapjúé 73, a jutáé 61%-kal volt alacsonyabb az 1938. évinél. A nehéziparban a nyers és ócskavasnál 83%-os, a bőrgyártó-iparban a nyersbőrnél 24%-os, a gumiiparban a nyers kaucsuknál 72%-os a mennyiségi visszaesés. De csökkent a nyers ásványolaj és a rongy importja is 8, illetőleg 71%-kal. E beszerezett kisebb mennyiségért együttvéve 2·6 millió pengővel fizettünk kevesebbet. S hogy behozatalunk végeredményben mégis nagyobb értékű volt az 1938. évinél, annak oka egyrészt a világpiacon áremelkedés, s a tengeri és a szárazföldi szállítási költségek növekedése, minek folytán a főntebb felsorolt áruknál is az értékben történt csökkenés általában kisebb mérvű volt a mennyiséginél, sőt pl. a nyers ásványolajnál a 8%-os mennyiségi visszaesés mellett értékben 29%-os emelkedés következett be. Azonfelül egyes, a cserzőanyagok kivételével, európai származású ipari alapanyagok beszerzése mennyiség szerint is meghaladta az 1938. évit, így a vasércé 86%-kal, a kokszé az előző évi kivételesen alacsony mennyiséget 156%-kal, a cserzőanyagoké 13, a papirosanyagé 92, a fésült gyapjúé 66%-kal, a műrost importja azonfelül megnégyszereződött, a műselyemé pedig kétszerese volt az előző évinek. Az ipari alapanyagok e csoportja 3·4 millió pengővel igényelt több kiadást, mint 1938-ban. Erősen emelkedett végül egyes iparcikkek (pl. papiros, gyapjú, pamutszövetek), főként nehézipari termékek behozatala, aminek során pl. az automobilimport megháromszorozódott.

Kivitelünk fokozása főként két tételnél: a búzáknál és a vágó- és igásállatok tételénél következett be. Búzából 11.501 vagonnal helyeztünk el külföldön 13·4 millió pengő értékben az 1938. évi 5·8 millió pengő értékű 4.247 vagonnal szemben, ami 7·6 millió pengő értékű emelkedésnek felel meg. A vágó- és igásállatok exportját 5·2 millió pengővel sikerült fokozni. Amellett az agrárcikkek egész soránál jobb eredményt tudtunk elérni az előző évvel szemben, így különösen a lóhere- és lucernamagnál (+ 1·9 millió P), a friss gyümölcsnél, a friss és elkészített hús tételénél. Ipari exportunk azonban — a mezőgazdasági ipart kivéve — e hónapban is kedvezőtlenül alakult.

Vasúti forgalom. A teheráruforgalom hazánkban rendszeresen október hónapban kulminál. Az idén is ebben a hónapban jött létre 2·8 millió tonnával. A tárgyalt hónapban a kedvezőtlen évszaki erők már erősen éreztették hatását a forgalomban. A szállított áruk mennyisége 2.485 ezer tonnára rúgott s 332 ezer tonnával, 11·8%-kal maradt az előző havi mögött, a múlt év azonos hónapjához képest azonban 507 ezer tonna volt a növekedés (+ 25·6%), ami a tetőpont körül mozgó konjunktúrának tudható be. Az áru-tonnakilométer számsorának alakulása valamivel kedvezőbb képet mutat. A november havi 373·4 millió km ugyanis mindössze csak 2·2 millió km-rel esett, ami 0·6%-os csökkenésnek felel meg, a tavalyival szemben ellenben 117·7 millió km volt a növekedés (+ 46·0%). A teheráruforgalmat megvilágító másik számsor alakulása, a forgalom megtétele szempontjából ugyan kevésbé fontos, de a változásokról mégis tájékoztat. Novemberben 169 ezer megrakott teherkocsi került szállításra, 22 ezerrel kevesebb, mint októberben, de 34 ezerrel több, mint a múlt év azonos hónapjában (— 11·3%, + 24·8%). Az ugyancsak évszaki behatások alatt álló utasforgalom is csökkent. A szállított utasok száma 8·7 millióra rúgott, szemben az előző havi 9·2 és a tavalyi 7·4 millióval (— 5·8%, + 17·0%). A tavalyihoz képest tehát az utasforgalom is jelentős százalékos arányú növekedést ért el az állandósult emelkedő irányzat folytán. Az utaskilométer számsora csaknem teljesen azonos alakulást mutat a szállított utasokéval (— 5·9%, + 17·0%).

Postaforgalom. A tetőponti helyzet körül mozgó postaforgalmi számsorok november havi alakulását az évszaki erők lényegesen befolyásolták. A kedvezőtlen idényhullám hatása alatt a *levélküldemények darabszáma* 1·6 millióval 50·3 millióra esett, a tavalyinál ellenben 3·6 millió darabbal állott magasabban (— 3·1%, + 7·6%). A *csomagküldemények számsoránál* az előző havihoz képest csak árnyalati visszaesés volt észlelhető. 1.232 ezer csomag adott fel, mely mindössze csak 8 ezerrel maradt az október havi mögött (— 0·6%). A múlt év ugyanazon hónapjához képest azonban igen jelentős gyarapodás jött létre, melynek mértéke megközelítette a 21%-ot. A többi számsoroknál az idényszerű behatások erőteljesebben érvényesültek. A *postautalványok száma* 100.000 darabban (— 7·7%) 1.190 ezerre esett, a *postautalványok összege* pedig 5·3 millió pengővel 81·3 millióra hanyatlott (— 6·2%). A tavalyihoz képest mindkét számsornál elég számottevő növekedés mutatkozik (+ 28·0%, + 19·9%). A *táviratküldemények száma* 333 ezerre rúgott s az előző havihoz képest mutatkozó hanyatlás 4·3%-ot tett. Csak a budapesti *helyibeszélgetések számsoránál* játszottak közre kedvezően az évszaki erők.

A helyibeszélgetések száma 400.000-rel emelkedett s összesen 12.6 millióra rúgott (+ 3.4%), a múlt év ugyanazon hónapjának eredményéhez képest egy milliós növekedés mutatkozik (8.5%). A *távbeszélőállomások* száma az állandó jellegű emelkedő irányzat folytán a hó végéig 132.297-re emelkedett s ezzel újabb tetőpontot ért el. Az előző havihoz 925, a múlt év ugyanazon időpontjához képest pedig 10.680 volt a növekedés. A *rádióvevőengedélyesek* számsorában is megindult a téli idényszerű emelkedés, ennek folytán a tárgyalt hó végén ez az adatsor is újabb tetőpontot ért el 488.843-mal. Egy hó leforgása alatt a növekedés 12.025-re rúgott és messze meghaladta a szokásos idényszerű kereteket, egy év leforgása alatt pedig a rádióvevőengedélyesek száma 77.375-tel gyarapodott, ami a néprádió bevezetésének, a háborús hírek iránti fokozottabb érdeklődésnek, továbbá az ország területgyarapodásának tudható be, de nagy szerepe van azonkívül az elektrifikálás terjedésének is, hiszen 1939-ben további 100 község kapcsolódott be a villanyvilágításba. Budapestre a november havi szaporulatból 4.199 esett, az évi növekedésből pedig 11.943 jutott. Ezekből az adatokból világosan kitűnik, hogy a vidék állományának gyarapodása gyorsabb ütemű volt. Ezt különben az elektrifikálás terjedése egymagában véve is indokolja.

Áralakulás.

Az első félév váltakozó árirányzatával szemben a második félévben a nagykereskedelmi árak enyhén emelkedő irányzatot vettek fel. Az árak emelkedése november hónapban is folytatódott. Az 1929=100 bázisra számított új mérlegelt hivatalos *nagykereskedelmi árindex*, az emelkedő irányzat hatása alatt 0.7 ponttal 88.2-re emelkedett s ezzel elérte az ideai legmagasabb állását. A tavalyihoz képest pontosan 3 pontos emelkedés mutatkozik.

Az átlagos árszínvonal megfigyelésére szolgáló index főbb komponenseinek változásából megállapítható, hogy november hó folyamán az áralakulás nem volt egyöntetű. A „mezőgazdaság és állattenyésztés” csoportindexe csak 0.4 ponttal 76.3-ra emelkedett, az egy év előtti állásához képest azonban igen jelentős, 4.5 pontos növekedés jött létre. Az „egyéb ipar” indexe 0.8 ponttal szökött magasabbra s így a tárgyalt hó végén 95.3-en állott, szemben az egy év előtti 92.9-del. Megállapítható, hogy az agrártermékek áralakulásához képest az iparcikkek árának emelkedése valamivel gyorsabb ütemű volt az előző havihoz, de valamivel lassúbb volt a múlt évihez képest. Az agrártermékek indexe két komponensből áll: a *növényi- és az állati eredetű termékek* csoportindexéből. Ezek alakulása nem mutatott egyöntetű képet, mert amíg az előbbi árnyalatilag 79.9-re csökkent, addig az utóbbi 1.6 ponttal 68.4-re szökött. A tava-

lyihoz képest azonban mindkét indexnél emelkedés észlelhető, ami 5.5, illetve 2.3 pontig terjedt.

Érdemes rámutatni arra, hogy a mezőgazdasági termékek árindexe átmeneti visszaesésektől eltekintve immár hatodik éve folyton emelkedik. A mezőgazdasági termények árszínvonala 1933 szeptemberében volt mélyponton, amikor is az index 43.5-den állott. Azóta az index fokról-fokra emelkedett s jelenleg már közel 33 pontos növekedés mutatkozik. Az „egyéb ipar” komponensei közül a *nyersanyagok* árindexe, a háborús gazdaság kiterjeszkedése folytán, szintén tovább emelkedett s az utóbbi hónapokban az emelkedés üteme is meggyorsult. Az index a hó végén már 107.2-den, az új fellendülési időszakra nézve tetőponti helyzetben állott. Az előző hó végén az index 105.5, a múlt év azonos időpontjában pedig 99.4 volt. Főleg a múlt évihez képest mutatkozó emelkedés figyelemreméltó. A *gyártmányok* árindexe mérsékeltebb arányban emelkedett. Egy hó leforgása alatt az index 0.3 ponttal 93.2-re nőtt s a *kész áruknál* a tavalyihoz képest sem mutatkozik számottevő drágulás, mert az index az egy év előtti állásához képest is csak 1.1 pontos növekedést ért el.

A mezőgazdasági termékek erőteljesebb árfejlődése folytán az *agrárrolló* állása is kedvezőbbé vált. A hó végén az iparcikkek és a mezőgazdasági termékek ára közötti diszparitás 18.1% volt, az előző havi 18.3 és a tavalyi 22.0%-kal szemben.

Megélhetési költségek indexe. Úgy a lakbérrel, mint a lakbér nélkül számított index november hónapban árnyalatilag hanyatlott. A lakbérrel számított index 0.2-del 102.0-ra süllyedt s a tavalyinál is 0.4-del állott alacsonyabban, a lakbér nélkül számított index 106.9 volt az előző havi 107.2 és a tavalyi 107.4-del szemben. A megélhetési költségek csoportindexei közül az *élelmezés* csoportindexe 0.4-del 93.8-re esett s a tavalyinál is 0.4-del állott alacsonyabban. A *ruházati* cikkek indexe változatlanul az egy hó előtti 134.3-den állott s a múlt évihez szemben sem mutatkozik változás. A *fűtési és világítási* cikkek ára is változatlan maradt, csak a tavalyihoz képest mutatkozik némi süllyedés. A vonatkozó csoportindex 136.4-den állott a tavalyi 138.1-del szemben.

Pénz és hitel.

A tárgyalt hó folyamán a Nemzeti Bank által kibocsátott *bankjegyek* mennyisége 67 millió pengővel 965.3 millióra esett, a tavalyinál ellenben 158.8 millió pengővel állott magasabban. A hó végén kimutatott bankjegyek mennyiségében természetesen a visszatért Kárpátalja fizetőeszközei is már bennfoglaltatnak. A *leszámtolt váltók és előlegek* összege is hanyatlott. Az állomány november hó végén 593.1 millió pengőt tett az előző hó végi

Gazdasági jelzőtábla.*)

M e g n e v e z é s	Egység	1937	1938	1 9 3 8							január Janvier	
		átlag ¹⁾ Moyennes ¹⁾		június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.		
Népmozgalom. ⁶⁾												
1	Házasságkötés	szám	6.613	6.107	5.652	3.870	5.125	6.171	7.089	7.658	6.114	7.207
2	Házasságkötés 1000 lélekre	"	8·8	8·2	7·7	5·9	6·7	8·3	9·2	10·3	8·0	8·4
3	Élveszületés	"	14.818	14.728	14.296	14.980	14.901	15.272	14.455	13.360	13.777	16.750
4	Élveszületés 1000 lélekre	"	19·8	19·6	19·4	19·5	19·4	20·6	18·8	18·0	17·9	19·5
5	Halálozás	"	10.566	10.759	10.056	10.082	10.802	9.475	9.759	8.946	10.231	15.285
6	Halálozás 1000 lélekre	"	14·1	14·3	13·6	13·1	14·1	12·8	12·7	12·1	13·3	17·8
7	Egy éven aluli elhalt	"	1.999	1.972	1.737	1.988	2.559	1.986	1.942	1.444	1.603	2.056
8	Egy éven aluli elhalt 100 élveszülöttre	"	13·4	13·3	12·1	13·3	17·2	13·0	13·4	10·8	11·6	12·3
9	Gümőkórban elhalt	"	1.082	1.033	1.143	958	865	748	797	726	847	1.375
10	Gümőkórban elhalt 1000 lélekre	"	1·45	1·38	1·55	1·25	1·13	1·01	1·04	0·98	1·10	1·60
11	Természetes szaporodás	"	4.252	3.969	4.240	4.898	4.099	5.797	4.696	4.414	3.546	1.465
12	Természetes szaporodás 1000 lélekre	"	5·7	5·3	5·8	6·4	5·3	7·8	6·1	5·9	4·6	1·7
13	Kivándorolt	"	128	134	96	110	141	188	118	137	143	173
14	Visszavándorolt	"	40	19	11	19	18	11	10	8	20	15
Munkapiac.												
15	Társadalombiztosító szervek taglétszáma	1.000	—	—	1.151·5	1.159·3	1.195·2	1.195·4	1.217·2	1.224·2	1.151·4	1.166·7
Ebből:												
16	Férfi	"	—	—	760·3	773·1	805·3	792·9	809·6	813·6	761·1	771·6
17	Nő	"	—	—	391·1	386·2	389·9	402·5	407·5	410·6	390·3	395·0
Munkanélküli:												
18	Szociáldem. szakszervezeti összesen	szám	14.279	16.703	19.191	19.134	15.534	12.889	12.664	12.953	16.103	20.965
19	Szociáldem. szakszervezeti Budapesten	"	8.030	9.694	10.915	10.834	10.140	8.175	7.677	8.043	9.758	11.830
20	Ker. szoc. szakszervezeti Budapesten	"	945	1.093	1.214	1.205	1.115	946	891	990	1.041	1.087
21	Szakszervezeti munkanélküli együtt	"	15.224	17.796	20.405	20.339	16.649	13.835	13.555	13.943	17.144	22.052
Hatósági és ingyenes magánközvetítés:												
22	Munkahely	szám	18.106	17.214	15.378	15.174	18.645	24.571	21.799	15.969	14.010	13.069
23	Munkakereső	"	48.359	47.426	45.415	45.454	47.659	47.413	45.328	43.631	49.216	54.262
24	100 munkahelyre esett munkakereső	"	269	283	295	299	255	192	207	273	352	414
25	Munkaközvetítés	"	14.356	13.650	12.505	11.998	15.082	18.085	16.411	12.667	12.078	11.031
26	100 munkahelyre esett közvetítés	"	79·4	79·8	81·3	79·1	80·9	73·6	75·3	79·3	86·2	84·4
Felajánlott órabérek:												
27	Bádgos	Pengő	0·58	0·62	0·62	0·66	0·64	0·65	0·66	0·67	0·65	0·62
28	Asztalos	"	0·51	0·55	0·56	0·54	0·54	0·57	0·55	0·55	0·57	0·56
29	Szabó	"	0·55	0·62	0·58	0·60	0·65	0·63	0·68	0·65	0·68	0·58
30	Kőműves	"	0·63	0·70	—	0·70	0·68	0·70	0·77	0·78	0·78	0·78
31	Napszámos	"	0·35	0·39	0·36	0·38	0·39	0·45	0·46	0·41	0·41	0·39
32	Gyári munkásnő	"	0·23	0·24	0·25	0·24	0·24	0·24	0·24	0·25	0·25	0·26
33	Napszámosnő	"	0·28	0·33	0·34	0·31	0·31	0·38	0·34	0·34	0·30	0·34
Termelés.												
34	Kőszén	1.000 q	764·2	868·4	781·6	836·1	819·0	876·4	942·4	934·5	935·6	887·4
35	Barnaszén ⁴⁾	"	6.712·6	6.921·5	5.300·7	5.581·8	6.240·3	7.280·5	8.495·8	8.715·1	8.525·2	9.253·6
36	Vasérc és vassalak ⁴⁾	"	241·3	248·0	252·1	259·0	232·2	295·6	241·3	279·3	220·0	491·8
37	Finomításra való nyers vas	"	298·3	279·1	300·4	277·6	292·3	326·2	172·1	285·7	276·9	284·1
38	Szesz	1.000 hl.	38·7	27·8	6·4	3·8	12·1	0·5	18·6	53·2	72·3	72·6
39	Cukor ⁴⁾	1.000 q	92·5	93·1	0·0	0·0	0·0	1·2	562·0	543·6	10·9	0·0
Budapest Szfv. Elektromos Művei												
40	Villamosáram ⁵⁾	1.000 kw. óra	28.851	30.004	25.282	26.486	27.956	29.810	33.055	35.019	36.215	35.563
41	Motorikus célra elosztott áram ²⁾	"	13.485	13.975	12.918	13.459	14.189	14.935	15.610	15.509	15.316	15.099
42	Magánvilágítási célra elosztott áram ²⁾	"	5.765	5.942	4.899	3.992	3.344	3.938	5.180	5.966	7.932	8.528
43	Egyéb célokra elosztott áram ³⁾	"	3.918	4.211	3.629	3.818	3.400	4.016	4.454	5.024	5.257	5.191
44	Elektromosáramfogyasztók	szám	—	—	266.717	266.616	267.456	268.544	269.536	271.711	273.597	273.972

*) A közölt adatsorok részletes magyarázata a Magyar Statisztikai Szemle 1932. évi 10. számának mellékletében található. (Gazdaságstatisztikai adatok 1926—32.) — ¹⁾ Az évi átlagok ideiglenes jellegűek. Az 1939 január havától a népmozgalmi adatokban a visszacsatolt felvidéki rész adatai is bennfoglaltatnak. — ²⁾ A budapestkörnyéki városok fogyasztása nélkül. — ³⁾ A budapestkörnyéki városok fogyasztása is bennfoglaltatik. — ⁴⁾ 1939 január havától a visszacsatolt felvidéki rész termelésével együtt. 1938 november és december havában a visszacsatolt felvidéki bányák termelése barnaszénből 118.3 ezer q, vasércből 723.7 ezer q volt — ⁵⁾ A vásárolt árammennyiséggel együtt. — ⁶⁾ Kárpátalja nélkül.

Tableau économique.*)

1 9 3 9										Unités	Désignation		
február Février	márc. Mars	április Avril	május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.				
Mouvement de la population.⁶⁾													
9.159 11·8	5.120 6·0	6.439 7·8	9.591 11·1	5.476 6·6	4.611 5·4	6.630 7·7	6.557 7·9	7.563 8·8	11.326 13·6	nombre	Mariages	1	
15.359 19·7	17.814 20·7	16.419 19·8	16.490 19·2	15.243 18·4	15.511 18·0	16.961 19·7	17.966 21·6	16.290 18·9	15.035 18·1	"	Mariages pour 1000 habitants	2	
13.012 16·7	13.312 15·5	12.445 15·0	10.973 12·8	10.382 12·5	10.312 12·0	10.096 11·7	9.879 11·9	10.855 12·6	9.900 11·9	"	Nés vivants	3	
2.034 13·2	2.330 13·1	2.459 15·0	1.872 11·4	1.917 12·6	2.030 13·0	2.247 13·2	2.190 12·2	2.003 12·3	1.601 10·6	"	Nés vivants pour 1000 habitants	4	
1.346 1·73	1.546 1·80	1.464 1·76	1.344 1·56	1.101 1·33	1.004 1·17	810 0·94	791 0·95	864 1·00	837 1·01	"	Décès	5	
2.347 3·0	4.502 5·2	3.974 4·8	5.517 6·4	4.861 5·9	5.199 6·0	6.865 8·0	8.087 9·7	5.435 6·3	5.135 6·2	"	Décès pour 1000 habitants	6	
210 7	184 13	191 13	190 30	133 30	218 8	192 25	22 9	212 19	207 8	"	Décédés au-dessous d'un an	7	
Marché du travail.													
1.189·8	1.183·5	1.232·6	1.273·5	1.214·5	1.242·7	1.273·7	.	.	.	1.000	Nombre des membr. des caiss. d'assur. soc.	15	
788·6	783·3	830·7	860·1	814·8	841·0	864·9	.	.	.	"	Dont:		
401·3	400·2	401·9	413·4	399·7	401·7	408·8	.	.	.	"	Sexe masc.	16	
											"	Sexe fémin.	17
Chômeurs:													
20.929	20.122	19.899	18.664	16.924	15.842	14.064	10.904	10.736	11.054	nombre	Aux syndicats soc.-démocrates de Hongrie	18	
11.656	11.505	11.158	10.178	9.304	8.976	8.209	6.225	5.894	5.763	"	Aux syndicats soc.-démocrates de Budapest	19	
1.090	1.146	884	807	842	827	726	732	722	769	"	Aux syndicats soc. chr. de Budapest	20	
22.019	21.268	20.783	19.471	17.766	16.669	14.790	11.636	11.458	11.823	"	Chômeurs syndiqués au total	21	
Bureaux de placem., offic. et privés grat.:													
13.533	16.970	18.652	19.447	19.726	19.206	21.920	19.040	20.531	17.283	nombre	Offres d'emploi	22	
57.418	58.107	53.795	50.046	46.876	44.846	42.670	41.712	44.834	43.799	"	Demandes d'emploi	23	
424	342	288	257	238	233	195	219	218	253	"	Demandes pour 100 offres d'emploi	24	
11.182	13.714	14.579	14.810	15.355	14.935	15.608	13.026	15.488	13.537	"	Placements	25	
82·6	80·8	78·2	76·2	77·8	77·8	71·2	68·4	75·4	78·3	"	Placem. pour 100 offres d'emploi	26	
Salaires horaires offerts:													
0·65	0·55	0·62	0·62	0·65	0·62	0·69	0·74	0·74	0·75	pengős	Ferblantiers	27	
0·48	0·51	0·53	0·56	0·57	0·59	0·61	0·61	0·68	0·60	"	Menuisiers	28	
0·62	0·62	0·66	0·64	0·62	0·66	0·76	0·68	0·69	0·71	"	Tailleurs	29	
.	.	0·78	0·78	0·78	0·79	0·79	0·86	0·90	.	"	Maçons	30	
0·42	0·46	0·40	0·42	0·48	0·46	0·44	0·47	0·48	0·50	"	Journaliers	31	
0·26	0·29	0·27	0·29	0·30	0·29	0·29	0·29	0·33	0·30	"	Ouvrières de fabrique	32	
0·31	0·30	0·35	0·35	0·33	0·37	0·37	0·36	0·40	0·41	"	Journalières	33	
Production.													
800·0	901·1	832·7	907·8	884·1	820·7	980·7	1.028·1	1.037·2	1.023·4	1.000 q	Houille	34	
7.896·4	8.090·6	6.701·4	6.565·3	6.208·0	6.566·3	7.626·3	8.588·2	9.270·3	9.436·0	"	Lignite ⁴⁾	35	
494·1	618·5	485·1	598·1	485·9	529·4	592·7	495·3	532·2	617·8	"	Minerai de fer et scorie de fer ⁴⁾	36	
332·7	401·4	355·5	408·4	337·4	326·0	369·5	286·4	288·5	358·3	"	Fonte à affiner	37	
57·9	50·7	42·1	46·1	25·2	19·5	31·3	2·2	15·3	49·2	1.000 hl	Alcool	38	
0·0	0·0	0·0	0·2	0·0	0·2	0·2	54·5	799·0	447·3	1.000 q	Sucre ⁴⁾	39	
Usines Electr. de la V. de Budapest:													
31.160	33.415	28.809	30.543	29.540	30.112	31.122	34.128	37.213	38.485	1.000 kWh	Energie électrique ⁵⁾	40	
14.892	13.716	15.350	14.157	16.538	16.920	14.502	18.290	19.008	18.958	"	Energie él. distr. comme force motrice ³⁾	41	
8.688	7.644	6.913	5.657	4.964	4.323	1.669	5.637	5.261	6.550	"	Energie él. distr. pour l'éclairage privé ³⁾	42	
4.612	4.970	4.089	4.474	3.414	3.728	168	3.833	4.154	4.585	"	Energie él. distribuée à d'autres fins ³⁾	43	
274.174	274.567	274.689	273.914	273.002	273.819	274.043	273.874	275.705	276.389	nombre	Consommateurs d'énergie électrique	44	

*) Pour l'explication détaillée des séries de données ci-dessous, voir le supplément du no d'oct. 1932 de cette Revue (Données de statistique économique de Hongrie, 1926-1932). — ¹⁾ Les moyennes annuelles sont provisoires. Les chiffres du mouvement de la population comprennent, à partir de janvier 1939, ceux de la zone septentrionale rétrocedée. — ²⁾ Sans les villes situées aux environs de Budapest. — ³⁾ Y compris les villes situées aux environs de Budapest. — ⁴⁾ A partir de janv. 1939, y compr. le territoire septentr. rétrocedé. En nov. et déc. 1938, on a produit sur ce territoire 118·3 mille q de lignite et 723·7 mille q de minerai de fer. — ⁵⁾ Y compr. le courant acheté. — ⁶⁾ Non compris la Subcarpathie.

M e g n e v e z é s	Egység	1937	1938	1 9 3 8								
		átlag ¹⁾ Moyennes ¹⁾	Június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	okt. Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	január Janvier		
Kereskedelem és közlekedés.												
Külkereskedelem:												
45	Behozatal összesen	1,000.000 P	34·9	40·3	34·4	34·8	32·0	31·5	33·7	40·9	45·0	39·4
E b b ő l:												
46	Nyers és megmunkált fa	1.000 q	779·0	905·6	1.078·0	984·1	717·9	714·4	372·1	828·1	661·1	587·7
47	Szén	1.000 P	4.212	5.056	6.217	5.718	4.265	3.459	2.285	5.131	4.031	2.986
48	Papiros és papirosárak	1.000 q	436·4	482·7	449·6	456·6	441·5	406·9	145·9	338·1	587·1	660·8
49	Nyers pamut	1.000 P	1.234	1.380	1.265	1.277	1.225	1.102	436	978	1.654	1.872
50	Gépek és készülékek	q	52.079	57.585	55.261	60.213	59.547	33.169	40.927	74.070	78.107	33.208
51	Nyers bőr	1.000 P	1.826	2.353	2.009	2.178	2.055	1.239	1.431	2.317	2.473	1.007
52	Nyers dohány	q	22.267	22.009	20.036	17.462	13.907	16.793	28.744	84.325	30.565	30.938
53	Selyem és selyemfonál	1.000 P	1.895	2.257	1.710	1.470	1.127	1.470	2.420	3.003	2.757	2.767
54	Ásványolaj	q	5.300	6.126	5.756	3.625	7.357	4.443	4.331	3.936	8.079	3.566
55	Pamutszövet	1.000 P	1.434	1.642	1.692	1.405	2.107	1.646	1.617	1.351	2.772	1.424
56		q	13.174	13.198	12.198	13.638	12.556	16.404	14.028	11.086	14.596	13.297
57		1.000 P	1.688	2.462	1.555	1.592	1.465	1.862	1.719	1.410	1.614	1.477
58		q	1.297	1.059	5.211	707	—	137	942	271	573	532
59		1.000 P	523	399	1.710	304	—	13	488	159	78	247
60		q	2.012	3.236	1.372	2.242	2.164	2.217	2.367	2.718	2.249	2.458
61		1.000 P	721	1.060	548	857	782	733	796	948	771	755
62		1.000 q	174·6	233·4	135·1	215·3	222·5	185·8	138·9	112·5	161·7	92·6
63		1.000 P	1.345	1.698	1.000	1.592	1.570	1.344	1.057	946	1.284	699
64		q	474	586	349	498	461	443	499	748	623	308
65		1.000 P	299	373	272	247	244	279	303	379	326	184
66	Kivitel összesen	1,000.000 P	43·5	49·0	36·5	38·2	46·8	56·6	44·1	40·1	44·5	50·1
E b b ő l:												
67	Szarvasmarha	drb.	4.555	8.960	5.617	5.421	3.230	2.154	2.047	1.659	1.773	3.251
68	Baromfi	1.000 P	1.960	3.138	2.398	2.449	1.549	1.023	1.045	844	910	1.723
69	Búza	q	20.948	21.769	8.209	7.632	9.210	14.640	28.786	44.450	62.142	21.888
70	Liszt	1.000 P	2.200	2.139	981	867	1.033	1.574	3.036	4.720	5.990	2.497
71	Villamos gépek és készülékek	1.000 q	363·4	299·0	40·7	19·8	571·7	1.542·1	863·3	424·7	141·1	372·4
72	Sertés	1.000 P	5.692	5.191	851	415	8.250	24.274	13.081	5.841	1.745	5.087
73	Prémibőr, kikészített	1.000 q	29·3	48·6	59·8	2·7	2·9	5·4	31·7	78·5	66·8	18·2
74	Tojás	1.000 P	692	1.189	1.312	55	52	83	716	1.980	1.665	439
75		q	2.230	2.549	1.395	1.715	2.099	2.295	3.236	2.264	3.439	1.367
76		1.000 P	2.121	2.371	1.519	1.850	2.045	2.226	3.092	2.387	3.048	1.852
77		drb.	19.075	13.774	21.252	30.896	26.270	9.978	13.304	15.923	31.452	46.099
78		1.000 P	2.874	2.028	3.101	4.510	3.963	1.459	2.126	2.617	5.315	7.659
79		q	332	395	404	520	460	434	451	253	212	132
80		1.000 P	592	856	539	734	838	808	744	465	531	252
81		q	11.736	9.551	17.494	6.684	1.990	3.043	951	3.055	3.745	1.430
82		1.000 P	882	767	1.418	566	155	258	71	324	240	116
83		q	2.132	2.650	1.104	1.913	1.941	1.207	2.031	1.918	3.489	4.072
84		1.000 P	1.097	1.539	464	839	857	601	1.050	1.139	2.022	2.013
85		1.000 q	25·6	32·6	6·0	33·4	147·3	90·6	26·6	1·2	0·8	0·6
86		1.000 P	816	805	384	1.871	3.830	2.836	695	61	82	73
87	Behozatali (—) v. kiviteli (+) többlet	1,000.000 P	+ 8·6	+ 8·7	+ 2·1	+ 3·4	+ 14·8	+ 25·1	+ 10·4	— 0·8	— 0·5	+ 10·7
Vasúti forgalom: ^{1) 4)}												
88	Szállított áru ^{2) 3)}	1.000 t.	1.668	1.635	1.421	1.459	1.885	2.123	2.351	1.978	1.594	1.606
89	Árutonna-kilométer ^{2) 3)}	1,000.000 km	220·1	218·4	184·0	187·2	243·2	274·4	288·6	255·7	222·9	224·0
90	Megrakott teherkocsi ²⁾	szám	108.445	113.891	98.187	104.855	129.665	145.256	158.940	135.305	111.996	109.237
91	Szállított utas ²⁾	1.000	6.274·1	6.713·1	6.523·7	6.398·8	6.891·6	7.244·8	7.715·5	7.443·6	7.255·4	6.799·6
92	Utaskilométer ^{2) 3)}	1,000.000 km	191·0	206·1	217·4	210·2	226·4	238·0	219·5	211·8	210·4	183·6

¹⁾ 50 q-n alul. — ²⁾ 500 pengőn alul. — ³⁾ Az évi átlagok ideiglenes jellegűek. — ⁴⁾ Az adatok csak fizetőteljesítményekre vonatkoznak. — ⁵⁾ Az utolsó 12 hónap adatai ideiglenesek. — ⁶⁾ 1938 november havától a visszacsatolt felvidéki rész forgalmával együtt.

1 9 3 9										Unités	Désignation	
február Février	március Mars	április Avril	május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.			
											Commerce et transports.	
											Commerce extérieur :	
39·3	43·3	38·5	40·7	42·0	40·0	42·8	30·0	37·7	44·6	1,000.000 p	Importations totales	45
											Dont :	
972·6	668·4	679·4	509·7	506·0	398·5	396·6	129·0	208·2	315·5	1.000 q	Bois bruts et ouvrés	46
3.856	2.921	2.970	2.978	3.310	2.431	2.579	784	1.219	2.011	1.000 p	Charbon	47
954·8	844·6	679·1	555·6	651·5	533·3	573·9	464·9	549·6	554·5	1.000 q	Papier et articles en papier	48
2.782	2.516	1.987	1.661	1.829	1.512	1.682	1.393	1.644	1.724	1.000 p	Coton brut	49
65.761	46.751	54.609	70.763	58.674	79.474	74.425	49.344	104.068	118.889	q	Machines et appareils	50
2.069	1.708	1.934	2.200	1.907	2.378	2.297	1.698	3.288	3.615	1.000 p	Peaux brutes	51
20.391	22.934	23.757	33.328	22.342	25.059	23.473	12.696	11.443	17.129	q	Tabacs bruts	52
1.618	1.920	1.938	2.738	1.944	2.093	2.046	1.121	1.103	1.645	1.000 p	Soie et fils de soie	53
4.478	4.203	5.720	4.433	4.641	4.216	4.995	5.979	3.848	6.853	q	Huile minérale	54
1.751	1.609	2.153	1.654	1.801	1.990	1.899	1.866	1.512	2.857	1.000 p	Tissus de coton	55
12.737	14.249	18.460	17.672	20.597	22.988	21.368	10.162	4.846	8.472	q	Exportations totales	56
1.441	1.623	1.968	1.997	2.430	2.600	2.236	1.128	704	1.226	1.000 p	Dont :	57
377	242	14	760	4.642	2.656	1.865	1.640	5.404	366	q	Bêtes à cornes	58
195	29	4	243	2.148	1.039	694	603	2.030	182	1.000 p	Volaille	59
2.392	3.122	2.542	2.862	2.929	3.252	3.389	3 871	4.391	5.398	q	Froment	60
785	1.050	1.046	996	1.332	1.028	1.106	1.236	1.512	1.849	1.000 p	Farine	61
216·7	227·8	129·4	215·5	180·0	206·2	199·4	104·7	39·5	80·0	1.000 q	Machines et appareils électriques	62
1.699	1.663	1.056	1.769	1.548	1.794	1.913	997	422	919	1.000 p	Porcs	63
487	660	643	531	546	511	538	523	842	1.200	q	Oeufs	64
304	439	409	372	378	312	385	429	544	715	1.000 p	Plumes	65
49·6	42·8	49·0	46·8	43·5	48·1	61·1	37·8	51·8	59·5	1,000.000 p	Fruits frais	66
2.723	2.710	3.151	6.635	11.567	9.741	7.241	6.848	6.497	7.268	tête	Excédent des imp. (—) ou des exp. (+)	67
1.514	1.564	1.572	2.748	4.917	4.150	2.908	2.827	2.553	2.966	1.000 p	Trafic des chemins de fer^{1) 4)}	68
17.159	12.284	8.062	5.553	6.375	5.573	8.063	8.047	23.520	43.362	q	Marchandises transportées ^{2), 3)}	69
1.952	1.370	859	656	767	780	1.129	1.235	3.230	5.051	1.000 p	Tonnes kilom. ^{2), 3)}	70
770·1	461·8	644·9	643·7	437·3	527·5	1.590·9	1.255·8	1.252·0	1.150·1	1.000 q	Wagons chargés ²⁾	71
12.405	6.531	6.729	6.245	4.416	573·8	22.231	11.497	13.452	13.452	1.000 p	Voyageurs transportés ²⁾	72
22·6	40·4	82·2	63·6	46·7	8·0	3·2	32·2	87·9	106·2	1.000 q	Voyageurs kilomètres ^{2), 3)}	73
574	1.042	2.066	1.562	1.114	65	35·0	350	1.311	2.336	1.000 p		74
1.268	931	1.614	1.019	1.799	1.278	1.927	1.539	1.963	1.845	q		75
1.746	3.566	2.088	1.260	1.788	1.532	2.370	1.876	2.462	2.341	1.000 p		76
27.096	28.305	39.759	41.695	31.461	32.780	24.172	21.821	27.534	30.580	tête		77
4.547	4.760	6.708	7.042	5.309	5.544	4.082	3.688	5.094	5.552	1.000 p		78
146	273	366	330	393	445	459	149	172	148	q		79
382	709	913	572	672	727	815	152	310	295	1.000 p		80
18.425	24.091	27.662	14.186	5.208	2.976	606	997	440	795	q		81
1.840	1.744	2.740	1.437	548	255	54	122	60	90	1.000 p		82
2.906	3.753	2.471	3.489	3.624	2.289	2.737	2.076	2.063	2.673	q		83
1.153	1.431	1.245	1.712	1.595	899	1.527	1.180	1.248	1.604	1.000 p		84
0·7	0·2	0·1	0·4	29·1	146·1	234·4	78·8	45·0	33·6	1.000 q		85
104	20	11	18	1.266	5.236	4.772	1.288	653	1.039	1.000 p		86
+ 10·3	- 0·5	+ 10·5	+ 6·1	+ 1·5	+ 8·1	+ 18·3	+ 7·8	+ 14·1	+ 14·9	1,000.000 p		87
1.524	1.599	1.591	1.747	1.731	1.884	2.331	2.478	2.817	2.485	1.000 t.		88
210·4	217·5	235·4	261·9	230·5	232·4	316·9	334·4	375·6	373·4	1,000.000 km.		89
101.543	112.346	113.447	124.519	127.811	138.753	165.829	179.233	190.547	168.865	nombre		90
6.738·9	6.856·0	8.016·5	8.132·3	8.213·5	8.086·9	8.350·0	8.740·2	9.248·3	8.707·9	1.000		91
182·0	185·1	276·4	280·4	254·9	251·0	294·1	288·0	263·1	247·7	1,000.000 km		92

¹⁾ Au-dessous de 50 q. — ²⁾ Au-dessous de 500 pengós. — ³⁾ Les moyennes annuelles sont provisoires. — ⁴⁾ Les chiffres ne se rapportent qu'au trafic payant. — ⁵⁾ Pour les 12 derniers mois, chiffres provisoires. — ⁶⁾ A partir de nov. 1938, y compr. le territoire septentr. rétrocedé.

M e g n e v e z é s	Egység	1937	1938	1 9 3 8								
		átlag ¹⁾ Moyennes ¹⁾	június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	okt. Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	január Janvier		
Postaforgalom: ⁴⁾												
93	Levélküldemény ²⁾	1.000 db	39.197	42.779	36.111	38.350	39.124	43.945	44.664	46.766	59.729	47.147
94	Csomagküldemény	"	817·9	889·0	773·0	784·4	816·9	950·5	1.001·6	1.020·4	1.368·9	915·0
95	Postautalvány	1.000 db	857·6	907·9	830·8	915·1	909·8	889·9	1.023·8	929·9	1.098·5	1.008·9
96		1.000 P	59.534	64.054	60.228	63.049	66.688	65.675	72.593	67.822	79.024	61.887
97	Távirat	1.000 db	235·0	262·5	262·9	268·3	301·3	320·1	293·9	288·7	301·7	276·9
98	Budapesti helyi beszélgetések	1.000	10.706	11.168	11.519	10.910	10.091	10.878	11.924	11.626	11.527	12.183
99	Helyközi beszélgetés	"	392·5	470·1	454·7	513·8	554·4	580·7	574·3	497·9	501·3	476·1
100	Távbeszélő főállomás	szám	—	—	115.976	116.374	116.804	117.748	118.552	121.617	123.584	124.145
101	Rádióvevőberendezések Magyarországon	"	—	—	395.175	393.490	393.540	395.159	402.244	411.468	419.233	452.651
102	Rádióvevőberendezések Budapesten	"	—	—	138.880	138.136	137.685	138.011	140.192	142.854	145.316	147.605
Áralakulás. ⁵⁾												
Nagykereskedelmi árindex:												
103	Főátlag	1929 = 100	86·3	86·8	87·7	85·8	86·1	87·4	87·0	85·2	85·0	85·1
104	Mezőgazdaság és állattenyésztés termékei	"	69·0	73·4	74·3	71·8	73·3	76·4	75·3	71·8	72·1	72·8
105	Állati eredetű termékek	"	68·5	65·6	59·8	62·2	65·4	67·1	68·1	66·1	64·9	64·6
106	Növényi eredetű termékek	"	69·2	76·9	80·9	76·2	76·9	80·6	78·6	74·4	75·4	76·5
107	Mezőgazdasági ipar termékei	"	106·2	103·0	109·6	101·8	100·0	100·4	100·1	96·7	95·3	95·4
108	Gyarmatárúk	"	118·6	122·1	121·9	122·2	122·2	122·2	122·2	122·2	122·2	122·2
109	Ipari anyagok és termékek	"	95·2	93·3	93·0	92·9	92·7	92·9	92·9	92·9	92·6	92·2
110	Nyersanyagok	"	99·3	99·7	99·2	99·2	98·9	99·2	99·6	99·4	99·1	98·8
111	Gyártmányok	"	94·4	92·5	92·1	92·1	91·8	92·1	92·1	92·1	91·8	91·3
112	Tüzelő anyagok	"	103·4	103·8	103·6	103·5	103·4	103·8	103·9	103·9	103·9	103·6
113	Agrárrolló ³⁾	"	26·9	20·6	19·3	22·0	20·2	17·0	18·2	22·0	21·5	20·3
Megélhetési index:												
114	Összesen lakbérrel	1913 = 100	102·5	103·1	102·7	101·6	101·7	103·0	102·6	102·4	102·1	101·4
115	Összesen lakbér nélkül	"	107·6	108·4	107·9	106·4	106·6	108·2	107·8	107·4	107·1	106·1
116	Élelmezés	"	93·9	95·4	94·8	92·7	92·9	95·3	94·6	94·2	93·7	92·2
117	Ruházat	"	136·6	135·0	134·1	134·1	134·1	134·3	134·3	134·3	134·3	134·3
118	Fűtés, világítás	"	137·5	138·1	138·1	138·1	138·1	138·1	138·1	138·1	138·1	138·1
119	Lakás	"	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3
Nagykereskedelmi árak:												
120	Búza tiszavidéki 78 kg-os	P/q	20·42	21·25	23·28	20·23	20·25	20·50	20·68	20·38	20·40	20·50
121	Rozs, pestvidéki elsőrendű	"	19·19	16·59	16·55	15·65	14·78	14·95	14·95	14·30	14·10	14·05
122	0-ás liszt	P/kg	0·38	0·38	0·41	0·37	0·37	0·37	0·38	0·37	0·37	0·37
123	2-es	"	0·37	0·37	0·40	0·36	0·36	0·37	0·37	0·36	0·36	0·36
124	6-os	"	0·30	0·31	0·35	0·30	0·30	0·31	0·30	0·30	0·29	0·30
125	Tengeri, tiszántúli származású	P/q	11·89	15·43	17·00	18·58	19·25	19·12	16·95	13·10	12·80	13·95
126	Marhahús, elsőrendű, hátulja	P/kg	1·85	1·59	1·42	1·38	1·52	1·63	1·56	1·49	1·42	1·53
127	Borjú	P/kg élőszű	1·07	0·97	0·79	0·82	1·07	0·94	1·00	1·00	0·93	0·89
128	Sertés, fiatal nehéz, 300 kg-on felül	"	1·12	1·06	0·86	0·99	1·06	1·11	1·13	1·08	1·05	1·02
129	Sertézsír	P/kg	1·70	1·60	1·60	1·55	1·55	1·74	1·55	1·55	1·56	1·54
130	Tojás, friss teatojás	P/kg	1·34	1·39	1·20	1·27	1·37	1·54	1·57	1·79	1·75	1·53
131	Borjúbőr	P/kg	2·54	1·75	1·60	1·60	1·60	1·65	1·67	1·67	1·67	1·70
132	Marhabőr	P/kg	1·53	1·14	1·10	1·10	1·15	1·20	1·20	1·20	1·15	1·20
133	Nyers gyapjú A/AA minőségű	"	1·90	1·64	1·60	1·60	1·60	1·60	1·60	1·60	1·60	1·60
134	Nyers pamut, amerikai	"	1·86	1·50	1·53	1·51	1·46	1·43	1·50	1·52	1·49	1·47
135	Barnaszén, hazai	P/q	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22
136	Kőszén, porosz	"	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80
137	Vörösréz	P/kg	1·65	1·27	1·21	1·29	1·27	1·35	1·40	1·35	1·35	1·29
138	Ólom	"	0·72	0·48	0·38	0·42	0·42	0·50	0·50	0·50	0·48	0·48
139	Ón	P/q	672·08	527·14	494·40	504·70	504·70	515·—	566·80	566·80	566·80	566·80
140	Árpa takarmányozásra I. r.	"	16·10	16·87	16·50	16·20	16·48	18·38	18·50	18·30	16·10	16·15
141	Zab I. r.	"	17·22	17·36	17·25	17·90	16·45	18·33	19·35	19·20	18·65	19·35
142	Burgonya, Ella	"	5·19	6·97	8·—	6·50	6·50	6·60	6·25	6·15	8·—	8·—
143	Maláta	"	36·08	28·42	29·—	27·—	25·—	25·—	25·—	25·—	24·—	24·—
144	Cukor, kocka	"	128·25	124·54	128·25	128·25	128·25	128·25	128·25	106·—	106·—	106·—

1) Az évi átlagok ideiglenes jellegűek. — 2) Az ajánlott küldemények is bennfoglaltatnak. — 3) A mezőgazdasági és állattenyésztési termékek és az ipari gyártmányok ára közötti diszparitást jelzi. — 4) 1938 november havától a visszacsatolt felvidéki rész forgalmával együtt. — 5) Új mérlegelt nagykereskedelmi árindex.

1 9 3 9										Unités	Désignation	
február Février	március Mars	április Avril	május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	okt. Octobre	nov. Nov.			
Trafic postal: 4)												
43.084	55.267	50.757	51.363	45.560	47.237	50.764	52.068	51.949	50.336	1.000 unités	Correspondances ²⁾	93
894.3	1.003.5	987.3	1.023.5	989.5	1.024.6	1.040.0	1.120.9	1.239.3	1.231.8	"	Colis	94
1.003.4	1.149.2	1.117.4	1.161.8	1.172.3	1.159.5	1.178.9	1.195.6	1.289.9	1.190.0	1.000 unités	} Mandats-poste	95
67.701	70.590	71.268	75.535	74.679	76.741	80.970	85.370	86.648	81.304	1.000 p		
246.0	309.5	292.7	331.0	321.4	349.4	412.5	363.5	348.5	333.4	1.000	Télégrammes	97
11.621	10.663	11.720	12.060	11.968	11.433	10.425	12.185	12.203	12.612	1.000	Conversations locales à Budapest	98
452.7	510.6	548.2	648.7	608.3	664.6	717.6	716.1	676.3	657.0	"	Conversations interurbaines	99
124.491	125.276	126.354	127.386	127.985	128.637	129.262	130.433	131.372	132.297	nombre	Postes téléphoniques principaux	100
461.959	465.510	467.997	468.184	470.334	468.290	467.920	470.930	476.818	488.843	"	Postes récept. de T. S. F. en Hongrie	101
148.981	149.067	149.471	149.427	149.303	148.727	148.260	149.239	150.598	154.797	"	Postes récept. de T. S. F. à Budapest	102
Mouvement des prix: 5)												
Indice des prix de gros:												
85.2	86.0	86.2	85.5	84.9	85.3	86.3	86.5	87.5	88.2	1929 = 100	Moyennes générales	103
73.3	75.6	76.0	74.5	73.3	74.3	76.3	75.8	75.9	76.3	"	Produits de l'agriculture et de l'élevage	104
65.4	64.1	63.9	64.5	63.8	64.6	66.0	67.4	66.8	68.4	"	Produits d'origine animale	105
76.9	80.8	81.5	79.1	77.7	78.8	81.0	79.6	80.0	79.9	"	Produits végétaux	106
95.0	95.0	94.8	93.3	92.4	91.5	92.4	92.7	93.8	95.0	"	Produits de l'industrie agricole	107
122.2	122.2	122.2	122.2	122.2	122.2	122.2	122.3	242.0	258.0	"	Denrées coloniales	108
92.1	92.0	92.0	92.1	92.2	92.4	92.6	93.4	94.5	95.3	"	Matières nécess. à l'indust. et prod. industr.	109
99.2	99.0	99.3	99.4	99.7	99.8	100.4	104.4	105.5	107.2	"	Matières premières	110
91.0	90.9	90.9	91.0	91.1	91.3	91.4	91.6	92.9	93.2	"	Objets fabriqués	111
103.5	103.5	102.7	102.1	102.0	102.0	101.8	101.6	101.6	101.6	"	Combustibles	112
19.5	16.8	16.4	18.1	19.5	18.6	16.5	17.2	18.3	18.1	"	Ciseaux agricoles ³⁾	113
Indice du coût de la vie:												
100.9	100.7	101.1	101.1	101.6	101.1	102.3	102.3	102.2	102.0	1913 = 100	Au total, y compris le loyer	114
105.5	105.2	105.8	105.7	106.4	105.8	107.3	107.3	107.2	106.9	"	Au total, non compris le loyer	115
91.3	90.9	91.8	91.6	92.7	91.9	94.3	94.4	94.2	93.8	"	Alimentation	116
134.3	134.3	134.3	134.3	134.3	134.3	134.3	134.3	134.3	134.3	"	Vêtement	117
138.1	138.1	138.1	138.1	137.7	137.7	136.7	136.4	136.4	136.4	"	Chauffage et éclairage	118
86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	"	Logement	119
Prix de gros:												
20.50	20.90	20.75	20.50	19.85	19.80	19.95	20.08	20.15	20.30	1 q, en pengós	Froment de la rég. de la Tisza, de 78 kg	120
13.85	14.78	14.60	13.50	13.20	14.25	14.10	14.10	14.13	15.03	"	Seigle de 1er ordre, de la rég. de Pest	121
0.37	0.37	0.37	0.37	0.36	0.36	0.37	0.37	0.38	0.38	1 kg, en pengós	Farine No 0	122
0.36	0.36	0.36	0.36	0.35	0.35	0.36	0.36	0.36	0.36	"	" No 2	123
0.29	0.29	0.29	0.28	0.27	0.26	0.26	0.27	0.27	0.27	"	" No 6	124
14.43	16.40	17.05	16.75	16.68	18.05	19.58	18.80	19.25	17.25	1 q, en pengós	Maïs, de la région d'au delà de la Tisza	125
1.50	1.58	1.57	1.56	1.61	1.64	1.62	1.71	1.71	1.74	1 kg, en pengós	Viande de boeuf, 1re qual., partie postér.	126
0.92	0.79	0.82	0.95	0.87	0.83	0.86	0.84	0.81	0.82	1 kg de poids vif, en p.	Veaux	127
0.99	1.00	1.01	1.04	1.04	1.06	1.15	1.13	1.16	1.15	"	Porcs, jeunes, lourds, au-dessus de 300 kilos	128
1.50	1.50	1.40	1.40	1.44	1.46	1.56	1.68	1.68	1.68	1 kg, en pengós	Saindoux	129
1.25	1.15	1.15	1.17	1.22	1.21	1.39	1.40	1.88	2.40	1 kg, en pengós	Oeufs frais dits à thé	130
1.70	1.70	1.75	1.75	1.70	1.70	1.75	1.75	1.75	1.75	"	Cuir de veau	131
1.20	1.20	1.28	1.25	1.25	1.25	1.30	1.32	1.32	1.32	1 kg, en pengós	Cuir de boeuf	132
1.60	1.60	1.60	1.60	1.60	1.60	1.60	1.60	1.70	1.90	"	Laine brute	133
1.50	1.46	1.49	1.60	1.65	1.68	1.58	1.88	1.86	1.92	"	Coton brut, américain	134
3.22	3.22	3.22	3.22	3.22	3.22	3.22	3.22	3.22	3.22	1 q, en pengós	Lignite, indigène	135
6.80	6.80	6.80	6.80	6.80	—	—	—	—	—	"	Houille, prussienne	136
1.29	1.29	1.29	1.29	1.29	1.29	1.29	1.80	1.80	1.80	1 kg, en pengós	Cuivre	137
0.48	0.48	0.48	0.48	0.48	0.48	0.58	0.67	0.80	0.74	"	Plomb	138
566.8	566.80	566.80	566.80	566.80	566.80	587.05	590.—	761.20	979.50	1 q, en pengós	Étain	139
16.15	17.18	18.33	16.75	14.68	16.38	16.95	16.80	16.80	17.53	"	Orge fourrag., de 1er ordre	140
19.58	22.73	22.78	23.—	22.58	18.43	20.35	19.25	19.13	19.33	"	Avoine de 1er ordre	141
8.15	8.25	8.10	7.75	8.15	8.75	7.90	7.90	7.90	8.—	"	Pommes de terre dites Ella	142
24.—	24.—	25.—	25.—	25.—	25.—	25.—	29.—	29.—	33.—	"	Malt	143
106.—	106.—	106.—	106.—	106.—	106.—	106.—	106.—	106.—	106.—	"	Sucre en morceaux	144

1) Les moyennes annuelles sont provisoires. — 2) Y compris les lettres recommandées. — 3) Indique la disparité entre les prix agricoles, y compr. les produits de l'élevage, et les prix industriels. — 4) A partir de nov. 1938, y compr. le territoire septentr. rétrocedé. — 5) Nouvel indice pondéré des prix de gros.

Megnevezés	Egység	1937	1938	1 9 3 8								
		átlag Moyennes	június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	okt. Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	január Janvier		
145	Ácsolt épületfa	P/m ³	64·83	69·29	70—	70—	70—	70—	70—	69—	69—	69—
146	Len I.	P/kg.	2·23	2·04	2·05	2·05	2·05	2·05	2·05	2·05	2·05	2·05
147	Kender	P/kg.	1·10	1·04	1·02	1·02	1·02	1·02	1·02	1·02	1·02	1·02
148	Rotációs-papíros	P/q	34·12	30·16	29·50	29·50	29·50	29·50	28·50	28·50	28·50	28·50
149	Tűzifa	P/q	3·78	3·66	3·60	3·65	3·65	3·70	3·75	3·75	3·80	3·80
Pénz és hitel.												
Magyar Nemzeti Bank:												
150	Jegyforgalom	1,000.000 P	—	—	581·1	581·8	606·3	853·4	793·5	806·5	863·4	831·1
151	Leszámított váltók és előlegek	"	—	—	438·8	391·1	398·8	567·3	479·2	462·2	511·4	470·7
Érc készlet:												
152	Arany	1,000.000 P	—	—	84·1	84·1	84·1	84·1	84·1	94·1	124·1	124·1
153	Deviza és valuta	"	—	—	71·9	78·6	75·6	135·0	114·8	100·5	96·5	94·0
154	Összesen	"	—	—	1) 155·9	157·7	159·7	219·1	198·8	194·5	220·6	218·1
155	Fedezeti arány	%	27·4	25·9	2) 27·1	27·2	26·5	25·0	25·1	25·0	25·0	26·5
156	Leszámítolási kamatláb	"	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0
157	Elsőrendű üzleti váltók kamattétele	"	4·0-6·50	4·25-6·50	4·25-6·5	4·25-6·5	4·25-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5
158	Betéti kamatláb 3 havi lekötésre	"	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
159	Betéti kamatláb lekötés nélkül	"	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2
Betétállomány:												
Takarékbetét:												
160	Postatakarékpénztárnál	1,000.000 P	—	—	125·2	129·7	130·9	106·7	107·3	113·9	121·8	124·8
161	A PK. budapesti pénzügyintézetinél ³⁾	"	—	—	619·0	619·5	618·9	506·3	522·9	545·3	563·7	567·0
162	Összesen ³⁾	"	—	—	744·2	749·2	749·8	613·0	630·2	659·2	685·5	691·8
Folyószámlabetét:												
163	Postatakarékpénztárnál	1,000.000 P	—	—	56·5	51·6	61·4	64·3	70·9	80·7	83·6	76·9
164	A PK. budapesti pénzügyintézetinél ³⁾	"	—	—	644·4	661·0	675·9	663·3	685·7	681·9	664·1	647·0
165	Összesen ³⁾	"	—	—	700·9	712·6	737·3	727·6	756·6	762·6	747·7	723·9
Betétek együtt:												
166	Postatakarékpénztárnál	1,000.000 P	—	—	181·7	181·2	192·3	171·1	178·2	194·7	205·4	201·7
167	A PK. budapesti pénzügyintézetinél ³⁾	"	—	—	1.263·4	1.280·5	1.294·8	1.169·5	1.208·6	1.227·2	1.227·8	1.214·0
168	Összesen ³⁾	"	—	—	1.445·2	1.461·7	1.487·1	1.340·6	1.386·8	1.421·9	1.433·2	1.415·7
169	A 30 legn. vidéki pénzügyint. betétállománya	"	—	—	115·5	116·4	119·2	105·3	109·6	113·1	117·9	117·1
Tőzsde:												
170	Részvényindex ⁴⁾	1926 = 100	162·4	111·1	113·3	106·8	105·6	116·7	123·0	102·7	82·8	91·0
171	Eladott részvény	szám	356.512	195.908	177.159	171.761	85.335	140.250	207.281	196.227	225.717	198.782
172	Szállítások és átvételek összege	1,000.000 P	25·4	12·3	11·2	12·9	6·3	8·6	12·1	13·2	12·6	9·2
Hitelbiztonság:												
173	Csőd ⁵⁾	szám	3	3	2	3	4	—	3	2	1	4
174	Magán- és kényszeregyesség ⁵⁾	"	61	76	97	83	60	57	87	83	82	111
175	Össz. új fizetésképtelenségek Magyarorsz.	"	64	79	99	86	64	57	90	85	83	115
Ebből:												
176	Új fizetésképtelenség Budapesten	"	20	25	19	19	30	15	32	28	26	32
177	Magán- és kényszeregyesség aktíva	1.000 P	1.274	1.833	1.888	900	2.628	934	2.444	2.646	1.786	1.798
178	Magyarországon passzíva	"	2.024	2.888	3.149	1.514	4.153	1.549	3.525	3.785	3.007	2.984
179	Magán- és kényszeregyesség aktíva	"	574	963	548	270	2.046	354	1.030	776	861	614
180	Budapesten passzíva	"	929	1.568	933	528	3.399	601	1.525	1.463	1.482	1.075
181	Óvatolt váltók Magyarországon	szám	2.838	3.342	3.433	3.397	3.507	3.932	4.460	3.691	3.560	3.204
182	Óvatolt váltók Budapesten	1.000 P	1.426	1.448	1.240	1.437	1.433	1.469	1.959	1.615	1.446	1.614
183	Óvatolt váltók Magyarországon	szám	1.355	1.432	1.472	1.379	1.535	1.654	1.742	1.505	1.557	1.470
184	Óvatolt váltók Budapesten	1.000 P	774	748	636	673	748	687	1.012	718	702	875
Zálogházi forgalom:												
185	Zálogfelvétel Budapesten	1.000 tétel	255	255	275	266	258	244	236	232	222	247
186	Zálogfelvétel Magyarországon	1.000 P	5.157	5.123	5.607	5.343	5.069	4.971	4.778	4.712	4.501	4.847
187	Zálogkiváltás Budapesten	1.000 tétel	249	261	244	253	260	301	303	262	263	252
188	Zálogkiváltás Magyarországon	1.000 P	5.052	5.262	5.034	4.971	5.066	6.251	5.839	5.269	5.334	5.435
189	Zálogálladék Budapesten	1.000 tétel	—	—	1.458	1.471	1.469	1.412	1.346	1.317	1.275	1.271
190	Zálogálladék Magyarországon	1.000 P	—	—	29.142	29.514	29.518	28.238	27.176	26.619	25.786	25.199
191	Kényszerárverésre került Budapesten	tétel	7.455	8.219	7.993	10.052	8.993	9.476	8.905	8.957	5.069	9.817

1) 1938 júniusától váltópénzkészlet nélkül. — 2) 1938 júniusától havi átlag. — 3) Az 1936. évi május havától közölt új sorozat a Pénzügyintézet Központ kötelekibe tartozó budapesti pénzügyintézeteknél elhelyezett betétállományt jelzi. — 4) Csak 18 részvény alapján számítva. — 5) Csak azok az esetek vannak feltüntetve, amelyeket más eljárás nem előzött meg. — 6) A visszacsatolt felvidéki rész fizetőeszközével együtt.

1 9 3 9										Unités	Désignation	
február Février	március Mars	április Avril	május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	okt. Octobre	nov. Nov.			
69.—	69.—	69.—	69.—	69.—	70.—	71.50	73.—	73.—	73.—	1 m ³ , en pengós	Bois de construct., charpenté	145
2.05	2.05	2.05	2.05	2.05	2.05	2.05	2.05	2.05	2.09	1 kg, en pengós	Lin de 1er ordre	146
1.02	1.02	1.02	1.02	1.02	1.02	1.02	1.02	1.02	1.07	"	Chanvre	147
28.—	28.—	28.—	28.—	28.—	28.—	28.—	28.—	28.—	28.—	1 q, en pengós	Papier p. rotatives	148
3.75	3.75	3.60	3.40	3.40	3.35	3.35	3.35	3.35	3.40	"	Bois à brûler	149
Monnaie et crédit.												
Banque Nationale de Hongrie :												
816.3	888.5	895.6	868.0	884.9	879.4	1.038.3	1.087.0	1.032.3	965.3	1,000.000 p	Circulation des billets de banque	150
466.8	505.6	512.3	458.6	438.4	417.9	576.4	627.0	624.5	593.1	"	Effets escomptés et avances	151
Encaisse métallique :												
124.1	124.1	124.1	124.1	124.1	124.1	124.1	124.1	124.1	124.1	1,000.000 p	Or	152
88.0	87.4	102.2	94.9	93.6	93.5	101.3	97.8	83.1	76.4	"	Devises et monnaies	153
212.1	211.4	226.3	219.0	217.6	217.5	225.4	221.9	207.2	200.5	"	Total	154
26.4	25.1	25.1	25.4	25.3	25.3	24.1	.	.	.	%	Proportion de la couverture	155
4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	"	Taux d'escompte	156
4.5-6.5	4.5-6.5	4.5-6.5	4.5-6.5	4.5-6.5	4.5-6.5	4.5-6.5	4.5-6.5	4.5-6.5	4.5-6.5	"	Taux d'effets de comm. de prem. ordre	157
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	"	Taux de dépôts à préavis de 3 mois	158
2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	"	Taux de dépôts à vue	159
Effectif des dépôts :												
Dépôts d'épargne :												
131.4	132.0	131.9	134.9	135.7	140.0	136.4	123.4	129.4	131.5	1,000.000 p	Caisse d'épargne postale	160
576.0	554.8	558.8	571.5	590.5	601.4	556.8	524.1	541.8	554.8	"	Etablissem. membres de l'I. C. S. F. ¹⁾	161
707.4	686.8	690.7	706.4	726.2	741.4	693.2	647.5	671.2	686.3	"	Total ²⁾	162
Dépôts s. comptes courants :												
78.1	83.8	78.8	82.1	86.9	77.8	86.8	94.3	100.5	111.9	1,000.000 p	Caisse d'épargne postale	163
633.6	621.1	630.9	639.6	654.4	686.8	682.5	704.1	726.3	737.9	"	Etablissem. membres de l'I. C. S. F. ¹⁾	164
711.7	704.9	709.7	721.7	741.3	764.6	769.3	798.4	826.8	849.8	"	Total ²⁾	165
Ensemble des dépôts :												
209.5	215.9	210.7	217.0	222.6	217.8	223.1	217.6	229.9	243.4	1,000.000 p	Caisse d'épargne postale	166
209.5	1.175.8	1.189.7	1.211.2	1.244.9	1.288.2	1.239.4	1.228.2	1.268.1	1.292.7	"	Etablissem. membres de l'I. C. S. F. ¹⁾	167
419.0	1.391.7	1.400.4	1.428.2	1.467.5	1.506.0	1.462.5	1.445.8	1.498.0	1.536.1	"	Total ²⁾	168
117.5	116.0	115.7	117.2	123.1	124.7	115.0	110.1	114.4	115.8	"	Dép. dans les 33 princ. établ. de c. de prov.	169
Bourse :												
94.7	84.3	88.3	84.5	76.7	75.6	78.0	102.1	108.2	110.4	1926 = 100	Indice des actions ³⁾	170
113.350	88.495	62.112	57.617	87.198	63.531	41.629	448.912	120.983	110.217	nombre	Actions vendues	171
6.0	5.9	4.6	3.5	4.3	3.6	2.5	32.1	9.9	10.7	1,000.000 p	Montant des livraisons et des récept.	172
Sécurité du crédit :												
1	4	3	4	2	—	2	2	8	2	nombre	Faillites ⁴⁾	173
69	88	74	54	54	40	20	35	59	50	"	Concordats privés et judiciaires ⁵⁾	174
70	92	77	58	56	40	22	37	67	52	"	Nouvelles insolvabilités en Hongrie	175
Dont :												
22	31	18	17	12	9	4	6	10	7	"	Nouv. insolvabilités à Budapest	176
1.788	2.911	1.612	23.928	2.367	617	178	1.263	1.912	1.225	1.000 p	Concord. privés et judiciaires { actifs	177
2.829	3.743	2.827	25.628	3.485	1.054	333	1.721	2.491	1.841	"	en Hongrie { passifs	178
1.116	693	663	23.215	1.412	90	32	213	527	512	"	Concord. privés et judiciaires { actifs à Budapest { passifs	179
1.709	1.201	1.268	24.446	1.830	182	64	410	552	760	"		180
2.665	3.553	3.290	2.890	2.772	2.467	2.626	3.134	2.849	2.436	nombre	} Lettres de change protest. en Hongrie	181
1.235	1.780	1.721	1.457	1.018	1.174	1.250	1.400	1.476	1.459	1.000 p		182
1.270	1.581	1.424	1.307	1.118	938	1.020	1.192	1.092	1.006	nombre	} Lettres de change protest. à Budapest	183
689	1.014	946	803	518	576	602	617	753	822	1.000 p		184
Mouv. des monts-de-piété :												
215	227	245	236	233	229	211	199	205	205	1.000 reconn.	} Engagem. aux monts-de-piété de Bpest	185
4.266	4.639	4.713	4.743	4.938	4.657	4.367	4.289	4.485	4.445	1.000 p		186
232	245	234	244	220	225	240	265	265	227	1.000 reconn.	} Dégagem. aux monts-de-piété de Bpest	187
4.771	4.888	4.416	4.738	4.576	4.353	4.756	5.517	5.247	4.760	1.000 p		189
1.254	1.236	1.246	1.238	1.252	1.256	1.227	1.161	1.101	1.079	1.000 reconn.	} Effect. des gages aux m.-de-p. de Bpest	189
24.694	24.445	24.712	24.747	25.109	25.414	25.025	23.797	23.034	22.719	1.000 p		190
6.905	7.259	6.029	6.790	6.037	6.322	6.002	6.168	5.232	5.138	reconnaiss.	Ventes par contr. aux m.-de-p. de Bpest	191

1) Depuis juin 1938, sans le stock de monnaies division. — 2) Depuis juin 1938, moyenne mensuelle. — 3) A partir de mai 1936, série relative aux dépôts placés dans les établissements budapestois membres de l'Institut Central des Sociétés Financières. — 4) Seulement d'après les cours de 18 actions cotées à ce moment. — 5) Cas n'ayant pas été précédés d'autres procédures. — 6) Y compr. le territoire septentr. rétrocédé.

624·5 millióval szemben. A mult év azonos időpontjához képest ellenben, kereken 130 millió pengő volt az emelkedés. Az *aranytartalék* változatlanul 124·1 millió pengőn állott, a mult évvel szemben azonban 30 millió pengős gyarapodás mutatkozik. A *devizák és valuták összege* 6·7 millióval 76·4 millióra csökkent s ennek folytán az *összes érckészlet* 200·5 millió pengőre hanyatlott, az egy év előttihez képest azonban még így is 6 millió pengős gyarapodás mutatkozik. A *kamattételek* továbbra is változatlanok.

Betétállomány. A Postatakarékpénztárnál és a P. K. budapesti pénzüzetéinél elhelyezett betétállomány szeptember óta fokozatosan emelkedik. A *takarékbetétek állaga* a tárgyalt hó folyamán is 15·1 millió pengővel 686·3-re emelkedett, a tavalyinál pedig 27·1 millió pengővel állott magasabban. A *folyószámlabetéteknél* az emelkedő irányzat április óta minden megszakítás nélkül tart. A november havi gyarapodás 23 millió pengőt tett s így az állomány a hó végén 849·8 millió pengőn állott. Egy év leforgása alatt pedig az állomány 87·2 millió pengős növekedést ért el. Az *összes betétállomány* november havi gyarapodása 38·1 millió pengőre rúgott. Az 1.536·1 millió pengőt kitevő összes betétállomány a mult évit 114·2 millió pengővel múlta felül.

A 30 legnagyobb vidéki pénzüzet betétállománya csak árnyalatilag emelkedett, s mindössze 115·8 millió pengőt tett az előző hó végi 114·4 és a tavalyi 113·1 millióval szemben.

Tőzsde. A budapesti értéktőzsdén jegyzett részvények átlagos árfolyamnívójának augusztusban kezdődő emelkedése november hó folyamán tovább folytatódott, az emelkedés üteme azonban már lassúbb volt. A hó végén az 1926 = 100 alapra számított hivatalos részvényindex 110·4-en állott, az előző havi 108·2 és a tavalyi 102·7-del szemben. A július hó végi tőzsdei mélyponthoz képest a részvényindex már közel 35 pontos gyarapodást ért el. A tárgyalt hóban a *tőzsdei forgalom* elég élénk volt, bár nem érte el sem az előző havit, sem a tavalyi mértéket. Valamivel több, mint 110 ezer részvény cserélt kezét, az október havi 121 ezerrel és a tavalyi több, mint 196 ezerrel szemben. Az egyes hónapok forgalmi eseményéből, azaz a *szállítások és átvételek összegének alakulásából kitűnik*, hogy az idén legkisebb volt a forgalom augusztusban 2·5, legnagyobb pedig szeptemberben 32·1 mil-

lió pengővel. A tárgyalt hóban a szállítások és átvételek összege 10·7 millió pengőt tett, tehát az év többi hónapjaihoz képest, szeptember kivételével, elég jelentős volt.

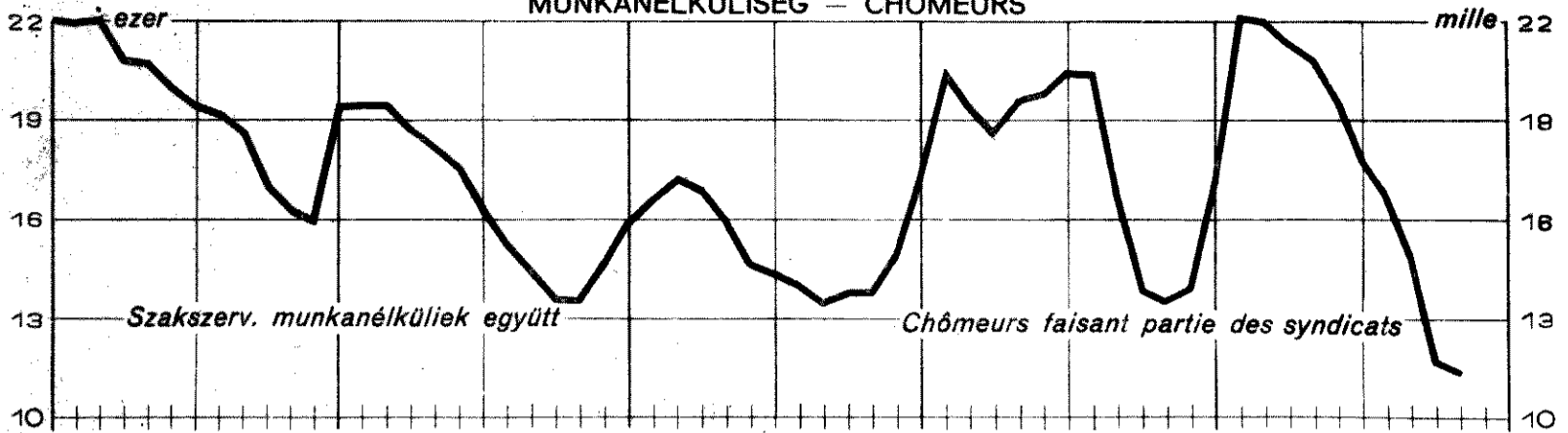
Hitelbiztonság. A tárgyalt hó folyamán Magyarországon összesen 52 fizetéseképtelenségi eset fordult elő az előző havi 67-tel és a mult évi 85-tel szemben (—22·4%, —38·8%), ami a hitelbiztonsági viszonyok lényeges javulása mellett tanuskodik. A kimutatott új fizetéseképtelenségek közül 50 a magán- és kényszeregyességekre, 2 pedig a csődökre esett. Budapesten mindössze csak 7 új fizetéseképtelenségi eset fordult elő, 3-mal kevesebb, mint a megelőző hóban s 21-gyel kevesebb, mint tavaly. A magán- és kényszeregyességek passzívái 650 ezer pengővel 1.841 ezer pengőre estek (—26·1%). A mult évihez képest 1·9 millió pengő (—51·4%) volt a hanyatlás.

Úgy a váltóóvások száma, mint azok összege is hanyatlott. Összesen 2.436 váltó került óvatlásra, 413-mal kevesebb, mint októberben és 1.255-tel kevesebb, mint a mult év novemberében (—14·5%, —34·0%). A váltóóvások összegénél, mely 1·5 millió pengőt tett, mérsékeltebb volt a hanyatlás s mindössze csak 17 ezer pengőre rúgott, a mult év azonos hónapjához képest pedig 156 ezer pengő volt a csökkenés (—1·2%, —9·7%).

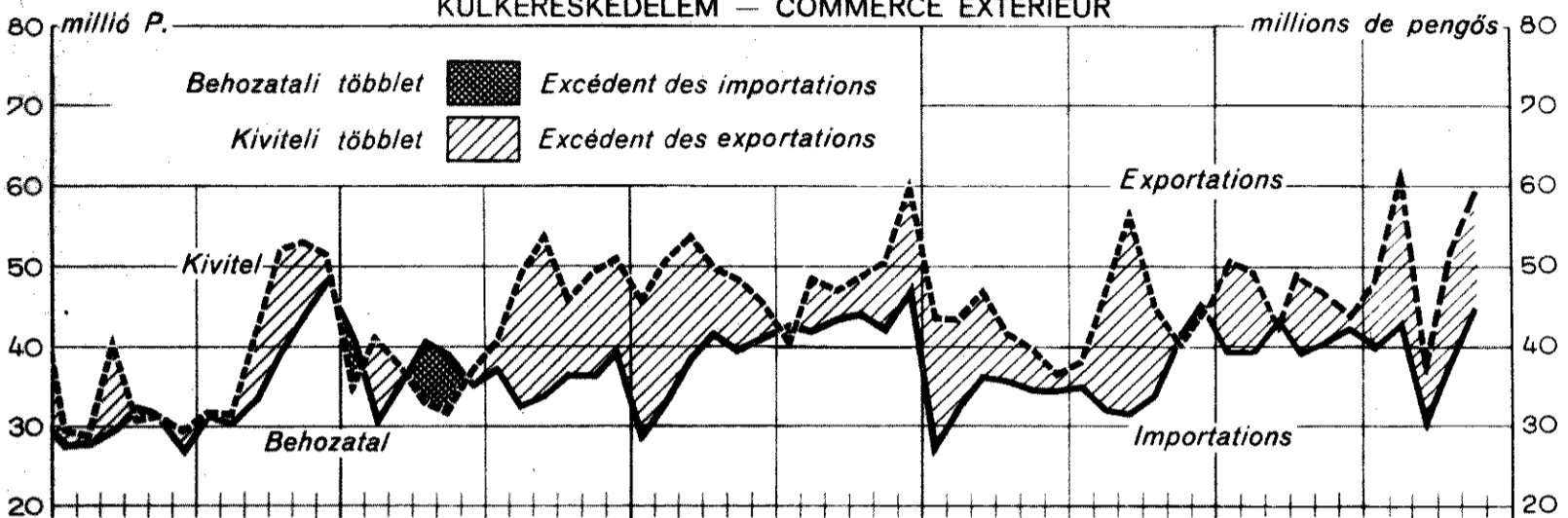
Zálogházi forgalom. A budapesti zálogházakban 205 ezer tétel került elzálogosításra, ugyanannyi, mint az előző hónapban, a mult évihez képest azonban 27 ezer volt a hanyatlás. Az elzálogosított tárgyakra kifizetett 4·4 millió pengő mindössze csak 40 ezer pengővel maradt el az előző havi mögött; a tavalyihoz képest pedig 267 ezer pengős csökkenés mutatkozik. Erősen csökkent a zálogkiváltások tételszáma, 38 ezerrel 227 ezerre, s a mult évinél is 35 ezerrel állott alacsonyabban. A zálogkiváltások összege 4·8 millió pengőt tett, szemben az előző havi 5·2 és a tavalyi 5·3 millió pengővel. A hó végén összesen 1.079 ezer tétel volt elzálogosítva, az előző havi 1.101 ezerrel és a mult évi 1.317 ezerrel szemben. A zálogálladék az előző havihoz képest 315 ezer pengővel 22.719 ezer pengőre esett, a mult év novemberéhez képest pedig kereken 4 millió pengővel hanyatlott. A tárgyalt hó folyamán 5.138 tétel került kényszerárverésre, 94-gyel kevesebb, mint októberben, de 3.819-cel kevesebb, mint a mult év azonos hónapjában.

RAJZOK A GAZDASÁGI JELZÓTÁBLÁHOZ — GRAPHIQUES AU TABLEAU ÉCONOMIQUE

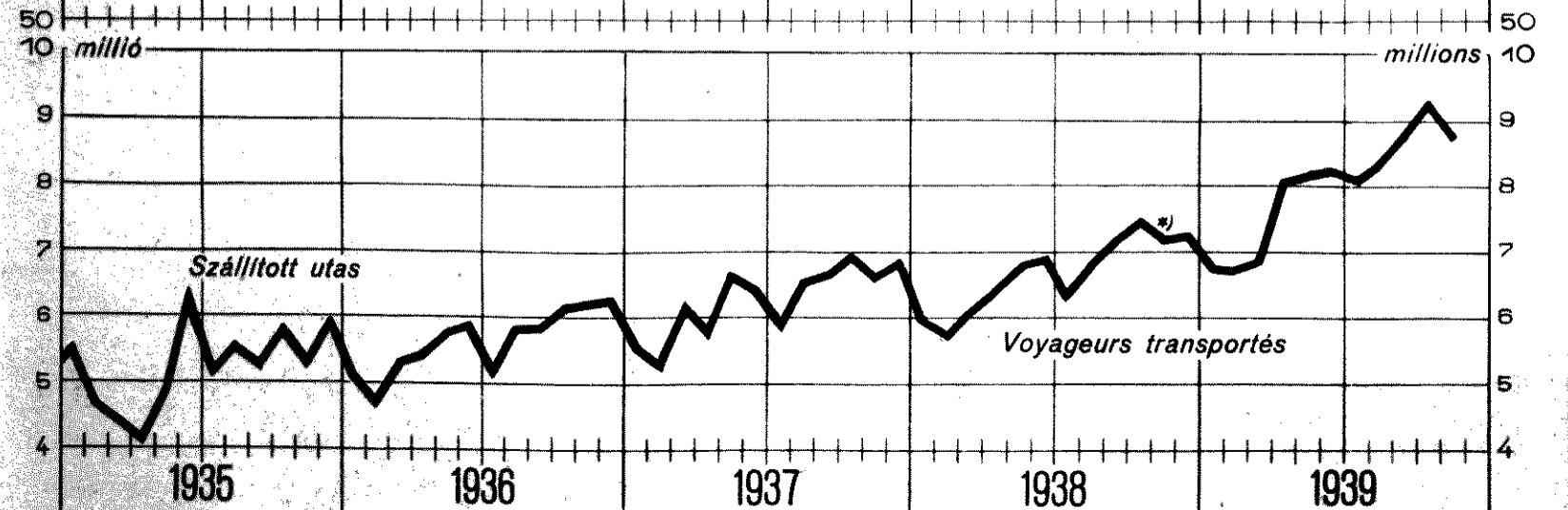
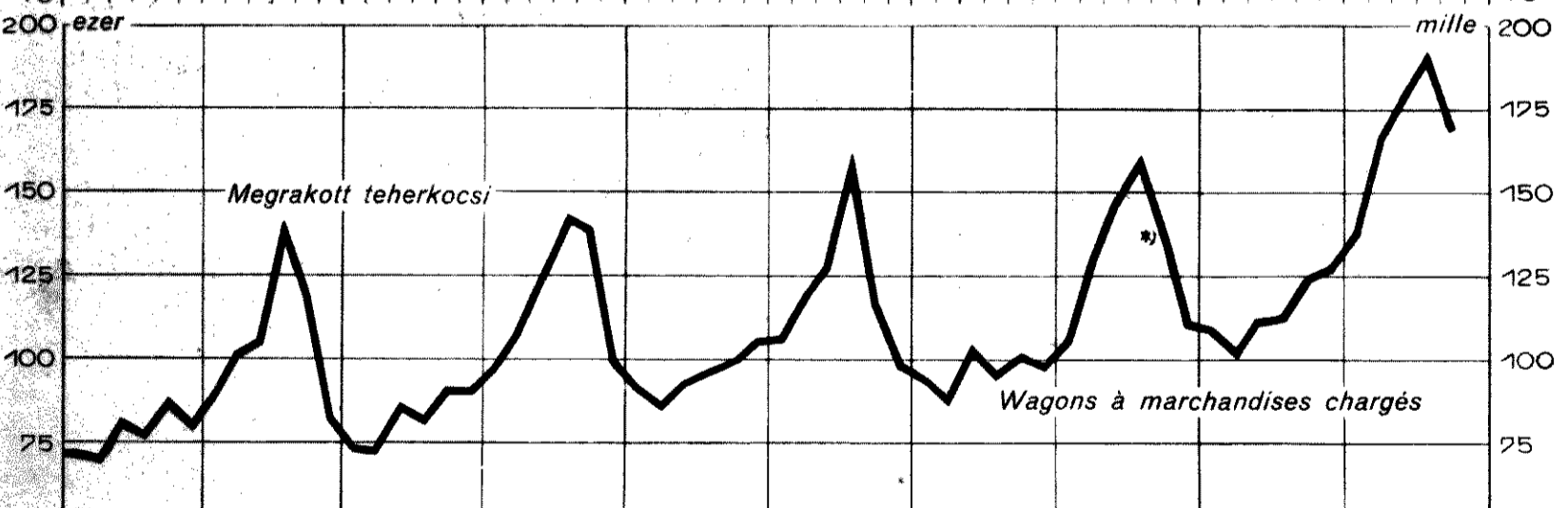
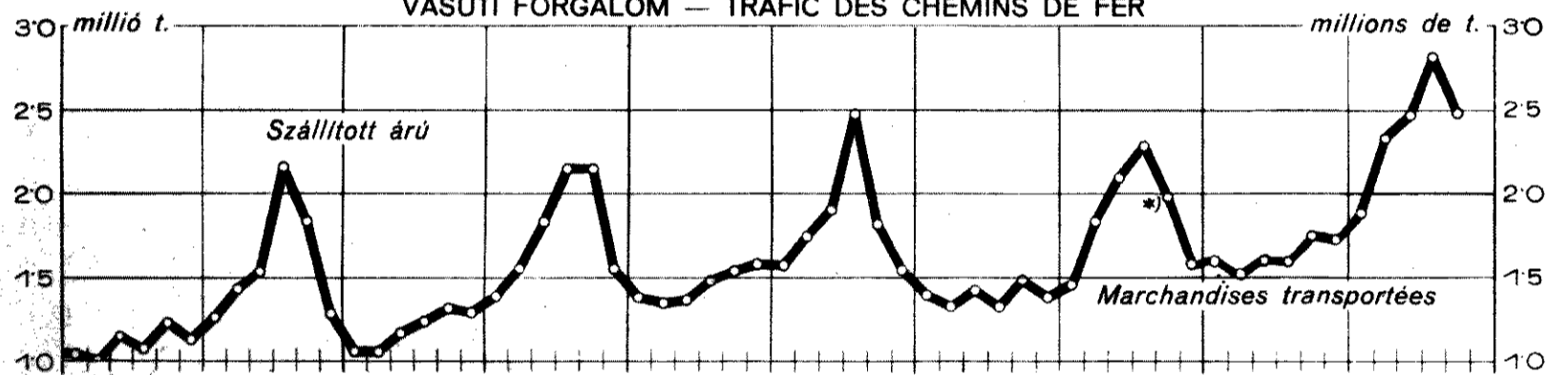
MUNKANÉLKÜLISÉG — CHOMEURS

KÜLKERESKEDELEM — COMMERCE EXTÉRIEUR

VASÚTI FORGALOM — TRAFIC DES CHEMINS DE FER

*.) A visszacsatolt felvidéki rész forgalmával együtt. — Y compris le trafic de la zone nord réincorporée.